

Jussi Perälä

"Miksi lehmät pitää tappaa?"

Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun
huumemarkkinoista Helsingissä

TUTKIMUS 56

Jussi Perälä

”Miksi lehmät pitää tappaa?”

Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä

VÄITÖSKIRJA

Esitetään Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi perjantaina 20. päivänä toukokuuta 2011 kello 12.00 Sosiologian laitoksella auditorium XII, Unioninkatu 34
Helsinki

Helsinki 2011

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Jussi Perälä ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kannen kuva: Toni Vanhakarhu

ISBN 978-952-245-455-3 (painettu)

ISBN 978-952-245-456-0 (pdf)

ISSN 1798-0054 (painettu)

ISSN 1798-0062 (pdf)

Unigrafia Oy - Yliopistopaino Helsinki
Helsinki, 2011

Tutkimuksen ohjaajat

Professori Pekka Sulkunen

Helsingin yliopisto

Sosiologian laitos

Suomi

Dosentti Pekka Hakkarainen

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Helsinki

Esitarkastajat

Dosentit Kati Rantala ja Päivi Honkatukia

Helsingin yliopisto

Sosiologian laitos

Suomi

Vastaväittäjä

Dosentti Tapio Kuure

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

Suomi

Kiitokset

Haluan kiittää seuraavia henkilöitä tämän väitöskirjan matkan varrelta. Ensinnäkin kiitän Paavo Uusitaloa, joka painotti vastaanotollaan, ettei saa luovuttaa ikinä, vanhoilla prätkillä ja autoillakaan ajoa. Kiitos myös oikeussosiologian seminaarin toiselle vetäjälle, Timo Kyntäjälle sekä seminaarilaisille Mika Junniselle ja Petri Rainialalle. Helsingin yliopistolta haluan kiittää Pekka Sulkusta, joka toimi jatko-opintojeni aikana ”interventio-ryhmän” vetäjänä ja väitöskirjan ohjaajana. Kiitoksen kannustuksesta ansaitsee Pekan interventioryhmä ja etenkin siinä vuosien varrella vaikuttaneet Pauliina Seppälä, Anna Leppo, Mirka Smolej, Alina Allaste, Sanna Rönkä, Riikka Perälä sekä tietenkin Antti Maunu, jolta mainiot ideat eivät lopu. Erityisen kiitoksen ryhmästä ansaitsee Tuula ”Cramps” Kekki ja Tuukka ”Vatorman” Tammi, joista tuli minulle hyviä ystäviä myös siviilissä. Vator forever! Helsingin yliopistolta kiitän myös Terhi Kulonpaloa, Erkki Kilpistä sekä Ilpo Heleniä, joiden älykkäiden siipien suojassa oli hyvä opiskella. Esitarkastajia Päivi Honkatukiaa ja Kati Rantalaa kiitän kärsivällisyydestä ja hienoista kommentista.

Pekka Hakkarainen jaksoi lukea ja kommentoida raakaakin raaempia versioita. Yhdessä Christoffer ”Toffy” Tigerstedtin kanssa hän on vetänyt Stakesin ajoilta ”huumeseulaa”. Kiitos teille tästäkin. Seulan väki on vaihtunut vuosien varrella ja osaa seulalaisista kiitän tässä muualla. Seulan pitkäaikaisista jäsenistä haluan tässä välissä kiittää erityisesti Juha Partasta, Riitta Varkemaata, Elina Virokannasta, Mikko Salasuota, Pia Rosenqvistia, Sanna Väyrystä ja Aarne Kinnusta. Heini Kainulaista haluan kiittää lukuisista lainopillisista neuvoista sekä hyvänä ystävänä pysymisestä. Matti Piispalle kiitos hyvistä neuvoista. Olen edelleen kaljat velkaa.

Entisistä työpaikoistani, Stakesista, nykyisestä THL:sta, haluan muistaa Mari Miekkalaa, Helena Aavavettä ja Raija Ahtolaa, joita ilman tutkija ei yksinkertaisesti pärjäisi. Tutkijoista kiitän työtoveruudesta Heli Mustosta, Jouni Vihmoa, Matti Halmesahoa, Yrjö Nuorvalaa, Salme Ahlströmiä, Esa Österbergiä, Thomas Karlssonia, Petri Huhtasta, Marja Holmilaa, Leena Metsoa, Pia Mäkelää sekä Katariina Warpeniusta. A-klinikkasäätiötä kiitän monista työkajoista. Järvenpään sosiaalisairaalasta haluan kiittää kartanon henkilökuntaa, erityisesti Jouni Tourusta, joka opetti että vankilaan ei kannata joutua. Antti Weckrothia kiitän keskusteluista ja monista nauruista. Työympyröistä Liisa Uusitalo, Lotta Lehmusvaara, Mika Mikkonen ja Anne Soimula ansaitsevat myös kiitoksen. Elina Vismaselle kiitos rokista.

Alkoholitutkimussäätiötä kiitän tutkimuksen rahoittamisesta vuosien ajan. Kiitos säätiön tutkimusjohtaja ja sihteeri Kari Poikolaiselle sekä Jussi Simpuralle inspiroivista keskustelutuokioista. Alkoholitutkimussäätiön tutkijoista kiitos koh-

talotoveruudesta Janne Härköselä, Aija Kaartiselle ja Petra Kouvoselle. Ystävääni Arto "Rock'n'Roll" Ruuskaa loistavine juttuineen on ollut kunnia kuunnella.

Kiitos myös teille muille frendeille, jotka olette pitkään ja kärsivällisesti jaksaneet seurata sekoilujani. Ilman teitä mistään ei olisi tullut eikä tulisi mitään. Antti "Ana" Turtia, Rami "Rapsu" Saarela, Mikael "Miksu" Kekkonen sekä Janne "Skitso" Toivoniemi. Ramin luotsaamasta Stadin Garbaaseista kiitän Kossoa, Valtsua, Villeä, Pasia, Pekkaa ja Perttua. Sampsa Huttunen, kanssasi on mukavaa vaikka umpihangessa. Jarkko Pyysiäinen, Sakari "Saku" Tamminen ja Teemu Tallberg ovat jääneet yliopistolta korvaamattomiksi kavereiksi. Heikki Bothas, kiitos unohtumattomista hyvistä hetkistä. Toni "Mouni" Vanhakarhua kiitän old skool bodybuildingseurasta ja pitkämielisestä ystävydestä. Timo Suojanen on aina ollut valmiina istahtamaan hetkeksi. Mika Lundströmille kiitos veneharrastuksestakin. Markku "Hurja-Maku" Hämäläistä ja Isto Lysmää saan kiittää elämänohjeista ja hyvästä seurasta vaikeinakin aikoina. Viimeinen raggari Vesa "Loiri" Niittyvuopio ei saa luovuttaa ikinä. Kiitos Kivihaan moottoripyöräkerholle oppivuosista, Walkan Haapikselle romuharrastuksesta ja Hyökin Pasille varaosista tiukoissa paikoissa. Harrastuksesta kiitos myös entiselle Mariankadun tallille, josta muistan erityisesti Helgen, Velon, Harrin, Teron ja Peten. Aivan erityinen kiitos kuuluu tietenkin "gangsteriliigan pomolle" Marialle ja hänen apurilleen Pepille, jotka ovat yrittäneet viivästyttää töitteni valmistumista mitä hurmaavimmilla tavoilla. Kiitos äidilleni Anitalle ja isälleni Juha Miehelle, jotka ovat antaneet paikansa kasvaa vapaana. Kiitos veljelleni Artolle ja Sirkelle, Seralle sekä Aarolle päivieni piristyksestä ja hyvästä musasta. Olen varmasti unohtanut kiittää joitakin henkilöitä tässä. Esitän teille kiitokseni toisessa yhteydessä. Kaikkia ei voi edes kiittää paperilla. Omistankin tämän teoksen tutkimukseen osallistuneille henkilöille, teille poliiseille ja rosvoille. Ilman teitä tätä ei olisi tehty.

Autossa kohti Helsinkiä 24.4.2011

Tiivistelmä

Jussi Perälä. ”Miksi lehmät pitää tappaa?” - Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä

Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Tutkimus 56. 246 sivua. Helsinki.
ISBN 978-952-245-455-3 (painettu); ISBN 978-952-245-456-0 (pdf)

Tutkimuksen kohteena on huumemarkkinat 2000-luvun alun Helsingissä. Tutkimus tarkastelee lähinnä amfetamiinin, kannabiksen sekä lääkevalmiste Subutexin myymistä ja käyttämistä. Huumemarkkinat erotellaan useimmiten ylemmän tason, keskitason ja alemman tason markkinoihin. Toiminta näillä tasoilla on usein erilaista, vaikka tasot voivat sekoittuakin. Tämä tutkimus käsittelee pääasiallisesti alemman tason ja keskitason huumeiden myyjiä ja käyttäjiä. Toiminta on erilaista riippuen myös siitä, onko kyseessä vain yhden huumeen vai useamman eri huumausaineen myyminen. On eri asia myydä ja käyttää esimerkiksi Subutexia kuin itse kasvatettua kannabista. Sekä ostaja- että myyjäkunta eroavat useimmiten toisistaan. Tutkimuksen pääasiallisena aineistona on etnografinen kenttätyö sekä sen ohessa tehdyt havainnoinnit ja haastattelut. Aineistona on myös viranomaishaastatteluja sekä esitutkintapöytäkirjoja törkeistä huumausainerikoksista.

Tutkimuksessa selvitetään Helsingin huumemarkkinoiden eri tasojen toimijarooleja ja seurataan eri tasojen toimintaa. Etnografian avulla tutkimuksessa seurataan huumeiden myynnin ja käytön arkea ja vapaa-aikaa yksityisasunnoissa sekä julkisissa tiloissa. Tutkimus seuraa huumeiden myynnistä aiheutuvia erilaisia riskejä sekä sitä, millaiset huumeiden myyjät pystyvät toimimaan arjessaan pisimpään ilman viranomaisinterventiota. Samalla tutkimus kuvaa keskitason ja alemman tason pienten ryhmien keinoja viranomaisten kontrollitoimista selviytymiseksi sekä viranomaisten toimintaa näitä keinoja kohtaan. Tutkimuksessa seurataan myös sitä, millaiset ovat vankiloiden huumemarkkinat sinne joutuvan huumerekolisen kannalta, millaista arki on vapautumisen jälkeen sekä sitä, miten huumekaupalla ansaitaan sen eri tasoilla.

Tutkimuksen tulosten mukaan Helsingin huumekauppa niin yleimmästä alemmaan toimijaan asti ei aina näyttäyty kovinkaan rationaaliselta toiminnalta. Järjestelmällisyyttä ennemmin toiminnassa on kyse päihderiippuvuudesta/riippuvuuksista ja muista ongelmista, joita useimmiten seuraa muista toimijoista, omasta sekä poliisin toiminnasta. Arki on usein kaaosta joka täydentyy aineiden käytöllä asiakkaiden kanssa ja yksin. Huumeiden myyjän käytön takia asiat mutkistuvat entisestään ja ongelmat syvenevät. Arki on kuitenkin samalla hyvin jännittävää ja tapahtumarikasta viettää usein lyhyeksi jäävä elämä. Huumeiden myynti on myös maskuliinista toimintaa, jota yritetään ohjata jonkinlaisella koodistolla, useimmiten kuitenkin siinä täydellisesti onnistumatta. Maskuliiniseen

toimintaan kuuluu väkivallan uhka osana laittoman toiminnan koodistoa. Lehmät pitää tappaa siksi, ettei synny lisää vasikoita. Muiden ilmiantaminen on kuitenkin arjen yksi tosiasia. Ilmiantoihin vaikuttavat myyjän omat virheet, muiden toimijoiden ja poliisin tehokas toiminta. Vankilatuomiot eivät lopeta huumekauppaa toimijoiden niin halutessa. Tuomioiden jälkeen vain hyvin harvat pääsevät ansaitsemaan huumekaupalla suhteessa sen mukanaan tuomiin riskeihin.

Avainsanat: huumemarkkinat, huumeiden myynti, huumeiden käyttö, etnografia, kenttätyö, amfetamiini, kannabis, Subutex, vankila

Sammandrag

Jussi Perälä. ”Miksi lehmät pitää tappaa?” — Etnografisk studie av narkotikamarknaden i Helsingfors i början av 2000-talet
Institutet för hälsa och välfärd (THL). Forskning 56. 246 sidor. Helsingfors, Finland 2011.
ISBN 978-952-245-455-3 (tryckt); ISBN 978-952-245-456-0 (pdf)

Föremål för studien är narkotikamarknaden i Helsingfors i början av 2000-talet. I studien granskas närmast försäljningen och användningen av amfetamin, cannabis och läkemedlet Subutex. Narkotikamarknaden indelas i allmänhet i olika nivåer, dvs. högnivå, mellannivå och lågnivå. Verksamheten på de olika nivåerna är ofta olika, även om nivåerna också kan gå in i varandra. Denna studie gäller huvudsakligen personer som säljer och använder narkotika på lågnivå och mellannivå. Verksamheten varierar också beroende på om det är fråga om försäljning av ett eller flera olika narkotiska medel. Att sälja och använda exempelvis Subutex är inte samma sak som att sälja och använda egenhändigt odlad cannabis. Grupperna av både köpare och säljare är i allmänhet också olika varandra. Materialet består huvudsakligen av etnografiskt fältarbete och anknytande iakttagelser och intervjuer. I materialet ingår också myndighetsintervjuer och förundersökningsprotokoll som gäller grova narkotikabrott.

Studien går ut på att klarlägga olika aktörers roller på de olika nivåerna av narkotikamarknaden i Helsingfors och att iaktta verksamheten på de olika nivåerna. Med hjälp av etnografi följs försäljningen och användningen av narkotika under vardag och fritid i privata bostäder och på offentliga platser. Studien iakttar risker i anslutning till försäljningen av narkotika och klarlägger vilken typ av narkotikaförsäljare som kan vara verksamma längst utan myndighetsintervention. Samtidigt beskrivs de metoder som små grupper på mellannivå och lågnivå tillämpar för att undgå myndigheternas kontroll och de åtgärder myndigheterna vidtar mot dessa metoder. Studien klarlägger också narkotikamarknaden för narkotikabrottslingar i fängelset, hur vardagen ser ut efter frigivningen och vilka inkomster narkotikahandeln ger på de olika nivåerna.

Resultatet visar att narkotikahandeln i Helsingfors allt från den högsta till den lägsta aktören inte alltid framstår som särskilt rationell verksamhet. I stället för systematik är det snarare fråga om drogberoende och andra problem som oftast beror på andra aktörer, den egna verksamheten och polisens verksamhet. Vardagen är ofta kaotisk och till detta bidrar ytterligare användningen av narkotika tillsammans med kunder eller ensam. Att den som säljer också själv använder narkotika gör att allting blir ännu mer komplicerat och problemen fördjupas. Vardagen

är dock samtidigt ett mycket spännande och händelserikt sätt att tillbringa livet som ofta blir kort. Försäljning av narkotika är också maskulin verksamhet som man försöker styra med ett slags koder, utan att i allmänhet fullständigt lyckas. Till den maskulina verksamheten hör hot om våld som en del av koderna för den olagliga verksamheten. Man måste se till att det inte finns tjallare. Att tjalla på andra hör ändå till vardagens realiteter. Angivelserna påverkas av säljarens egna misstag, andra aktörers verksamhet och effektiv verksamhet från polisens sida. Fängelsedomar sätter inte stopp för narkotikahandeln om aktörerna vill fortsätta. Det är ytterst få aktörer som efter en dom kan tjäna tillräckligt på narkotikahandel med tanke på de höga riskerna.

Nyckelord: narkotikamarknaden, försäljning av narkotika, användning av narkotika, etnografi, fältarbete, amfetamin, cannabis, Subutex, fängelse

Abstract

Jussi Perälä. ”Miksi lehmät pitää tappaa?” - Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä [-Ethnographical study of the drug market in Helsinki in the early 2000s].

National Institute for Health and Welfare (THL). Research 56. 246 pages. Helsinki, Finland 2011.

ISBN 978-952-245-455-3 (printed); ISBN 978-952-245-456-0 (pdf)

The present study focuses on the drug market in Helsinki in the early 2000s, mainly on the dealing in and use of amphetamines, cannabis and the pharmaceutical Subutex. The drug market is usually analysed into upper, middle and lower level markets. These levels are very different in terms of their operating practices, although there may be some mingling. The present study is mainly concerned with drug dealers and users in the lower and middle level markets. Operations also differ depending on whether the dealing involves just one drug or several. Dealing in and using Subutex is a very different business from dealing and using home grown cannabis, for instance: both the customers and the dealers are mostly quite different. The study material was mostly collected through ethnographical field work, including observations and interviews. Interviews with officials and minutes of pre-trial investigations concerning aggravated drug crimes are also included.

The study discusses the roles of dealers on the various levels of the drug market in Helsinki and traces activities at various levels. Ethnographical methods are employed to observe day-to-day drug dealing and use and leisure pursuits in private homes and in public premises. The study takes note of the risks inherent in drug dealing and estimates what kind of drug dealers can last the longest on the market without the authorities intervening. At the same time, the study discusses how small groups on the middle and lower levels of the drug market avoid control measures undertaken by the authorities and how the authorities address these groups. Moreover, the study discusses what the drug market is like in prison from the perspective of a drug dealer sent to prison, what their everyday lives are like after release, and how much money dealers on various levels of the drug market make.

The study demonstrates that drug dealing in Helsinki, whether we consider the very top or the very bottom of the pyramid, is a far from rational pursuit. The undertakings are not very systematic; they are more a reaction to intoxicant addiction(s) and other problems caused by other dealers, the dealers' own actions and the actions of the police. The everyday lives of drug dealers are often chaos only alleviated by drug use in the company of buyers or alone. If a drug dealer uses

drugs himself/herself, things become even more complicated and a vicious circle develops. At the same time, everyday life is certainly exciting, and a drug dealer often has a highly eventful if brief life. Drug dealing is a very masculine pursuit, and there is a sort of macho code governing it, although this does not nearly always work as it should. This macho code, typically for illegal activities, involves the threat of violence as a control measure. Hence the untranslatable slang expression “Kill the cows”: the Finnish word for ‘calf’ has the slang meaning ‘snitch’ or ‘police informant’. No more cows, no more calves. But informing on others to the authorities is a fact of life in the drug-dealing world. Contributing factors to being reported to the authorities are the dealer’s own mistakes and the actions of other dealers and the police. A determined drug dealer will not be deterred from drug dealing by a prison sentence. However, following time in prison only few dealers manage to gain an income from drug dealing commensurate with its risks.

Keywords: drug market, drug dealing, drug use, ethnographics, field work, amphetamines, cannabis, Subutex, prison

Sisällysluettelo

Kiitokset	5
Tiivistelmä.....	9
Sammandrag.....	11
Abstract	13
Sisällysluettelo	15
1 Johdanto	17
2 Suomen huumemarkkinat.....	20
2.1 Markkinoiden muodostuminen.....	20
2.2 Huuutilanne 2000-luvulla	23
3 Huumemarkkinoiden tutkimus ja rakenteellinen jako.....	28
3.1 Ylempi taso.....	29
3.2 Keskitaso ja alempi taso	30
3.3 Suomalainen huumemarkkinatutkimus	32
4 Tutkimusongelman asettelu, tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi.....	35
4.1 Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset.....	35
4.2 Etnografiset tutkimusmenetelmät	39
4.3 Kentällä	41
4.4 Tutkimuskohde, haastattelut ja muut aineistot	50
5 Helsingin huumemarkkinoiden rakenne ja toimijaroolit.....	54
5.1 Jengit ja vähemmistöt	55
5.2 Ylemmän tason toimijat.....	59
5.3 Keskitason toimijat.....	68
5.4 Alemman tason toimijat.....	71
5.5 Esimerkkinä buprenorfiinimarkkinat.....	74
5.5.1 Subutexin maihinnousu.....	74
5.5.2 Tallinaan ja takaisin	78
5.5.3 Tarkennuksia ja kauppoja kotimaassa.....	84
6 Keskitason ja alemman tason arkea.....	88
6.1 Luureista luukkuihin.....	89
6.2 Luukusta ulos.....	108
6.3 Takaisin luukkuun	118
6.4 Piiri pieni pyörii.....	127
6.5 Ideaalimyyjän muotokuva	135
6.6 Arjen riskejä	142
6.7 Kytät ja vasikat	154
6.8 Pidätykset, kotietsinnän tulokset ja kuulustelut.....	162
7 Talossa.....	170

7.1 Annoksia sisään	172
7.2 Käyttötapoja	176
7.3 Hinnat ja maksaminen	178
7.4 Linnan rooleja.....	182
7.5 Kaupan kontrollointi.....	185
7.6 Merkitys siviilin markkinoille	187
7.7 Vapautumisen jälkeinen aika.....	191
8 Markkinoilla ansaitseminen	195
8.1 Hinnat ja kannattavuus	195
8.2 Oheistuotteet, maksuvälineet ja muut tulonlähteet	202
8.3 Vaihtelevat tulot ja rahan kuluttaminen.....	209
9 Lopuksi.....	215
9.1 Ydinjoukot ja toimijaroolit	216
9.2. Arjen toiminta ja toimimattomuus.....	218
9.3 Neuvottelua yhteiskunnan kanssa.....	222
9.4. Taidoilla ansaitseminen	223
Sanastoa.....	237
Liite: Käyttötapoja.....	242

1 Johdanto

Huumemarkkinoiden historiallista muodostumista leimaavat valtiolliset eturistiriidat, politiikka, sodat ja maailmantalous. Nämä laissa laittomiksi luokitellut markkinat ovat usein olleet alkuperältään laillisia valtioiden tukemia markkinoita ja ne ovat myöhemmin kulkeneet käsi kädessä (Chambliss 1977; Ruggiero & South 1995, 67). Kansainvälisillä sopimuksilla ja kriminalisoinneilla pyrittiin estämään vieraisissa kulttuureissa käytettyjen pähteiden, kuten heroiinin ja kannabiksen leviäminen läntisiin teollisuusmaihin, samalla kun uusille länsimaisille tuotteille, kuten näiden kasvien jatkojalosteille, lääkkeille, sekä täysin uusille synteettisille aineille, kuten alkoholille ja amfetamiinille, avautui uusia markkinoita. (Onnela 2001, 32-33.)

Nykyiset huumemarkkinat muodostuvat osaltaan tarjonnasta, josta vastaa kolme lähdettä: luonto, lääketeollisuus sekä huumerikollisuus. Luonto on tarjonnut ihmiskunnalle kasveja päihtymiseen hyvin kauan. Lääketeollisuus puolestaan on jatkojalostanut luonnon kasveja. Toisaalta lääketeollisuudessa on kehitelty täysin uusia, puhtaasti synteettisiä lääkeaineita ja nämä aineet ovat myöhemmin saaneet merkitystä myös laittomina huumausaineina. Huumerikollisuudeksi luokiteltu toiminta osallistuu luonnon tuotteiden ja lääketeollisuuden jalosteiden myymiseen. Huumerikollisuus myös kehittää markkinoille täysin uusia aineita (Hakkarainen 1992; Ylikangas 2009, 52). On arvioitu, että laitton huumekauppa vastaa noin kymmentä prosenttia koko maailmantaloudesta. Kokonaisuudessaan kaikenlainen huumekauppa ja siihen liittyvä laillinen ja laitton toiminta on juurtunut niin syvälle eri yhteiskuntien rakenteisiin, että huumeiden laillistaminen on luultavasti suurin uhka, minkä huumemarkkinoihin liittyvien henkilöiden voi ajatella kohtaavan (Castells 1998, 166-174).

Huumemarkkinoiden kysyntää ylläpitää globaalisti noin viisi prosenttia maailman 15-64 -vuotiaasta väestöstä. Tämä väestönosa käyttää ylivoimaisesti eniten kannabista. Kannabismarkkinat ovat globaali ilmiö; kannabis on käytetyin, kasvatetuin ja salakuljetetuin kasvi. Kannabiksen käyttäjät voivat myös kasvattaa sen itse, joten tuotanto on hajaantunut ympäri maailman. Yli puolet kaikista huumausainerikoksista Euroopassa koskee kannabiksen hallussapitoa. Euroopassa amfetamiini ja sen johdannaiset ovat toiseksi käytetyimpiä huumeita kannabiksen jälkeen (Huumeongelma Euroopassa 2006, 50; World Drug report 2006, 9-26, 143; A report on Global Illicit Drugs Markets 1998-2007, 9,11,44).

Huumausaineita laittomasti myyvät ihmiset nähdään erityisen pahoina, moraalittomina kuolemankauppiaina. Monissa maissa huumekauppiat saavat useimpiin muihin rikoksiin, esimerkiksi henkirikoksiin verrattuna ankaria rangaistuksia (Coomber 2006). Suomalaisessa mediassa otsikoitiin jokunen vuosi sitten, että "iskut huumepiireihin voivat aiheuttaa vastaiskuja"; "huumerikollisilla on kaikki

mitä rahalla saa". "Huumeita myydään ammattimaisesti. Suomen huumemarkkinat ovat lähellä eurooppalaista keskitasoa. Kauppa on enimmäkseen kansainvälistä, järjestäytynyttä ja ammattimaista" (HS, 11.12.2007, A9; HS 27.1.2008, 1). Suomessa huumerikollisuutta torjuttaessa on esitetty rangaistusasteikon muuttamista siten, että maksimirangaistusta törkeistä huumausainerikoksista nostettaisiin kahteentoista vuoteen (Arjen turvaa 2004, 36).

Kansalaisten mielikuvat huumeikaupasta voivat kuitenkin olla harhaanjohtavia. Mitä vähemmän ihmiset tietävät huumausainekauppioiden elämäntilanteesta sitä kielteisemmin he suhtautuvat heihin (Heinonen 1989, 65; Dorn ym. 1992, 2). Tutkimuksissa on osoitettu, että laittomien päihteiden markkinat perustuvat ennemminkin keskinäiseen kilpailuun kuin organisoituneeseen toimintaan sekä se, että ylivoimaisesti suurin osa huumeikauppaan sekaantuneista ansaitsee toiminnallaan erittäin vähän. (A report on Global Illicit Drugs Markets 1998-2007, 9-11). Euroopassa kontrolli huumeiden myyjä ja salakuljettajia kohtaan on kuitenkin koventunut viime vuosikymmeninä ja huumeikaupan kontrollikeinoja on lisätty. Huumausainerikollisuutta vastaan käydään taistelua varsin järein asein (Kinnunen 2008; Kainulainen 2009). Huomattavasti vähemmän puheenvuoroja on esitetty kontrollin lieventämisestä. Huumeiden käytön osalta on rangaistavuuden sijaan viime aikoina alettu ehdotella käytön dekriminialisointia (A report on Global Illicit Drugs Markets 1998-2007, 9; Economist 3/2009).

Suomessa vallitsevassa narkofobisessa ilmapiirissä kaikkeen huumeisiin liittyvään suhtaudutaan hyvin kielteisesti (Partanen 2002). Huumeet ovat edelleen ”hyvä vihollinen” (Christie & Bruun 1986). Tällaisen vihollisen olemassaolo vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten erilaisia huumeiden käyttäjiä sekä myyjä kohdellaan erilaisissa viranomaiskäytännöissä. Yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, kun päätetään esimerkiksi siitä, minkälaisia rikostorjunnallisia keinoja poliisille myönnetään, huumausainerikollisten toiminnasta pääosassa asiantuntijana on poliisi (Kainulainen 2009). Yhteiskunnallisen päätöksenteon näkökulmasta käsin on kuitenkin perusteltua saada rinnalle myös muita tietolähteitä. Etnografian keinoin tutkimus voi nostaa huumeita käyttävien ja myyvien henkilöiden ääntä esille, sillä heitä ei yleensä kuulla, ja vielä vähemmän he pääsevät ääneen yhteiskunnallisissa päätöksentekoprosesseissa. Tutkimuksen avulla voi saada selville esimerkiksi sen, miten suunnitelmallisia huumeiden levittämiseen osallistuvat henkilöt ovat tai miten suuria taloudellisia voittoja he toiminnallaan ansaitsevat. Tutkimus voi tuottaa tietoa huumemarkkinoiden toimijoista, jotka eivät näyttäyty pelkästään joko rikollisina tai syrjäytyneinä olosuhteiden uhreina, vaan myös toimijoina, joiden aktiivista arkea ja motiiveja toiminnalle voi tuoda esille. Tutkimus voi purkaa huumeikauppaan liitettyjä käsityksiä ja osoittaa muun muassa sen, että huumeikaupan parissa toimivat ihmiset eivät aina ole kovin rationaalisia toimijoita.

Tämä tutkimus käsittelee luonnontuotteiden sekä synteettisten aineiden laittontaa myyntiä ja käyttöä 2000-luvun alun Helsingissä. Tutkimus tarkastelee lähin-

nä synteettisen amfetamiinin, luonnontuote kannabiksen sekä lääkevalmiste Subutexin myymistä ja käyttämistä. Huumemarkkinoiden toiminta on erilaista riippuen siitä, millä tasolla huumeita välitetään. Huumemarkkinat erotellaankin tutkimuskirjallisuudessa ylemmän tason, keskitason ja alemman tason markkinoihin. Tutkimus käsittelee pääasiallisesti alemman tason ja keskitason huumeiden myyjiä ja käyttäjiä. Toiminta on erilaista riippuen myös siitä, onko kyseessä vain yhden huumeen vai useamman eri huumausaineen myyminen. On eri asia myydä ja käyttää esimerkiksi Subutexia kuin itse kasvatettua kannabista. Sekä ostaja- että myyjäkunta eroavat useimmiten toisistaan. Tutkimuksen pääasiallisena aineistona on etnografinen kenttätyö sekä sen ohessa tehdyt havainnoinnit ja haastattelut. Aineistona on myös viranomaishaastatteluja sekä esitutkintapöytäkirjoja törkeistä huumausainerikoksista. Tutkimuksen näkökulma on konstruktionistinen, jonka mukaan todellisuutta rakennetaan kielellisesti. Absoluuttista totuutta haastattelulainauksissa ei näin ole olemassa vaan ihmisillä on puheessaan erilaisia käsityksiä todellisuudesta.

Tutkimus rakentuu seuraavasti. Aluksi tarkastelen suomalaisten huumemarkkinoiden muodostumista tutkimuskirjallisuuden avulla, koska katsaus historiaan auttaa ymmärtämään nykyisyyttä. Samalla teen katsauksen Suomen huumeilanteeseen 2000-luvulla. Kolmannessa luvussa määrittelen huumemarkkinoiden tasot aikaisemman tutkimuskirjallisuuden avulla sekä referoin aikaisempaa suomalaista huumemarkkinatutkimusta. Neljännessä luvussa esittelen käyttämäni etnografiset tutkimusmenetelmät, kuvaan tutkimuksen tekoa kentällä sekä esittelen tutkimuskohteen ja muut tässä tutkimuksessa käytetyt aineistot. Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ja sen teroittimen viitekehysten johdan aikaisemmasta tutkimuskirjallisuudesta sekä Edvin H. Sutherlandin (1937) luomasta käsitteistöä. Tässä Sutherland (1937) kiteytti rikollisen järjestelmän keskeisiksi piirteiksi ammatin harjoittamisen tekniset taidot, rikollisen statuksen, konsensuksen sekä differentiaalisen assosiaation. Näistä neljästä rikollisen ammatin keskeisistä piirteistä muodostuu itse järjestelmän luonne. Rikollinen yksilö hankkii itselleen statusta esimerkiksi teknisten taitojen avulla, joita hänelle opettavat muut rikolliset. Sutherland katsoi rikollisten muodostuvan ydinjoukoista, joiden toimintaa määrittää niin yhteinen konsensus sekä differentiaalinen assosiaatio. Konsensuksesta nousevat rikollisten keskinäinen yhteisymmärrys ja eettiset säännöt. Differentiaalisen assosiaation käsitteen mukaan rikollisuus opitaan muilta rikollisilta ja rikollisuus uusintaa itse itseään, niin siviilissä kuin vankilassakin. Näin huumerikollinen ”neuvottelee” yhteiskunnan kanssa.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni kysyy, millaiselta erilaiset ydinjoukot näyttävät pääkaupunkiseudun huumeakaupassa? Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on luvussa viisi kuvata huumemarkkinoiden ylemmän tason, keskitason ja alemman tason toimijarooleja 2000-luvun alun Helsingissä. Toinen tutkimuskysymykseni kysyy, miten pääkaupunkiseudun eri tasojen huumeakauppiat käyttävät

teknisiä taitojaan, onko heillä konsensusta, keskinäisiä eettisiä sääntöjä tai yhteisymmärrystä toimintansa onnistumisen takaamiseksi? Kolmas tutkimuskysymyksen kysyy konsensuksen kautta, millaista on helsinkiläisen huumekaupiaan arki ja miten arjessa toimitaan opittuja taitoja käyttäen? Tätä toimintaa pyrin kuvaamaan tutkimuksen luvussa kuusi. Neljäs tutkimuskysymyksen kysyy, millaiset ovat vankiloiden huumerakennat sinne joutuvaan rikollisen kannalta? Kuvaan tätä huumerikollisen ”neuvottelua” yhteiskunnan kanssa luvussa seitsemän. Viides tutkimuskysymyksen kysyy, miten eri tasojen huumerikolliset menestyvät teknisten taitojensa avulla? Tätä selvitän luvussa kahdeksan. Tutkimuksen yhteenvedossa pyrin vastaamaan siihen, miten differentiaalisen assosiaation eli opitun rikollisuuden, statuksen, teknisten taitojen sekä konsensuksen muodostama Sutherlandin (1937) järjestelmän luonne toimi 2000-luvun alun helsinkiläisten huumerakennoiden eri tasoilla.

Laittomia aineita ammatikseen myyvä henkilö voi tasostaan riippuen olla tunnettu aivoina, luukuttajana, tukkurina ja kauppamiehenä, kamakauppiana tai diilerinä. Häntä kutsutaan myös kaveriksi tai myyjäksi. Tutkimuksessa esiintyvät lainausmerkeissä olevat lauseet, yksittäiset termit, nimitykset ja sanat ovat peräisin haastatelluilta myyjiltä, käyttäjiltä ja viranomaisilta. Tutkimuksessa pääosassa oleville informanteille olen keksinyt peitenimet, joita käytän läpi tutkimuksen. Tutkimuksessa on huumeiden käyttötapoja kuvaava liite. Tutkimuksen lopussa on sanasto, josta lukija voi tarkistaa itselleen vieraalta tuntuvia sanoja.

2 Suomen huumerakennat

2.1 Markkinoiden muodostuminen

Oopiumin viljely kansalle katsottiin Suomessa sopimattomaksi ja vaaralliseksi jo vuonna 1800. Sen, kuten myös kannabiksen käytöstä, vaaroista ja hyödyistä alkoi esiintyä mainintoja 1800-luvun lopun suomalaisessa lehdistössä. Varsinainen huumeiden, kuten kokaiinin käyttö näyttäytyi kuitenkin ylemmän sosiaaliluokan toimintana. Alkoholin kieltolain (1919-1932) astuessa voimaan huumeiden käyttö alkoi levitä alempiin kansanluokkiin. Lääketeollisuuden oopiumista jalostamasta morfiinista tuli yksi kansan käytetyimmistä huumeista. Sen lisääntynyt käyttö huomattiin 1920-luvun alussa sairaalatilastoissa, lehdistössä ja sitten eduskunnassa, jossa säädettiin laki laittomasta huumeakaupasta. Langetetut tuomiot vaihtelivat sakkojen ja kolmen kuukauden vankeusrangaistuksen välillä. Pääsääntöisesti 1920-luvun Suomi toimi silti kauttakulkumaana kansainväliselle huumeakaupalle. (Ylikangas 2004, 242-246; Ylikangas 2009, 20.)

Lääketeollisuuden tuotteet, morfiini sekä toinen oopiumjaloste heroiini hallitsivat 1930-lukua. Suomi sai tuolloin kansainväliseltä oopiumkontrollin valvontalautakunnalta useita huomautuksia poikkeuksellisen suuresta heroiinin kulutuksesta. Aineet hankittiin apteekista, ja salakuljetukseen perustuvat huumemarkkinat olivat edelleen lähes olemattomat (Hakkarainen 1992, 51 - 53).

Toisen maailmansodan aikana heroiinia käytettiin muun muassa haavoittuneiden hoitoon (Koskinen 1997, 16). Amfetamiinin ja metamfetamiinin jakaminen sotilaille oli tavallista. Sota-aikana niitä käytettiin myös monissa suomalaisissa perheissä piristyslääkkeinä, nimiltään muun muassa Bazedrin, Stimulan sekä Pervitin. Käyttötapa säilyi osassa väestöä sodan jälkeenkin, ja piristeitä käyttivät varsinkin opiskelijat ja autoilijat. Metamfetamiinia sai ostaa apteekista resepteillä, joita lääkärit tehtailivat varsin avokätisesti. Sodan aikana tai sen jälkeenkään ei amfetamiineja pidetty varsinaisena huumausaineena, joten käyttöä ei valvottu eikä väärinkäyttöä osattu tunnistaa. Varsinaisen ongelmakäyttäjien joukon katsottiin tuolloin muodostuvan lähinnä opiaattien käyttäjistä. (Ylikangas 2009.) Sotien jälkeen heroiini valtasikin paikalliset huumemarkkinat. Heroiinin käyttäjiä olivat lähinnä sotiemme veteraanit, jotka olivat tutustuneet aineeseen sotien aikana laillisen hyötykäytön yhteydessä (Hakkarainen 1992, 53 - 56).

1950-luvun puolivälissä opiaattien väärinkäyttö vähentyi ja amfetamiinien käyttö alkoi lisääntyä. Sotien jälkeinen sukupolvi sai vaikutteita Ruotsista, jonka huumemarkkinoita amfetamiini alkoi hallita. Amfetamiinin ongelmakäyttö alkoi Suomessa varsinaisesti 1950-luvulla. Amfetamiinia alettiin jo silloin käyttää nimenomaan suonsisäisesti. Syiksi on arveltu muun muassa sitä, että amfetamiinia oli helposti saatavilla liuoksena sekä sitä, että suomalainen käyttökulttuuri oli jo pitkään ollut kallellaan voimakkaimmin vaikuttavaan, suonsisäiseen käyttöön päin. Amfetamiinin käyttö ei tuolloin rajoittunut ainoastaan pääkaupunkiin, vaan sitä oli tarjolla ja sitä käytettiin eri puolilla Suomea. (Ylikangas 2009.) Kuten aikaisemminkin, pääkaupunkiseudun huumeiden käyttäjät kiertelivät ympäri Suomea lääkärin luota toiselle, lääkereseptejä hankkien ja apteekkeja tyhjennellen (Germain 1980, 60). Cannabis oli vielä suhteellisen tuntematon käsite 1950-luvun Suomessa. Helsingissä poliisin toimesta tavattiin ainoastaan yksi kukinnon polttaja (Hakkarainen 1992, 55).

1960-luvun loppupuolella ja 1970-luvun alussa Suomessa koettiin ns. ensimmäinen huumeaalto, joka rantautui pääosin Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle. Ominaista tälle aallolle oli kannabiksen, lähinnä hasiksen käyttäminen. Hasiksen heikko saatavuus kuitenkin rajoitti käytön leviämistä, ja siitä kiinnostuneet joutuivat lähtemään ulkomaille, lähinnä Ruotsiin ja Tanskaan (Rosenqvist 1970). Muusikot ja opiskelijat toivat pieniä määriä kannabista ulkomaan matkoiltaan. Sitä tuli myös ulkomaalaisten laivojen henkilökunnan mukana. Minkäänlaisia laajempia myyntikuvioita ei Suomeen kuitenkaan kehittynyt. Helsingin huoltopoliisissa tehtiin ensimmäiset havainnot kannabiksen käytöstä 1960-luvun puolivälissä. Myö-

hemmin arvioitiin, että Helsingissä oli tuolloin noin 200 kannabiksen vakituista käyttäjää. Pienen kannabiskulttuurin keskuksiksi muodostui vuosina 1966-67 Vanha ylioppilastalo ja sen ympäristö. Hasista ostettiin alueella oleskeilleilta myyjiltä, joita oli vakituisesti paikalla korkeintaan parikymmentä. Myynti ei ollut mitenkään organisoitua, vaan monet myyjät tekivät kauppaa vain rahoittaakseen oman käyttönsä. Myyjien omakin käyttö oli usein hyvin satunnaista ja hasista myytiin pieniä paloja tai jaettiin ilmaiseksi esimerkiksi ystäville tai opiskelutovereille. Toiminta oli melko näkyvää aina vuoteen 1970 asti. Kauppaa käytiin ympäri Suomea, varsinkin tietyillä paikoilla kaupunkikeskustoissa (Hakkarainen 1992; Koskinen 1997; Salasuo 2004, 83-93.)

Kannabis nousi varsinaisesti julkisuuteen ensimmäisen kerran vuonna 1966, kun *Ilta-Sanomien* toimittajan aloitteesta paljastettiin Suomen ensimmäinen kannabisjuttu. Toimittajan ostama aine oli vihreää kasvirouhetta, joka paljastui viljelyksi kannabikseksi. Tehdyn ilmiannon perusteella pidettiin yksi Yhdysvaltain kansalainen sekä pieni joukko Suomen kansalaisia. Tutkinnan yhteydessä saadut tiedot Helsingin huumausainetilanteesta aiheuttivat sen, että sekä sisäasiainministeriön poliisiosasto, Keskusrikospoliisi että Helsingin poliisilaitoskin alkoivat suunnitella keinoja asiaan puuttumiseksi. Viisi miestä käsittänyt tutkimusryhmä alkoi toimia vuonna 1967. (Koskinen 1997, 28- 35.) Amfetamiini oli hetkeä aikaisemmin otettu kansainvälisten huumausainesopimusten alaisuuteen (Christie & Bruun 1986; Onnela 2001; Sarvanti 1997).

Hetkessä laittomiksi muuttuneiden aineiden myyntiin törmättiinkin saman tien poliisin huumeryhmän aloitettua toimintansa. Hasiksen ja amfetamiinin lisäksi poliisin tutkimusryhmä takavarikoi työssään opiaatteja sekä erilaisia huumaavia lääkkeitä (Koskinen 1997, 38-47). Nuorten huumausainemarkkinoiden muodostumisessa tärkein yhteyskaupunki 1960-luvulla oli Tukholma. Sieltä haettiin kannabista Helsinkiin ja muihin suurempiin kaupunkeihin. 1960-luvun lopulla aineita alettiin hakea myös Kööpenhaminasta. Salakuljetukseen perustuvat huumemarkkinat alkoivat jakaantua kahtia. Amfetamiinin salakuljetuksesta alkoivat vastata ammattimaisemmat rikolliset. Kannabiksen salakuljettajat ja kauppiaat sen sijaan olivat tavallisesti itsekkin aineiden käyttäjiä. (Hakkarainen 1992, 72-75). Paikallisesti viljelyn kannabiksen historia Suomessa on varsin vaatimaton. Ensimmäinen poliisin raportoima kannabiksen viljelytapaus on vuodelta 1972. Seuraava uusi viljelmä tuli poliisin tietoon vasta vuonna 1975. (Koskinen 1997.)

Kaikkiaan ensimmäisen huumeaallon huumemarkkinat vaikuttavat nykyajan mittakaavaan verrattuna melkoisen viattomilta. Esimerkiksi vuosien 1970-1975 aikana takavarikoitiin 6,6-27,7 kiloa hasista ja 0-0,5 kiloa marihuanaa vuosittain. Amfetamiinia takavarikoitiin saman ajanjakson aikana 10-500 grammaa vuosittain (Kontula 1986,104). Tosin liikemies Kosti Kustaa Kartiokarin tuomat amfetamiinimäärät olivat nykyisenkin mittapuun mukaan todella huomattavia (Hakkarainen 1992; Koskinen 1997; Salasuo 2004).

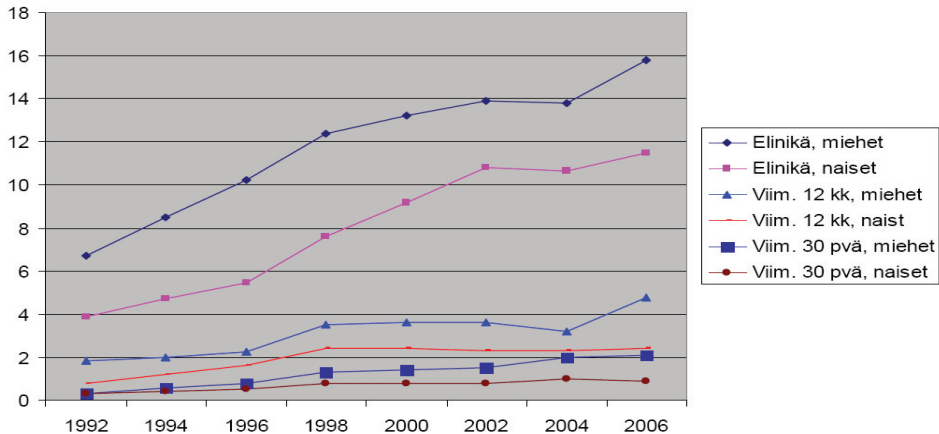
1980-luvun alussa havahduttiin lääkäreiden määräämien lääkkeiden esiintymiseen huumemarkkinoilla. Erityisesti buprenorfiinia, lääkenimikkeeltään Temgesic, alkoi tuolloin esiintyä laittomilla markkinoilla. Sitä käytettiin lähinnä heroiinin korvikkeena (Koskinen 1997, 192). Poliisin suorittamasta puhelinkuuntelusta mainittiin suomalaisessa tutkimuksessa ensimmäisen kerran 1980-luvun lopulla, mistä syntyneitä huhuja poliisi ei pyrkinyt kumoamaan, koska ne loivat epävarmuutta huumemarkkinatoimijoiden keskuuteen (Kontula 1986; Heinonen 1989; Kinnunen 1996, 80-81). Epäilyt puhelinkuuntelusta aiheuttivat muun muassa uusia toimintatapoja, kuten salakielen keksimistä huumekauppaa varten (Heinonen 1989, 85-86). Poliisi sai oikeudet puhelinkuunteluun vuonna 1995 (Viro & Virtanen 2004).

1990-luvun lopussa kaupungistuvaan ja kansainvälistyvään Suomeen saapui ns. toinen huumeaalto. Laittomien huumeiden tarjonta ja käyttö lisääntyivät selvästi (Partanen & Metso 1999, Hakkarainen & Metso 2003). Tämän aallon myötä huumekekoilut kytkeytyivät osaksi tavallisten nuorten ja nuorten aikuisten tapaa viettää vapaa-aikaansa (Salasuo 2005, 82). Samalla Suomeen, varsinkin pääkaupunkiseudulle, muodostui aikaisempaa suurempi amfetamiinin ja opiaattien ongelmakäyttäjien vähemmistö (Partanen ym. 2007).

2.2 Huumetilanne 2000-luvulla

2000-luvun puolivälissä huumeiden käytön ja huumehaittojen kasvu näytti taittuneen. Kannabis pysyi käytetyimpänä laittomana päihteenä. Vuonna 2006 noin viidesosa Suomen 15-24-vuotiaiden ikäluokasta ilmoitti joskus kokeilleensa kannabista. Suurimmalla osalla huumeita käyttäneistä on kokemusta ainoastaan kannabiksesta. Arviolta 450 000 suomalaista on kokeillut kannabista (Hakkarainen & Metso 2007, 544-550). Erilaiset kannabiksen kokeilijat ja käyttäjät kuluttivat arvioiden mukaan vuonna 2004 noin 1697 - 4255 kiloa kannabistuotteita. Vaikka kannabiksen päivittäisiä käyttäjiä onkin lukumääräisesti vähiten, kuluttavat he suurimman osan markkinoilla liikkuvasta kannabiksesta (Hakkarainen ym. 2006, 586-587). Käyttäjät ovat lähinnä pääkaupunkiseudulla ja suurimmissa kaupungeissa asuvia nuoria miehiä (Hakkarainen & Metso 2005, 253-258). Miehet kokeilevat ja käyttävät erilaisia huumeita naisia yleisemmin. Kuvio 1 havainnollistaa huumeiden käytön yleisyyttä miesten ja naisten osalta vuodesta 1992 lähtien. Siitä voi havaita, että elinikäis- vuosi- ja kuukausiprevalenssit ovat tänä päivänä selvästi korkeammat kuin 1990-luvun alussa. (Hakkarainen & Metso 2007, 550).

Kuvio 1. Jotain huumausainetta käyttäneiden elinikäis-, vuosi-, ja kuukausiprevalenssit miehillä ja naisilla, 1992, 1996, 1998, 2002, 2004 ja 2006, %

Amfetamiini on Suomen toiseksi käytetyin laiton päihde. Yleisin käyttötapa ongelmakäyttäjien keskuudessa on edelleen aineen piikittäminen. Amfetamiinin lisäksi huumemarkkinoilla on alkanut liikkua jonkin verran metamfetamiinia sekä uutta MDPV:tä, joka vaikutuksiltaan muistuttaa amfetamiinia (Huumetilanne Suomessa 2009, 130). Poliisin arvion mukaan 90% amfetamiinista tuodaan Suomeen nykyään Virosta tai Viron kautta. Loppu tulee Venäjältä ja Euroopasta. Kauttakulkumaina käytetään Saksaa, Hollantia sekä Ruotsia. Amfetamiinia ja varsinkin metamfetamiinia valmistetaan nykyisin myös Liettuassa, josta etenkin virolaiset välittäjät tuovat sitä Suomen markkinoille. Osansa on myös liettualaisilla, jotka ovat alkaneet salakuljettaa valmistamia amfetamiinituotteita Suomeen. Amfetamiinien maahantuonti on viranomaisten mukaan nykyisin varsin suunnitelmallista. Useimmiten virolaiset toimittavat amfetamiinit Suomeen, ja suomalaiset hoitavat niiden levittämisen eri puolille maata. Tyypillinen salakuljetuskuvio on ollut se, että virolaiset piilottavat amfetamiinit maastokätköihin, suomalaiset ostavat kartan maastokätköstä ja hakevat tuotteet sen perusteella (KRP 2009).

Lääkevalmiste Subutexin ongelmakäyttö Suomessa on ainutlaatuinen ilmiö: sitä ei esiinny samassa mittakaavassa missään muualla Euroopassa. Subutex on kuitenkin vasta Suomen seitsemänneksi käytetyin laiton päihde ja ennen sitä tulevat ekstaasi, kokaiini, LSD sekä erilaiset sienet. Noin 10 000- 30 000 suomalaista on joskus elämänsä aikana kokeillut Subutexia (Hakkarainen & Metso 2007, 545-546). Schengenin alueen laajentuminen poisti suomalaisilta mahdollisuuden tuoda laillisesti Subutexia esimerkiksi Virosta, josta sitä sai hakea virolaisilla resepteillä.

Suomalaiskäyttäjät hankkivat Virossa edelleenkin reseptilääkkeeksi luokiteltuja huumaavia lääkevalmisteita, josta voi tuoda reseptillä 30 päivän käyttöä vastaavan määrän¹. Suurempia eriä Subutexia on tuotu Suomeen lähinnä Ranskasta, mutta tuontikanavat ovat jatkuvassa muutoksessa. Subutexin tarjonnan mahdollisesti heikentyessä voi heroiinin tarjonta lisääntyä. Erityisesti Venäjällä on ollut merkitystä heroiinin kulkeutumisessa Suomeen. Kokaiinin kulutus on noussut hieman vuodesta 2006 lähtien, mutta se näyttää edelleen olevan Suomessa harvinainen aine. (Huumetilanne Suomessa 2009, 118.) Uusimman arvion mukaan Suomessa oli vuonna 2005 noin 14 500-19 000 amfetamiinin ja opiaattien ongelmakäyttäjää. Heistä selvän enemmistön, noin 75-80 prosentin osuudella muodostivat amfetamiinin ongelmakäyttäjät. Kaikista huumeiden ongelmakäyttäjistä noin 50-60 prosenttia asui Etelä-Suomessa. Heistä selvästi yli puolet vaikutti pääkaupunkiseudulla, jossa arvioitiin olevan 4 000-6 000 amfetamiinien ja 1 300-3 400 opiaattien ongelmakäyttäjää (Partanen ym. 2007, 555-559).

Kontrollitoimenpiteet kohdistuvat voimakkaimmin niihin käyttäjiin, jotka viranomaiset tuntevat entuudestaan (Kinnunen 1996; Kainulainen 2006, 160-161). Huumeen ja huumeiden käyttö on Suomen lainsäädännön mukaan rangaistavaa. Huumeen tai huumeiden käytöstä kiinnijätäessä seuraamuksena on yleensä sakkorangaistus. Suurin osa suomalaisten huumausainerikoksista on miesten tekemiä huumausaineen käyttör rikoksia. Naisia oli 16 prosenttia kaikista epäillyistä, ulkomaan kansalaisia noin neljä prosenttia². Rangaistusta koventavana seikkana sovelletaan yleensä rikoksen uusimista. Huumeriippuvuudesta kärsiville käyttäjille tämä tuo lisää ongelmia. Varsinkin henkilön omaan käyttöön liittyvissä rikoksissa rangaistus perustuu tavallisesti siihen, miten avoimesti hän kertoo käytöstään poliisille (Kainulainen 2009, 177-178). Törkeitä huumausainerikoksia on noin viisi prosenttia kaikista huumausainerikoksista. (Kainulainen 2007, 169-171; 385; Suomen huumetilanne 2009, 106).

Poliisin takavarikkotiedoista voi päätellä jotakin huumeiden kulutuksesta. Suomessa takavarikoitujen huumausaineiden määrät ovat olleet pienempiä kuin useimmissa muissa Euroopan maissa. Usein ja pitkään toistetun käsityksen mukaan takavarikkoon saadaan 5-10 prosenttia aineista (Partanen 2002, 32). Tutkijoiden tarkempien laskelmien mukaan poliisi onnistuu kuitenkin takavarikoimaan esimerkiksi markkinoilla liikkuvasta kannabiksesta noin 10-25 prosenttia (Hakkainen ym. 2006). Toimenpiteiden kohdentamisen lisäksi myös muut taktiikat vaikuttavat takavarikkotietoihin. Esimerkiksi vuonna 2008 poliisi takavarikoi hasista todella vähän. Hasiksen tarjonta ei kuitenkaan ole vähentynyt, vaan takavarikkotietojen romahtaminen johtuu poliisin mukaan tutkintatöiden vaiheistuksesta

¹ Valtioneuvoston asetus lääkevalmisteiden henkilökohtaisesta tuonnista Suomeen 1088/2002 5§.

² Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden tekemistä rikoksista Suomessa ja heidän taustoistaan ks. tarkemmin Honkatukia & Suurpää 2007.

(KRP 2009). Taulukosta 1. voi tarkastella poliisin ja tullin takavarikkotietoja vuosilta 2004-2008.

Taulukko 1.

Poliisin ja tullin tekemät huumausainetakavarikot vuosina 2004-2008. Takavarikoitujen aineiden määrä.

Takavarikoituja huumausaineita (Keskusrikospoliisin tietokanta)

	2004	2005	2006	2007	2008
Hasis	467,4	430,6	282,7	360	47
Marihuana	25,8	43,4	32,9	36	56
Kannabis-kasvi (kpl)	7 840	9 460	7 510	7 600	14 000
Amfetamiini	101,8	114,5	125,5	129,4	130
Metamfetamiini	6,8	2,1	3,5	22,2	17
Ekstaasi (tbl)	23 244	52 210	39 185	83 000	34 000
Heroiini	0,2	52,4	0,24	0,4	0,2
Subutex (tbl)	32 970	24 500	22 979	20 600	12 000
Kokaiini	1,1	1,2	6,5	4	3
LSD (tbl)	196	451,5	171	2 138	3 082
Khat	2 117,9	2 562	3 283,1	3 300	2 250

Lähde: Kainulainen, Heini (2009). Päihde- ja dopingrikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2008. Rikollisuus- ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 247.

Maahantuodun hasiksen alkuperä on yleensä ollut Marokosta. Kauttakulkumaina on käytetty Espanjaa, Hollantia ja Pohjoismaita. Baltian maista kauttakulkumaina on käytetty Viroa ja Liettuaa. Nykyiset hasislähetykset ovat kooltaan aikaisempaa suurempia, ja ne kulkevat usein tavallisen, laillisen rahdin mukana. Virolaisrikollisilla on tärkeä rooli Suomeen suuntautuvassa hasiksen salakuljetuksessa. Rikollisiksi luokitellut moottoripyöräjengit, joilla on kansainvälisiä kontakteja esimerkiksi Hollantiin, ovat myös olleet aktiivisia hasiksen salakuljetuksessa suomalaisille huumemarkkinoille. (Suomen huumetilanne 2009, 125.) Hasiksen osalta huume-markkinat eivät tutkimusten mukaan kuitenkaan vaikuta kovinkaan järjestäytyneitä ja halukkailla on markkinoille verraten vapaa pääsy (Kinnunen 1996; Junninen 2006; Hakkarainen ym. 2009).

2000-luvun alusta lähtien poliisin takavarikkotiedot alkoivat näyttää siltä, että perinteisesti käytetyin kannabis, hasis, alkoi saada kilpailijan kotikasvatetusta kannabiksen kukinnosta (Huumetilanne Suomessa 2009, 119). Toisaalta poliisi on kohdentanut aikaisempaa enemmän toimenpiteitä kannabiksen kotikasvattajia kohtaan (Kainulainen 2009). Kukintoa ei silti vielä liiku huumemarkkinoilla yhtä yleisesti kuin hasista. Joissakin Euroopan maissa kotikasvatettu kukinto vastaa jo reilusti yli puolta kulutetusta kannabiksesta, joten on todennäköistä, että myös Suomessa kukinnon esiintyminen tulee lisääntymään (Kainulainen 2006, 26). Valtaosa viljelmistä on pieniä, käsittäen 5-15 kasvia. Kasvatusprojektit ovat joko yksityisiä tai kaveriporukan yhteisiä, ja yleisin kasvatuspaikka on jonkun koti. Kannabismarkkinoita leimaa se, että käyttötilanteissa ainetta jaetaan ilmaiseksi sekä tarjotaan läsnä oleville. On arvioitu, että jopa yli puolet kukinnon satunnaisista käyttäjistä ja kokeilijoista saavat kannabiksensa ilmaiseksi (Goode 1970; Wilkins 2002; Seppälä & Mikkola 2004; Caulkins & Pacula 2006; HS 18.5.2007; HS 13.4 2008). Kasvatetun kannabiksen tuotos, kukinto, ei kuitenkaan näytele varsinaisilla huumemarkkinoilla kovinkaan suurta roolia. Suomessa ei ole paljastunut isoja kasvattamoja, jotka tuottaisivat kukintoa huumemarkkinoille myytäväksi. Organisoituneeksi rikollisuudeksi luokitellut ryhmät eivät ole merkittävästi mukana kannabiksen viljelytoiminnassa ja vain joissakin suurimmissa kasvatustapauksissa ovat asialla olleet aikaisemmin huumeiden välitystä toimittaneet henkilöt (Huumetilanne Suomessa 2009, 124). Kannabistapausten osuudesta Suomessa kertoo esimerkiksi se, että rangaistusmääräysmenettelyssä käsitellyistä huumausaineen käyttörikoksista 45%:ssa tapauksista rikoksen kohteena on ollut pelkästään kannabista (Kainulainen 2006, 18; Kainulainen 2010).

Poliisin tutkimat suuret huumausainerikosjutut sitä vastoin osoittavat, että huumausainekauppa yleisesti on ammattimaista ja vahvasti järjestäytyneiden rikollisryhmien hallussa. Vuonna 2008 törkeän huumausainerikoksen tekijöiksi epäillyistä neljännes oli ulkomaisten kansalaisia. Suurimpina ryhminä olivat virolaiset ja venäläiset tai vironvenäläiset epäillyt (Suomen huumetilanne 2009, 125). Kaikesta huolimatta Suomen huumerikollisuus näyttää valtaosin suomalaisten tekijöiden järjestämältä toiminnalta, jossa ulkomaan kansalaisia, erityisesti virolaisia, käytetään tukena (Bäckman 2006, 271-276). Luottamuksen puuttuessa suomalaiset rikolliset välttävät liian läheistä kanssakäymistä virolaisten ja venäläisten kanssa (Junninen 2006, 131). Ulkomaisten kansalaisten merkityksestä paikallisilla huumemarkkinoilla antaa silti viitteitä se, että heitä on Suomen vankiloissa seitsemän prosenttia koko vankiluvusta. Luku on viisitoistakertaistunut 1990-luvun alusta. Runsaalla puolella päärikoksena on huumausainerikos (Niemi & Honkatukia 2007, 237). Ulkomaisten kansalaisten on nähty ongelmaksi suomalaisissa vankiloissa siksi, että he saavat kontakteja suomalaisiin vankeihin ja näin lisäävät huume-kaupan volyyymiä (Bäckman 2006, 275). Vankiloiden voidaankin arvioida olevan jopa keskeisessä asemassa näiden kontaktien luomisessa (Kinnunen 1996, 76).

Pelko huumerekollisuuden kansainvälistymisestä on esiintynyt Suomen poliisin uhkakuvissa 1950-luvulta lähtien (Bäckman 2006, 186-198). Suomi ei kuitenkaan ole maailman huumekaupan tärkeimpiä kohteita. Tähän vaikuttaa jo maamme varsin syrjäinen sijainti ja vähälukuinen väestömme. Huumeille ei ole täällä tarpeeksi kysyntää. Poliisi ei ole korruptoitunut eikä suomalainen yhteiskuntajärjestelmä salli järjestäytyneitä rikollisuutta. Kaikki maahan tulevat huumeet eivät ole tarkoitettuja tšekäläisille markkinoille, sillä Suomea käytetään edelleen myös läpikulkumaana (Kinnunen 1996; Junninen 2006, 77).

3 Huumemarkkinoiden tutkimus ja rakenteellinen jako

Laittomien aineiden markkinoita voi tutkia tilastollisesti eli tehdä laskelmiin ja arvioihin perustuvaa tutkimusta. Niistä voi tehdä myös laadullista tutkimusta. Tällaiset tutkimukset voivat perustua viranomaishaastatteluihin, käyttäjä- ja/tai myyjähaastatteluihin tai etnografiseen kenttätööhön. Etnografisissa tutkimuksissa on tärkeää määritellä se taso, jolla huumemarkkinoilla toimivia ihmisiä tutkitaan. Huumemarkkinoiden rakenteellinen jako on ollut näissä tutkimuksissa keskeinen määrittelyn kohde, sillä toiminta on hyvin erilaista huumemarkkinoiden eri tasoilla. Esimerkiksi toimintastrategiat, riskien välttämiskyky, huumekaupan rahoitus sekä tulot ovat erilaisia huumemarkkinoiden eri rakenteissa toimivilla ihmisillä. Seuraavassa määritän tässä tutkimuksessa esiintyvät huumekaupan tasot käyttämällä avukseni aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta.

Stereotyypisin käsitys näkee huumemarkkinoiden rakenteen pyramidimaisena mallina. Tätä mallia käytetään usein järjestäytyneen rikollisuuden peruskuvauksessa, koska malli muodostaa pyramidina selkeän organisaatorakenteen. Tässä mallissa pyramidin yläpäässä oleva organisaatio esimerkiksi käyttää käskytysvaltaa ja sen jäsenillä on selvät tehtävät. Organisaatio turvautuu väkivaltaan, laimentaa huumeita ja tyrkyttää niitä pyramidin alimmalla tasolla oleville asiakkaille. Motiivina toiminnalle on pääsääntöisesti raha. Vaihtoehtona tälle mallille on nähdä huumemarkkinoiden koostuvan erilaisista "tasoista". Nämä tasot koostuvat huumeiden maahantuontitasolla, huumeiden tukkutasolla sekä keski- ja alemmalla tasolla toimivia henkilöistä. Näiden tasojen toimijat voi jakaa ylemmän tason maahantuojiin (importers), tukkureihin (wholesalers) ja keskitason välittäjiin (middle-market drug brokers) sekä alemman tason myyjiin (retail level dealers). Näitä eri tasojen toimijoita eivät kuitenkaan ohjaa tiukat käskytysuhteet. Huumemarkkinoilla toimivia ihmisiä voivat ohjata jotkin säännöt, mutta yhtä hyvin myös heidän asenteensa, moraalinsa ja erilaiset motiivinsa. Toimijoina voi näin eri

aikoina ja eri paikoissa olla erilaisia ihmisiä, joita ohjaavat niin ideologiset kuin taloudellisetkin motiivit. Toimijat voivat liikkua tasoilta toisille suhteellisen joutavasti. He voivat myös toimia useissa eri rooleissa eri tasoilla samanaikaisesti. Huumemarkkinat jakautuvatkin näin monimuotoisiksi ajasta ja paikasta riippuen. (Pearson & Hobbs 2001; Potter 2006, 39-45.)

Huumemarkkinoiden jonkinlaisen rakenteen hahmottelemiseksi käytän tässä tutkimuksessa edellä mainittuja ylemmän tason, keskitason ja alemman tason käsitteitä. Vaikka huumemarkkinoiden määrittelyminen erilaisiin tasoihinkin ei täysin pysty kuvaamaan monimuotoisia huumemarkkinoita ilmiönä, tasojen määrittelyminen auttaa selkeyttämään kuvaa pääkaupunkiseudun huumemarkkinoista. Huumemarkkinoiden suljetusta luonteesta johtuen niistä on vaikea saada luotettavaa tietoa. Huumemarkkinoista tehty tutkimus on lisäksi sidoksissa yhteiskunnalliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin sekä aikaan, jona se on tehty. Tämän vuoksi lähdekritiikkiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Seuraavaksi tarkastelen aikaisempaa aiheesta tehtyä tutkimuskirjallisuutta aloittamalla lähinnä ylemmän tason toimijoista tehdyistä ulkomaisista tutkimuksista.

3.1 Ylempi taso

Tutkimuksissa ei ole yhteisymmärrystä siitä, miten ylemmän tason huumekauppa rakentuu tai miten se tarkalleen ottaen määritellään. Useimmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että ylemmän tason huumemarkkinat eivät useinkaan vaikuttaisi olevan suuren ja mysteerisen "järjestäytyneen rikollisuuden" tai "mafian" organisoimia. Ennemminkin tällä tasolla näyttäisi toimivan yksityisyrittäjiä; yksilöitä ja näiden muodostamia pieniä organisaatioita. Markkinat perustuvat kilpailuun, ja ne houkuttelevat erilaisia toimijoita, joilla on erilaisia ja erisuuruisia resursseja, taitoja sekä kontakteja. (Adler 1985, 64; Desroches 2007; A Report on Global Illicit Drug Markets 1998-2007, 9). Suurin osa ylemmän tason toimijoista on ajautunut senhetkiseen asemaansa huumekaupan alemmilla tasoilta joko halukkuutensa tai/ja sattuman kautta. Ylemmän tason huumekauppiaksi pääseminen ei silti välttämättä edellytä pitkää oppiaikaa tai suurien rahasummien kartuttamista. (Reuter & Haaga 1989.)

Kansainvälisillä ylemmän tason huumemarkkinoilla vaikuttaisi toimivan ainakin kolme erilaista ryhmää, jotka tosin voivat myös sekoittua toisiinsa ja joilla voi olla samansuuntaisia toimintatapoja. Ensimmäisenä toimivat "*poliittis-militaristiset*" ryhmät (*politico-military groups*), joiden toimintaa ohjaavat poliittiset päämäärät. Nämä ryhmät toimivat valtiollisella tasolla ja vain joissakin maissa. Toinen ryhmä ovat "*liikemiesrikolliset*" (*business criminals*), joiden toimintaa ohjaa taloudellinen voitontavoittelu. Kolmantena ryhmänä ylemmän tason huumemarkkinoilla toimivat "*seikkailijat*" (*adventurers*). Näiden toimintaa voivat

ohjata esimerkiksi pakko, velat tai salakuljetuksen mukanaan tuoma jännitys (Dorn ym. 2005,12-23). Esimerkkinä ylemmän tason huumekaupan monimuotoisista rakenteista otan teokseen ”Traffickers” (Dorn ym. 1992) sisältyvän jaottelun. Teoksen kirjoittajat ovat erottaneet seitsemän erityyppistä huumeiden maahan-tuonti- ja välitysorganisaatiota:

- 1) *Ideologiset välittäjät (Trading Charities)* ovat ihmisryhmiä, joissa ideolo-ginen sitoutuminen huumeisiin motivoi toimintaa enemmän kuin kauppalinen hyöty.
- 2) *Yhteisöt (Mutual Societies)* ovat käyttäjä- myyjien piirejä, joissa kaverukset toimivat keskenään, myyden ja vaihtaen huumeita vastavuoroisesti.
- 3) *Sivutuloilijat (Sideliners)* ovat toimivia laillisia liikeyrityksiä, jotka siirtä-vät toimintaansa huumeisiin.
- 4) *Monialarikolliset (Criminal Diversifiers)* ovat toimivia rikollisjoukkoja, jotka kohdentavat toimintaansa huumeisiin.
- 5) *Oppunistit (Opportunist Irregulars)* ovat yksilöitä tai pieniä ryhmiä, jotka osallistuvat useisiin varjotalouden osa-alueisiin.
- 6) *Järjestäytyneet toimijat (Retail Specialists)* ovat organisaatioita, joissa johtaja palkkaa ihmisiä eri rooleihin huumeiden välittämiseksi käyttäjille.
- 7) *Valtion rahoittamat toimijat (State-sponsored Traders)* ovat hankkeita, jotka syntyvät kontrolliviranomaisten toiminnan tuloksena. Esimerkiksi poliisi voi antaa ilmiantajien jatkaa toimintaansa tai voi toimia ostajana tai myyjänä huumekaupassa.

Ylemmän tason toimijoista ei juurikaan ole etnografista tutkimusta, jo siitä johtuen, että heidän suojautumistaktiikkansa ulkopuolisia kohtaan ovat tiukemmat kuin alempien tasojen toimijoilla. Etnografisista yhdysvaltalaisista tutkimuksista huumekaupan ylemmän tason (ja keskitason) parissa voi tässä yhteydessä mainita kuitenkin Adlerin (1985) tutkimuksen kokaiinikauppiaista. Uudemmassa euroop-palaisesta etnografisesta ylemmän tason (ja keskitason) huumetutkimuksesta voi mainita Zaitchin (2002) tutkimuksen kokaiinin salakuljettajista Hollannissa sekä Potterin (2006) tutkimuksen kannabiksen kasvattajista Englannissa. Kaikki nämä tutkimukset puoltavat edellä mainittua käsitystä siitä, että ylemmän tason huume-markkinat eivät ainakaan pääosin ole järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa.

3.2 Keskitaso ja alempi taso

Huumemarkkinoiden keskitason ja alemman tason toimijoista sen sijaan on tehty enemmän tutkimusta. Yksi syy tähän voi olla siinä, että näiden tasojen toimijat ovat tottuneempia kyselijöihin, jo kohtaamiensa kontrollitoimien kautta. Alemman

tason toimijoista tehdyistä etnografisista tutkimuksista voi tässä yhteydessä mainita Preble & Caseyn (1969) tutkimuksen New Yorkin heroiinikaupasta, Åkerströmin (1983) tutkimuksen varkaista ja huumekauppiaista, Bourgoisin (1995) tutkimuksen New Yorkin crackin ja kokaiinin myyjistä, Lalanderin (2001) tutkimuksen ruotsalaisista heroiinin käyttäjä-myyjistä sekä Sandbergin & Pedersenin (2009) tutkimuksen norjalaisista maahanmuuttajista. Yhdysvaltalaisista sekä Eurooppalaisista tutkimuksista on huomioitava se, että ne ovat sidoksissa yhteiskunnalliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, jossa ne ovat syntyneet.

Keskittasonkin markkinoiden määrittelemine on vaikeaa. Voidaan kuitenkin sanoa, että huumemarkkinoiden keskittason ja alemman tason toimijat vaikuttavat tukku- ja vähittäismyyntitasolla ja että huumemarkkinoiden keskittaso voidaan määritellä sellaiseksi toiminnaksi, joka tapahtuu maahantuonnin (importation) ja vähittäismyyntin (retail supply) välissä. Keskittason toimijoiksi voidaan laskea *tukkurit* (wholesalers) sekä *keskittason välittäjät* (middle-market drug brokers) kun taas alemman tason toimijoiksi voidaan laskea *vähittäiskauppiat* eli alemman tason myyjät (retail level dealers) (Pearson & Hobbs 2001, 12-17). Suurin osa keskittason toimijoiden piireistä koostuu yksilöistä, jotka tekevät kauppaa toisten piirien yksilöiden kanssa. Keskittason piirit ovat usein pieniä, ja niiden yksilöitä sitoo yhteen jokin historia, kuten sukulaisuus, sama synnyinseutu tai koulutausta. Vankilalla on erittäin merkittävä rooli suhteiden, taitojen ja tietojen välittäjänä mutta myös siten, että vankilassa vietetty aika on positiivinen meriitti rikollisessa maailmassa. Tukkurit ja keskittason välittäjät on nähty kriittisen tärkeinä huumemarkkinoiden toiminnalle, sillä he sitovat ylempään ja alemman tason toimijat toisiinsa. (Pearson & Hobbs 2001, 27-30.)

Alemman tason vähittäiskauppiain toiminta voi lähinnä olla "kunnioituksen etsimistä". Ulkopuolisille nämä katukauppiat kehuskelevat sillä, miten hyvin he ansaitsevat huumekaupalla, vaikka todellisuudessa alemman tason huumekauppias ansaitsee vain hiukan enemmän kuin alimman palkkatason laillista työtä tekevä. Tulot vaihtelevat, ja vähäinenkin ansaittu raha kulutetaan yleensä hyvin nopeasti. Työolosuhteet ovat huonommat kuin missään laillisessa toiminnassa. Ammatin arkea ovat muun muassa huumeiden käyttö ja ryöstöt, joita tekevät muut alemman tason toimijat, siviilipukuisten poliisien tekemät ratsiat sekä vankilaan joutuminen. Koska kontrolli kohdistuu useimmin alemman tason toimijoihin, on poliisia vastaan pakko kehittää lukuisia strategioita: huumeita ei myydä näkyvästi, niitä ei pidetä mukana paljoa ja ylimääräiset aineet piilotetaan moniin eri piilopaikkoihin. Huumekauppiain parasta turvaa poliisia vastaan ovatkin paikalliset ihmiset, jotka pitävät hänestä ihmisenä ja kunnioittavat häntä sen verran, etteivät ilmianna häntä poliisille. (Bourgois 1995, 91-110.)

Vähittäiskauppiain arkielämä ei näyttäydä passiivisena luovuttamisena, pakona elämästä, vaan ennemminkin tarkoituksenmukaisen elämän etsimisena yhteiskunnan luomissa olosuhteissa. Alemman tason myyjä-käyttäjä "hoitelee asioi-

ta" seitsemänä päivänä viikossa. Hän on riippuvainen ennemminkin tästä ammatista kuin välittämästään huumeesta. Hänen sosiaaliset olosuhteensa ovat usein sellaiset, että vaihtoehtona huumekauppiaan ammatille on laillinen, vähäpätöinen työ minimipalkalla ilman sen haastavampia tulevaisuuden näkymiä. (Preble & Casey 1969, 21-22.) Alemman tason huumekaupassa toimivat henkilöt eivät ole passiivisesti hyväksyneet rakenteellista sortamista. Päinvastoin voidaan ajatella, että sotkeutumalla vapaaehtoisesti alamaailmaan ja hyväksymällä ylpeästi katujen kulttuurin he etsivät vaihtoehtoa sosiaaliselle marginalisaatiolleen. Bourgois katsoo, että johtaessaan omaa tuhoaan ja toimiessaan oman yhteisönsä sijaiskärsijöinä heistä tulee tässä prosessissa todellisia toimijoita. (Bourgois 1995, 143.)

Alemman tason kauppiaina edes hiukan menestyäkseen onkin hankittava ainakin suhteellisen hyvä maine. Tämä tapahtuu muun muassa maksamalla omat huumevelat ja myymällä huumeita kohtuulliseen hintaan. Vaivannäön katsotaan kuitenkin kannattavan, koska palkintona odottaa henkilökohtainen riippumattomuus (Åkerström 1983, 21 & 54-56). Ruotsalaisen Philip Lalanderin (2001) mukaan alemman tason kauppiat tasapainottelevat arkielämässään myynnin ja oman käytön välillä. He saavat myytäväksi huumeita pienissä erissä, ja ovat siis "pienyrittäjiä" (småföretagare). Näitä eriä he välittävät "pussukan ostajille" (kabbeköpare). Pienyrittäjien työ on raskasta. Jokaisen toimituksen ja tilityksen täytyy onnistua ja mieluiten vielä tuottaa voittoakin. Pienyrittäjät ovat huumemarkkinoiden "työväenluokka", joka työskentelee ilman sairausvakuutusta, työsuunnitelmaa tai työvuoroja. He ansaitsevat juuri sen verran, että saavat hankittua päivittäisannoksensa, hyvällä onnella ehkä vielä seuraavankin aamun annoksensa. Alemman tason kauppias rahoittaa omaa käyttöönsä voitoilla, huijaamalla huumeen määrässä tai hinnassa sekä erilaisia tavaroita varastamalla. Toisaalta käyttöä rahoitetaan myös laillisilla keinoilla, kuten lainoilla, avustuksilla, perinnoilla ja palkkatuloilla. (mt, 101-104.)

3.3 Suomalainen huumemarkkinatutkimus

Paikallisesta huumemarkkinoiniin liittyvästä toiminnasta on kirjoitettu muistelmapohjalta niin poliisin (Nordman & Nykänen 1991; Koskinen 1997) kuin rikollistenkin näkökulmasta (Melleri 1987; Nykänen & Sjöberg 2005). Pääkaupunkiseudun laittomien päihteiden markkinoita on tarkasteltu myös tutkimuksen keinoin. Osmo Kontulan (1986) tutkimus, jossa hän käytti aineistona oikeudenkäyntitapauksia, osoitti, että "kovien huumeiden" ja kannabiksen myynnissä on kyse kahdesta aivan eri asiasta (mt, 231-250). Kannabiskaupasta ei amatöörimaisella toiminnalla saatu taloudellisia voittoja juuri lainkaan, kannabiksen myymiseen sekaantuneiden henkilöiden roolit eivät olleet erikoistuneita ja myynti oli sattumanvarais-

ti järjestetty (mt, 127-129). Vaikka Kontulan tutkimus on ajallisesti yli 20 vuotta vanha, niin se osoitti jo tuolloin kannabiskaupan olevan kannattamatonta.

Aarne Kinnusen (1996) edelleen relevantti "Isännät, rengit ja pokat" kuvaa pääkaupunkiseudun huumemarkkinoiden ylemmän tason, keskitason ja alemman tason toimintaa etnografian, haastattelujen ja tilastojen avulla. Huumeiden vähittäismyynti Helsingissä näyttäytyi tuolloin yksinkertaisempaan kuin muissa suurkaupungeissa, eikä paikallisia huumemarkkinoita voitu pitää kovinkaan järjestäytyneinä. Vähittäismyynti tapahtui Suomessa yleensä yksityisasunnoista eli luukuista. Yleisimmän aineita välitettiin ystävien ja tuttavien avulla eikä ulkopuolisilla juurikaan ollut asiaa ostoksille. Tosin asiakkaan tai myyjän ulkonäkö, slangin käyttö tai käyttäytyminen saattoivat johtaa kauppojen syntymiseen. Myyjällä saattoi olla vain muutama luotettava asiakas eikä hän sekaantunut varastetun tavaran kauppaan. Eräs tapa välittää aineita oli se, että henkilö, jolla oli kontakti luukkuun, otti ostajilta rahat, kävi hakemassa huumetta ja toimitti sen asiakkaille. Luukut toimivat myös huumeiden käyttöpaikkoina. Huumeakaupassa oli kyse pitkälti suhdetoiminnasta; hyvällä myyjällä oli aina tavaraa, ja se oli tasalaatuista. Aktiivisen huumeakauppiaan elämää voi tuolloinkin kuitenkin hyvin kuvata sekoiluksi. Tämä päti erityisesti amfetamiinikauppaan (Kinnunen 1996, 77).

Pääkaupunkiseudun huumemarkkinoiden eri tasojen roolit näyttäytyivät Kinnusen (2008) tutkimuksessa kahtena ryhmänä. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ns. *ylämiehet*, *kuriirit* ja *isännät* sekä *rengit*, *luukuttajat* ja *pokat*. *Ylämiehet* ovat suomalaisten markkinoiden ylemmällä tasolla ja hoitavat huumeiden maahantuonin. He ovat tottuneita käyttämään rahaa, järjestävät rahoituksen, ovat manipulatiivisia ja saavat palkattua työntekijöitä. Heillä on usein vankilataustansa takia kontaktit aineiden saamiseksi. Heidän oma aineiden käyttönsä pysyy hyvin hallussa. *Kuriirien* tehtävänä on salakuljettaa huumeet maahan ylämiesten puolesta. He voivat olla tehtävään palkattuja, mutta voivat toimia itsenäisestikin. Ylämiehiltä ja kuriireilta aineet kulkeutuvat *isännille*. He saattavat osallistua maahantuonin rahoitukseen ja muihin järjestelyihin ylämiesten kanssa, joten he voivat olla markkinoiden sekä ylemmällä tasolla että keskitasolla. *Renkien* roolina on toimittaa isäntiensä asioita; he voivat esimerkiksi toimia autokuskeina tai siirtää huumeita ja henkilöitä paikasta toiseen. Näistä palveluksista saadaan korvaus huumeina tai rahana, mutta palveluksia voidaan tehdä myös ystävyyden nimissä tai aikaisempien velkojen maksamiseksi. Rengit ovat näin korkeimmillaan paikallisten markkinoiden keskitasolla. Sieltä huumeet kulkeutuvat pienempien erien myyjille, *luukuttajille*. He myyvät isänniltä saamiaan huumeita esimerkiksi asunnossaan ja ovat usein samalla myymiensä huumeiden käyttäjiä. *Luukuttajat* toimivat pääkaupunkiseudun huumemarkkinoiden alemmalla tasolla. Luukuttajilla on *pokat* eli asiakkaat, jotka muodostuvat kolmesta alaryhmästä, pääasiallisen ainemielityksen mukaan. Ensimmäisen ryhmän muodostavat *pilvenpoltajat* eli kannabiksen käyttäjät, joita on suurin osa huumemarkkinoiden asiakaskunnasta. Huumeen käyttö on

tässä ryhmässä vähiten haitallista, ja kannabiksen olleessa käytetty aine ei muu rikollisuus hallitse tähän ryhmään kuuluvien elämäntapaa. Toinen asiakaskunta, *amfetamiinin käyttäjät*, joutuu kontrollin kohteeksi pilvenpolttajia helpommin pääasiassa aineen käytön tuomista vaikutuksista johtuen. Kolmanteen asiakaskuntaan kuuluvat *heroiinin käyttäjät* (Kinnunen 1996, 50-52). Heroiinin käyttäjät ovat sittemmin lähes hävinneet Suomesta ja vaihtuneet Subutexin, lääkkeiden ja amfetamiinin sekakäyttäjiksi (Arponen ym. 2008).

Toiseen ryhmään kuuluvien henkilöiden osallisuus huumemarkkinoihin ei ole yhtä selkeää kuin yllä kuvattuun ensimmäiseen ryhmään kuuluvien, mutta roolinsa on heilläkin. Poikkeuksetta he kuuluvat suomalaisten huumemarkkinoiden alemmalle tasolle. Tähän ryhmään kuuluvat ensinnäkin ns. taparikolliset, joista useimmilla on vankilatausta. He tekevät rikoksia pitääkseen yllä päihteiden käyttöään, mutta osa on jo siinä määrin alkoholisoituneita, etteivät he kykene enää tekemään rikoksia kunnolla. Toiseen ryhmään kuuluvat myös asematunnelin ja lähiöiden nuoret, joiden elämäntapaan liittyy huumeiden välittäminen ja käyttö. Tämä joukko on myös poliisin hyvin ennestään tuntemaa. Reseptinväärentäjät puolestaan kelpuuttavat lähes kaikki aineet. Heidän aineiden käyttönsä on yleensä sekakäyttöä, ja heihin kuuluu enemmän naisia kuin muihin ryhmiin. Tyttöystävät ovat useimmiten käyttäjiä ja tietoisia miestensä tekemistä rikoksista, vaikka eivät itse rikoksiin aktiivisesti osallistuisikaan. Bailaajat haluavat erottautua narkomaanidentiteetistä, eikä heidän elämäntyyliinsä kuulu juurikaan muuta rikollisuutta. Lopuksi tulevat vielä harrastelijat. Heiltä saattaa löytyä pieni määrä huumeita tai lääkkeitä ilman reseptiä esimerkiksi kotietsinnässä, jonka he ovat useimmiten itse aiheuttaneet. (Kinnunen 1996, 52-53.)

Mika Junnisen (2006) tutkimus osoitti muun muassa sen, että keskitason arki kuuluu rikoksia tehdessä: jokapäiväisiä ongelmia ratkaistessa ja huumeiden jakelua muille myyjille järjestellessä. Mitä alemmas huumeiden myyntihierarkiassa mennään, sitä yleisempiä ovat impulsiiviset, suunnittelemattomat rikokset sekä holtiton rahan tuhlaaminen. Mitä alemmalla tasolla henkilö on, sitä vähemmän hän huumeakaupalla ansaitsee (mt, 36-44). Huumeakaupan järjestäytyneisyydestä Junninen päätyi samanlaisiin tuloksiin kuin Kinnunen. Suomessa ei näyttäisi edelleenkaan olevan alueellisia huumeakaupan monopoleja. Ryhminä ammattirikolliset muodostavat markkinointiketjun, mutta vaikka näiden rikollisryhmien rakenne vaikuttaisikin hierarkiselta, niiltä puuttuu selvä komentoketju ylhäältä alas. Näin suomalaisten muodostamia ammattirikollisryhmiksi luokiteltuja ryhmiä voidaan edelleenkin kuvata korkeintaan puolijärjestäytyneiksi (Junninen 2006, 123, 155).

Kinnunen, Perälä ja Tuttavainen-Levanoja (2005) tarkastelevat poliisin huumevalvontaprojektia ja alemman tason huumemarkkinoita pääkaupunkiseudun yksityisasunnoissa. Näissä ”luukuissa” tapahtuva toiminta aiheutti ongelmia pääkaupunkiseudun asuintaloissa. Käyttäjien elämäntapaan ja huumeakauppaan liittyvät katkeamattomat vierailut ja useamman huumeiden käyttäjän pitempiaikainen

majailu asunnossa häiritsivät usein taloyhtiön muita asukkaita. Joissakin taloyhtiöissä "huumeluukun" olemassaolo tuotti pyörävarkauksia, kellarimurtoja ja autoihin murtautumisia. Toisaalta taas joissakin asuintaloissa ongelmia aiheuttavat yhtäläillä "dokuporukat" (mt, 42-54). Huumeiden käyttäjien ja "pikkumyyjien" asuntoihin tehtyjä kotietsintöjä seurattessaan tutkijat päättelivät, ettei huumekaupalla ansaita kovinkaan suuria rahasummia tai että rahavaroja ei ainakaan käytetä elintason kohottamiseen. Epäiltyjen asumisolosuhteista sai vaikutelman, että asunnon haltija ei välttämättä ollut henkisesti täysin tasapainossa. Asunnoissa saattaa olla tavaraa niin paljon, että kulkeminen oli hankalaa. Asunnot olivat usein täynnä erilaisia projekteja ja niiden osia kaikenlaisen muun tavaran lisäksi. (Kinnunen ym. 2005, 84.)

4 Tutkimusongelman asettelu, tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi

4.1 Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on täydentää aikaisempia tutkimuksia ja tuoda uutta ja päivitettyä tietoa Helsingin huumausainemarkkinoista. Muodostan omat tutkimuskysymykseni osaksi edellisissä luvuissa esitellyn tutkimuskirjallisuuden sekä teoreettisen viitekehýkseni pohjalta. Teoreettiseksi viitekehýkseksi valitsin Edwin Sutherlandin määrittelemän rikollisen järjestelmän luonteen. Sutherland on kriminologian klassikko, ja Suomessa Kauko Aromaa (1983) on tutkimuksessaan ammattivarkaista esitellyt Sutherlandin teorian aikaisemmin. Sutherland (1937) kiteyttää rikollisen järjestelmän keskeisiksi piirteiksi ammatin harjoittamisen tekniset taidot, rikollisen statuksen, konsensuksen sekä differentiaalisen assosiaation.

Teknisillä taidoilla Sutherland (1937) tarkoittaa kaikenlaisten ammattirikollisen ammatin harjoittamisessa kohdattavien ongelmien ratkaisutaitoa. Näitä ovat esimerkiksi taktiikat viranomaiskontrollin välttämiseksi, älykkyys ja puhetaidot. Ammattirikollisella on useita teknisiä taitoja, joista hän käyttää yhtä kerrallaan. Hän tekee esimerkiksi vain yhden varkauden kerrallaan ja hoitaa sen loppuun - mikäli hän jää kiinni, häntä ei voida syyttää kuin yhdestä rikoksesta (mt, 14-81). Riskien minimoiminen kuuluu osana teknisiin taitoihin. Rikoksia tehdään sellaisten ihmisten kanssa tai sellaisia ihmisiä kohtaan, jotka eivät voi turvautua lakiin, koska he harjoittavat itse rikollista toimintaa. Riskejä minimoidaan myös siten, että rikollinen oppii harjoituksen ja kokemuksen kautta kehittämään menetelmiään sekä kontrolloimaan tilanteita, joissa hän harjoittaa ammattiaan. Hänestä tulee erittäin hyvä manipuloimaan ihmisiä, ja hän pääsee tavoitteisiinsa olemalla hyvä

näyttelijä (Sutherland 1937, 217-218). Teknisillä taidoilla saatuja rahallisia ansioita on käytännössä mahdotonta laskea, koska ammattirikollisella ei voi olla kirjanpitoa eikä hän elämäntapansa takia muutoinkaan muista tulojaan. Tulot ovat myös erittäin epäsäännöllisiä (mt, 142).

Statuksella Sutherland (1937) puolestaan tarkoittaa, että jokaisella ammattimiehellä (kuten huumerikollisella) on statusta eli asemaa tai mainetta omassa piirissään. Statukseen kuuluu se, millaisessa ryhmässä rikollinen vaikuttaa. Suurin osa rikollisten ryhmistä koostuu kolmesta tai neljästä miehestä, jotka muodostavat ydinjoukon. Tämä ydinjoukko toimii joskus suuremman joukon kanssa yhteisen päämäärään saavuttamiseksi. Kun päämäärä on saavutettu, suurempi joukko hajoaa. Osa ydinjoukoista toimii yhdessä monia vuosia, toiset ovat lyhytikäisempiä. Yhdessä pysymisen suurin motiivi on rahan ansaitseminen. Ydinjoukolla ei ole varsinaista johtajaa, mutta useimmiten yksi ottaa jonkinlaisen johtajan roolin itselleen. Status perustuu muun muassa rikollisen teknisiin taitoihin ja näiden kautta hankittuun varallisuuteen, mutta myös suhteisiin, vaikutusvaltaan sekä tietoihin, jotka henkilö on ammattinsa aikana hankkinut. (Mt, 27-30.)

Konsensus puolestaan merkitsee ydin- ja muiden joukkojen yhteisten tunteusten, mielialojen ja tekemuotojen kokonaisuutta. Nämä yhdessä huipentuvat yhtäläisenä suhtautumistapana lakeihin ja kontrolliin. Rikollinen ei voi olla olemassa ilman poliisia eikä poliisi ilman rikollista. Molemmat vastapuolet joustavat hiukan, ja näin kaikki tulevat toimeen. Ammattirikolliseen vaikuttaa näin paljon se, miten muut rikolliset sekä poliisi suhtautuvat häneen. Poliisilla on kuitenkin, varsinkin huumekaupan puolella, käytössään ilmiantajia, jotka ovat itse sekaantuneet laittomaan toimintaan. Ilmiantajien käyttäminen tuottaa tulosta poliisin toiminnalle. Rikolliset pitävät ilmiantajiksi ryhtyneitä henkilöitä heikkoina, pelkäävät siksi, että ovat ryhtyneet ilmiantamaan muita rikollisia. Poliisin ja ilmiantajien toiminnasta rikollinen joutuu usein vankilaan. Tuomio on kova sekä rikollisen taloudelle lähes ylitsempääsemätön. Lakimiehiä on pakko käyttää oikeudessa. Heihin ei välttämättä luoteta, koska heidän katsotaan voittavan juttunsa ainoastaan epärehellisin keinoin. Oikeudenmukaisuuden sijaan heidän (aivan kuten rikollistenkin) motiivina toimii raha (Sutherland 1937, 125-139).

Konsensuksesta kumpuavat myös alamaailman lojaalisuussäännöt, joiden pitäisi olla hyvin sitovat. Eettisiin ”sääntöihin” tai ”yhteisymmärrykseen” kuuluu ensinnäkin se, että ydinjoukon ansaitsemat voitot jaetaan tasan kaikkien osallisten kesken. Toisena sääntönä on se, että tuloihin menneet kulut, mukaanlukien velat otetaan ensimmäisestä ansaitusta voitosta. Kolmantena sääntönä on se, että rahallisesti pulassa olevaa kanssarikollista autetaan kaikkien osallisten kesken, myös hänen ollessaan vankilassa. Neljäntenä sääntönä on se, että yhteiset rahat ovat yhteisiä ja niitä käytetään kenen tahansa ydinjoukon jäsenen hyväksi. Viides, yksi ydinjoukon keskeisimmistä eettisistä säännöistä on se, että toisille osallisille ollaan rehellisiä. Valehtelua pidetään yhtenä epäeettisimmistä asioista, mitä voi toiselle

tehdä. Toisesta kanssarikollisesta ei "vasikoida" poliisille missään olosuhteissa. Enemmän suoritetaan ankara rangaistus vankilassa kuin vasikoidaan. Kuudentena yhteisymmärryksenä on, että yksilö voi erota ydinjoukosta, mutta voi myöhemmin pyytää päästä takaisin joukkoon. Seitsemäs yhteisymmärrys on se, että ydinjoukon jäsentä ei voida pitää vastuullisena sellaisista asioista, joihin hän ei voi vaikuttaa. Kahdeksas yhteisymmärrys on sitä, että jokainen ydinjoukon jäsen pysyy lestinään, eikä sotkeennu toisen tapaan hoitaa asioita. Kaikki nämä yhteisesti ymmärretyt säännöt ovat ensisijaisesti kehittyneet ylläpitämään ydinjoukon yhtenäisyyttä ja rikollisten joukkuehenkeä valtaapitäviä vastaan. Ydinjoukon tulisi olla yksikkö ja toimia yksikkönä. Silti erilaisiin ydinjoukkoihin aina hakeutuu sellaisia ihmisiä, jotka eivät pysty sisäistämään näitä eettisiä sääntöjä. Ydinjoukosta tulee erotetuksi silloin, kun rahan ansaitseminen ja ydinjoukon muiden jäsenten hyvinvointi tai toiminta vaarantuu. Yleisin syy ydinjoukosta erottamiseen on alkoholin hallitsematon käyttö. (Sutherland 1937, 17-38). Konsensuksesta kertovat myös paikat, joihin rikolliset ja ydinjoukot kokoontuvat aikaa viettämään. Nämä paikat voivat olla mitä vain, julkisista ravintoloista salakapakoihin ja yksityisasuntoihin (mt, 159).

Differentiaalisella assosiaatiolla Sutherland (1937) tarkoittaa sitä, miten rikollinen yksilönä määrittelee itsensä ja miten rikolliset joukkona määrittelevät jäsenensä. Differentiaalisen assosiaation mukaan rikollisuus opitaan ja se uusintaa itse itseään. Tämä assosiaatio määrittyy jo rikollisen asuinpaikan mukaan, joka usein on jossakin huonomaineisessa lähiössä. Rikollisten alamaailma on eksklusiivinen yhteisö, jossa käytetyllä kielellä voidaan tunnistaa asiaan kuuluvat ja kuulumattomat henkilöt. Kieli opitaan vain pääsemällä sisään yhteisöön, ja kielessä käytettäviä sanoja ulkopuoliset eivät tunnista. Ammattitaitoiseksi huumekauppiaksi voi tulla vain toisten ammattitaitoisten huumekauppiaiden opastuksella. Henkilöstä, jonka ryhmä ottaa vastaan ja hyväksyy jäsenekseen, tässä tapauksessa huumekauppiaksi, tulee ajan myötä huumekauppias. Hän on kiinnostunut rahasta ja siitä, mitä rahalla voi ostaa. Hänellä on usein jokin mentori, joka opastaa häntä ammatin opettelemisessa. Ammatin hallitsemisen ja jatkuvuuden edellytyksenä on, että päihteiden käyttö itsellä pysyy hallinnassa. Differentiaaliseen assosiaatioon kuuluu myös se, että rikollinen "neuvottelee" koko ajan yhteiskunnan lakien ja normien kanssa. Yksi pakollinen "neuvottelutapa" on vankilarangaistusten suorittaminen. Vankilassa hän voi oppia paremmaksi rikolliseksi. (Sutherland 1937, 215.)

Edellä kuvatuista neljästä rikollisen ammatin keskeisistä piirteistä eli teknisistä taidoista, statuksesta, konsensuksesta ja differentiaalisesta assosiaatiosta muodostuu Sutherlandin mukaan itse järjestelmän luonne. Huumerikollisuus on tämän mukaan järjestäytyntä siinä mielessä, että se on järjestelmä. Tällä järjestelmällä on oma historia, kieli, omat säännöt, perinteet ja tavat. Sillä on omat menetelmänsä ja tekniikkansa, ihmisiin ja omaisuuteen kohdistuvien hyökkäysten suoritus-

koneistonsa sekä erikoistuneet puolustuskoneistonsa. (Aromaa 1983, 53-57; Sutherland 1937).

Sutherlandin (1937) määrittelemän ammattirikollisen statuksen ja sen muodostaman ydinjoukon sekä edellisessä luvussa esitelyjen huumemarkkinatoimijaroolien (Dorn 1992; Kinnunen 1996) pohjalta ensimmäinen tutkimuskysymykseni kysyy, millaiselta erilaiset ydin- ja muut joukot näyttävät pääkaupunkiseudun huumekaupassa? Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on analysoida huumemarkkinoiden ylemmän tason, keskitason ja alemman tason toimijarooleja 2000-luvun alun Helsingissä.

Sutherlandin (1937) konsensuksen sekä differentiaalisen assosiaation kautta pyrin kuvaamaan rikollisen yksilön ja hänen ydinjoukkonsa toimintaa heidän arkielämässään. Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa ollaan myös oltu kiinnostuneita kuvaamaan lähinnä keskitason ja alemman tason huumekauppiaan arkielämää (esim. Adler 1985; Bourgois 1995; Lalander 2001). Näiden pohjalta toinen tutkimuskysymykseni kysyy, millaista on helsinkiläisen huumekauppiaan arki ja miten arjessa toimitaan? Tätä toimintaa selvitän tutkimuksen luvussa kuusi.

Sutherlandin (1937) käsitteiden konsensuksen sekä teknisten taitojen pohjalta rikolliset muodostavat yhteisymmärryksensä, eettiset sääntönsä ja taktikoivat muita rikollisia sekä viranomaisia vastaan toimintansa takaamiseksi. Viranomaiskontrollia vastaan taktikointia on kuvattu useissa huumekauppaa koskevissa esiteltyissä aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Åkerstöm 1983; Kinnunen 1996; Zaitch 2002; Junninen 2006). Näiden perusteella tarkastelen, miten pääkaupunkiseudun eri tasojen huumekauppiaat käyttävät teknisiä taitojaan ja onko heillä konsensusta, keskinäisiä eettisiä sääntöjä tai yhteisymmärrystä toimintansa onnistumisen takaamiseksi?

Sutherlandin (1937) käsitykseen rikollisten differentiaalisesta assosiaatiosta vankilassa olo kuuluu tärkeänä osana. Vankilat toimivat rikollisten kokoontumispaikkoina, joihin heidät yhteiskunnan toimesta ohjataan. Vankila on aikaisemmin esiteltyssä tutkimuskirjallisuudessa nähty oleelliseksi instituutioksi huumerikollisuuden kannalta (esim. Kinnunen 1996; Pearson & Hobbs 2001; Junninen 2006). Näiden pohjalta neljäs tutkimuskysymykseni kysyy, millaiset ovat vankiloiden huumemarkkinat sinne joutuvan rikollisen kannalta? Differentiaalisen assosiaation avulla pyrin tutkimaan ammattirikollisen ”neuvottelua” yhteiskunnan kanssa.

Sutherlandin (1937) mukaan rikollisen tekniset taidot määrittävät hänen menestystään ammatissaan sekä hänen rahallisia ansioitaan. Myös monet aikaisemmat tutkimukset ovat olleet kiinnostuneita huumekauppiaiden rahallisista ansioista (esim. Åkerström 1983; Kontula 1986; Bourgois 1995; Lalander 2001; Kinnunen ym. 2005). Näiden pohjalta viides tutkimuskysymykseni kysyy luvussa kahdeksan, miten eri tasojen huumerikolliset menestyvät teknisten taitojensa avulla.

Tutkimuksen yhteenvedossa, luvussa yhdeksän pyrin vastaamaan siihen, miten statuksen, teknisten taitojen, konsensuksen sekä differentiaalisen assosiaation

muodostama Sutherlandin (1937) järjestelmän luonne on toiminut 2000-luvun alun helsinkiläisten huumemarkkinoiden eri tasoilla. Seuraavaksi esittelen käyttämäni etnografiset menetelmät, kuvaan aineiston keräämistä ja omaa rooliani tutkijana. Esittelen myös tutkimuksen kohderyhmän sekä muun käyttämäni aineiston.

4.2 Etnografiset tutkimusmenetelmät

Valitsin etnografian menetelmälliseksi lähestymistavaksi siksi, että yhteiskuntatieteissä 1920-luvulta lähtien käytetyt ja kehittyneet etnografiset tutkimusmenetelmät sopivat kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä paremmin kuvaamaan marginaalissa elävien ihmisten elämää (Bourgois 2003, 13). Etnografan alkeisiin tutustuin pro gradu työssäni, jossa käsittelin suonensisäisten huumeiden käyttäjien arkielämää (Perälä 2002). Tämä tutkimus pyrkii olemaan ”katu-etnografiaksi” kutsutun tutkimusperinteen jatkamista nykyaikaisessa hyvinvointivaltiossa. Erilaisten ”katujen alakulttuurien” kuvauksien tutkimusperinne juontaa juurensa 1920-luvun Yhdysvaltoihin, jossa tuolloin kypsyi Chicagon koulukunnaksi nimetty sosiologinen tutkimussuuntaus. Tämän koulukunnan tutkijoiden mielenkiinnon kohteena olivat marginaalissa olevat ja ”poikkeavasti” käyttäytyvät ihmisryhmät. Tutkimusmenetelminä käytettiin antropologisia tutkimusmenetelmiä, ja aineistoa kerättiin epämuodollisesti sekä epäsystemaattisesti (Gelder 2005, 19-24; Gelder 2007, 27-30). Katu-etnografian tutkimusperinnettä on jatkettu joissakin moderneissa, laitonta toimintaa koskevissa tutkimuksissa (Jacobs 1998; Anderson 1999; Vigil 2002; Bourgois 2003).

Tutkimusmuotona etnografia tapahtuu sosiaalisen todellisuuden luonnollisissa olosuhteissa ja se perustuu usein pitkäaikaiseen fyysiseen läsnäoloon kentällä. Etnografia on kokemalla oppimista. Tutkijan ensimmäisenä tavoitteena onkin päästä sisälle yhteisöön, jotta oppiminen voi alkaa. Kentälle pääsy voi olla kaoottista ja tutkijan sosiaalinen asema kentällä epävakaa. (Tolonen & Palmu 2007, 89.) Kuitenkin vain luomalla pitkäaikaisia luottamukseen perustuvia ihmissuhteita on mahdollista kysyä provokatiivisia henkilökohtaisia kysymyksiä ja odottaa saavansa mietittyjä, tosia vastauksia (Atkinson ym. 2003; Bourgois 2003, 13). Kentällä tapahtuva havainnointi sekä keskustelut ja haastattelut ovat etnografian pääasiallisimpia tietolähteitä. Tietojenkeräys on ennalta suhteellisen määräämätöntä, strukturoimatonta, eikä tietojen analysoinnissa käytetä valmiita luokituksia. Etnografian on pyrittävä suodattamaan mahdollisimman luotettava tieto. Hänen informanteillaan voi olla parasta tietoa tutkijaa kiinnostavasta aiheesta, mutta samalla informanteilla saattaa olla asioita tutkijalle kertoessaan ”oma lehmä ojassa”. Informanttien antamaan tietoon vaikuttavat heidän yksilölliset intressinsä sekä heidän oma persoonansa. (Spannow 1997, 46; Lappalainen ym. 2007, 13; Hammers-

ley & Atkinson 2007, 3; Atkinson ym. 2003). Kentällä etnografi voi joutua suorittamaan erilaista havainnointia; osallistuvaa, osallistumatonta ja piilohavainnointia. Tuolloin tutkija voi joutua olemaan peiteroolissa (Grönfors 1982, 87-104; Weckroth 2006; Kuula 2006, 165). Käytännössä tutkijan rooli vaihtelee tutkimusprosessin kuluessa ja tutkimuksen eri tilanteissa. Kenttäröoli voi olla avointa ja passiivista tilanteiden seuraamista, se voi tuntua tirkistelyltä tai vakoilemiselta, ja välillä voi tuntea kuuluvansa ryhmään (Adler 1987, 37-67; Kinnunen ym. 2005, 30-31; Wolcott 2008, 144).

Laitonta toimintaa seurattaessa tutkija voi kokea kentällä käyttämänsä menetelmän ”äärityöskentelyksi”. Rikollista toimintaa tutkivia etnografeja on arvosteltu muun muassa rikoksiin puuttumattomuudesta tai niihin yllyttämisestä, liiallisesta subjektiivisuudesta, ”yliosoittamisesta” sekä ”yliraportoinnista” (Ferrell Hamm 1998, 4; Vaaranen 2002, 22; Atkinson ym. 2003). Etnografian on otettava huomioon nämä mahdolliset ongelmat pyrkiessään tuottamaan tietoa tutkimastaan ilmiöstä. Samalla hänen on muistettava, että etnografinen kuvaus on aina tulkintaa, se ei ole ikinä muuta kuin pala todellisuudesta ja tehtyyn tulkintaan vaikuttaa aina tutkijan oma persoona. Erityisesti marginaalissa elävien ryhmien kohdalla tutkijan on vaikea välttää henkilöiden puolesta puhumista (Atkinson ym. 2003). Olennaiseksi tutkimuksessa muodostuu tällöin se, millaisen kuvan tutkimus antaa tutkittavien todellisuudesta ja miten valituissa käsitteissä heijastuu tutkijan oma arvomaailma. Tutkijan omat asenteet, ennakkoluulot, mieltymykset ja tunteet vaikuttavat kaikki tutkimuksen lopputulokseen (Granfelt 1998, 18-19; Spannow 1997, 47; Vaaranen 2002, 29; Bourgois 2003; Atkinson ym. 2003).

Tutkimuksen teon eettisistä kysymyksistä yleisimmin nousee esille vaaran eliminoinnin vaatimus, jonka mukaan sellaisesta tutkimuksesta, joka voi tuottaa kohtuutonta vahinkoa, tulee pidättäytyä. Vahingon kohteena voivat olla niin tutkijat, tutkittavat henkilöt kuin muutkin ihmiset (Pietarinen 2002, 58-69). Tutkimuksen eettiseen problematiikkaan liittyy myös kysymys siitä, millaisia velvollisuuksia tutkimuksen tekijällä on raportin suhteen. Mahdolliset lupaukset haastateltaville on pidettävä. Varsinkin etnografisessa tutkimuksessa tutkija voi usein toimittaa tärkeimmille informanteilleen kopion tutkimusraportista tai raakaversioiden raportista. Esimerkiksi Kinnunen on poliisia tutkiessaan antanut poliisille mahdollisuuden tutustua käsikirjoitukseen ja he ovat yhteistuumiin sopineet muutamien kohtien poistamisen tekstistä poliisitaktisista syistä. On kuitenkin selvää, että tutkittavista ei tule tutkimuksen apukirjoittajia, ja että tutkijan tulee voida sanoa vähemminkin mairittelevat asiat. (Grönfors 1982, 60; Alasuutari 2005, 18-20; Wolcott 2008, 160-165; Kinnunen 2010.)

Rikollisuuden tutkimisen lähtökohtana tuleekin olla saatujen tietojen luottamuksellisuus. Tutkija ei saa ilmoittaa viranomaisille tutkittavien kertomista rikoksista. Tutkijoilla ei siis ole mitään yleistä ilmoitusvelvollisuutta tehdyistä rikoksista, jotka he ovat tutkimustyössä tietoonsa saaneet. Rikoksia koskevat tiedot lue-

taan arkaluonteisiin tietoihin, joiden suhteen tutkijoilla on vaitiolo- ja salassapito-velvollisuus. (Kuula 2006, 94-95.) Eri asia on, jos rikos on vasta suunnitteilla. Rikoslain mukaan ilmoitusvelvoitus on eräistä tekeillä olevista törkeistä rikoksista, joiden piiriin kuuluu törkeä huumausainerikos (rikoslain 15:10). Itse en saanut tietoon konkreettisia suunnitelmia tekeillä olevista törkeistä huumausainerikoksista, koska informanttini varsin tietoisesti pyrkivät suojelemaan minua. Heidän intressissään oli myös estää minua joutumasta vaikeaan tilanteeseen, sillä tutkijalla ei ole toimittajan tapaan oikeutta lähdesuojaan, eli oikeusviranomaisten kiinnostuksessa tapahtumista minulla ei olisi ollut oikeutta kieltäytyä todistamasta tutkimuskseen yhteydessä saamistani tiedoista koskien törkeitä huumausainerikoksia. Huumausainerikollisuus myös muokkautuu, muuttuu ja siinä kehittyy uusia keinoja välttää viranomaiskontrollia nopeasti, joten arkaluonteisten asioiden kertominen huumemarkkinatoimijoiden toiminnasta on hitaasti valmistuvassa tutkimuksessa hyväksyttävää (Reuter ym. 1988).

Tutkijan tehtävä on tuottaa tieteellistä tietoa niin sosiaalisten ongelmien kuin ylipäänsä yhteiskunnan ja tutkimansa kulttuurin ymmärtämiseksi. Tähän tehtävään ei ylipäänsäkään kuulu tutkittavien paljastaminen ulkopuolisille tahoille. Tavallinen tutkimuksen etiikkaan liittyvä kysymys onkin vaatimus siitä, että tutkittavia ei voi tunnistaa raportista. Tutkimuseettinen ohje arkaluonteisia asioita tutkittaessa on yksiselitteinen. Tutkijan tulee ennen tutkimuksen aloittamista tehdä valinta kahden vaihtoehdon välillä, joko sitoutua täydelliseen vaitioloon tai jättää tutkimus tekemättä (Kuula 2006, 96-97). Aineistonkeruutilanteissa ei välttämättä tarvitse hankkia suoria tunnisteita ihmisistä, eikä analyysissakaan tarvita mitään tarkkoja tunnistetietoja tutkittavista. Nimettömyys voi olla sekä tutkijan että tutkittavan etu nimenomaan silloin, kun aiheena ovat arkaluonteiset asiat kuten rikokset ja päihteiden käyttö. Lain soveltamisen näkökulmasta olennaista on, että ulkopuolinen ei pysty yksiselitteisesti päättelemään aineistosta, ketä yksittäisiä ihmisiä tutkittavat ovat (mt, 111-112). Tutkimuksen teon kannalta tämä voi olla hankalaa, sillä tutkija ei välttämättä voi analysoida kaikkea tutkimuksessaan siksi, että se esimerkiksi saattaisi vaarantaa tutkittavien anonymiteetin ja aiheuttaa esimerkiksi heidän kiinni jäämisensä. Tutkijan on tasapainoteltava tämän asian kanssa (ks. Kinnunen 1996). Etnografi kohtaa samanlaisia ongelmia tehdessään tutkimusta laitoksessa, kuten koulukodissa tai vankilassa (Pösö 2005; Tourunen 2000; Tourunen & Perälä 2004; Weckroth 2006; Sandberg 2008).

4.3 Kentällä

Kentälle pääsy ja sitä kautta tutkimus sai alkunsa tavallaan sattuman kautta. Eräs henkilö luki version pro gradu -työstäni vuoden 2001 lopulla ja sen luettuaan kysyi halukkuuttani mahdollisesti "joskus tehdä juttua kovemman luokan tyypeistä".

Spontaanisti ilmoitin halukkuuteni. Sain kutsun vielä samana vuonna eräänä iltana erääseen yksityisasuntoon, jossa tapasin kolme henkilöä kynttilöillä valaistussa huoneistossa. Sain kuunnella kertomuksia salakuljetuksesta ja kiinni jäämisen välttelmisestä. Joitakin viikkoja tämän jälkeen kysyin, vieläkö tapaamisen järjestänyt henkilö suostuisi tutkimusavustajaksi, jos joskus saisin rahoituksen aiheeseen. "Mitäs siinä pitäis tehdä?", hän kysyi. "Ei kai mitään, esittelet tyyppejä joskus ja pyöritään jossain", muistelen vastanneeni. "No ryypätään ne rahat vaikka sitten", muistan hänen tokaiseen. Nauroimme ja yhteistyömme alkoi. Vuoden 2002 aikana aloimme vierailta satunnaisesti erilaisissa asunnoissa ja ravintoloissa ja sain tutustua uusiin ihmisiin. Olimme kentällä³ eri puolilla Helsinkiä. Toimin usein autokuskina.

Alkoholitutkimussäätiö antoi kolmevuotisen apurahan tutkimuksen tekoon vuonna 2004. Siihen mennessä olin saanut joitakin informanteja suostumaan mahdolliseen tutkimuksen tekoon. Kun henkilöihin oli saatu solmittua ensikontaktit, oli aika aloittaa tiiviimpi kenttätyö. Alussa sain tasapainoilla habitukseni kanssa. Joihinkin tilaisuuksiin olin pukeutunut tilanteeseen sopimattomasti. Samoin oli käytökseni laita. Oli lukuisia tilanteita, joissa koin, etten tunne etikettiä. Puheen ymmärtäminen ja erityiskielen hallitseminen eivät kenttätyön alussa luonnistuneet. Saatoin sanoa vain "joo", kun en ymmärtänyt käytettyjä ilmaisuja. Etiketin opettelamiseen liittyi myös se, että opin olemaan kyselemättä liian tarkkoja, "viranomaismaisia" kysymyksiä. Kenttätyön alussa vieraat ihmiset saattoivat kysyä tutkimusavustajalta, että "joko sä oot vetänyt tota perseeseen?". Luonnollisesti osa tutkimuskohteesta ei luottanut minuun aluksi. Osan kanssa en saanut luottamusta syntymään koko kenttätyön aikana. Joidenkin ihmisten kanssa ei oma persoonani puolestaan toiminut sen vertaa, että olisin edes halunnut haastatella heitä. Halusin myös tietoisesti jättää tietyt henkilöt pois tutkimuksesta. Ajattelin, että he saattaisivat olla liialti "poliisin vanhoja tuttuja", ts. heidän tarinansa olisivat voineet olla helposti tunnistettavissa. Tunnistettavuuden vuoksi heidän haastattelemisensa ei olisi ollut eettistä eikä myöskään turvallista. Eikä se välttämättä olisi ollut mahdollistakaan: en ehkä olisi saanut heitä suostumaan haastateltaviksi. Tutkimusavustaja ja informantit eivät suostuneet kysymään liian vaarallisiksi kokemiaan tai "liian syvällä" olevia henkilöitä haastateltaviksi. Moni niistäkin, jotka eivät olleet tekemisissä viranomaiskontrollin kanssa, suhtautui erittäin varovaisesti haastattelupyyntöihini. Suurin osa kuitenkin suhtautui ainakin näennäisen positiivisesti tutkimukseni aiheeseen, varsinkin kuultuaan, että en tee viranomaistutkimusta ja että suojelen tutkittavien anonymiteettiä.

Havainnointia tapahtui autoissa, ravintoloissa ja yksityisasunnoissa, yleisillä paikoilla sekä ulkona tapahtuneissa erilaisissa tilanteissa. Oli tilanteita, joissa

³ Viitaan kentän käsitteellä etnografisessa mielessä tutkimuskohteeseeni eli toimijoihin pääkaupunkiseudun huumemarkkinoilla sekä erilaisiin paikkoihin, joissa olimme.

kaikki paikallaolijat tai paikalle tulleet henkilöt eivät tieneet intressejäni tai sitä, kuka todellisuudessa olin. En kuvitellut, että olisin voinut näissä tilanteissa esitellä itseni käsi ojossa Alkoholitutkimussäätiön tutkijaksi. Tutkimuksen teosta informoimatta jättäminen voidaan tehdä silloin, kun tutkija on tai joutuu olemaan peite-roolissa (Kuula 2006, 165). Minulla oli pieniä mustakantisia vihkoja, joita kuljetin usein mukana. Tilanteista riippuen pystyin kirjoittamaan niihin esimerkiksi muistamista helpottavia sanoja ja lauseita. En kirjoittanut muistiinpanoja paikan päällä, jos tilanteessa oli tuntemattomia henkilöitä. En myöskään tehnyt salaa muistiinpanoja esimerkiksi vessassa käydessäni tai havainnoitavien ollessa muual-la. Mitä olisin sanonut, jos olisin jäänyt vessasta kiinni kynä ja vihko kädessä. Tein kenttätöitä vaihtelevasti noin viiden vuoden ajan. Kenttätöiden havainnointit kestivät noin kymmenestä minuutista useampaan päivään. Kenttätilanteiden vuoksi muistiinpanojen kirjoittaminen saattoi siirtyä päivien päähän. Joskus jouduin kirjoittamaan muistiinpanojani erilaisille, tilanteen mukaan saatavilla olleille pape-rinpaloille, lipuille ja lapuille. Joissakin havainnointitilanteissa sain luvan tehdä muistiinpanoja. Niitä tehdessäni mainitsin, että kirjaamani havainnot voitaisiin tarkistaa. Joskus haastatellut halusivat piirtää vihkooni. Poikkeuksetta annoin lu-van. Joiltakin informanteilta kysyin lupaa ottaa muutamia valokuvia. Poikkeukset-ta he suostuivat. Näitä valokuvia on joitakin myöhemmin tekstin seassa. Pyrin kirjoittamaan auki muistiinpanojani kenttäpäiväkirjaan, johon kirjasin tapahtumia kentältä. Alla on esimerkki kenttätöiden alkua ajoilta.

Päivälle sovittu tapaaminen oli siirtynyt iltaan haastateltavien pyynnöstä. Aina iltaisin, ajattelin ajaessani. Kiinnitin huomiota takana ajaneeseen autoon, kaksi henkilöä golfissa. Se kuitenkin kääntyi viimeisessä risteyksessä pois. Olen todelli-nen amatööri. Pihalla oli suhteellisen epäsiistin näköistä. Yhdestä ikkunasta tuijotti taistelukoira. Soitin ovikelloa aikani kunnes tajusin ettei se toimi. Ehdin jo ajatella että taas yksi tapaaminen peruuntui. Koputuksen jälkeen tultiin kuitenkin avaa-maan. Ei ikinä tiedä mikä on meininki. Täällä oli kuitenkin rauhallista. Amfeta-miinin haju oli heti ovella vastassa. Omistajan lisäksi vain yksi henkilö, esittäytyi nimellään. Tunnelma oli muutenkin rento. Asunto oli siisti, siellä oli harvinaisen tyhjää. Vanhoja, kuluneita kalusteita. Haastattelu sujui hyvin ja lisätapaamisista sovittiin heti. Hyvää juttua tukkuportaasta ja ihmisistä siellä. Reilun kahden tunnin jälkeen toinen sanoi, että hänen pitää lähteä asioille. Tähän asunnon isäntä sanoi, että varmaan pitäisi vetää ennen sitä. Ilmoitin että vetäkää, ei minua häiritse koska he olivat lähdössä toiseen huoneeseen. Isäntä taikoi jostain saman tien klikkikupit, toinen pussukan taskustaan. Yksi kysyi toiselta, että paljon laitetaan johon toinen sanoi, että noin ton verran, arviolta. Aine sekoitettiin kupissa, vedettiin ruiskuun, neula päähän ja suoneen. Ruiskut ja neulat olivat uudet. Toisella oli vain yksi pistoskohta, mihin hän sanoi tykittävänsä aina. "Aika pahan näköinen. Pitäisi näyt-tää lääkärille tai ainakin hankkia hirudoidia ja sideharsoa, mitä laittaa yöksi pis-toskohdan päälle." Toinen vain murahteli isännän kommenteille. Isännällä oli

sentään muutama kohta mihin tykittää. Antibioottien hankkimisestakin oli puhe, samoin oli puhetta ruiskujen koosta. Nollaneljävitosen muistin. Toinen valisti minua siitä, miten jotkut käyttävät nollavitosia koska suonet ovat niin kuluneet. Joillain oli jo niin huonot suonet, että heidän oli pakko vetää "pommeja". Eli aine paperinpalaan ja nieltynä mahaan. Itse amfetamiinin tykittäminen oli rutiininomainen toimenpide. Suoni löytyi heti ja aine meni hitaan varmasti sisään. Kumpikaan ei käyttänyt kiristyssidettä. Pieni verimäärä, mikä tuli pistoskohdan suonesta, pyyhittiin vessapaperilla pois. Ei sen suurempaa kohahdusta, mitä nyt hetken kuluttua puhe vähän kiihtyi. Mietin, että haastattelu olisi nyt hyvä aloittaa alusta. Juttua voisi riittää. Tosin toinen alkoi touhuta hieman levottomasti ympäriinsä. Silmistä näki mitä oli vedetty. Pupillit suurina. Tupakkaa alkoi kulua. Toinen sanoi vetäneensä aamulla ja että tämä olisi se iltaveto. "Pirinisti ei välttämättä vedäkään kuin kahdet vedot päivässä." Molemmat sanoivat, että he pystyivät nukkumaan ja syömään amfetamiinista huolimatta. Värrit menivät saman tien mehurukkiin ja pöytä oli taas siisti. Mainitsin siitä, miten valistus on mennyt perille. Toinen sanoikin, että ollaan mietitty, että kohta ne siellä vinkissä lyö sulle suoneenkin kun käden vaan ojentaa. Puhelin soi, joku oli tulossa paikalle. Kysyin, että poistunko johon isäntä sanoi, ettei tarvitse. Tosin tulevan henkilön vierailu saattaisi aiheuttaa myöhemmin poliisin vierailun. Paikalle saapuikin hetken kuluttua yksi henkilö lisää. Sen oloinen herra, että on istunut paljon vankilassa. Ei turhia sanoja tai turhia katsekontakteja. Tosin esitteli itsensä. Yhtäkkiä sitten tulikin kiire haastatellulle. Päätin poistua samalla ovenavauksella. Huvittavaa oli toisen mainitessa ovella siitä, miten hän ei uskalla ajaa autoa poltettuaan pilveä, pireissä mielellään. Pihalla vertailtiin hetken autoja, kumpikin haukkui omaansa.

Tutkimusavustajan kautta tutustuin yhä enemmän tuleviin haastateltaviini ja informantteihin. Heihin tutustumisen ajan myötä ja erinäisten henkilöiden alkaessa tietää aikeestani kirjoittaa tutkimusta huumemarkkinoista ja siellä toimivien ihmisten elämästä, alkoi tutkimusavustajiksi, informanteiksi sekä haastateltaviksi hakukkaita ilmaantua useampia henkilöitä. Mahdollisiksi tutkimusavustajiksi olisi luultavasti suostunut useampikin henkilö tutkimuksen kuluessa, mutta pysyin yhdessä jo pelkästään siitä syystä, että luotin tutkimusavustajaani. Tutkimusavustaja toimikin tärkeänä apuna tutkimuksen kenttätyön loppuun saakka. Informanteiksi puolestaan muodostuivat sellaiset henkilöt, jotka ottivat minut enemmän mukaan toimintaansa ja toimivat useamman kerran tietolähteinä tutkimuksen kuluessa. Haastatelluiksi puolestaan muodostuivat sellaiset henkilöt, joita haastattelin vain kerran tai joita näin vain kerran tai joitakin kertoja tutkimuksen kuluessa. Tutkimuksen luvuissa käytän informanteista salanimiä. Joistakin haastatelluista en käytä erisnimiä heidän lausumiensa tai haastattelulainauksensa yhteydessä. Tämän teen anonymiteetin säilyttämisen vuoksi, mutta myös siksi, ettei heillä ollut niin tärkeää roolia tässä tutkimuksessa, että heidät voisi esittää erisniminä. Erääseen tärkeimmistä informanteista tutustuin seuraavanlaisesti. Ote on kenttäpäiväkirjasta:

Baariin tapaamaan yhtä henkilöä. Avustaja ei päässyt paikalle. Vastassa oli hahmo jonka kanssa olin aiemmin ollut tekemisissä mutta en koskaan ennen kahdestaan. Hain kahvia ja menin pöytään. Pöydässä oli entuudestaan tuntemattomia ihmisiä. He vain mulkaisivat. Vieressä pelattiin biljardia. Henkilö tuli biljardikepin kanssa pöydän viereen. Kädenpuristus oli luja. Silmät olivat vetiset ja ne mittailivat minua, tuijottivat lujasti silmiini. Viimein hän päästi kädestä irti. Alkoi jo sattua, oli pakko puristaa melkein täysillä takaisin. Hän oli humalassa ja istui pöytään. Just tuli ero, hän sanoi. Hänellä oli tarve puhua. Puhuimme pitkään.

Damian Zaitch (2002) on etnografiassaan pohtinut syitä siihen, miksi ihmiset suostuvat puhumaan tutkijalle huumekaupasta. Hänen mukaansa ihmiset pitivät huumekaupasta ja sen ympärillä tapahtuvasta toiminnasta puhumisesta. Huumeiden parissa toimivat ihmiset eivät yleisesti säilyttäneet salaisuuksiaan niin hyvin kuin heidän rooliinsa voisi ajatella kuuluvan. Puhumisen yhtenä motiivina voi olla se, että tutkijan halutaan kertovan heidän tarinansa vääristä henkilökohtaisista valinnoista, epäonnesta, häikäilemättömistä rikollisista, ankarista tuomioista tai tekopyhästä huume politiikasta. Toiset motivoituvat puhumaan siksi, että he nostattavat itsetuntoaan: he haluavat kertoa olevansa parempia rikollisia kuin muut ja kertovat esimerkiksi ansaitsevansa huumekaupalla suuria summia. Osa taas väittää haluavansa puhua siksi, että he haluavat auttaa tutkijaa hänen työssään. (Mt, 14.) Osa haastatelluista luonnollisesti halusi tietää sen, mitä minä hyödyn tutkimuksesta. Vastatessani saavani ehkäpä jossain vaiheessa tohtorin tittelin he ilmoittivat, että sitten olisinkin ensimmäinen tohtori, jonka he tunsivat (vrt. Zaitch 2002, 14). Kaikkiin muihinkin itseäni koskeviin kysymyksiin vastasin rehellisesti, raottamalla omaa persoonaa (Alasuutari 2005, 19.) Tutustaessani enemmän ihmisiin keskustelut siirtyivät luonnollisesti enemmän tutkimusaiheen suuntaan. Toinen ote päiväkirjasta muistelee tätä.

Kaveri istui kahvin kanssa torikahvilan pöydässä, otin itselleni samanlaisen. Puhuttiin niitä näitä. Vankilasta, urheilusta, narkkaamisesta ja dokaamisesta. Vähän tekis mieli lähteä johonkin pahoille teille, hän päätti keskustelun. Menimme kuitenkin kiertelemään kirpparia. Pysähdyin katselemaan vanhaa lukkoa. Mä huomasin sen heti, sanoi hän. Kierreltiin lisää. Toi pimu läks karkuun mua. Se on x:n muija. Tunnet sä sen? Se ei muista mistä yhteydestä se mut tuntee. Luuli varmaan kytäksi ja lähti siks karkuun. Kohta kirppari oli kierretty, kaveri ehdotti kaljoille ja syömään menoa. Ei ehdi, vastasin mutta sanoin heittäväni hänet. Antti Weckroth (2006) mainitsee, että etnografisen tutkimuksen tekemiseen liittyy aina tietty kaupankäynnin elementti; tutkittavat kertovat tutkijalle valitsemallaan tavalla jotakin henkilökohtaisesta elämästään ja odottavat oikeutetusti tästä vastapalveluksia (mt, 44). Zaitch (2002) kertoo, että hänen toteuttamansa vastapalvelukset yleensä tasoittivat tietä henkilökohtaiseen ja aktiiviseen rooliin informanttien kanssa. Erilaiset vastapalvelukset edistivät tätäkin tutkimusta ja luottamuksen luomista. Niillä "raaputetaan toisten selkää", eräs haastateltu sanoi. Vastapalveluk-

sina kyselin lakiapua, etsin erilaista tietoa, soittelin puhelimella tai kävin toisen puolesta kaupassa. Yhdestä haastattelusta hinasimme auton läpi Helsingin, toisesta haimme haastattelun kanssa hänen "kuivumassa" olleen ajokorttinsa toisesta kaupungista. Annoin vanhoja huonekaluja kahdelle haastattelulle. Vein joskus pieni-muotoisia tuliaisia vieraillessani asunnoissa. Tarjosin haastateluille ruokaa, juomaa ja tupakkaa. Tosin niin he tarjosivat myös minulle. Harrastin kirjeenvaihtoa vankiloihin. Soitin takaisin informanttien "hälyihin", joita he tekivät kun heiltä oli puheaika loppu. Suoritimme pieniä korjauksia erilaisiin autoihin, kävimme kuuntelemassa erilaisia yhtyeitä, joskus saatoimme käydä kahvilassa tai nauttia rauhallisen lounaan. Silloin tällöin kävimme ostoksilla erilaisissa liikkeissä. Eräs ostoskerta jäi mieleeni: kaupassa ollessamme haastateltu otti vesimelonin ja puntaroi sitä kädessään. "Tää on kolme kiloa", hän sanoi ja laittoi sen vaakaan. Vesimelonin paino oli lähes tasan kolme kiloa. "Vanha viktaaja kato", hän totesi rauhallisesti. Erään informantin sairaalle äidille kävimme hakemassa apteekista lääkkeitä ja veimme ne hänelle. Nämä yhdessä tekemämme asiat kasvattivat luottamusta ja samalla tutustuimme toistemme elämiin. Ne palvelukset, jotka lupasin haastateluille, toteutin aina. Kyse ei ollut suurista asioista, joten ne olivat yleensä helppoja ja nopeita toteuttaa. Joillekin tutkittaville annoin, joillekin lainasin hiukan rahaa. Useimmilta sain rahat takaisin, joiltakin harvoilta en. Summat, jotka lainasin, olivat korkeintaan kymmeniä euroja. Lainaajat tajusivat täysin sen, ettei apurahoilla rikastuta, joten lainasummatkaan eivät voi olla suuria. Minkäänlaista rahallista korvausta en maksanut kenellekään tutkimukseen osallistuneista. Ainoastaan pieni osa haastatelluista yritti suoranaisesti käyttää vastapalveluksia hyväkseen ilman aikomustakaan osallistua sen suuremmin itse tutkimukseen. Heidän kanssaan yhteistyö jäi hyvin lyhyeksi.

Tutkimuksen edistymistä auttoi mielestäni myös se, että minulla oli kenttätyön teon aikana useimmiten jonkinlainen auto käytössä sekä usein kenttärooli "kuskina". Auto on luonnollinen paikka puhua matkaa tehtäessä. Joistakin ihmisistä huomasin heti, että vaikka he eivät muutoin paljoa puhuneetkaan, niin autoon päästessään puhe alkoi luistaa. Ajoinkin joskus ehkä hieman liian itsevarmasti ja joskus myös hieman liian lujaa: saadakseni ihmiset puhumaan. Autojen käyttämisen huumetutkimuksessa on havainnut hyväksi myös Philip Lalander (2001). Jos hänellä ja tutkittavalla ei ollut muuta puhuttavaa, saattoivat he ainakin puhua autosta ja sen yksityiskohdista (mt, 259). Usein kyyditsemäni henkilöt olisivat halunneet korvata kyydin rahalla, mutta en suostunut ottamaan maksua. Oli tilanteita, joissa istuin itsekkin kyyditettävänä. Näistä ei puolestaan minulta kysytty maksua. Autot vaihtuivat tilanteiden mukaan. Saatoin ajaa omia autojani, informanttien autoja tai minulla saattoi olla auto lainassa. "Tollasella ajaa kaikki pikkurosvot", todettiin yhdestä autostani.

Olin kuskina ja kuuntelin. Joskus olin kuskattavana ja "dokasin" mukana (ks. Kortteinen 1992, 98). Tutustuin uusiin ihmisiin ravintoloissa ja yksityisasunnoissa,

istuini ja kuuntelin. Tehdessäni kenttätöitä yritin välttää vuorokaudenaikoihin tai vapaapäiviin katsomista. Intressit kentälle menosta menivät silti usein ristiin niin, että kun minulle olisi sopinut, informanteille ei sopinut. Luottamuksen kasvaessa sain viettää yhä enemmän aikaa informanttien kanssa. Kapakoiden pöytiin tulleet ulkopuoliset eivät aina tunnistanee minua tutkijaksi. Joissakin tilanteissa minut kuitenkin esiteltiin tutkijana. "Ai tää on nyt se tutkija?", saattoi toisaalta joku kysyä tullessaan pöytään. Joissakin tilanteissa saatoin olla jonkun henkilön elämäkerran kirjoittaja, "Juha tekee kirjaa musta", kun taas joskus olin jonkun "lakimies" (esim. Vaaranen 2002, 20). Joskus minua sanottiin "ok-jätkäksi" tai "viimeiseksi jäykkikseksi", kun taas toisinaan olin "komisario Perälä" jolle sanottiin puheilmassa, että "mitä vittua sä tänne tähän aikaan soittelet?". Silloin tällöin kentällä "vittuilitin". Tällainen kritiikki ei kohdistu niinkään toisen henkilön fyysisiin piirteisiin vaan ennemminkin toisen persoonaan ja yksilön tekemiin asioihin. Tällaista sain itsekin osakseni. Antti Weckroth (2006) katsoi "vitsailusessioilla" olleen tärkeä osa kontaktin luomisessa haastateltaviin. Tutkittavien vitsit naurattavat tutkijaa oikeasti. Vitseille nauraminen liittyy porukkaan, vaikka tutkijan asema onkin samalla ulkopuolinen (mt, 45; Bahtin 2002; Snertingdal 2010, 24). Minuun ei kohdistettu todellisia vaatimuksia osallistua huumeiden ostoon tai myyntiin, vaikka muutaman kerran tehtiinkin kysymys: "haluat sä tulla meidän firmaan?". Kysyjä tosin oli aina humalassa eikä palannut asiaan selvin päin. Alla oleva lainaus on kenttäpäiväkirjasta ja kuvaa yhtä tilannetta, missä minua "koeteltiin":

Herrat istuvat eri pöydissä meluisessa ja savuisessa kapakassa. Kaksi istuu takapöydässä, puhuvat keskenään, kolmas yksinään. Menen istumaan yksinäisen pöytään. Viinapaukkuja ja tupakkaa pöydällä. Nousen ja haen kahvin itselleni. "Se neuvooppipoikaansa", sanoo yksinäinen. Kaverukset saavat asiansa neuvoteltua ja tulevat pöytään. Molemmat ovat kovassa fyysisessä kunnossa. Vanhempi kertoo nuoremmalle mistä tiedän hänet ja mitä teen. Nuorempi nousee seisomaan ja kättelemmme. Hän on kohtelias mutta ei muista, että olemme tavanneet joskus jossain toisessa baarissa. "Ottaisit sä vähän rahaa jemmaan", sanoo vanhempi ja näyttää minulle pinoa seteleitä. "Jotain viis tonnia, vähäks aikaa", hän jatkaa. Voinhan mä jemmata, virnistelen hädissäni. "No ei sun tarvi, mä vien nää yhelle tyypille tässä lähellä. Mut ottaisit sä pilvee jemmaan? Saat vetää ite niin paljon ku haluat." No sehän sopis mulle. "Kuhan kiusaan. Mut tällasta tää on", vanhempi jatkaa. Muut ovat olleet koko keskustelun ajan hiljaa. Puhuja juo paukkunsa loppuun, nousee seisomaan lähteäkseen. Nuorempi toistaa liikkeen. "Oli kiva nähä", sanoo vanhempi ja puristaa minua tiukasti olkapäästä. Samoin, sanon vaikka sattuu. Mestari ja oppipoika poistuvat.

Kenttätöiden edistyessä ja luottamuksen kasvaessa eteeni tuli tutkimuksen teon etiikkaan liittyviä kysymyksiä. Kysyin monilta haastatelluilta ensinnäkin yhteydenpitokeinoista, koska minulla oli pääosin sama puhelin ja liittymä käytössäni. Tähän asiaan suhtauduttiin useimmiten olankohautuksella, ilman sen suurempaa

keskustelua aiheesta. Ostin muutaman pre-paid-kortin ja uuden puhelimen. Kaikki osalliset kuitenkin ilmoittivat, ettei minun tarvinnut käyttää sellaisia kuin hätätappauksissa. He halusivat kaiken näyttävän normaalilta kanssakäymiseltä. Puhuessamme puhelinkuuntelusta haastatellut ilmoittivat, etteivät he olleet siinä asemassa, että heidän puhelintaan kuunneltaisiin "ainakaan koko ajan". Luonnollisesti sovimme, ettei puhelimesta puhuta mitään tutkimusaiheeseen liittyvistä asioista. Joihinkin tapaamisiin en haastateltujen pyynnöstä ottanut puhelinta mukaan. Haastatteluja sopiessani ja havainnointia tehdessäni ilmoitin, etten halua tietää henkilöiden oikeita nimiä enkä muitakaan tunnistetietoja. Ilmoitin poistavani litteroiduista haastatteluista kaikki erisnimet, paikannimet, murteet ja muut mahdolliset tunnistetiedot. Lupasin myös tuhota haastattelunauhut tutkimuksen päätyttyä. Kaksi viranomaiskontrolliin tottunutta informanttia tosin ilmoitti, ettei heitä haittaisi, vaikka käyttäisin heistä kirjoittaessani heidän oikeita erisnimiään. Pienellä osalla informanteista ei kuitenkaan ollut aikaisempia kokemuksia viranomaisista. Osittain tästä syystä sovin tutkimusavustajan ja informanttien kanssa "vaikenemisen laista": en antaisi kenenkään tietoja kenellekään ulkopuoliselle, jos niitä kysyttäisiin. Sovimme myös siitä, mitä minun tulisi sanoa, jos joku jäisi kiinni ja viranomaiset sattuisivat kysymään jotakin näiden henkilöiden asioista. Osa informanteista halusi, että kirjoittaisin aiheesta "totuutta muunnellen": en kirjoittaisi tekstiin mitään sellaista, josta saattaisi tunnistaa jonkin henkilön tai liittää asiayhteyden toiseen. Kirjoittamisen ongelmaksi tutkimuksen aikana muodostui se, miten kirjoittaa ihmisistä joihin muodostuu tuttavuus- ja ystävyysuhteita. Joihinkin tilanteisiin pääsin mukaan niin hyvin, että koin, etten ikinä voisi kirjoittaa sellaisista tilanteista. Sain kuulla asioita, joista kirjoittaminen olisi ollut tutkittavien anonymiteetin säilyttämisen vuoksi vaikeaa. Anonymiteetin säilyttämiseksi tein päätöksen, että en tutkimuksessa tekisi informanteista henkilökuvauksia.

Strategisista keskusteluista ja tilanteista, joissa isompien erien huumekaupat toteutuivat ja osalliset sopivat yksityiskohdista kauppohen toteutumiseksi, minut kuitenkin pidettiin kohteliaasti ulkona ja tietämättömänä. Se, että olin ulkopuolinen, vaikutti osaltaan myös asiaan. Joissakin tilanteissa haastateltavat selvästi halusivat minut pois paikalta, vaikka eivät sitä aina ääneen sanoneetkaan. Joistakin tilanteista he poistivat minut sen suoraan sanoen. Henkilöiden tietäessä kuka olin heidän asenteensa minua kohtaan oli lähinnä suojeleva. He pitivät minut tietämättömänä strategisista asioistaan ja tapaamisistaan jo senkin takia, että niiden tietäminen ei kuulunut rooliini (Sandberg 2008). Minut pidettiin ulkopuolella, "ettei sulle tule mitään" tai "ettei mitään käy sua kohtaan". Minulle myös annettiin "yksityiselämän rauha". Puhuessani tutkittavien kanssa kirjoittamisen vaikeudesta, ystävyysuhteista ja muista asioista he vastasivat, että minua pidettiin "yleisesti ottaen hyvänä jatkänä". Voisin kirjoittaa aiheesta kunhan säilyttäisin tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetin. Minua jopa kannustettiin tekemään "sitä gradua"

sanomalla, että "tee jotain sellasta mistä saadaan lukea lehdistä". "Tuleeks susta Osmo Kontula?", oli muutaman kerran minuun kohdistettu viitsi.

Kenttätyön jossakin vaiheessa huomasin itsessäni viitteitä siitä, että aloin ”up-poutua” (Grönfors 1982). Se, että omaksuin tutkittaviltani tiettyjä käyttäytymispiirteitä, auttoi minua tiettyssä mielessä: joissakin tilanteissa se lisäsi varmuuttani toimia kentällä. Kentällä käytetty kieli alkoi tarttua sanavarastooni. Käyttäytyessäni liikaa haastateltujen tavoin sain kuulla heiltä kritiikkiä. "Sua arvostetaan paljon enemmän sellaisena kuin olet", minulle todettiin. Henkilökohtaisia omantunnon pistoksia koin silloin, kun joku informanteista jäi kiinni. Paranoideissa kuvitelmissa saatoin ajatella, että olin osaltani vaikuttanut heidän kiinni jäämiseensä; kiinnijäämiset, sattumat ja haastattelut viranomaisten kanssa pyörivät silloin mielessäni. Viranomaiset olivat tietoisia tekeillä olevasta tutkimuksestani ja käytin lähes koko tutkimusprosessin ajan samaa puhelinta ja samaa puhelinkorttia. Yölliset puhelinoitot ("älä nyt kuse alles siellä") tajusin kuuluvaksi informanttien maailmaan ja heidän käyttämäänsä kieleen. Kun oltiin vapaalla, niin oltiin vapaalla. Soiteltiin ympäriinsä jos tarvittiin autokuskia, haluttiin mukaan juhlimaan tai haluttiin muuten vain vaihtaa enemmän tai vähemmän tärkeitä kuulumisia. Käytetty kieli oli jokapäiväistä ja kuului asiaan. Puhe ja vihjailu väkivallasta sekä "vasikoinnista" oli yleistä. Kenttätyön alussa minulle esitetystä kysymyksestä syntyi tutkimuksen nimi. "Miksi lehmät pitää tappaa?". Siksi, ettei synny lisää vasikoita, kuten informantti itse kysymykseensä vastasi.

Tutkimusprosessin aikana opin suhtautumaan useihin informantteihin ja haastateltuihin kanssaihmisinä, en ainoastaan "marginaalin" edustajina. He olivat tottuneet viettämään elämää, joka poikkeaa melkoisesti ns. tavallisen kansalaisen arjesta. Heidän valitsemansa elämäntapa tai se, miten he olivat elämäntilanteisiinsa ajautuneet, herätti minussa ristiriitaisia tunteita. Välillä säälin ja empatisoitin heitä, aivan kuten he minua. Hämmästelinkin heidän toimiaan ja joitakin henkilöitä huomasin jopa kunnioittavani. Jotkut kenttätilanteista koin silti niin vieraiksi, että halusin niistä pois mahdollisimman nopeasti. Näitä olivat muun muassa sellaiset tilanteet, joissa ostaja tai ostajat tai/ja myyjä olivat liiallisesti humalassa tai aineiden vaikutuksen alaisina. Varsinaisia vaaratilanteita kentällä ei sattunut. Olinhan toimijoille vaaraton opiskelija. Toki on huomattava, että välttelin kykyjeni mukaan joitakin tilanteita ja tutkimukseen valikoitui tietynlaisia ihmisiä. Seuraava esimerkki kenttäpäiväkirjasta kuvaa kuitenkin erästä yleisellä paikalla sattunutta painostavaa tilannetta. Sattumalla oli sormensa pelissä.

Istuimme kaverin kanssa autossa, puhuttiin niitä näitä. Käydään tossa kuppilassa yksillä, repsikka sanoi. Kadulla käveli yksi hahmo, jota oli ollut puhe haastatella joskus rauhassa. Viime aikoina ei ollut avustajan mukaan saumaa koska yksi sen kavereista istui toista kuukautta pidätettynä. Se huomasi meidät. Ei tunnistanut vaan huusi jotain kytistä. Voi vittu, sanoin. Me istutaan tässä autossa kahestaan ja lainassa on volkswagen golf. Luulikohan se meitä kytiksi oikeesti? No mennään

käymään silti tossa, kaveri sanoi. Hahmo istui jo nurkkapöydässä. Samassa pöydässä on yksi haastateltaviksi suostuvaisia kyselty. Moikkaan hänelle ja hän minulle takaisin. Hymyilee kannissa, vaikuttaa ylimieliseltä. Eiks ne saa sinne yhtään isompia palkattua, huutaa hahmo pöydästä. Oottepa te laihoja mut tunnistaa teidät silti siviileiksi, hän jatkaa huutamista. Kytiksi, mumisee kaveri. Mennään kauemmas istumaan, päätämme yhdessä. Siirrymme pois näköetäisyydeltä. Hahmo jatkaa vielä jotain, emme jää kuuntelemaan. Istumme vähän aikaa vaivautuneina toisella puolella baaria. Alamme kuitenkin puhua ikuisista projekteista, autoista ja prätkeistä. Yhtäkkiä hahmo seisoo takanani. Hei Jaakko, kyl mä sut muistinkin. Ei vaan heti muistanu et mistä. Ja sä näytät ihan samanlaiselta kyrvältä kun minä, hän jatkaa kaverilleni. Yritän änkyttää jotain että mitäs muuta kuuluu. No joo, älä sekoile, hän sanoo ja lähtee.

4.4 Tutkimuskohde, haastattelut ja muut aineistot

Tutkimuskohteenani olivat huumemarkkinoilla eri rooleissa toimivat henkilöt. Haastatellut olivat 23-60 -vuotiaita miehiä, jotka asuivat pääkaupunkiseudulla tutkimuksen teon aikana. Pääsääntöisesti he toimivat alemman tason ja keskitason myyjinä. Tutkimukseen osallistui myös muutamia naisia, iältään 24-42 -vuotta. Heistä haastattelin kahta. Kaikkiaan tutkimuksen tekoon vaikutti, tietäen tai tietämättään, noin 50 henkilöä. Osan heistä näin tosin vain muutaman kerran. Tärkeimpinä informantteina toimi tutkimuksen eri vaiheissa kymmenen henkilöä, joista yksi oli nainen. Lähes kaikilla informanteilla oli kokemuksia viranomaiskontrollista sen eri muodoissa. Suurin osa oli ollut uransa aikana vankilassa vähintään kerran. Osa mainitsi olleensa vankilassa "puolet elämästään". Vain muutama haastatelluista ei tutkimuksen teon aikana ollut ollut tekemisissä viranomaisten kanssa. En kerännyt tutkimukseen osallistuneilta tarkkoja henkilötietoja. Kysyin haastatteluihin suostuneilta henkilöiltä ainoastaan heidän ikänsä ja sen hetkisen asuinpaikkakuntansa. Haastatelussa ja kenttätöiden aikana tuli kuitenkin useimpien nauhoitettuihin haastatteluihin suostuneiden henkilöiden taustoista ainakin jotakin esille. Heidän sosiaaliset taustansa vaihtelivat. Yhdelläkään ei ollut korkeakoulututkintoa. Osalla oli takanaan pitkä työhistoria, osalla ei. Tutkimuksen informantit olivat pääsääntöisesti työttömiä tutkimusta tehtäessä. He kuitenkin saattoivat olla erilaisissa töissä aika ajoin. Yksi haastateltu harjoitti laillista liiketoimintaa. En myöskään kerännyt tietoja siitä, miten haastatellut olivat ajautuneet huumekaupan pariin. Tosin jotkut heistä halusivat kertoa siitä. Näistä kertomuksista tyypillisimpiä olivat oma huumeiden käyttö ja halu "yletä" pelkästä käyttäjästä myyjäksi. "Isojen rikollisten" puheet ja lupaukset paremmasta tulevaisuudesta olivat joillakin synnyttäneet tuon halun. Huonot sosiaaliset lähtökohdat, kuten "alkoholistifaija" tai huumeita käyttänyt vanhempi tai työttömäksi joutuminen olivat edesauttaneet

uravalintaa. "Näin ei olis käyny jos sisko tai broidi tai joku muu olis auttanut mua joskus", totesi eräs haastateltu.

Kaikki haastatellut ja havainnoidut henkilöt käyttivät vähintään yhtä huumetta ainakin satunnaisesti. Osa haastatelluista käytti huumeita suonenensisesti, osa käytti eri aineita sekaisin. Käytettyjä aineita olivat alkoholi, amfetamiini, hasis ja kukinto, Subutex sekä tupakkatuotteet. Myös erilaisten lääkkeiden käyttö oli yleistä joillakin haastatelluilla, varsinkin Subutexia käyttävillä henkilöillä. Kaikkien haastateltujen huumeiden käyttö oli kestänyt vuosia. Nauhoitettuja haastatteluja sain tehtyä kymmenen kappaletta. Nauhoittamattomia haastatteluja tein eri yhteyksissä kaksikymmentä kappaletta. Haastattelujen suhteellisen pienestä määrästä johtuen kuva huumemarkkinoista on voinut jäädä aukolliseksi (vrt. Aromaa 1983, 19).

Toteutuneissa haastatteluissa annoin haastatellun puhua vapaasti. Yritin ainoastaan pitää aiheen suurin piirtein huumemarkkinoissa ja käyttää avointa haastattelutekniikkaa (Grönfors 1982; Vaaranen 2002; Wolcott 2008). Aina tämä ei onnistunut. Joitakin henkilöitä haastattelin toistamiseen. Näissä haastatteluissa yritin käyttää painokkaammin kysymysrunkoa apunani. Haastatteluista osan kirjoitin ylös ja osan nauhoitin, haastateltujen suostumuksen mukaan. Haastattelupaikkoina käytimme yksityisasuntoja, autoja, ravintoloita sekä erilaisia yleisiä paikkoja. Kaikki nauhoitetut haastattelut suoritin haastateltujen henkilöiden valitsemissa paikoissa. Kävin myös vankilassa haastattelemassa. Varsinaisen tutkimusongelman esittelin haastatelluille vielä ennen haastattelua joko huumemarkkinoiden tai huumemarkkinoiden arkeen liittyvien asioiden kuvaamisena. Ilmoitin tarkoitukseni kuvata realistisesti huumeiden myyjien, ostajien ja käyttäjien arkielämään liittyviä asioita ja täten mahdollisesti kyseenalaistaa vallalla olevia käsityksiä huumemarkkinoiden luonteesta.

Useimpien tutkimukseen osallistuneiden elämänrytmi vaikutti haastattelujen suorittamiseen. Haastatteluista sovittiin, mutta ne eivät toteutuneet sovittuna ajankohtana. Osa haastatteluista ei ikinä toteutunut. Osa kysytyistä henkilöistä ilmoitti suostuvansa haastateltaviksi ilomielin, mutta sen jälkeen heitä ei enää saanut tavoitettua. Tai jos sai, niin heidät tapasi sellaisissa tilanteissa, joissa haastattelu ei ollut mahdollista. Henkilöt, joilla ei ollut viranomaiskokemuksia, olivat haluttomampia haastateltaviksi kuin ne henkilöt, jotka olivat jo saaneet kokemusta viranomaisista. Joitakin haastatteluja ei ollut mahdollista toteuttaa johtuen haastateltaviksi pyydettyjen henkilöiden vaatimuksista. Myös viranomaisinterventio vaikeutti haastattelujen tekoa. Informantit joutuivat aika ajoin pidätetyiksi tai vankilaan tai viranomaiskontrollin pelosta "hävisivät" kaupungista. Kaksi informanttia yritti lopettaa Subutexin käyttöönsä, joten he olivat aika ajoin hoidossa tai menossa sinne. Kaksi henkilöä kuoli tutkimuksen teon aikana.

Toteutuneissa haastatteluissa vaikeutena oli ensinnäkin se, että haastateltava puhui epäselvästi, vältteli aihetta tai puhui siitä niukasti. Muista teemoista, kuten vastak-

kaisesta sukupuolesta tai huumeiden käytöstä ja vaikutuksista, saattoi keskustelua vastoin olla vilkasta. Haastattelutilanteissa saattoi käydä niinkin, että haastattelu keskeytyi osto- tai myyntitoiminnan tai niihin liittyvien muiden asioiden takia. Haastattelut keskeytyivät esimerkiksi aina, kun paikalle tuli joku ulkopuolinen henkilö. Seuraava kenttäpäiväkirjamerkintä kuvaa tilannetta, jossa sovittu haastattelu ei onnistunut.

On jo myöhäisiltä kun saavun paikalle. Olin tosin jo päivällä sopinut tapaamisesta asunnon omistajan kanssa. Paikalla on neljä ihmistä. Kaikki löhöilevät sohvilla ja tuoleilla, vapaata tilaa ei ole kuin sängyn laidalla. Parkkeeraan tavaroiden keskelle. Ilmassa on vahva pilven tuoksu. Ajattelen että sen pitäisi kyllä kulkeutua pitkälle rappukäytävään. Sälekaihtimet ovat tiukasti kiinni. Olohuoneen pöydällä on kaikenlaista tavaraa; tupakkapapereita, sytkäreitä, tuhkakuppeja, sekalaista epämääräistä tavaraa. Olut- ja viinapulloja vähän joka paikassa. Koko kämppä on muutenkin melkoisen sekaisin. Pari tyyppiä kiskoo kaljaa pulloista tasaiseen tahtiin. Televisiosta tai nauhalta tulee jonkinlaista ultimate tappelua, kooykköstä tai -kakkosta. Kaikki ovat hiljaa. Yritän kysellä matsien säännöistä, avata jonkinlaista keskustelua. Ainakaan kyynärpäätä ei saa käyttää. Iso jointti kiertää kehää myötäpäivään, joku ottaa jotain juomaa lasista, arvelen sen sisältävän piriä. Matsit jatkuvat ja tilanne junnaa paikallaan. Tilanne tuntuu jotenkin todella ahdistavalta. Isäntä tarjoaa kaljaa mutta päätän olla autolla jos vaikka tulee johonkin lähtö. Tilanne jatkuu pari tuntia. Siltä ainakin tuntuu. Joku sanoo lähtevänsä ja sanon, että voin heittää hänet. Pääsen tilanteesta samalla pois.

Haastatteluja sekä tekemääni kenttätyötä taustoitin ja täydennän viranomaistoimilto kerätyillä aineistoilla. Niiden avulla validioin etnografiaa vertailemalla niitä etnografisessa aineistossa esille tullessiin asioihin. Kerätty aineisto koostui seuraavista elementeistä:

1) Viranomais- ja vankihaastattelut

Tein viranomaishaastatteluja kymmenen kappaletta. Joitakin viranomaisia haastattelin useamman kerran. Haastatellut henkilöt työskentelivät poliisissa ja tullissa. Seitsemän haastateltua toimi poliisin palveluksessa ja kolme haastateltua tullin palveluksessa. Kaksi haastatelluista oli eläkkeellä. Kaikki viranomaisinformantit olivat toimineet ammatissaan monia vuosia, ja heillä oli runsaasti kokemusta huumarikoksista ja -rikollisista. Kaikilla oli myös runsaasti kenttätyökokemusta huumarikosten tutkinnassa. Keräsin haastatteluja lumipallomenetelmällä: kun olin haastatellut yhtä, kysyin mahdollisuutta päästä haastattelemaan toista. Jos viranomaisinformantti sai toisen suostumaan, hän välitti tiedon ja henkilön yhteystiedot minulle, ja näin sain sovittua haastattelun seuraavan kanssa. Haastateltavien rekrytoiminen tapahtui myös seminaarien kautta: tutustuin niissä henkilöihin, jotka tunsivat huumeisiin erikoistuneita viranomaisia ja myös suoraan viranomaisiin. Sain haastateltavia myös sattuman kautta, kun jäin pistotarkastukseen lentokentällä tullessa-

ni Pariisista Helsinkiin. Tulin kolmannen maan kautta ja näin tulliviranomaisten mukaan "sovin profiiliin".

Vankilahaastatteluja tein kahdessa Etelä-Suomessa sijaitsevassa vankilassa neljä kappaletta, sekä henkilökunnan että vankien kanssa. Vankihaastattelut tein vankien suostumuksella ja henkilökunnan avustuksella. Henkilökuntahaastattelut tein eri kerroilla kuin vankihaastattelut.

Viranomaiset suhtautuivat mielenkiinnolla meneillä olevaan tutkimukseeni, ja heidän suhtautumisensa minua kohtaan oli sekä positiivista että kannustavaa. Käytin avointa haastattelutekniikkaa eli annoin myös viranomaisten myös puhua suhteellisen vapaasti. Joistakin asioista viranomaiset ilmoittivat aina, etteivät saaneet taktisista syistä puhua. Tästä syystä johtuen viranomaishaastattelut jäivät suhteellisen pinnallisiksi. Haastattelut kestivät noin tunnista kahteen. Ne kaikki nauhoitettiin ja litteroitiin.

Joitakin tutkimuksessa käytettäviä viranomaisten haastattelulainauksia olen muokannut siten, että puhujaa ei voi yksilöidä. Haastateltujen viranomaisten anonymiteetin suojelemiseksi en ole merkinnyt haastattelulainauksiin, kuka puhuu, olen ainoastaan maininnut, onko kyseessä poliisin, tullin tai vankilan edustaja. Olen myös muokannut joitakin viranomaisten suoria haastattelulainauksia sanavalinnoiltaan siten, että haastateltujen anonymiteetti säilyy (Kuula 2006, 111-112).

2) Esitutkintapöytäkirjat törkeistä huumausainerikoksista

Tähän aineistoon hain lupaa sisäasiainministeriöltä. Sain luvan vuodeksi ja oikeuden lukea esitutkintapöytäkirjoja Pasilan poliisitalossa, josta sain käyttööni oman huoneen. Esitutkintapöytäkirjat koskivat törkeitä huumausainerikoksia vuosilta 2003-2004. Helsingin seudulta esitutkintapöytäkirjoja törkeistä huumausainerikoksista oli 170 henkilöstä. Esitutkintapöytäkirjojen avulla sain kuvaa huume-markkinoiden eriytyneisyydestä eri huumeiden suhteen, mitä huumekaupalla oli poliisin mukaan rahallisesti ansaittu, ulkomaalaisten kansalaisten mukana olosta huume-markkinoilla, huumekaupan todisteista sekä siitä, miten huumeiden maahantuontia ja myyntiä oli rikoksesta epäiltyjen toimesta järjestelty. Esitutkintapöytäkirjat muodostuivat tärkeäksi aineistoksi etnografian ohelle. Kopioitutin 47 mielestäni tutkimuksen kannalta tärkeintä esitutkintapöytäkirjaa myöhempää tarkastelua varten. Nämä esitutkintapöytäkirjat koskivat amfetamiinin, kannabiksen sekä Subutexin myyntiä. Tutkimuksessa käytettävistä esitutkintapöytäkirjoista poistin kaikki tunnistetiedot.

3) Oikeudenkäyntipöytäkirjat

Oikeudenkäyntipöytäkirjoihin tutustuin huumausainerikoksista tuomittujen nimien perusteella. Nimet sain lehdistössä esillä olleista törkeistä huumausainerikoksista. Luin pöytäkirjoja noin 20 kappaletta. Tein muistiinpanoja esimerkiksi huumeiden hintatiedoista sekä siitä, miten törkeitä huumerikoksia oli toteutettu. Oikeudenkäyntipöytäkirjojen merkitys tutkimuksessa jäi kuitenkin erittäin vähäiseksi, koska esitutkinta-aineisto sopi paremmin kuvaamaan minua kiinnostanutta huumemarkkinoiden toimintaa.

Aineistojen analyysi muodostui teoreettisen viitekehyksen kautta huumekauppiaiden arkielämän ja siihen liittyvän toiminnan teemoja koskevaksi lähiluvuksi. Suoritin analyysin aineistolähtöisesti. Kävin läpi ja jäsensin havainnointi- ja haastatteluaineistoa - litteroituja haastatteluja, omia muistiinpanoja, kuten vihkoja, paperilappuja ja kenttäpäiväkirjaa -systemaattisesti. Luokittelin eri aiheita koskevia muistiinpanoja omiin muovitaskuihinsa. Värikynien avulla yliviivasin tutkimuksen kannalta tärkeitä asioita lukiessani aineistoa yhä uudelleen ja uudelleen läpi. Pyrin siihen, että tutkimuskysymyksien kannalta tärkeimmät ja niihin liittyvät asiat tulisivat aineistosta löydetyiksi. Näin tein myös viranomaisaineistojen kanssa. Seuraavissa luvuissa pyrin aineistojeni pohjalta analysoimaan Sutherlandin (1937) kuvaamaa rikollisten järjestelmän luonnetta sellaisena kuin se Helsingissä 2000-luvun alkuvuosina ilmeni.

5 Helsingin huumemarkkinoiden rakenne ja toimijaroolit

Tässä luvussa kuvaan pääkaupunkiseudun huumemarkkinoiden ylemmän, keski- ja alemman tason rakennetta sekä eri toimijoiden toimintaa näillä tasoilla. Yksinkertaisemmillaan ylemmän tason toimijat hoitavat huumeiden kilokaupan tai kappalemääriltään suurien erien kaupan. Keskitason toimijat hoitavat satojen grammojen myynnin ja alemman tason toimijat kymmenien sekä yksittäisten grammojen myynnin. Tämä on kuitenkin vain karkea jaottelu, mikä ei aina vastaa todellisuutta. Luvussa esittelen erilaisia toimijaryhmiä, jotka vaikuttavat paikallisilla huumemarkkinoilla sekä yhden mahdollisen mallin ylemmän tason toimijoiden rooleista. Havainnollistan kaaviolla myös huumemarkkinoiden keskitason toimijoiden rooleja. Lisäksi esittelen alemmalla tasolla toimivia rooleja sekä erilaisia huumeiden käyttäjiä, jotka kuluttavat ehkä suurimman osan huumeista. Luku päättyy etnografiseen kuvaukseen näiden alemman tason toimijoiden Subutexin hankintamatkasta Tallinnaan.

5.1 Jengit ja vähemmistöt

Huumeisiin liittyen työtä poliisille aiheuttavat suurimmaksi osaksi valtaväestön edustajat, kaveriporukat, joita sitovat yhteen enemmän tai vähemmän satunnaiset siteet, kuten esimerkiksi sama asuinpaikkakunta tai koulu, harrastus tai työ. Huumeikaupan tärkeimmiksi luottamuksen perustoiksi on nähty ystävyys, sukulaisuus ja etnisuus sekä yhteinen vankilatausta (Pearson & Hobbs 2001; Paoli 2002; Browne ym. 2003; *The Illicit drug trade...*, 40).

Poikkeuksena on kaksi valtaväestön edustajien ryhmää: rikollisiksi luokiteltuihin tunnuksellisiin jengeihin kuuluvat vankilajengit sekä pieni osa moottoripyöräkerhoista. Aarne Kinnunen (1996, 74) totesi tutkimuksessaan, että "pyöräjengiläisiltä on tähän asti puuttunut huumeiden levityksessä tarvittava taitotieto" ja että "pyöräjengien osuus suomalaisessa huumeikaupassa onkin ilmeisesti marginaalinen". Aika on tuonut muutosta tähän, vaikka vain osa rikollisiksi luokiteltujen moottoripyöräjengien jäsenistä toimittaa huumeikauppaa. Suurin osa näissä ns. värillisissä kerhoissa on pitkän linjan auto- ja moottoripyöräharrastajia. Bikerkulttuurissa yleensäkin suhtaudutaan laittomiin ja laillisiin pähteisiin "jokainen hoitaa omat asiansa" -asenteella niin kauan kun on kyse kohtuukäytöstä (Kinnarinen, 2005, 90). Yleisesti "Outlaw-kerhoiksi" luokiteltuja moottoripyöräkerhoja ei pidetä järjestäytyneenä rikollisuutena kriminologien tai ammattirikollisten keskuudessa senkään takia, että toiminta on liian sekavaa ja moottoripyöräharrastukseen keskittyvää ollakseen luokiteltavaksi järjestäytyneeksi toiminnaksi (Junninen 2006; Mölsä 2009, 234). Alla olevassa lainauksessa poliisin edustaja täsmentää näkemystään moottoripyöräjengien huumeikaupasta.

Moottoripyöräkerhojen sisällä teot ovat yksittäisten henkilöiden toimintaa. Mutta tämä ei tarkoita sitä, etteikö nämä jengit ole mukana, mutta se ei mene rikoksena niin, että nyt me X:t tilaamme hasista tänne ja me myymme sitä, vaan sitä tekee henkilöt, jotka eivät välttämättä ole millään tavalla sidoksissa X:iin, mutta varat päätyvät heille. X:ien organisaation kautta voidaan hoitaa aineet tänne ja joku myy ne ja sitten X:ille menee rahat. Että eihän se ole kovin nokkelaa, koska he ovat ulkonäöllisesti tunnistettavissa, niin heidän ei kannata tehdä suurta kauppaa näkyvästi. Mutta tämä ei tarkoittanut sitä, etteivät he ole mukana näissä, mutta se tapa miten se toteutetaan, on tällainen perinteinen.

Erilaisten "prätäkäjengien" ja "järjestöjen" osuus huumeikaupassa on kaikkien tässä tutkimuksessa haastateltujen mukaan kuitenkin olemassa. Ne keräävät "hangareita" ja "prospekteja", joilla on "näyttämisen tarve". Näiden toiminnalla voi olla pelotevaikutusta osaan huumemarkkinoiden toimijoista. Osa haastatelluista ei

halunnut puhua jengeistä lainkaan. Jotkut mainitsivat siitä, että jengeillä on keskinäisiä arvojärjestyksiä huumemarkkinoilla. Kilpailua syntyy aika ajoin esimerkiksi siitä, kun jokin jengi hakee paikkaansa markkinoiden kovimpana. Osa haastatelluista ei pitänyt jengejä arvossa, koska ne ovat tunnuksillaan liian helposti tunnistettavia ja näin ollen helposti niin poliisin, median kuin kansalaistenkin huomioon tarttuvia. Jotkut haastatellut katsoivat, että jengien jäsenet ja jäseniksi pyrkivät tekevät vain töitä ylempänä hierarkiassa oleville muille huumemarkkinatoimijoille ja jäävät kiinni heidän puolestaan. Arvostelua jengit saivat yhdeltä myyjältä siitä, että niistä tuli suomalaisen yhteiskuntaan malli järjestäytyneestä rikollisuudesta ja toiminnallaan "ne teki hallaa muille ja kukaan ei kritisoi niitä siitä". Toisen haastatellun mukaan ainakin joidenkin rikollisiksi luokiteltujen "prätäkjengien jäsenistä tosi moni käyttää nykyisin piriä ja jopa subuja piikittämällä." Suonensisäinen huumeiden käyttö ei kuitenkaan ole virallisen linjan mukaista rikollisiksi luokiteltujen moottoripyöräkerhojen säännöissä (Mölsä 2009, 319). Tunnukselliset ja tunnuksettomat jengit muodostavat oman lukunsa huumemarkkinoiden toimijoista. Osa toimii lähinnä vankilan sisällä, mutta niillä on vankiloiden kautta vaikutusta myös siviilipuolen huumemarkkinoihin. Toinen asia on se, miten menestyksekkäästi vankila- ja muut jengit pystyvät markkinoimaan huumeita, koska ne mitä luultavimmin ovat poliisin tarkoin seuraamia. "Valkokaulusrikollisuus" ei sotkeudu huumemarkkinoihin ainakaan suurella mittakaavalla. Rikollisuuden organisoituneisuuden tasoon otetaan kantaa myös seuraavassa poliisihaastattelussa.

EU:ssa kun on alettu puhua näistä järjestäytyneen rikollisuuden jengeistä niin pitää Suomessakin. Kun suuri yleisö näkisi että ketä on järjestäytyneen rikollisuuden jengiä ja sit mennään katsomaan sinne Sonkajärvelle niitä jätkiä sinne nakkikioskin ympärille niin joutuu käyttämään ihan sairaasti mielikuvitusta että niistä saa tulemaan ylipäätään jengin plus sitte jotain kriteerejä täyttämään. Mut tämä ei tarkoita sitä etteikö täällä ole jäykkiä jätkiä siis jäykistä jäykimpiä ihan kansainvälisen vertailun mukaan.

-Siis suomalaisia?

-Suomalaisia ja minkä maalaisia nyt sattuu olemaankin mutta ne on sitten jäykkiä jätkiä ihan oikeesti mutta kaikki tämmöset järjestäytyneen rikollisuuden, että kuinka monta sataa ukkoo niitä nyt olikaan, olisko se kuusi sataa, ihan tällasia älyttömiä määriä... Että meidän mielestä ne julkisuudessa annetut määrät on kovasti ylimitotettu ja mutta se ei poista sitä tosiasiaa että kyllä meillä täällä kohtuullisen jäykkiä konnia on ja tää jäykkä tarkoittaa sitä sitä että kun jotain aletaan tekemään niin sitten tehdään. Että kyllä meillä on ryhmittymiä tai tämmöisiä, ne on jätkiä joilla body language on osunut yhteen ja

minä en puhuis näistä jengeistä mitään vaan minä puhuisin aina tällaisesta luottamuksesta ja kunniaista.

Valtaväestön edustajien lisäksi Helsingin huumemarkkinoilla toimii lukuisia etnisiä vähemmistöjä. Suomen huumemarkkinoille alkoi ilmestyä enemmän ulkomalaisia 1990-luvulla rajojen avautumisen myötä maahanmuuton lisääntyessä (Koskinen 1997). Nykyisin törkeistä huumausainerikoksista tuomituista kolmannes (30%) on jonkin ulkomaan kansalaisia (Kainulainen 2007, 45). Suurin ulkomaalaistaustainen ryhmä paikallisilla huumemarkkinoilla ovat virolaiset. Haastattelu poliisi valaisee asiaa näkemyksellään:

Niillä on rooli tässä maahantuonnissa, ne mahdollistavat tällä maahantuonnilla amfetamiinin osalta huumerikollisuuden täällä. Mutta sitten jos aletaan puhua jostain höpöhöpöjutuista et joku huume-kauppa on ulkomaalaisten käsissä kun eihän nämä ulkomaalaiset pysty täällä myymään niitä roinia kun vaan niille muille ulkomaalaisille ja ehkä vähän sit suomalaisille joita ne tuntee. Virolaisten pitää löytää täältä erittäin hyviä suomalaisia myyjiä jotta ne muuttaa sen rahaks (...) Nämä virolaiset ja venäläiset ovat kontrollikoneiston kannalta vittumaisia kun sinä et tiedä kenen kanssa sinä olet tekemisissä. Tänne ampasee Venäjältä ukkoja niin ne on jostain niin kaukaa ettei niitä tunne kukaan eikä niistä tiedetä yhtään mitään. Sama Virosta kun niitä tulee tänne niin kyllä siinä aika tarkkana pitää olla että ketä ne on oikeasti... Mä sanoisin että tähän Suomessa vallitsevaan huumerikollisuuteen on suomalaiset ihan ite sen sopan keittäneet että kivahan olis syyttää jotain muita mutta kyllä se on todettava kun Virosta tuli itsenäinen ja sitte alko tää soossi niin kyl meiät yllätti ainakin housut nilkoissa... Et se on niinku Suomen kannalta hankala juttu kun meille tuli naapurimaa jossa valmistetaan huumausaineita. Eli siellä pystytään leipomaan niin paljon sitä tavaraa kun täällä on vaan hiukankin mahdollisuus ostaa sitä ja sitä mukaa sitä tulee.

Venäläisillä on haastattelujen mukaan oma vaikutuksensa huumemarkkinoihin. Suomessa asuvat markkinoihin sekaantuneet venäläiset "uhkailee pikkudiilereitä" ja yrittää tällaisella toiminnalla "vallata omia markkina-alueitaan" Helsingin eri lähiöissä. Huumemarkkinoilla toimii myös vähemmistöjä kaukaisemmista maista. Afrikan maista Helsingissä toimii muun muassa nigerialaisia, etiopialaisia sekä somalialaisia henkilöitä. Somalialaisten yhtenä artikkelina on khat. Sen käyttö ei kuitenkaan näyttäisi levinneen valtaväestön keskuuteen (Kainulainen 2006, 161). "Kylhän sitä härmäläinen nuori ihminen mielummin vetäsee piriä kun jotain pa-

junoksaa", mainitsi eräs haastateltu viranomainen khatista. Se kuitenkin työllistää varsinkin tulliviranomaisia. Heidän edustajansa näki asian seuraavasti:

"Painon puolesta meillä huumausaineita takavarikoitiin viime vuonna niin tais olla hieman yli kaks tonnia, et siis sanotaan et melkein kaikki, 99,9 prosenttia oli tätä khat huumausainetta. Et tää khathan on keskittyny nimenomaan lentokentälle koska sen tuoreusaika on vaan muutamii päivii ja se täytyy saada maahan ja käyttäjille. Kuririthan on ihan melkein mistä maasta vaan et lähinnä Euroopasta, et Saksa ja Portugali ja Englanti, on sit myös suomalaisii henkilöitä... mä en tiedä et pystyiskö syyttäjätään sanomaan et mikä on törkee huumausainerikos khatissa tällä hetkellä, et mä veikkaan et riittäskö henkilöautokaan tuomaan sitä määrää. Et sitähan tulee noin normaalitytapauksissa noin neljäviiskymment kiloo kerralla. Mutta se on ihan sakkojuttu."

Khat-takavarikoiden määrä onkin kymmenkertaistunut 2000-luvulla, ja tullin edustajan mukaan näitä tapahtuu vähintään 3-4 kertaa viikossa. Khat-annos on noin 150-250 grammaa, ja yksi annos maksaa tuoreena noin 25 euroa grammalta. Kilon hinnan voi laskea olevan noin 125 euroa, joten keskimääräisen 40 kilon lähetyksen arvo on noin 5000 euroa. "Viikossa sitä tuo yksi organisaatio 30 000 euron edestä. Näin "asumistuet ja valtion avustukset menevät huumekauppaan ja saatu raha menee ulkomaille", oli yhden viranomaisen näkemys khat-kaupasta. Ulkomaalaistaustaiset henkilöt harjoittavat myös pienimuotoista avoimempaa huumekauppaa Helsingin keskustan tuntumassa. Avoimen huumekaupan ensiaskelellä voi nähdä ainakin keskustan puistoalueilla kesäaikaan. Pääartikkelina on kannabis, hasiksen tai kukinnon muodossa. (Kinnunen 1996). Suhteellisen avointa kannabiskauppaa voi nähdä myös joissakin helsinkiläisissä ravintoloissa. Kannabiksen hinnaksi voi niissä tulla jopa "40 euroa grammalta". Toisen informantin mukaan vähemmistöjen kesken syntyy aika ajoin reviiiritappeluita siitä, kuka tätä kauppaa saa hoitaa. Aasialaisista paikallisilla huumemarkkinoilla toimivat ainakin vietnamilaiset. Ravintolatoiminta voi antaa puitteet myös laittomalle toiminnalle. Erikaisuutena joillakin vietnamilaisilla ovat "valmisröökkit", aidon savukkeeseen sisäin tehdyt, kannabista ja tupakkaa sisältävät savukkeet, joita ei erota tavallisesta savukkeesta muuten kuin erilaisen tuoksunsa perusteella. Myös israelilaisia ja arabimaiden kansalaisia toimii paikallisessa huumekaupassa.

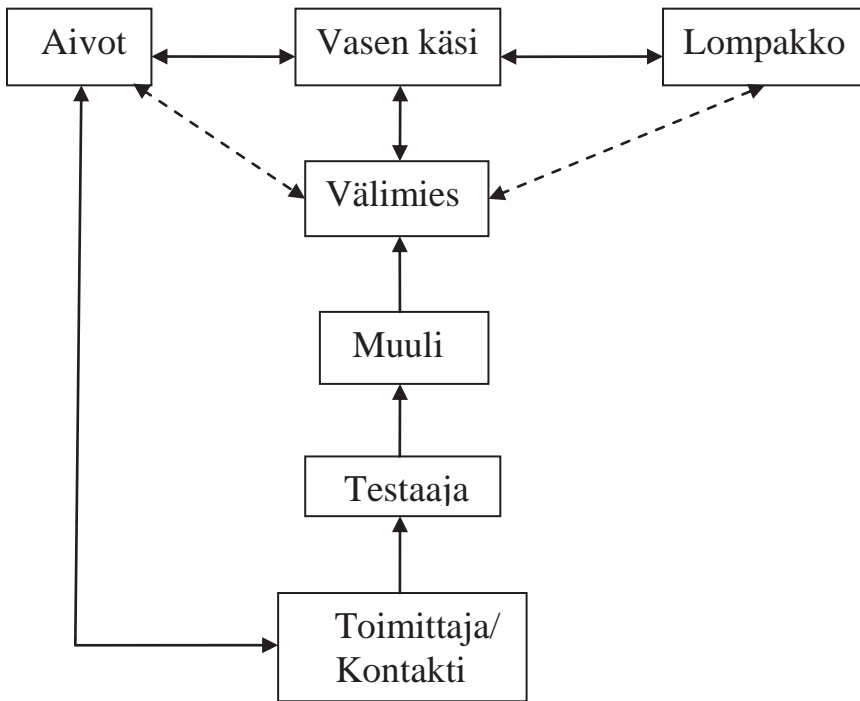
Vanhin vähemmistöimme, romanit, ovat sekä arvostettuja että halveksittuja pääkaupunkiseudun huumemarkkinoilla. Heidän artikkeleinaan ovat perinteisesti olleet kannabis ja amfetamiini, mutta nykyisin heidän tuotevalikoimansa kerrotaan laajentuneen myös reseptittömiin lääkkeisiin sekä varsinkin Subutexiin. Romaneihin kohdistuvat huume-epäilyt voivat tosin osaltaan selittyä heidän valtaväestöstä

erottuvalla pukeutumisellaan ja käytöksellään (Kinnunen 2008, 100; Junninen 2006, 131). Joidenkin haastateltujen mukaan romanit ovat epärehellisiä toimiesaan huumekaupassa ja varsinkin "pikkumustalaisten" ryöstelevän muita toimijoita. Heidän sanottiin myös olevan sekakäyttäjiä ja jo sen takia epäluotettavia. Toisaalta kerrottiin myös rehellisistä mustalaisista, jotka hoitavat huumeasiansa hyvin ja jotka ovat "kovia luita" huumemarkkinoilla. Ulkomaalaistaustaisia ja heidän toimintaansa kohtaan on tunnettu ja tunnetaan paljonkin epäluuloja valtaväestön toimijoiden keskuudessa (Kinnunen 2008; Junninen 2006). Joitakin valtaväestön huumemarkkinatoimijoita voi leimata "isänmaallisuus" erilaisine tunnusmerkkeineen ja samalla asennoituminen vähemmistötoimijoita kohtaan. Tällaisia näkemyksiä tulee tutkimuksen edetessä paljastumaan myös informanttien suusta. Kielimuuri ja toimijoiden ikä voivat myös ehkäistä ainakin joidenkin vähemmistöjen kanssa toimimista. Viranomaistilastojen valossa maahanmuuttajien riski tulla epäillyksi ja tuomituksi rikoksista on suurempi kuin kantaväestön. Syyt voivat löytyä siitä, miten vastaanottava yhteiskunta kohtelee heitä (Honkatukia 2007). Heidän tekemänsä rikokset ovat helpommin havaittavia ja heihin kohdistuu enemmän epäluuloja kuin valtaväestöön kuuluviin (Hautaniemi 2004).

5.2 Ylemmän tason toimijat

Seuraavassa tarkastelen ylemmän tason rooleja hahmottelemalla ideaalimallin roolikartan. Kaavio 1 esittelee huumeiden maahantuonnin ideaalimallin, ylemmän tason toimijaroolit. Ideaalimalli tarkoittaa sitä, miten onnistuneimmin suunnitelluissa tapauksissa viranomaisten mukaan toimitaan. Roolikartan malli on muodostettu tutkimuksen aineistojen perusteella. Rooleista käytettävät nimitykset ovat peräisin viranomais- ja kenttähaastatteluista. Esiteltävien roolien ei ole tarkoitus olla kattavia. Ne ovat vain yksi esimerkki siitä, millainen huumemarkkinoiden roolikartta voi olla. Roolit huumemarkkinoilla ”ovat vain karkeita yrityksiä kuvata todellisuutta. Elävässä elämässä ihmiset eivät jäännöksettä asetu luokkiin, ainaakaan pysyvästi. Ihmiset liikkuvat ryhmästä toiseen ja henkilöt voivat kuulua samanaikaisesti useampaankin ryhmään” (Kinnunen 1996, 49).

Kaavio 1: Ylemmän tason toimijaroolit

Onnistuneen huumekaupan perusedellytyksiä on, että "homma pitää kelata loppuun" kuten eräs haastateltu mainitsi. Hän jatkoi tarkoittavansa sitä, että huume-markkinoiden ylemmällä tasollakaan toimivat ihmiset eivät usein ajattele asioita alusta loppuun vaan useimmiten tekevät jonkin virheen yrittäessään toimittaa huumeita maahan. Onnistuneeseen huumeiden maahantuontiin tarvitaan ideointi siitä, miten kaikki järjestetään. Kenellä on yhteys lähteeseen, josta iso erä saadaan ostettua? Saadaanko tämä erä ostettua luotettavasti? Miten rahoitus hoidetaan ja vielä niin, ettei sen alkuperästä jää todisteita? Kenelle maahantuotu huume-erä uskalletaan myydä eteenpäin siten, ettei ostajan mahdollisen kiinni jäämisen sattuessa aine-erää voida yhdistää maahantuojiin? Näitä ja muita asioita ideoidaan ja niitä toteutettaessa avainroolia näyttelee *Aivot*. Hän on toiminnan "primus motor", usein idearikas ja uskottava, joka osaa puhua ja olla erittäin manipulatiivinen. Hän on "supliikkimies", hyvä vakuuttamaan. Hänellä on useimmiten pitkä historia aineiden parissa. Useimmiten hänellä on myös vankilatausta, ja esimerkiksi tuomioilla hankittujen kontaktien avulla hän voi ostaa aineita ja turvata selustansa. Hänestä liikkuu kaikenlaisia tarinoita, joista todistukseksi hän on myös ehkä päässyt joskus lehteen. Rahan ja uskottavuutensa avulla hänen on mahdollista saada itselleen "käskyläisiä", jotka suostuvat tekemään erilaisia asioita. Tällaisilla huu-

mekaupan ammattilaisilla on rohkeutta ja määrätietoisuutta rikoksen tekoon; toiminta on rationaalista, ja rikoksen motiivit ovat taloudellisia (Kinnunen 1996, 75). He ovat ammattirikollisen asemassa, johon kuuluu valta ja arvostus alamaailmassa ja heidän on oltava kaikkein huolellisimpia suhteessa rikoskontrolliin (Kinnunen 2001, 5-8).

Aivoilla on ystävää, joka kuuntelee hänen ajatuksiaan ja on valmis tukemaan häntä liikekumppanuudessa. Hän on aivojen *Vasen käsi*. Heillä on usein yhteistä historiaa vuosien takaa, kuten esimerkiksi yhdessä vietetty vankila-aika. Yhdessä he voivat suunnitella ostettavan aineen myyntiketjun alusta loppuun. Huume-erien ostamiseen tarvitaan myös pääomaa. Jos Aivoilla ja Vasemmalla kädellä ei ole tarpeeksi rahaa, tarvitaan mukaan sijoittaja eli *Lompakko*. Hänellä voi olla rikollista taustaa, ja hän voi esimerkiksi olla menestynyt huumeiden myyjänä. Voi hänellä tosin olla täysin laillistakin pääomaa: Lompakko voi olla liikkeenharjoittaja, joka lähtee mukaan hankkimaan lisää voittoa tai paikkaamaan huonosti menestyvää liiketoimintaansa. Jossain elämänsä varrella hän vain on tutustunut huumemarkkinoilla toimiviin henkilöihin, ja nyt hänet otetaan mukaan riskisijoitukseen. Lompakon iso riski rahoittajan roolissa on se, että hän menettää rahansa eikä välttämättä saa niitä koskaan takaisin. Lompakon, Aivojen ja Vasemman käden välillä täytyykin useimmiten vallita vahva luottamus toisiaan kohtaan.

Saatuaan rahoituksen huume-erään Aivot (tai joku muu osallisista hänen puolestaan) ottaa yhteyttä *Kontaktiin* ja sopii toimitettavan aineen määrän ja hinnan sekä muut liiketoimen yksityiskohdat, kuten huume-erän toimituspaikan ja varokeinot. Kontakti on henkilö tai ryhmä henkilöitä, johon/joihin Aivot on tutustunut jossakin vaiheessa uraansa, vankilassa tai vapaalla ollessaan. Kontakti on yleensä ulkomaalainen tai vaihtoehtoisesti suomalainen henkilö, joka asuu ulkomailla. Kontaktilla on hallussaan huume-erä tai hän saa sen itselleen jostakin. Hän voi toimittaa sen itse tai sen voi tuoda sovittuun paikkaan *Toimittaja*. Hänen tarkoituksenaan on suojella Kontaktia ja toimia näin välikätenä Kontaktin ja Aivojen välillä. Kontakti ja Toimittaja voivat olla petollisia; he voivat oman edun tavoittelussaan esimerkiksi tiedottaa viranomaisille halukkaista ostajista. Luotettava Kontakti ja Toimittaja ovatkin haluttuja henkilöitä, ja heidän yhteystiedoistaan voidaan käydä kauppaa toimijoiden kesken. Tärkeintä huumeiden maahantuojalle on hyvä ja luotettava ulkomaan kontakti, joka pystyy toimittamaan säännöllisiä lähetyksiä. Mitä luotettavampi kontakti on ja mitä tasaisempaa huumeen laatu, sitä nopeampaa ja helpompaa on menestyä luotettavana toimittajana, saada haltuunsa uusia markkina-alueita ja laskea markkinahintoja (Junninen 2006, 44). Maahantuojan on otettava huomioon se, että erän myyjä voi ilmiantaa ostajan viranomaisille. Seuraava lainaus on esitutkintapöytäkirjoista. Se kuvaa erästä Amsterdamissa sattunutta tapahtumaa. Siinä isohkon hasiserän maahantuontia yrittänyt henkilö kertoo, miten

"...Sain puhelinnumeron johon soitin. Minut tultiin hakemaan hotelista ja ajoimme jonnekin Amsterdamin ulkopuolelle. Menimme johonkin asuntoon jossa odottelin noin kaksi tuntia. Minulle tuotiin yksi levy hasista. Kokeilin sitä mutta mielestäni aine ei ollut kovin hyvää. Näitä hasiskauppoja neuvoteltiin lopulta kolme päivää. Vihdoin sovimme kaupoista. Minua epäilytti näiden nuorten arabien toiminta koska he kyselivät aivan liian paljon asioita. He kyselivät muun muassa siitä, millä, miten ja mihin me aiomme viedä hasikset... Olen melko varma, että joku näistä arabeista ilmiantoi meidät. Minulla oli sellaisia epäilyksiä jo Amsterdamissa."

Siihen paikkaan, jossa huume-erän sovitaan vaihtavan omistajaa, Aivot voi pyytää paikalle *Testaajan*. Hänen rooliinsa kuuluu erän laadun toteaminen joko itse kokeilemalla, silmämääräisesti ja hajun perusteella toteamalla tai jopa kemiallisella testillä testaamalla. Laadun toteaminen koko erästä on tärkeää, koska testattavaksi annettava näyte-erä voi olla parempilaatuista kuin myytävä huume. Testaajan rooliin voi ostettavan erän laadun toteamisen lisäksi kuulua myös ostettavan erän maksaminen. On huomattava, että Testaajan roolia voi hoitaa myös joku muu toimijoista, myös Aivot itse, sillä pelkkään palkattuun Testaajaan ei välttämättä luoteta niin paljon, että hänen annettaisiin maksaa aine-erä. Todettuaan aineen oikeaksi ja riittävän hyvälaatuiseksi Testaaja joko kuljettaa aineen itse tai antaa sen kuljetettavaksi *Muulille*. Toimittaja ei halua, että Muuli näkee häntä. Tällä toimenpiteellä yritetään suojella Kontaktia ja Toimittajaa; mahdollisen kiinnijäämisen sattuessa Muuli ei pysty tunnistamaan heitä. Muuli voi kuitenkin olla Kontaktin ja Aivojen tehtävään yhteisesti palkkaama ja saattaa tietää asioista enemmän kuin välttämättä haluaisikaan.

"Aina pitäisi ottaa selvää tyypin taustoista", todettiin kauppakumppaneista. Kun ollaan vieraassa maassa ja vieraassa seurassa, voi huijatuksi joutua muutoinkin kuin huumeen laadussa tai määrässä. Muulin eli kuriirin tai kamelin uhraamista tapahtuu. Vähävaraisemmat, velkarahalla toimivat henkilöt jäävät helpommin kiinni. Heidät on helppo ilmiantaa. Eräs informantti mainitsi jääneensä kiinni, kun hän tuli "ekan kerran pirilastin kanssa maahan". Hän arveli, että samaan aikaan oli toisaalla tullut toinen suurempi lasti maahan tullin ohi. Muuli joko palkataan mutta mahdollisesti myös pakotetaan kuriiriksi; hän maksaa aikaisempaa velkaansa, aikaisemman epäonnistumisen kuriirina tai tekee vastapalveluksen. Toisaalta hän voi toimia kuriirina omasta vapaasta tahdostaan, jolloin hänen motiivinaan voi olla jännitys tai omat ja ystävien tarpeet (Kinnunen 1996; Zaitch 2002, 148-151). Useampi muuli voi hakea samaan aikaan huumeita "et jos yks jää kiinni niin ei jää kaikki." Lisäksi etuna on se, että kun toimitaan "tarpeeksi pienellä ryhmällä ja hoidetaan tavara maahan itse", ehkä välttyään poliisin seurannalta helpommin kuin silloin, kun toimitaan suuremmalla mittakaavalla ison ryhmän kanssa. Muuli ei

välttämättä tiedä sitä, kenen palveluksessa hän on tai mitä hän todellisuudessa kuljettaa (Zaitch 2002). Muuli ei välttämättä tiedä, kuka hänelle huumeet toimittaa. Hänelle ilmoitetaan, että hänen on poistuttava paikalta siksi aikaa, kun huumeet piilotetaan hänen kuljettamaansa ajoneuvoon. Kun muuli saa huume-erän maahan, hän vie sen sovittuun paikkaan, josta sen hakee toinen henkilö. Taaskaan muuli ei välttämättä tiedä, kuka tämä hakija on. Huumepaketin pelkkä hakemisenkin voi aiheuttaa hakijalle suuren riskin. Samalla kun paketin hakija jää mahdollisesti kiinni, toisessa lastissa tulee toinen erä maahan.

Muuli joka ei jää kiinni, toimittaa aine-erän useimmiten maahan *Välimiehelle* asti. Ottamalla lähetyksen vastaan Välimies toimii Suomen puolella "puskurina" suojelemalla Aivoja, Lompakkoa ja Vasenta kättä. Mikäli Muuli jää kiinni, hän tunnistaa ainoastaan Välimiehen. Välimies on joka tapauksessa luotettava, koska hänet tunnetaan "jäykkiksenä". Hän ei ilmianna muita asianomaisia, vaikka itse jäisikin kiinni. Saatuaan huume-erän itselleen hän toimittaa sen eteenpäin Vasemmalle kädelle, Lompakolle tai suoraan Aivoille. Useimmiten kuitenkin Vasemmalle kädelle, koska tämä haluaa suojella uskollisena kaveriaan Aivoja.

Kaavion rooleja voi verrata Kinnusen (2008, 50) ylämiehiin, isäntiin, kuriireihin ja renkeihin. Junnisen (2006, 123) luokitteluun verrattuna ylemmän tason toimijat muistuttavat sijoittajaa sekä oikeaa ja vasenta kättä, mutta Junnisen tutkimuksessa roolijako on kovin eritelty ja tiukkarajainen. Tosielämässä roolijako ei useinkaan toimi ideaalimallin mukaisesti, eikä ylemmän tason toiminta seuraa mallia kuin joiltakin osin. Seuraava esimerkki on esitutkintapöytäkirjoista, ja se kuvaa ylemmän tason toimintaa.

Neljä miestä tarjoaa viidennelle ostettavaksi kahta kiloa amfetamiinia, kuuden tuhannen euron kilohintaan. Mukana on virolaisia ja suomalaisia, miehet ovat tutustuneet vankilassa jo aikaisemmin. Miehellä ei yksinään ole rahoja ostaa erää, joten hän pyytää ystävänsä mukaan. Ystävä suostuu rahoittamaan. Tarjouksen saaneelle henkilölle sovitaan jäävän vain osa voitosta, rahoittajan saadessa suuremman voiton. Ystävykset ovat käyttäneet amfetamiinia aikaisemmin ja he haluavatkin erästä näytteen maistettavaksi. Toinen lähtee hakemaan näyte-erää Suomessa oleskelevalta virolaismieheltä mutta tämä ilmoittaa, ettei maistiaisia ole vielä eikä kauppoja ole mahdollista tehdä.

Joitakin päiviä myöhemmin Virosta Suomeen saapuu lautalla virolainen mies. Miehellä on mukanaan maastokartta, joka ilmoittaa huumeiden kätköpaikan. Palkkioksi hänelle on luvattu kartan tuomisesta 1000 Viron kruunua. Muut virolaiset miehet saapuvat toisella lautalla seuraavana päivänä.

Suomalaisille miehille ilmoitetaan puhelimitse, että nyt amfetamiinia olisi saatavilla. Suomalaiset eivät kuitenkaan ole saaneet kaikkia rahoja kasaan, joten kaupat siirtyvät taas. Suomalaiset kaivavat rahoja eri lähteistä minkä vain irti saavat. Rahaa otetaan lainaankin, kovaa korkoa vastaan. Kun rahaa on kasassa lähestulkoon vaadittu summa, noin kymmenen tuhatta euroa, ottavat suomalaiset miehet puhelimitse yhteyttä virolaisiin. Maistiaisina amfetamiinerästä ei ole saatu.

Tavatessaan suomalaiset ja virolaiset miehet esittelevät toisensa, koska osa ei ole aikaisemmin nähnyt toisiaan. Tapaamisessa matkapuhelimita pyydetään ottamaan akut pois, varmuuden vuoksi, estämään mahdollista seurantaa. Kun suomalaiset näyttävät rahojaan, yksi virolaisista luovuttaa toiselle virolaiselle maastokartan. Yksi suomalainen ja yksi virolainen lähtevät hakemaan kätköltä amfetamiinia, muiden lähtiessä yhden suomalaisen asunnolle odottelemaan amfetamiinierää. Poliisi ottaa heidät kiinni metsäkätköillä.

Ylemmän tason toiminta ei esimerkissä näytä olevan pitkälle harkittua; rahaa ei ole tarpeeksi, yhteydenpito on liiallista ja sekavaa, kuten koko toiminta ylipääntäinkin. Kaikki näyttävät samassa paikassa. Ideaalimallin mukainen toiminta on tästä kaukana. Seuraava "amfetamiinikeikka" on myös muodostettu esitutkintapöytäkirjojen pohjalta ja kuvaa toista ylemmän tason ideaalimallia käytännössä.

Suomalaisella miehellä oli vankilassa sovitut kontaktit virolaiseen amfetamiinintoimittajaan. Hän sai kaksi vanhaa kaveriaan mukaan ideaan ottaa amfetamiinia virolaisilta velaksi myyntiin. Kun kaverit suostuivat, kolmas mies otti yhteyttä virolaisiin ja sopi tapaamisen Tallinnaan. Satamasta häntä tuli hakemaan vanhempi mies. He menivät paikalliseen ravintolaan syömään. Lounaalla he sopivat "puhtaasta" amfetamiinin toimittamisesta helsinkiläiseen ravintolaan. Amfetamiinin toimittamiselle ravintolaan sovittiin tarkka päivämäärä. Virolaiselle miehelle sopi amfetamiinin velaksi myyminen, joten he lähtivät yhdessä juhlistamaan tapahtumaa. Seuraavana päivänä suomalainen lähti krapulassa takaisin. Suomeen päästyään hän meni suoraan ravintolaan tapaamaan kavereitaan. Ravintola oli rikollisten suosiossa. Tuoppien juomisen aikana miehet saivat kuulla, että amfetamiinikauppa oli sovittu virolaisten kanssa. Miehet päättivät tämän takia ottaa rauhallisesti ja pahempi juopottelu jäi väliin.

Amfetamiinin toimittamisesta sopinut suomalainen meni hakemaan erää sovittuna aikana sovitusta paikasta. Paikka oli valittu niin, ettei se ollut kummallekaan tuttu. Tämä toi sen ongelman, että suomalainen ei osannut sinne heti vaan meni ensin väärään paikkaan. Oikeaan ravintolaan löydettyään paikalla odottikin jo kauppakumppani, vanha mies. Ostaja ja myyjä tunnistivat toisensa ilman ongelmia. Sanoja ei vaihdettu, vain käsimerkkejä, mennään ulos. Suomalainen haki autonsa ja sillä välin virolainen haki jostakin kätköstä amfetamiinin. Sen jälkeen lähdettiin ajelulle. Ajelun aikana oli hiljaista jo kieli-muurin takia. Virolainen antoi muovipussin, minkä sisällöstä ei ha-jun perusteella voinut erehtyä. Laatua ei tarkistettu sen enempää. Kun oli ajettu tarpeeksi pitkä ketunlenkki, ajoi suomalainen virolai-sen takaisin saman ravintolan eteen. Sitten hän ajoi ensimmäisen ka-verinsa asunnolle ja jätti muovipussin sinne säilytettäväksi. Itselleen hän otti saaliista hiukan amfetamiinia myöhemmin käytettäväksi. Sit-ten hän soitti toiselle kumppanilleen ja ilmoitti, että amfetamiini on saatu säilytykseen. Kun asia oli selvä, hän lähti ystävänsä luo rau-hoittelemaan hermojaan ja polttelemaan kannabista.

Ideaalimallista poiketen virolaiset toivat aineen maahan asti. Maahantuojat olivat itsekin eri aineiden käyttäjiä. Esimerkistä käy ilmi myös se, että aina maahantuon-nissa ei tarvita edes rahoittajaa, vaan siitä voidaan sopia velaksi. Kuka tahansa voikin organisoida huumeiden maahantuonnin pääkaupunkiseudulle mikäli vain tietää, miten saa tavaran myydyksi eteenpäin (Kinnunen 1996). Eräs haastateltu totesi "et täällä on niin paljon täällä Helsingissä kaiken näkösiä maahantuojii et ei kukaan voi enää vittu määrätä kenenkään reviiriä". Toiminta-alueen määrittelemi-nen voi joidenkin haastateltujen mukaan olla tarkempaa maaseudulla ja pienem-millä paikkakunnilla tai vankiloissa, joissa ei ole niin paljon huumeiden myyjiä ja joissa myyminen voi aiheuttaa enemmän reviirikiistoja. Helsingin huumemarkki-noilla ei kuitenkaan ole paljon sellaisia toimijoita, jotka kykenevät toimittamaan erittäin suuria määriä huumeita paikallisille markkinoille. Suuren luokan maahan-tuojia näyttäisi olevan vain kourallinen, ja he ovat poliisin hyvin tuntemia. Lainaus on poliisin näkemys heistä.

Eikä niitä o Suomessa et jos me nyt aletaan puhuu et joku tuo Suo-meen vaikka viiskynt kiloo piriä sanotaan huomenna niin me tiedetään et on kymmenen ukkoo Suomes jotka pystyy sen hoitamaan sen niinku rahatuksen ja et tämmönen määrä tulee et sil on idis että mis aikataulus se menee ja pystyy panee niin paljo hilloo kii siihen.

Maahantuonnin onnistuminen on suureksi osaksi siihen osallistuvien toimijoiden kekseliäisyydestä kiinni. Taktiikoita on paljon, sillä "keinojahan on niin paljon kuin on ihmisiäkin". Poliisi totesikin maahantuonnista, miten "se peruskuvio on kautta aikojen ollu samanlainen, se on kaikkein pienin ongelma, siin ei o mitään probleemii niille" (vrt. Ruggiero & South 1995, 67-77). Suhteellisen varma tapa välttää seurantaa ja hoitaa onnistunut kauppa oli erään haastatellun mukaan seuraavanlainen. Ensinnäkin kaikilla osallisilla pitää olla uudet puhelimet, jotka on ostettu käteisellä, mieluiten toisesta kaupungista. On myös oltava uudet samalla tapaa ostetut Pre paid-kortit. Varsinaisessa ostotilanteessa on tietenkin varottava liikkeen tai kioskin valvontakameroita. Puhetta on vältettävä uusillakin puhelimilla ja korteilla: koodattu tekstiviesti on paras yhteydenottokeino. Tekstiviesteihin ei voi kirjoittaa asioista suoraan, koska poliisi saa tekstiviestit auki niin halutessaan. Kun kauppa on hoidettu, sekä puhelimet että kortit hävitetään, eri paikkoihin. Ylemmän tason toimija voi käyttää muitakin elektronisia välineitä. Internetin ja sähköpostin käytön huumekaupan välineenä on arvioitu yleistyvän varsinkin ylemmän tason toimijoiden keskuudessa (Eck & Gersh 2000). Sähköpostin käyttämistä varten hankitaan ilmainen sähköpostiosoite. Jos halutaan pelata varman päälle, osoitetta käytetään korkeintaan muutamia kertoja. Koska sähköpostiin tallentuu sen IP-osoite, postin lähettämis- ja vastaanottopaikkoja vaihdellaan. Postit lähetetään yleisiltä koneilta. Suojattu yhteydenpitokeino on kryptatun sähköpostin käyttäminen. Kryptauksessa sekä lähettäjä että vastaanottaja keksivät itselleen salasanan, ns. pgp-avaimen. Ainoastaan tällä salasanalla saa postinsa luettua. Kryptausta on lähes mahdoton purkaa.

Maantieteellisesti ajateltuna erien kuljetuksessa Suomeen käytetään ensinnäkin maa- ja merikuljetuksia. Huumeita tuodaan maateitse henkilö-, paketti- ja kuorma-autoissa. Erän voi tuoda täysin avoimesti, mutta sen voi myös piilottaa vähäisellä tai suurella vaivalla. Autoissa on lukuisia paikkoja, joihin huume-erä voidaan kätkeä. Piilo voidaan rakentaa esimerkiksi auton rakenteisiin. Mitä enemmän salakuljettaja tietää autoista ja niiden rakenteesta, sitä nerokkaampia piiloja hän voi keksiä. Parhaimmillaan piilo voidaan rakentaa auton rakenteisiin niin, että sitä ei löydettäisi, varsinkaan ilman huumekoiran apua, vaikka poliisilla olisikin etukäteistietoa salakuljetusyrityksestä kyseisellä autolla. Tosin jos poliisilla on ns. varma tieto asiasta, auto tutkitaan niin tarkkaan, että todennäköisyys huume-erän maahan saamiseen on olematon. Huumeen koostumus vaikuttaa osaltaan sen piilottamiseen; kannabista ei voi piilottaa auton tukivarteen rahalliselta arvoltaan samanlaista määrää kuin esimerkiksi amfetamiinia tai Subutexia. Mikäli salakuljettajilla on kaksi tai useampia autoja käytössään, voidaan yhtä autoa käyttää hämäykseen. "Reitti on varmistettava", selosti eräs haastateltu. Viranomaiset yrittävät saada tarkastamaan ensimmäinen auto; heidän tarkastaessaan autoa lasti tuuleekin maahan toisessa autossa. Lasti voidaan vaihtaa toiseen autoon viime hetkellä ennen tulla. Salakuljetuksessa voidaan käyttää täysin sivullistenkin autoja.

Salakuljettaja voi piilottaa huume-erän esimerkiksi magneettiteipillä sivullisen autoon yhteisen laivamatkan aikana, hankkia numerotiedustelusta omistajan osoitteen ja hakea paketin tilaisuuden tullen.

Erilaisten autojen lisäksi huumeita tuodaan Suomeen vesireittejä hyväksi käyttäen. Aluksina käytetään niin rahtilaivoja, pika-aluksia kuin huvipursiakin. Eräs haastateltu kuvasi, miten laivoilla hasista salakuljettaessa oli tapana hieroa hasislevyistä hajua laivan eri paikkoihin. Tällä pyrittiin siihen, että huumekoira ei pystyisi löytämään varsinaista kätköä, vaan menisi sekaisin eri puolilta laivaa tulvivasta kannabiksen tuoksusta. Huumeita tuodaan myös ilmateitse. Tullivirkailijoiden tarkastuksia ja etukäteisprofilointia vastaan taktikoidaan esimerkiksi pukeutumalla hyvin tai "normaalin" näköisesti. Ei-epäilyttäviä henkilöitä, kuten iäkkäitä tai nuoria ihmisiä, voidaan värvätä toimimaan kuriireina. He tuovat huumeita maahan pienempiä määriä. Tyypillisimmät lentoliikenteessä tavattavat salakuljettajatyypit ovat kassissa tuojat, vaatteisiin piilottajat ja kehoon teippaajat, suussa ja kehon aukoissa tuojat sekä nielijät. Ensimmäinen ryhmä ei peittele tuomaansa aine-erää, vaan laittaa sen näkyvästi kassiinsa. Toinen ryhmä näkee jo hiukan vaivaa ja piilottaa aineen esimerkiksi vaatteiden vuoriin tai teippaa aineen kehonsa ympärille. Kolmas ryhmä menee astetta pidemmälle ja laittaa aineen alushousuihinsa, suuhunsa, peräsuoleensa tai emättimeensä. Kovinkaan paljoa ei tällä taktiikalla voi tuoda: "kiinteä munakotelo on aika sopivan kokonen". Neljäs ryhmä nielee kuljettamansa aineen. Nieleminen vaatii hyvää paketointia, ettei paketti hajoa suolistossa kesken kuljetuksen. Kehon aukoissa ja nielemällä voi tuoda yhteispainoltaan noin 400g-1kg:n paketteja (ks. Zaitch 2002, 149). Ilmateitse ei enää nykyisin tuoda turistiliikenteessä suuria eriä huumausaineita. Tähän ovat syynä sekä henkilöiden että matkatavaroiden tiukentuneet turvatoimet. Suurempia lasteja tulee maahan lentorahdin ja pikarahtiyhtiöiden kautta. Tämä ei myöskään ole kovin turvallinen keino tuoda huumeita maahan. Maahantuojat saattavat käyttää monimutkaisia reittejä. Ne voivat sisältää niin maa- kuin lentoliikennettäkin. Salakuljetusmatkalla reitit valitaan mahdollisimman riskittömästi, esimerkiksi vaihtamalla lentoreittejä, käyttämällä välillä muita matkustustapoja sekä yrittämällä hävittää reitin lähtökaupunkia. Esimerkiksi Amsterdamista ei kannata lentää suoraan Helsinkiin. Erän saavuttua Helsinkiin se piilotetaan. Perinteikäs rautatieaseaman maksullinen lokerikko on vaihtunut kaukaisempaan maastokätköön. Huumeet piilotetaan vaikka ex-vaimon mökin terassin alle. Eräs haastateltu kertoikin huvittuneena, miten kuulustelija oli yrittänyt tulkita häneltä kotietsinnän yhteydessä löytyneet otsa- ja taskulampun rikoksentekovälineiksi, joiden avulla voi käydä pimeään aikaan maastokätköllä. "Ja perkele kun niitä tarvii mökillä koko ajan", hän mainitsi nauraen. Suomalaiset ovat oppineet maastokätköt virolaisilta alan toimijoilta, jotka haastatellun poliisin mukaan ovat

"...Aika nokkelii et se on aivan tällasta ikivanhaa vakoilukuvioo mitä on tehty kolkytluvulla. Eli ei tavata ketään ja tavara on maastossa, tää on niinku se kuvio. Ja se joka tuo kaman ja panee maastoon niin se ei koskaan ikinä milloinkaan tapaa sitä joka on sen kaman isäntä tai täällä päässä vastaanottaja, vaan siihen pannaan sit ihmisii väliin niin paljon, että se on ihan sit niinku sellanen loputon suo."

Virolaiset harrastavat amfetamiinin kätkemistä jo Tallinnan lähimetsiköihin. Yksi virolainen taktiikka on se, että aine tuodaan maahan, piilotetaan maastoon ja sen piilopaikasta piirretään kartta tai sen sijainti tallennetaan gps-koordinaatein (ks. HS 19.7.2008). Sen jälkeen karttaa tai koordinaatteja aletaan kaupitella halukkaille ostajille. Ostajat laittavat sovittun summan sovittuun paikkaan, josta kartan myyjät käyvät hakemassa sen. Maksun tapahduttua kartta toimitetaan ostajan edustajalle tai ostajalle itselleen. Virolaiset taktikoivat silläkin, että he myyvät samaa erää "ristiin toisistaan tietämättöminä" ja toivovat, että sopiva suomalainen ostaja ostaisi juuri heiltä erän Suomeen kätkettyä amfetamiinia.

5.3 Keskitason toimijat

Kiinni jäämättömät erät toimitetaan ylempältä tasolta huumemarkkinoiden keskitasolle. Yhdellä ylempään tason toimijalla voi olla asiakkainaan monia keskitason toimijoita. Erien keskitasolta asiakkaille saamiseksi tarvitaan tukkutason myyjiä eli *Tukkureita*, jotka hoitavat heikkien eli satojen grammojen myynnin. Heidän toimenkuvaansa kuuluu näin suhteellisen isojen, mutta myös pienien huume-erien myyminen. Ideaalimalli on se, että Tukkurilla on yksi ylempään tason toimija: esimerkiksi Aivot, Lompakko tai Vasen käsi, joka antaa hänelle erän myyntiin. Tukkurilla voi olla myös useita tällaisia "isäntiä". Tukkuri mahdollisesti ottaa erän velaksi. Silloin hän sopii hinnan, joka hänen kuuluu maksaa ylempälle tasolle saatuaan aineen myytyä. Toinen vaihtoehto on se, että hän ostaa aineen omilla rahoillaan. Osa Tukkureista "heittää" suurempia, osa pienempiä erä huumeita. Poliisihaastattelussa kuvailaan amfetamiinitukkureiden toimintaa.

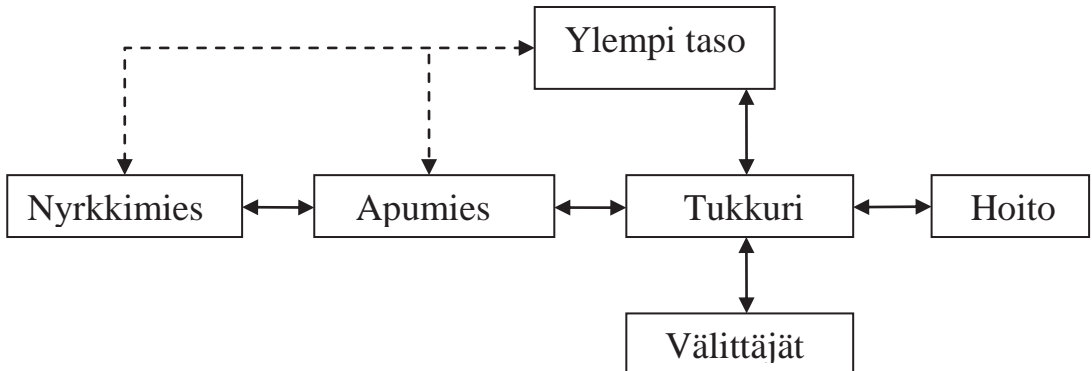
Siellä on viidestä max viitenkymmeneen grammaan, semmosia kamanheittäjiä ja sitten on semmosia kovempia tukkumyyjiä, niitä jotka tekee sen kaikista likasimman, kovimman duunin, heittää hektoja elikkä sadan gramman edestä piriä, et ne on kaikista kovimman työntekijöitä jotka heittää puolesta sanotaan kahteen ja kolmeen ja ne ottaa vastaankin semmosta kiloo kahta.

Asiansa osaavat Tukkurit on katsottu huumemarkkinoiden tärkeimmiksi henkilöiksi (ks. esim. Pearson & Hobbs 2001). Heillä on suhteet asiakkaisiin, ja heidän toimenkuvaansa kuuluu huume-erien muuttaminen rahaksi. Seuraava näkemys on poliisihaastattelusta.

Joku jolla on paljon hilloa ja se tuntee vähän jengiä ja se päättää et jumalauta mä rupeen roudaamaan tänne kamaa, niin sen ongelma on se et kuka sen myy. Sen ongelma ei ole sen ostaminen eikä sen tänne saaminen vaan kuka sen täällä muuttaa rahaks. Se on sen homman juoni...aina pitää muistaa että se diileri, se hyvä diileri on koko huumejutun tärkein tyyppi, koska se tekee niistä hillot. (...) Ja ne haluu pitää kiinni hyvistä myyjistä, ne kaikki jotka toimittaa kamaa tänne. Ne on huumausainemarkkinoilla kaikista halutuimpia taas niitten isompien poikien puolelta tälläset kovat myyjät koska ne takoo rahaa et ne panee viikossa sanotaan kilosta kahteen piriä menemään niin että suhina käy.

Tukkuri on puolivälissä jakelua ja samalla ensimmäinen, joka ottaa huomattavan riskin jäädä kiinni. Kiinni jäädessään häntä voi odottaa pitkä vankeustuomio (Preble & Casey 1969, 10). Tukkurit ovatkin poliisin toiminnan kannalta erittäin kiinnostavia henkilöitä. Haastateltu poliisi jatkaa tästä, että "sehän on tavallaan kontrollikoneiston kannalta hyvä juttu se että kun se aletaan jakaa näille koville hyville myyjille niin silloin me yleensä päästään siihen kisaan mukaan." Kaavio 2. kuvaa keskitason toimijarooleja. Tämänkin roolikartan malli on muodostettu tutkimuksen aineistojen perusteella. Rooleista käytettävät nimitykset ovat peräisin viranomais- ja kenttähaastatteluista.

Kaavio 2: Keskitason toimijaroolit

Tukkuri ei useinkaan toimi yksin. Hänellä on useimmiten ympärillään "hovi". Hän ylläpitää hovia "konttorissa" tai luukussa eli yksityisasunnossa, jossa huumeita kaupataan ja usein myös käytetään. Hoviin kuuluu erilaisia toimijoita, joista yksi on Apumies. Hänen toimenkuvaansa kuuluu luukuttajan kanssa oleilu ja samalla erilaisten asioiden toimittaminen. Hän on Tukkurille kuin Vasen käsi Aivoille. Apumies voi esimerkiksi avustaa huumeiden myynnissä, toimia autokuskina tai seuramiehenä, ystävänä sekä säilyttää osaa myytävästä erästä. Tällöin hän toimii "säilyttäjänä". Hän voi myös hakea myyntiainetta Tukkurille isännältä tai hänen edustajaltaan, jolloin hänen roolinsa on toimia "hakijana". Tukkurilla voi olla useita Apumiehiä. Toinen toimija luukuttajan hovissa on *Nyrkkimies*, tunnettu myös torpedona. Hänen toimenkuvanaan on olla pelotteena ja luukuttajan turvana, asioiden toimivuuden varmistajana. Nyrkkimies on luonteeltaan ja maineeltaan väkivaltaan kykenevä. Hänellä on usein aikaisempia tuomioita väkivaltaisesta käyttäytymisestä tai taustaa jonkin taistelulajin harrastajana. Tarpeen vaatiessa hän osaa reagoida. Apumies ja Nyrkkimies voivat olla myös sama henkilö (Kinnunen 1996). Nyrkkimies voi myös toimia ylemmän tason ja Tukkurin välissä siten, että hän toimittaa huumeen Tukkurille ja varmistaa näin kuljetuksen onnistumisen ja jatkuvuuden. Samalla hän voi toimia ylemmän tason toimijoiden edunvalvojana, tarkkailla Tukkurin toimintaa ja hänen asiakkaitaan, raportoida toiminnasta ja suorittaa ylemmän tason antamia ohjeita toiminnan jatkumiseksi. Apumies ja Nyrkkimies voivat muun toimintansa ohessa myydä huumetta tai huumeita omille asiakkailleen. Tukkurilla on myös usein hovissaan *Hoito*. Tällaisen naisen toimen-

kuvaan voi kuulua niin "kodin hengettären" kuin "portonkin" rooli. Naisilla on eri tasoilla erilaisia rooleja, joita käsittelen hiukan lisää tutkimuksen luvuissa. Keskitason ja alemman tason välimaastoon jääviin toimijoihin kuuluvat *Välittäjät*. Heitä voi verrata Kinnusen (2008) luokuttajiin. He ovat useimmiten Tukkurin jo pitkältä ajalta tuntemia henkilöitä, hänen vakioasiakkaitaan. He voivat olla myös ylemmän tason tai jonkun hovin jäsenen suosittelemia asiakkaita. Välittäjät ostavat Tukkurin tuotteen joko rahalla tai velaksi ja myyvät sen eteenpäin seuraaville asiakkaille tai käyttävät erän kokonaan itse. Myös Tukkuri myy pienempiä eriä, joten sama henkilö voi toimia sekä Tukkurina että Välittäjänä.

5.4 Alemman tason toimijat

Keskitasolta aineet siirtyvät eteenpäin seuraaville asiakkaille, *Grammadiilereille* ja *Käyttäjille*. He voivat olla sama henkilö. Viranomaishaastattelussa todetaan kuinka "sitä kamaa ostetaan, hankitaan, tavalla tai toisella pikkusen enemmän kun mitä ite vedetään ja sit myydään se loppu ja saadaan oma käyttö mahdollisimman halvaksi. Tää on huumeiden käyttäjä". Vaikka kaikki Käyttäjät eivät myisikään huumeita, niin osa kuitenkin myy, pienelle piirille, kuten kavereilleen ja tuttavilleen. Käyttäjiillä voi olla kontakteja tukkureihin tai välittäjiin, jotka myyvät heille pienempiä ja joskus suurempiakin eriä. Jos heillä ei ole tällaisia kontakteja, grammadiilerit myyvät heille hankkimansa tuotteen joko erän kerrallaan tai useammas- sa erässä (Lalander 2001). Kaikki käyttäjät eivät halua toimia "ylemmällä" toimivien Tukkureiden kanssa mahdollisten kontrollitoimenpiteiden takia ja ostavat tuotteensa mieluummin vähemmän rikolliseksi tai tutummaksi kokemaltaan henkilöltä. Tukkuritkaan eivät ehkä halua olla käyttäjien kanssa tekemisissä. Alemmalla tasolla erää saatetaan myydä eteenpäin gramma, pilleri tai "vedot" kerrallaan. Alemmalla tasolla toimivista ihmisistä kaikki käyttävät myymäänsä huumetta, myyntitoiminta on pienimuotoista, ja toimijoita on huomattavasti enemmän kuin ylemmillä tasoilla. Poliisihaastattelu antaa varsin raadollisen kuvan alemman tason toimijoiden harjoittamasta amfetamiinin myymisestä.

"Ajatellaan noita nuoria jotka on siellä ravintoketjun päässä et niillä on sitä rahaa 20-30 euroo, 60 euroo, niin siinä voi olla sit joku porukka ja ne tuumaa et nyt lähetään hakee kamaa ja joku sanoo et okei mä tunnen jonkun, ne menee sit jonkun kaverin luokse jolla on sanotaan et kymmenen kakskyt grammaa, itse hakee sitä jostakin ja se myy sit itse gramman kahden, max kolmen viiden (...) Sanotaan et pirigramma maksaa kakskyt euroo, jos se ostaa kaks grammaa niin se ottaa nelkyt euroo ja okei, mennään, anna fyrkat mulle niin se lähtee sit hakemaan. Koskaan se kuka lähtee ostamaan niin sehän ei paljasta

sitä kontaktia koska sehän on rahanarvonen asia et jos hän kertois mihkä hän menee niin sehän tekee ittensä työttömäks. Et sanotaan vaikka et sillä on jossakin Malmilla se myyjä niin se sanoo et ajetaan tohon Malmin asemalle ja sit se kävelee tietyn matkan et kukaan ei nää ja se menee sit sinne ja jos se ostaa sen kaks grammaa, antaa ne nelkyt euroo ja se saa ne kaks grammaa niin se vetää matkalla siitä välistä, jonkun voiton, ottaaks se puol grammaa fikkaan ja vetää to-musokeria päälle et yleensä se kama loppupäässä on kaikkein huonointa kun sitä on moneen kertaan blandattu. Et se on ihan se ravintoketjun pää, et siel on esim käyttäjiä jotka ostaa muutaman gramman."

Käyttäjiin lukeutuu erilaisiin sosiaalisiin piireihin ja taustoihin kuuluvia henkilöitä (Allaste 2006). Tässä tutkimuksessa esillä olevia helsinkiläisiä huumeiden käyttäjiä voi typologisoida tutkimuksessa käsiteltävien aineiden perusteella, vaikka ihmisten luokittelu ei olekaan todellisuuden suora vastine (Kinnunen 1996).

Piripäät ovat amfetamiinin käyttäjiä. Aineen käytöstä johtuen he viettävät usein epäsäännöllistä elämää, sillä amfetamiinia voidaan käyttöjakson aikana käyttää yhtäjaksoisesti monta vuorokautta. Piripäitä voi verrata Hakkaraisen (1987) ja Kinnusen (2008) kuvaamiin amfetamiinin käyttäjiin. Amfetamiinin käyttäminen tapahtuu useimmiten suonensisäisesti. Piripää voi käyttää myös muita aineita, kuten kannabista tai lääkkeitä. Muita aineita käytetään joko vahvistamaan amfetamiinin vaikutuksia tai silloin, kun esimerkiksi yritetään nukkua amfetamiinin käyttörupeaman jälkeen tai silloin, kun amfetamiinin käytöstä itsevieroitutaan. Haastateltujen poliisiviranomaisten kokemuksen mukaan amfetamiinin katsotaan olevan markkinoiden valta-artikkeli.

"Pirihän on se joka tän suomalaisen huumerikollisuuden pyörittää jos puhutaan aineista. Tää huumerikollisuuden luonne olis täysin toisenlainen jos ei olis tällast huumausainetta olemassakaan ja kaikki se jengi joka sählää pirin kans olis pois kuvioista."

Paukkupäiden artikkeli on kannabis- hasis, kukinto tai molemmat- tilanteen ja saatavuuden mukaan. Kannabiksen käyttäminen paukkupäillä on erilaista. Osalle se on jokseenkin päivittäistä ja tapahtuu useimmiten polttamalla. Pienimuotoista myyntiä voidaan harrastaa ystäville ja tutuille, mutta vain harvoin ulkopuolisille. Käyttöannoksen ottaminen vaivanpalkaksi on yleisesti hyväksytty käytäntö esimerkiksi hasiskaupassa, eikä toimenpiteen katsota olevan varsinaista myyntiä (Sorfleet 1976; Kinnunen 2008). Osalle käyttäminen on huomattavasti satunnaisempaa. Kannabiksen käyttöön voi liittyä muiden aineiden, myös alkoholin käyttöä. Osa paukkupäistä kuitenkin on, tai ainakin pyrkii olemaan tarkkoja siitä, ettei

käytä muita aineita. Pelkkä kannabiksen käyttö ei useimmilla välttämättä häiritsekään muuta elämää. Paukkupäiden ryhmään kuuluu ihmisiä eri yhteiskuntaluokista (Kekoni 2007). Paukkupäitä voi verrata Kinnusen (2008) pilvenpolttajiin ja Salasuon (2004) kannabiksen tapakäyttäjiin. Kaikki kannabiksen käyttäjät eivät osallistu maahantuotavien aineiden jakeluprosessiin ja tekevät näin poikkeuksen salakuljetukseen (Hakkarainen 1992, 45). *Kotikasvattajat* kasvattavat kannabiksen kukintoa. Luultavasti suurin osa käyttää koko satonsa itse tai kaveripiirinsä kanssa, mutta osa myös myy sitä, joten kotikasvattajilla on rooli käyttäjinä ja osalla myös myyjinä. Kotikasvattajien viljelmissä on eroja. Suurin osa kotikasvattajista kuitenkin kasvattaa pieniä satoja.

Osan kotimaassa tuotetuista sekä salakuljetetuista aineista kuluttavat *Siipeilijät*. He muistuttavat Kinnusen (1996) bailaajia ja harrastelijoita sekä Salasuon (2004) viihdekäyttäjiä. He voivat myös olla entisiä kovempien aineiden käyttäjiä, jotka nykyisin vain silloin tällöin vierailevat ostoksilla vanhojen kontaktiensa avulla. Osa siipeilijöistä heiluu pitempiäaikaisen käytön vuoksi jo ongelmakäytön rajoilla. Heillä voi olla useita aineita tilanteiden ja saatavuuden mukaan tai vain yksi ainoa artikkeli, jota he ostavat itselleen ja kavereilleen. Myös siipeilijät kuuluvat eri yhteiskuntaluokkiin ja jos ovat, niin useimmiten myös pysyvät kiinni työ- tai opiskeluelämässä.

Sekakäyttäjät vastaavat Hakkaraisen (1987) sekakäyttäjiä sekä Kinnusen (2008) taparikollisia. Heillä on usein vankilatausta, päihteiden käyttö on jatkunut vuosia ja elämän päämääränä on lähinnä päihteiden hankinta. Heille voivat kelvata monenlaiset saatavilla olevat huumeet, yhdessä tai erikseen nautittuina. Alkoholi voi olla käytetyin aine, ja muita aineita käytetään silloin, kun niitä on saatavilla. Sekakäyttäjillä on kuitenkin myös pyrkimyksenä harrastaa "hallittua sekakäyttöä". Sekakäyttäjien luokittelu yhteen kategoriaan onkin erittäin vaikeaa, koska tästä ryhmästä löytyy varsin erilaisia käyttäjiä erilaisine ainemielityksineen. *Subutexin käyttäjät* ovat lähes kokonaan korvanneet heroiinin käyttäjät. He ovat nykyajan *Nistejä*. Tähän ryhmään kuuluvat myös "*Kniipat*", jotka voivat erottautua muista holtittoman käytön ja käytöksen, yleissiisteyden tai terveydentilansa perusteella. Nistit ja Kniipat käyttävät ainetta lähes poikkeuksetta suomen-sisäisesti. Sekakäyttö on yleistä: Subutexin lisäksi piikitetään usein jotakin lääkettä (ks. luku 5.6.2). Myös alkoholin, Subutexin ja lääkkeiden yhteiskäyttö on yleistä. Sekakäytöllä saadaan aikaan "heroiinimainen" olotila. Pääkaupunkiseudun Nistit ovat nykyisin, kuten paljon aikaisemminkin, lääketieteellisuuden tuotteiden kuluttajia. Näiden käyttöä voidaan rahoittaa huumeiden myynnillä mutta myös muilla rikoksilla. Subutexin korvikkeena ja siitä eroon pyrittäessä voidaan silti käyttää esimerkiksi amfetamiinia, joka "nopeana" auttaa myös mahdollisten rikosten teossa (Perälä 2002; Arponen ym. 2008). Jo tämän takia alemmankin tason toimijoiden luokittelu on hankalaa, antaen vain alustavan kuvan toimijoiden moninaisuudesta.

5.5 Esimerkkinä buprenorfiinimarkkinat

Seuraava luku pyrkii kuvaamaan markkinoiden alemman tason Subutexin käyttäjien, nistien ja kniippojen toimintaa, joka muuttuu, vaihtaa paikkaa ja sopeutuu uusien kansallisten ja kansainvälisten lakien ja sopimusten tullessa voimaan. Luvun keskiössä on kuvaus Subutexin ja muiden lääkkeiden "hakumatkasta" Tallinaan. Ennen matkakuvausta kuitenkin hiukan siitä, miten ylemmän tason toimijat alkoivat kiinnostua Subutexista.

5.5.1 Subutexin maihinnousu

Buprenorfiinin käyttöä päihteenä havaittiin pääkaupunkiseudulla ensimmäisen kerran jo 1980-luvun lopussa (Meretniemi 1991, 45). Ryminällä katunimiltään kasit, subut, textit, willerit tai x:t alkoivat tulla Suomen huumausainemarkkinoille 1990-luvun puolessä välissä. Ongelmakäyttö lisääntyi nopeasti kasvaneen tarjonnan myötä. Aineen helpon saatavuuden lisäksi edullisuus lisäsi tuolloin Subutexin käyttöä. Aatu kertoo seuraavassa siitä, miten 8mg:n Subutexit alkoivat ilmestyä myyntiin Suomessa (ks. myös Hakkarainen ja Tigerstedt 2005):

"Mitä noihin subutexehin tulee ni nehän tos yleisty sillon ku Karvonen menetti lupansa, 97, mä olin sillon temgesic- asiakas, reseptille se kirjotti temgesigejä, ja 98 se menetti ne luvat ja sit rupes järjestää niit Ranskan reissuja et siitä niin kun jotain niin siitähän läks se subutex-kierre tänne Suomeen, sit porukka rupes tekeen omii matkoja ja nythän niit tuodaan ihan niinku tuhansittain ja itekin oon käyny neljä kertaa hakemas... Ne oli tyyriit sillai kun lentolippu oli edestakas niinku reilun parin tuhannen markan, joo, meno-paluu ja hotellit siihen viel kolme neljä sataa. Ja lääkkeet, lääkäri oli 500 frangii elikkä markoissa viissataa. Ja olikse ne lääkkeet yli tuhat frangii, niinkun lailliset lääkkeet, sillä sai satakakstoistako se oli, kahen millin tabletti, niillä pärjäs, niillä kahen millin tableteilla, hyvin koska ne oli paljo vahvempii kun temgesicit, nollakakkoset tai nollaneloset, yhtee pillerii mahtuu kaksakyt nollakakkosta temgesicii...niin ja sit alko tulee kaheksan millin subutexei nii ne ostettiin yleensä kaduilta, ne alko olee aika halpoi et kuuden kaheksan kympin välissä levy, riippuen et siellähän oli eri myyjiä. Ne oli ne hinnat et kun yhes levys on seittemän et ne oli aika halpoi et niitä oli ihan edullista tuodakki sit. Siis Ranskassa et Suomessa sitte elikkä jos seittemän pillerii makso Ranskassa kadulla ostettuna kaheksakyt markkka nii Suomessa se

makso 150-200 markkaa, yks tabletti..nii, elikkä sä sait yhdellä tabletilta niinku melkein kaks levyä, neljätoist pilleriä. Siin on hirveä raha.."

Subutexia suurehkoja eriä maahantuonut Kari puolestaan kertoo haastattelussa Subutexin ostamisesta Pariisista:

"Se nyt on hyvin yksinkertainen se kuvio kun se on Ranskassa reseptivapaa lääke ja sitä kirjottaa ihan mikä tahansa lääkäri Ranskassa, se on hyvin yksinkertasta hakee sieltä ja tuoda tänne sitte sallittu määrä, näyttää tullissa ja laittaa loput fikkaan tai millä konstilla tahansa et ei se sen vaikeempi kuvio siellä ole et siellä aika laillista. Et nykyään ei saa enää määrätä miten paljon tahansa, et se oli ainakin jossain vaiheessa kaksikymmentä tai siis määrätty määrä määrätylle ajalle.

K; Mut eiks siellä Ranskassa ole mitään kontrollia et yks henkilö voi juosta vaikka kahella kymmenellä lääkarilla?

V; Juu juu, et siellä annetaan narkomaaneille se ilmaseks hoitoon, se jaetaan siellä valtion kustannuksella ilmasiks se lääke ja he sitte myyvät sen kadulla saadakseen heroiniä. Sehän se kuvio on. Että ne narkomaanit myyvät sen oman annoksensa saadakseen heroiniä. Se on se kuvio mikä siellä pyörii. Kaikki se saadaan apteekista, et ne kaverit saa sen apteekista sellasta niin sanottua maksusitoumusta vastaan ja tota sit joko käyttää tai myy."

Omaan käyttöön tarkoitettujen Subutexien tuominen maahan ei ollut laitonta. Kari mainitsi, miten "sillon kun mä näitä hain niin kyl siin käytettiin lääkäriasemaa, ne haettiin Ranskasta niillä resepteillä, ne näytettiin tullissa sillon ja niitä sai tuoda Suomeen sillon". Yhdellä suomalaisella asiakkaalla saattoi olla Pariisissa kolme lääkäriä, joilta hän sai Subutexia. Pariisilaiset kutsuivat näitä lääkäreitä "diilereiksi". Pariisissa oli erään haastatellun mukaan 120 tällaista diileriä, joilla oli luvat myöntää reseptejä Subutexille. Eräs kuvio oli, että reseptillä ostettiin yksi "lätkä" (7 kpl Subutexeja) apteekista noin 200 frangin hintaan. Loput ostettiin kadulta, jossa yhdestä lätkästä maksettiin noin 50 frangia. Resepteillä sai joidenkin haastateltujen mukaan tuoda Suomeen jopa 70 kappaletta Subutexeja ja yhdellä reseptillä sai ostaa neljä lätkeä Subutexia. Tämän suuruisesta määrästä kulut lääkärille ja apteekkiin olivat noin 100-120 euroa. Subutexia haettiin lisää Pariisista tarpeiden mukaan.

2000-luvun alussa Suomessa huomattiin buprenorfiinin lisääntynyt käyttö myös päihdehuollon asiakkailla. Samalla herättiin buprenorfiinin kasvavaan ongelmakäyttöön. Se sisälsi vielä muitakin aineita yleisemmin pistämällä tapahtuvan käytön ja yhteisten pistovälineiden käytön mutta myös sekakäytön, kuten bentso-

diatsepiinien ja amfetamiinin samanaikaisen käytön. (Partanen 2002, 4-7.) Vuonna 2002 havaittiin buprenorfiinin olevan heroiniä selvästi yleisempi päihdehoitoon hakeutumiseen johtanut opiaatti (Partanen 2003, 7-9). Seuraavana vuonna ruumiinavauksissa todettiin yli 40 buprenorfiinin käyttöön liittyvää kuolemaa. Buprenorfiinin, alkoholin ja rauhoittavien lääkkeiden todettiin liittyneen lisääntyvässä määrin yliannostuksista aiheutuneisiin kuolemantapauksiin. Vuosina 2005-2007 buprenorfiini oli myrkytyskuolemissa tärkein löydös joka kolmannessa kuolemassa (Huumetilanne Suomessa 2004, 80- 86; Huumetilanne Suomessa 2009, 92).

Haastateltujen viranomaisten mukaan Subutex syrjäytti heroinin lähinnä kahdesta syystä. Ensimmäinen syy oli heroinin heikko saatavuus. Lähes 90 prosenttia Suomeen tuodusta heroiniä oli peräisin Afganistanista. Viimeisimmän maassa riehuneen sodan jälkeen tuotanto väheni joksikin aikaa huomattavasti. Myös heroinin laatu huononi, ja sen puhtausprosentti laski vain noin 2-4 prosenttiin. Muualla Euroopassa tilanne palautui heroinin suhteen ennalleen, mutta Suomessa ei. Toinen syy Subutexin markkinavaltaukseen oli se, että sille muodostui huume-markkinoiden paras myyntivoitto. Ranskassa ja muissa lähtömaissa yhden tabletin hinta oli halvimmillaan 1,6-2 euroa laittomiltakin markkinoilta ostettuna. Suomeen tuotuna tablettien hinta oli tukkuportaassa noin 16-20 euroa kappaleelta ja katukaupassa noin 20-30 euroa kappaleelta. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella hinnat vielä nousivat. Esimerkiksi Jyväskylässä Subutex-tabletti maksoi noin 50 euroa, Pohjois-Suomessa jopa 100 euroa. Vankiloissa hinnat kohosivat myös 100 euroon kappaleelta. Haastateltujen välittäjien ja käyttäjien mukaan Subutexin hinta nousi tasaisesti myös pääkaupunkiseudulla 2000-luvun alusta lähtien. Subutex-markkinoille alkoikin ilmaantua henkilöitä, jotka eivät olleet toimineet huume-markkinoilla, muilla harmaan talouden aloilla kylläkin. Tällaisia henkilöitä olivat muun muassa ajoneuvomarkkinoilla toimineet tai petoksia tehneet henkilöt. He eivät olleet käyttäjiä vaan toimivat ainoastaan Subutex-markkinoiden maahan-tuonnissa ja levitysportaassa (HS 17.12.2005). Sopivat kontaktit omaaville henkilöille Subutexin isojenkaan erien ostaminen Ranskasta ei ollut ongelma. Alla oleva esimerkki vuodelta 2003 on kirjoitettu esitutkintapöytäkirjan pohjalta. Se kuvaa noin 2000 Subutex-pillerin salakuljetusyritystä Suomen markkinoille.

Maahantuontiyritykseen sekaantuu vanhempia henkilöitä. He ovat töissä, julkisivu suhteellisen kunnossa. Yksi kolmesta päähenkilöstä, matkan rahoittaja, pyytää toista lähtemään Ranskaan ostamaan tabletteja. Pyytää häntä siksi, että hänellä, ostajalla, on kokemusta aikaisemmista kerroista ja hän osaa toimia Ranskassa. Mukaan lähtee kolmaskin henkilö. Tämän henkilön rooli on toimia kuriirina eli kuljettaa tavara Suomeen. Matkaan lähtiessään he tapaavat laivatermi-naalin edessä. Matkan rahoittaja antaa ostajalle rahaa 4500 euroa, jolla on tarkoitus maksaa 300 "lätkeä" Subutextabletteja, yhteensä

2100 kappaletta. Rahasta on tarkoitus maksaa myös toisen henkilön matkakulut. Ostaja ja kuriiri lähtevät matkaan, samasta satamasta, samalla laivalla mutta eri aikoina. He matkustavat ensin laivalla Tukholmaan ja sieltä junalla Kööpenhaminan kautta Pariisiin, missä he tapaavat ennalta sopimassaan paikassa. He majoittuvat eri hotelleihin huomion herättämisen välttämiseksi. He kuitenkin tapaavat yhdessä ranskalaisen yhdyshenkilön. Matkan rahoittaja on sopinut etukäteen tämän kontaktin kanssa, missä kaksi suomalaista hänet tapaavat. Tapaaminen on kadulla, josta siirrytään läheiseen kahvilaan. Pöydässä toinen suomalaisista saa ranskalaiselta mieheltä muovipussin ja tarkistaa sen sisällön pintapuolisesti. Sisällön vaikuttaessa hyvältä hän antaa rahat ranskalaiselle ja pussin puolestaan kuriirille. Itse kaupanteossa ei ole mitään ongelmia. Ranskalainen on keski-ään ylittänyt ja käyttäytyy kohteliaasti. Kaupat tehtyään suomalaiset poistuvat Pariisista ja palaavat Suomeen eri reittejä. Suomessa he tapaavat etukäteen sovitusti rautatieasemalla. Maksaja on paluumatkalla jo kerran pysäytetty Suomen tullin toimesta, kuriiri on päässyt erän kanssa Suomeen. Rautatieasemalla muovipussillinen Subutexea vaihtaa taas omistajaa. Maksajan ja kuriirin tiet eroavat jälleen kerran. Maksaja soittaa rahoittajalle ja kysyy, että voiko tuoda erän hänelle. Maksaja luovuttaa muovipussin rahoittajalle tämän asunnon ulko-ovella ja tällöin poliisit ottavat heidät kiinni.

Subutexia saatiin tuotua maahan myös siten, että sitä haettiin "isommalla remmilä", vähintään kymmenen henkilön voimin. Kari vastaa kysymykseen isojen erien hankkimisesta Ranskasta, että

"jos sä jaksoit juosta monella lääkäriillä, sehän se on justiinsa. Nehän sitte kans tiukensi sitä lääkärien tota reseptienkirjotusoikeutta että sitä ei sitten joka lääkäri rustaa että jotain tämmöstä siinä oli.

K; Oliko tää ylimääräinen tuonti et saiks ne ostaa suoraan kadulta?

V; Joo kadulta, siellähän oli käytäntö Ranskassa että siellä narkomaanit saa ilmaseks ne lääkkeet ja ilmeisesti se tapahtuu niin että nää käy useilta eri lääkäreiltä hakees ne näitä nää narkomaanit...

K; Saaks ne paikalliset narkomaanit sitä niin paljo sitte että sitä oli työntää niin paljon ulkomaan markkinoille?

V; Siel on kans sit näit välittäjii mitkä ostaa niiltä ja tekee sit taas omaa bisnestään siellä ja myyvät sitte niitä taas suomalaisille tietyllä voitolla, näinhän se pelaa että siel on välittäjät, diilerit kerää niitä näiltä narkeilta, näinhän se täytyy mennä että tota tai sit siin on joku tukkuporras mikä edesauttaa sit suoraan sieltä lääketehtaalta.

Subutexien tuonti alkoi osittain siirtyä Ranskasta Viroon lääkkeiden omaan käyttöön tuontia koskevan asetuksen (1088/2002) muutoksen tullessa voimaan vuonna 2003. Asetuksen muutos liittyi Schengen -sopimuksen allekirjoitukseen. Viro pysyi kyseisen sopimuksen ulkopuolella. (Huumetilanne Suomessa 2004, 84.) Sampsu kuvaa seuraavassa Tallinnasta Suomeen tapahtuneita lääkkeiden ja subujen hankintoja.

"Siel me käytiin hakees bentsoja ja kyl aina välil bupreekin tuotiin. Et joko käy siel Vismaris hoidossa niin korvaushoidossa kaks levy viikossa voi tuoda tai sit sieltä löytyy, kadulta saa ostettuu seittemänkymppii levy. Siin menee Vismarin eteen niin siel on porukka, mul on reseptit et maksat nää ulos ja annat mulle vaik sata kroonee niin saat. Ottaa muutaman pillerin itelleen et pysyy terveenä ja loput myy.

K; Tyrkyttääks ne isompaa satsii vai onks se aina tollasta pienimuotosempaa?

V; On se pienimuotosempaa et tota muutamaa levyä, muutamast levyst kymmeneen et ei ne enempää itekään saa et ei se siel kadul niin halpaa oo kun ostaa yksitellen mut et nää joil on nää reseptit niin niilt saa halvemmalla."

Seuraavissa luvuissa on etnografinen kuvaus helmikuulta 2006. Se kertoo "haku-matkasta", jossa tarkoituksena oli ostaa Subutexia ja lääkkeitä Tallinnasta. Kuvausta on lisäksi siitä, miten Subutexia hankittiin matkan jälkeen Suomen puolella. Teksti on kenttäpäiväkirjasta ja siihen on tehty joitakin kielellisiä korjauksia.

5.5.2 Tallinnaan ja takaisin

Soitin Aatulle, jota olin haastatellut joskus aikaisemmin. Puhuimme niitä näitä, elämän ahdistuksesta ja naisista. Jotenkin koimme näiden asioiden ainakin ajoittain liittyvän toisiinsa. Puhelu kesti pitkään, noin viisitoista minuuttia. Aivan puhelun lopuksi Aatu ehdotti, että lähtisin hänen mukaansa hakemaan Subutexia ja lääkkeitä Tallinnasta. Ainoastaan omaan käyttöön ja koska subuja olisi laillista hakea Tallinnasta. "Saisit hyvää matskua siihen juttuus." Sovimme kahvitreffit kaupunkiin parin tunnin kuluttua. Päästyäni kaupunkiin soitin Aatulle ja sanoin hakevani hänet. Viime tapaamisestamme oli kulunut noin kolme kuukautta. Aatussa tapahtunut muutos oli huomattava. Hyväkuntoisesta miehestä oli tullut kasvoiltaan harmaa ja laiha. "Vittu sä oot laihtunut", sanoin ensimmäiseksi. Aatu sivuutti

asian ja halusi hoitaa keskustassa "yhden asian". Matkalla Aatu sanoi, että voisin tuoda itsekin Subutexeja Tallinnasta. "Kato ei se lääkäri kysy mitään ja mä haen ne apteekista ja sitten revitään se sun resepti ja mä tuon ne maahan." Sanoin, etten voisi suostua koska se olisi tutkimusetiikkaani vastaan. Aatu löi minua kevyesti olkapäähän ja nauroimme molemmat. Tutkimusetiikkaa. Hän jatkoi suostuttelua mutta sanoin, etten suostuisi, koska ylimääräisestä Subutexin maahantuonnista voisi tulla hänelle lisäharmeja enkä halunnut kannustaa hänen käyttöönsä. Sitä vastoin, vastapalvelukseksi, lupasin maksaa hänen laivalippunsa ja ruokansa. Hän tyytyi siihen. Keskusteltuamme viidentoista minuutin ajan huumeista, lääkkeistä ja laivamatkan järjestelystä sovimme lähtevämme perjantaina, koska silloin laivoilla "on eniten jengiä". Painotin sitä, että lähdän havainnoimaan ja "tukihenkilöksi". Aatu ei enää jaksanut vängätä lääkkeiden tuomisesta koska alkoi saada vilunväristyksiä.

Puhelin soi lähtöpäivänä kuudelta aamulla. Soitto tulee taas vaihteeksi entuudestaan tuntemattomasta numerosta. Puoli kahdeksalta olen matkalla Elielin aukiolle. Puhelin soi uudestaan. Toinen varmistus, toisesta tuntemattomasta numerosta. Kymmenen yli kahdeksan olen bussissa matkalla Tallinnan laivalle. Kolme miestä istuu bussin takaosassa. Aatu, "ryhmänjohtajana", esittelee kaksi muuta lähtijää. Bussin lähtiessä hän ojentaa pussin toiselle. Se on täynnä piikkejä ja neuloja. "Ei vittu nyt se kelaa et missä seurassa se oikein on," Aatu virnistää. Matkalla hän selittää, miten "yksi nuori pimu" kävi hänelle viimeksi hakemassa Tallinnasta lääkkeitä "pienää palkkiota vastaan". Kun kysyn, kuinka usein he näillä reissuilla käyvät, yksi vastaa, että "noin viikon välein". "Kait sellainen kymmenen päivää on nyrkkisääntö", sanoo vähäpuheisin kolmesta.

"-Saa aika reilusti et omaan käyttöön ja puolet myyntiin, saa omansa takaisin", on vastaus kysymykseen laivamatkojen kannattavuudesta. Tallinnasta saa myös kerralla paljon enemmän lääkkeitä ja sitä mitä haluaa, ilman sen kummempia selityksiä. Suomesta kun ei saa kerralla kovin paljoa lääkkeitä eikä välttämättä niitä tiettyjä, mitä haluaa.

Puoli yhdeksältä olemme satamassa ja ryntäilemme matkanjohtajan perässä. Etuilemme jonossa, kansalaiset tuijottavat ja antavat tilaa jonossa. Meno on huomiota herättävää. Laivaan päästyämme hakeudumme heti baarin puolelle koska siellä saa tupakoida. Itse ryhmänjohtaja tapaa yllättäen hänelle tutun naisen ja häviää tämän kanssa johonkin. Me kolme jäämme polttamaan tupakkaa ja juomaan kahvia. Hetken istuttuamme puhe kääntyy lääkäreihin joilta lääkkeitä saa. Helsingin ulkopuolella, esimerkiksi Kotkan seudulla on suomalainen lääkäri, jota "lääkefirma sponsoroit." Häneltä saa paljon lääkkeitä kerralla: Xanoreita 100 kappaletta, Rivatroleja 50-100 kappaletta, Stillnoceita 100 kappaletta. Tosin myös terveyskeskuksista saa välillä paljon lääkkeitä, esimerkiksi Tramaleita 100 kappaletta ja Diapameja 100 kappaletta. Virossa lääkärit saattavat haastateltujen mukaan olla joskus pakotettuja määräämään lääkkeitä. Takana olisi Venäjän mafia. Esi-

merkkitapaus kertoo lääkäristä, joka määräsi Tallinnassa humalassa lääkkeitä. Haastateltujen mukaan mafian taktiikkana on, että jossain vaiheessa lääkäreille sanotaan, ettei lääkkeitä enää määrätä ja sitten laitettaisiin heroiinia kadulle myyntiin. Markkinoita siis ravisteltaisiin. Kahvin juonin ja aterioiden syömisen lomassa ihmettelen sitä, miten näin laivalla jonkun tutun näköisen naaman aikaisemmista yhteyksistä, samoin kuin sen näköisiä henkilöitä jotka voisivat hyvinkin olla käyttäjiä.

- "Perjantaihan on pahin hakupäivä, taksikuskitkin tietää sen", vastaa toinen.

- "Täällä on muuten varmaan 40-50 tutun näköistä tyyppiä mulle", sanoo toinen. Loppumatka sujuu haastateltavien nuokkuessa ja ottaessa torkkuja.

Laiva on perillä Tallinnassa kello 12.15. Juokseminen alkaa jo sisällä laivassa. Olemme ryntäämässä ensimmäisten mukana ulos laivasta ja samalla tulee muutama henkilöä vähän etuiltuakin. Yritän pysyä haastateltavien perässä. Ryhmänjohtaja on ilmestynyt ravintolaan hetkeä aikaisemmin ja juoksee nyt edellä tapaamansa naisen kanssa, me muut perässä. Huomaan erottuvani ryhmästämmä koska minulla ei ole reppua eikä hupparia päällä, nahkarotsi jossa vihko ja nauhuri povitaskussa. Matkalla haastateltavat selittävät, miten heillä oli ollut varmasti puhelin kuuntelussa yhdellä hakureissulla koska pre paid -kortit olivat kuuluneet Tallinnassa. Matkalla vaihdetaan rahat tietyssä vaihtopisteessä, missä on paras kurssi. Yhdellä on vaihtotaulukko lompakossaan, josta voi vielä varmistaa, ettei tule huijatuksi. Kun rahat on saatu vaihdettua, jokaiselle jaetaan lääkärimaksu, 500 kroonaa. Juoksemme "sille siistimmälle" lääkäriklinikalle. Toista ei nyt käytetä, koska siellä käytiin viime kerralla. Sisälle ei pääse heti, koska siellä on jo tungosta kiireestämme huolimatta. Ulos tulevat ensimmäiset suomalaiset, siisti pariskunta. Vaihdamme heidän kanssaan muutaman sanan. Sisällä on heidän mukaansa ruuhkaa. Ei auta vaikka olemmekin pitäneet kovaa kiirettä. Muutaman kymmenen minuutin odottelun jälkeen paikalle tulee kaksi siistiä suomalaista nuorta miestä. Hekin ovat tulleet hakemaan lääkkeitä. Heitä, kuten ei edellisiäkään suomalaisia olisi helposti tunnistanut käyttäjiksi. Mieleeni tulee, että käyttäjät ovat siistiytyneet ja nuorentuneet sitten viime aikojen. Suomalaisten maineen tulee kuitenkin pelastamaan vanhempi nainen suklaapatukoineen ja piikittamisestä turvonneine käsiin. Odotellessa kerrataan, kahteen kertaan, mitä kaikkien pitää muistaa ottaa.

- "Mitä sun nyt piti ottaa?"

- "Xanaxit, pamit ja dorkat, kyl mä muistan."

Henkilökunta ja yksi lääkäri käyvät välillä ovella katsomassa tilannetta. Kerran jo pääsemme kaikki sisään, mutta puolet meistä komennetaan takaisin ulos odottelemaan. Sanon toiselle matkakumppaneistani toimivani hänen "tukihenkilönään" jos joku alkaa kysellä sisällä rooliani. Hän nyökkää hymyillen.

- "Homma on karannut käsistä. Eihän tää voi jatkua kovin pitkään, pakko noiden viranomaisten on tähän puuttua", toteaa yksi odottelijoista.

- "Joo, ei voi jatkua kauaa tää liikenne", vastaa toinen.

Yksi odottelijoista kysyy minulta, että käykö täällä eurot. Kun vastaan, etten tiedä, loppuu puhe siihen paikkaan. Lähes tunnin odottelun jälkeen me loput ulkona olijat pääsemme sisään. Pääosin sinivalikoiseen tilaan. Vanha naisnarkomaani tosin jätetään henkilökunnan toimesta ulos. Henkilökunta hymyilee toisilleen keskustellessaan hänestä. Ryhmämme ensimmäiset ovat jo päässeet lääkärin vastaanotolle. Kello käy jo kahta. Joku sanoo, että kohta tulee kiire. Teen näkyvästi muistiinpanoja mutta kukaan ei tunnu kiinnittävän siihen mitään huomiota.

- "No nyt kuuluu leimasimen ääni", sanoo yksi odottelijoista. Kaikki nauravat asialle. Jonkun ajan kuluttua osa ryhmästämmme tulee ulos vastaanotolta. Loput pääsevät sisään. Odottelemme vielä heitä.

- "Vittu ne oli paskalla päällä. Aikasemmin sai aina mitä halus", sanoo ryhmänjohtaja ulos päästyään. Pihalla katsotaan reseptejä. Jokaisella on niitä neljä tai viisi. Joku on saanut vahingossa ampulleja, toiselle on määrätty jokin kramppilääke. Kramppilääkkeen resepti heitetään pois. Ulos jäänyt naisnarkomaani tulee lainaamaan rahaa paluulippua varten. Pantiksi hän antaisi kultakorunsa. Kysyn ryhmänjohtajalta, että annetaanko hänelle rahaa. Vastaus on nopea ei. Paikalle tulee nuorimies mustalla mesellä, menee sisään lääkäriin ja tulee saman tien ulos. Mafian mies haki rahaa, sanoo ryhmänjohtaja. Ryhmämme viimeisen päästessä ulos vastaanotolta lähdemme lähes juoksemaan apteekkiin reseptien kanssa.

- "Vittu se oli vaikeeta, nyt ne alko sanomaan, että subu ja dorka ei ole hyvä yhdistelmä", sanoo yksi vastaanotolla olleista.

- "Mullekin sano lekuri että pitää käyttää vaan yhtä lafkaa jos meinaa saada. Ne sano, että ne myöntää jos käyttää vaan niiden lafkaa. Ne sano vielä, että ne saattaa soittaa toiseen keskukseseen ja kysyä, että ollaanko käyty siellä."

Mukana ollut nainen lähtee omille teilleen, "hakemaan subuja". Me loput kuitenkin jatkamme apteekkeja kohti. Ensimmäiseen päästyämme otamme vuoronumerot ja odotamme kiltisti vuoroamme. Resepteistä on otettava kopiot tullia varten, minulle selitetään. Ensimmäinen pääsee pian tiskille lunastamaan reseptejä.

- "Suomalaiset on jo ehtinyt tyhjentää tän apteekin", hän sanoo koska Rivatrilialia ei ole enää varastossa. Samalla hän mainitsee, miten Tallinkin kanta-asiakas-kortilla saa 10 prosentin alennuksen lääkkeistä, mikäli ostokset ovat yli 50 euroa. Yhtä hänelle määrättyä lääkettä ei ole olemassa lihakseen pistettävässä muodossa. Hän ottaa sitä silti, toisessa muodossa. Tilauksen ohessa hän esittelee kuivia käsiään tiskin takana olevalle vanhemmalle naiselle.

- "Se johtuu siitä, että suonet ovat käyneet niin ahtaiksi", toteaa nainen rauhallisesti. Seuraavan ryhmäläisen päästessä tiskille Tallinkin kanta-asiakas-kortti sujutetaan hänelle. Hänen pitäisi ostaa lääkkeiden lisäksi vielä jotakin 116 kroonella, jotta saisi alennuksen.

- "Vitamiineja?", kysyy nainen.

- "Jätetään väliin", vastaa asiakas.

Viimeisenä tiskillä asioivalla ei ole rahaa ollenkaan joten hänelle annetaan yhteiskassasta.

- "Ei depotteja", hän huutaa naismyyjälle. Ne kuulemma eivät ole niin hyviä koska ovat pitkävaikutteisia.

- "Vittu tästä on parempi jäädä jotain jos mä laitan tähän reissuun 400 euroa", toteaa ryhmänjohtaja.

Apteekkiin tulee viisi muutakin suomalaista. Me poistumme paikalta. Heti ulkona avataan paketit ja nautitaan yhdet 2mg:n Xanaxit.

- "Ei saa puolittaa tai pureskella", valistaa ryhmänjohtaja.

Kävelemme alikulkutunnelin kautta kadun toiselle puolelle, toisen apteekin eteen. Mukana ollut nainen tulee paikalle. Hän on saanut Subutexit haettua Vismarista, hoitopaikasta. Hän lähtee yhdessä ryhmänjohtajan kanssa hakemaan omaa reseptiään apteekista. Me loput jäämme ulos polttamaan tupakkaa. Ryhmäläiset tarkistelevat koko ajan reppujaan ja varoittelevat minua taskuvarkaista.

- "Karvosen kautta pääsee Vismariin hoitoon ja sitte voi hakea subuja tietyin väliajoin", minua valistetaan. Paikalle tulee taas suomalaisia, jotka ovat menossa apteekkiin. Hekin jakavat rahaa toisilleen yhteiskassasta. Kysyn tästä yhteisestä rahasta ja vastauksena on, että käytäntö vaihtelee; reissut rahoittaa yleensä se henkilö jolla rahaa sillä hetkellä on.

- "X on Xanor, dc on Dormicum ja rivat on Rivatril", tulee vastaukseksi kysymyksen lääkkeiden katunimistä. Tupakkaa palaa ketjussa ja kello käy kolmea. Kyseisen, miten pitää toimia, kun ensimmäisen kerran käydään Tallinnassa lääkärillä.

- "Ekalla kerralla pitää keksiä päihdehistoria, mitä on käyttänyt ja sitten vaan oteetaan passi mukaan ja mennään lekurille."

Ryhmänjohtaja ja nainen saapuvat apteekista ja ryntäämme vielä yhteen apteekkiin ostoskeskuksessa. "Säätäminen" on melkoista katseltavaa; reseptit ovat hukassa koko ajan, rahat ovat jollakin, niitä jaellaan toisille ja reppuja tarkistellaan. Vittu on sana minkä kuulee lausuttavan useasti.

"- Vittu kato onks mun reppu kiinni. Mihin Vittuun mä nyt tungin sen reseptin."

Menen odottelemaan säädön loppumista apteekin ulkopuolella ostoskeskuksen puolelle. Kello on puoli neljä kun viimeinen saa maksettua ostoksensa. Joku mainitsee vielä siitä, miten nyt oli noussut ensimmäistä kertaa iso häly siitä, että suomalaiset käyvät monella lääkärillä samaan aikaan ja tuovat paljon lääkkeitä maahan. Puolijuoksua laivaa kohti. Yksi haluaa vielä ostaa tupakkakartongin ja häviää viimeiseen ostoskeskukseen satamassa. Kello on lähes neljä kun pääsemme kaikki laivaan. Heti laivassa sovitaan, ketkä menevät ensin hyttiin "vedoille". Asiasta tulee kinastelua. Tämäkin tapahtuma kiinnittää muiden ihmisten huomion. Ensin sinne kuitenkin menevät ryhmänjohtaja ja nainen, jolla Subutexit ovat. Sovimme, että menemme perässä neljänkymmenenviiden minuutin päästä. Tapamme aikaa ravintolassa ja pelaamme pokerikoneita. Kun sovittu hetki koittaa, haastateltavat lähtevät hytille päin. Kysyn lupaa lähteä mukaan, he suostuvat. Hyttiin emme

kuitenkaan pääse heti sisään. Ryhmänjohtaja ilmoittaa, että yksi kerrallaan mahtuu. Kaksikko kuitenkin tunkee sisään ja jään yksin käytävään. Parin minuutin kuluttua ovi avataan ja pääsen sisään. "Eihän nyt Jussia voi yksin jättää", toteaa ryhmänjohtaja puolipukeissaan.

Nainen makaa sängyllä, ryhmänjohtaja tuolilla ja kaksi muuta sängyn laidalla. Klikkikuppeihin otetaan vettä vessan kraanasta, filterit nykäistään irti tupakan päästä. Ryhmänjohtaja opastaa nuorimmaista irrottamaan filterin tupakan päästä. Kaikki heiluvat ympäriinsä. Melu on melkoinen. Nainen käskeekin hiljentämään ääniä koska laivalla on muitakin ihmisiä. Sitten hän alkaa kertoa. Hän kertoo menneensä "Karvosen ohi" hoitoon Vismariin ja saavansa sieltä Subutexia. Hänen mukaansa hoito maksaa Vismarissa 400-450. En huomaa kysyä, mitä valuu. Tämän jälkeen kuitenkin sieltä saa Subutexia. Vismarissa on "doppisten" ja "alkkisten" puoli ja pääasiassa siellä on virolaisia ja venäläisiä asiakkaita. Metadonihoito, metishoito oli maksanut hänelle 88 kroonea kahdessa viikossa kun taas nykyinen Subutex-hoito maksaa hänelle 77 euroa yhdessä viikossa. Päiväannoksena hän saa 2 kappaletta 8mg:n Subutex-tablettia. Siitä riittää muillekin. Nainen on jo selvästi annoksensa saanut; jossain vaiheessa on ilmeisesti tapahtunut piikittäminen väärään kohtaan tai jotain, koska kädet ovat täysin turvoksissa. Toisaalta miehillä kädet eivät näytä turpoavan ainakaan samalla tavalla piikittämisestä. Kertomuksen tässä vaiheessa muidenkin annokset alkavat olla valmiita. Dormicum on sekoitettu klikkikuppeissa yhdessä Subutexin kanssa. Yksi laittaa kaksi 7,5mg:n Dormicumia annokseensa, toinen kolme. Yhdistelmä murskataan ja sekoitetaan neulan päässä olevaa suojusta hyväksi käyttäen. Kun yhdistelmä on valkoista nestettä, se vedetään tupakkafilterin läpi ruiskuun. Tämän jälkeen neula laitetaan ruiskun päähän ja aletaan etsiä sopivaa pistämiskohtaa. Toinen piikittää vedot kyynärtaipeeseen, toinen kämmeneensä, kolmas menee vessaan omaan rauhaansa. Piikittämisen jälkeen kahdesta henkilöstä ei huomaa juuri mitään vaikutusta, kolmas pyörittelee silmiään ja päätään, yrittää puhua epäselvällä äänellä. Ryhmänjohtaja haluaa omaa rauhaa ja komentaa meidät ulos hytistä. Nuorin ei meinaa päästä ulos koska hän nuokkuu, yhdistelmä vaikuttaa. Onnistumme kuitenkin poistumaan.

Menemme takaisin ravintolaan. Matkalla näen vanhan naisen lääkärikeskukselta. Hän on saanut matkarahat jostakin. Baarissa toinen pyörittelee vieläkin silmiään ja nuokahtelee välillä, toisesta ei huomaa juuri mitään. Odotamme baarissa ja tarjoan heille kolmostuopit.

- "Meinaat sä juottaa meidät känniin että me kerrottais jotain", toinen virnistele. Kaljan juominen jää kuitenkin yksiin tuoppeihin. Mainitsen sekakäytön vaarallisuudesta. He vastaavat tietävänsä sen. Noin tuntia ennen satamaan tuloa Aatu tulee naisen kanssa pöytään. Alkaa sopiminen siitä, kuka vie mitäkin maahan. Aatun ja naisen välille tulee kinastelua siitä, että toinen on maksanut toiselle lääkkeet, mit-

kä tämä on hakenut sitten itselleen reseptillä. Nyt kinastellaan siitä, kuka vie lääkkeet maahan ja kuka saa mitään niistä.

- "Monille naisille sanotaan, että vie subut maahan emättimessä", toteaa nainen minulle.

"-Mä maksan, se ottaa reseptin ja tuo kaman maahan", toteaa Aatu ylimääräisten lääkkeiden maahantuonnista. Asia maahantuonnista ja lääkkeiden jaosta saadaan kuitenkin jotenkin sovittua. Aatu kuiskaa minulle, että "toi on saatanan kiero ämmä".

Kello on noin seitsemän illalla laivan saapuessa satamaan. Naista ja hänen tuomiaan lääkkeitä ollaan kuulemma vastassa satamassa eikä kenelläkään ole kiire pois laivasta. Poistumme laivasta kahdessa ryhmässä. Jonossa passitarkastukseen tulee vielä jotain epäselvyyttä lääkkeistä. Aatu ja toinen ryhmäläinen hyppivät jonosta toiseen. Ajattelen, että tulli kiinnittää asiaan varmasti huomiota. Aatu on eri jonossa kuin nainen ja sanoo minulle, että katsoisin, ettei nainen karkaa passitarkastuksen ohi päästyään. En kuitenkaan pidä mitään kiirettä. Pian pääsemme tullin ohi ilman mitään ongelmia. Naista ollaan vastassa kolmen miehen voimalla heti tullin jälkeen. Ilmeisesti hänen luottonsa ei ole kovin korkealla muidenkaan silmissä. Yksi ryhmästämme hakee häneltä pussillisen jotakin. Poistumme satamarakennuksesta ulkona odottavaan bussiin. Bussissa on monta tuttua naamaa laivalta. Heistä muutama kiinnittää huomiota meihinkin. Bussissa Aatu vielä miettii vieressään nuokkuvan "toisen nistin" ryöstämistä ja kertoo siitä, miten siviilipukaisia poliiseja ei tunnista mitenkään. Heitä voi olla tässäkin bussissa.

- "Meillekin tuli joskus himaan yks sellanen ja mutsi sano että kuka toi nisti on et hän ei päästä sitä sisään ja se sano että Vantaan poliisista päivää."

Bussista ulos päästyään ryhmällä on kiire jo eteenpäin jonnekin, mutta en jaksa enää seurata heitä. Kiitän reissusta, kättelen heidät ja toivotan kaikkea hyvää. Sittemmin tiemme eroavat.

5.5.3 Tarkennuksia ja kauppoja kotimaassa

Halusin tietää vielä lisää Subutexin tuonnista ja nyt siihen mahdollisesti oli tilaisuus. Tapaamisen sovimme pari päivää aikaisemmin puhelimesta. Sovimme, ettemme pidä turhaa yhteyttä vaan tapaamme ennalta sovitussa paikassa, sovittuna aikana. Kun saavun sunnuntaina paikalle, ei ketään olekaan paikalla. Ryhmänjohtaja Aatu oli sanonut tulevansa vastaan. Soitan pre paid -liittymään. Haloo, joo sori mul tuli hirvee riita, tuun sinne just. Sanon odottelevani läheisessä ravintolassa. Tilaan ensimmäisen kahvini. Kolmannen kahvin ja muutaman tupakan jälkeen on puhelinsoitosta kulunut yli tunti. Aatu kuitenkin saapuu paikalle. Liikkeet ovat nopeat ja hiki valuu päästä. Tarjoan kahvit, kermalla ja sokerilla. Aatu kaivaa kaksi puhelinta taskustaan ja valittelee kuinka yksi liittymä oli mennyt kiinni jon-

kin sekaannuksen vuoksi. Toisesta puhelimesta on akku loppumassa, joten hän kysyy puhelintani lainaksi. Hän tekee siitä yhden soiton. No moi, hän sanoo. Jotkut henkilöt tällä alalla eivät useinkaan esittele itseään puhelimessa. Hänelle lyödään luuri kiinni saman tien. Hän tekee toisen puhelun samaan numeroon. Tällä kertaa puhelu kestää pitempään ja vaihdetaan jo kuulumisiakin. Kohteliaisuusyistä en viitsi kuunnella vaan keskityn tupakan polttamiseen. Puhelun jälkeen pitää soittaa toiseen numeroon. Tähän Aatu haluaa käyttää omaa korttiaan, joten poistan omani puhelimestani. Yhen kaverin pitäis tulla nobaa käymään, hän sanoo lopetetaan puhelun. Mitäs sulla oli mielessä, hän jatkaa. Ajattelin kysyä jos pääsis joku kerta mukaan johonkin säätökeikalle että sais jotain kirjoitettavaa? No tätähän tää on koko ajan, Aatu vastaa. Onks sulla mitään muuta kysyttävää, hän jatkaa. Onhan mulla jotain, vastaan ja kysyn lääkkeiden hakemisesta Viron puolelta.

-Kaikkihan käy kahella lääkärillä Virossa jos vaan ehtii saman reissun aikana. Ja keväällä alkaa taas kulkea ne superfastit. Ei siinä ole mitään ongelmia paitsi jos jostain tulee vihjepuhelu et joku hakee jotain toisen nimellä. Tääl on vitusti jengii jotka tarvii niitä, esimerkiks Xanoreita tai Rivatroleja mut ei hae niitä ite. Ja niitä mä sit myyn niille. Just kuulin kaverilta et nyt ois uus lääkäri tiedossa jolta sais viis respaa kerralla. Lähe mukaan hakee niitä, mä voin tuoda ne maahan. Kieltäydyn taas ja vaihdamme puheenaihetta Subutexiin.

-Nää nykyiset lääkärit miltä saa lääkkeitä, niin ne sai ennen kirjottaa suburespoja. Tallinnassa on kaksi sairaalaa mistä saa subuja tai metistä. Metis on paljon halvempaa, varmaan jotain viis kertaa halvempaa. Niitä subuja saa hoidosta neljätoista pilleriä viikossa eli kaks pilleriä, kuustoista milligrammaa päivässä.

Seuraava kysymys koskee laitonta tuontia.

-Subuja saa pimeinä heti ostaa kovaan hintaan eli viistoista euroa kappale, kymmenen kappaletta olis ollu mulle sataviiskyt euroa. Viimeks yks vanha pappa sei soi lekurin nurkalla ja huikkas mut sinne. Se anto mulle puhelinnumeron ja sano et sen veli hoitaa näitä asioita. Siltä olis kuulemma saanu muutakin, melkein ihan mitä vaan. Tai sitte toinen on, että törmätään lekurilla siihen myyjään. Se kaupaa sitten siinä ulkona subuja.

Keskustelu siirtyy muihin Baltian maihin.

-Mä en o käyny mut kuullu juttuja. Latviassa ja Liettuassa on käyny viime aikoina vaan kakaroita. Moni lopetti ryöstöjen takia, siellä paikalliset ryösteli suomalaisia. Ne on kaks virolaista tyyppiä jotka matkoja järjestää. Kerätään porukka kasaan ja jokaiselle on kirjoitettu reseptit nimellä. Subut kuulemma tuodaan Viron rajalle. Puhe loppuu kun Aatun puhelin soi. Haloo, mis te ootte. Joo mä tuun siihen. Kaveri, jonka aikaisemmassa puhelin keskustelussa piti nobaa tulla käymään, on saa-

punut paikalle. Kysyn lupaa mennä mukaan. Saan luvan ja poistumme ravintolasta. Kyl tyypit tietää et en mä nyt ketä tahansa tuo paikalle, Aatu sanoo ulkona. Kävelemme lumisateessa aseman ylikulkusillan alla olevalle parkkipaikalle. Tuolla ne on, sanoo Aatu. Paikalla on vanha japanilainen henkilöauto. Juuri sellainen mikä kiinnostaa helposti poliisin huomion. Autossa on kaksi miestä ja yksi nainen. Toinen miehistä nousee kuskin paikalta ulos. Täs on tää meidän väitöskirjan tekijä, esittelee Aatu minut miehelle. Joo, sanoo mies hymyillen kätellessämme. Aatun ja miehen vuorostaan kätellessä vaihtaa pussi omistajaa. Takapenkin mies nousee myös autosta ulos. Kädessään hänellä on lähes tyhjä kermalikööripullo. Hänkin tulee esittäytymään. Kädenpuristus on luja ja kestää turhan kauan. Mies tuijottaa hymyilemättä silmiin koko ajan. Tatuoinnit näkyvät kaulassa asti. Rikon jäätä mainitsemalla sunnuntaijuomisesta. Joka päivä, hän vastaa totisena. Perjantaisin se ehkä maistuu parhaimmalta, hän jatkaa. Mites ne Latvian matkat nykyään, Aatu kysyy johdatellen.

-Riikasta pitää hakea bussilla subut ja lääkkeet saa vasta laivalla. Busseissa ei saa enää vetää. Tai on sekin helppoa jos ottaa vessan kraanasta klikkikuppiin vettä ja väsää vessassa. Tai sitte laittaa kielen alle tai vetää nokat. Mut värkkejä ei saa enää periaatteessa olla mukana. Aikasemmin siellä kävi näitä 14-18-vuotiaita sikailmassa. Hienoissa hotelleissa roiski ruiskuista verta kattoon ja seinille tai oksenteli takseihin. Ne oikein säästeli sitä verta että sai sikailta ja roiskia sitä ympäröinsä, vaikka just takseihin. Ne on nykyään pannassa ja nyt sinne pääsee vanhan liiton jätkät - miehet kertovat. Kovemman näköiseltä mieheltä valuu vettä toisesta silmästä kun hän selvittää asiaa. Ei tosin liikutuksesta. Munkin kaveri sai yhen bussin vastuulleen eli nyt sinne menee yhteensä kolme bussia näitten virolaisten lisäksi. Aikasemmin siellä joutu menee sen komitean eteen mutta ei enää nykyisin, hän jatkaa. Oisko dormeja, kysyy Aatu kavereiden alkaessa tehdä lähtöä saman tien. On mut ne menee toiseen osoitteeseen. Oisit sanonu et tuon. Soita illalla niin katotaan, kuski vastaa. Kaverusten lähtiessä kätelemme uudestaan ja silloin raha vaihtaa omistajaa.

Lähdemme asunnolle. Aatun kämppäkaveri, Ripa tulee tervehtimään. Aatu tekee kahdet viinapaukut. Yritän kieltäytyä mutta Aatu tyrkyttää. Ota nyt vanha holisti, hän virnistelee. Otan, viinaa energiajuomalla. Kämpvikset alkavat valmistella omia annoksiaan. Toisella on huoneessa varsinainen apteekki. Hyllyllä on klikkikuppeja, käytettyjä ja uusia. Ruiskuja ja neuloja, puhdistuslappuja. Hirudoid forte-rasvaa, rasia käytetyille ruiskuille, lääkkeitä ja kondomeja sekä muuta asiaan kuuluvaa tavaraa. Tää Vinkki on hyvä juttu, hän toteaa kun mainitsen asiasta. Jotkut narkeista on silti niin epäsiistejä etet uskoiskaan, hän jatkaa ja alkaa puhdistella Sterets- merkkisillä puhdistuslapuilla levystä avaamiaan Dormicumeja. Kalvo pitää saada pois ettei tule sellasta valkosta töhnää. Sitä ei saa vedettyä fiiman läpi kunnolla, on selityksenä toimenpiteelle. Katselen Aatun hankkimaa saalista. Respector les doses prescrites, lukee pillereiden suojamuovissa. Nää on näitä

aitoja ranskalaisia, joka maassa on erilaiset, sanoo Aatu ja sekoittaa Dormicumia toisessa ja Subutexia toisessa klikkikupissa. Subusta jää kirkas kuppi ja dormista tällainen valkoinen, hän näyttää. Ne vedetään ruiskuun eri aikaan. Väsään nyt aika mojavat, neljä milliiä. Mulla menee puoltoista subua päivässä plus lääkkeit, toteaa Aatu samaan hengenvetoon. Ripa tulee paikalle, murtaa hiukan subusta ja murskaa sen ruiskun sisässä ruiskun mäntää hyväksi käyttäen. Vittu mutkin laulettiin, hän toteaa masentuneen oloisena. Noi vanhat asianajajat muuten douppaa jotkut itekin. Ja ne kuljettaa linnaan sitä kun niitä ei saada ratsata. Antaa tapaamisessa jonkun hivakan muotosen paketin ja jätkä työntää sen mihin nyt työntääkään.

Annokset alkavat olla valmiita. Aatu ei löydä piikittämiskohtaa, kiroilee kun ei löydä ja mumisee, miten paljon subua hänellä on veressä. Ripa taas löytää oman kohtansa heti ja kehuskelee, miten hyvät suonet hänellä vielä on. Aatukin löytää suonensa ja saa asiansa hoidetuksi. Mul on niin hyvät tolet et musta ei edes huomaa et mä oon vetäny, hän kysyy istuessaan lattialla. No kyl susta huomaa, toteaa Ripa. Minäkin sanon hänen pupilleistaan. Ne ovat supistuneet lähes neulanpäähän kokoisiksi. Kämpplikset osoittavat kuitenkin aktiivisuutta ja pyytävät mukaansa parvekkeelle tupakalle. Parvekkeella toinen näyttää sytytintään. Siinä on puukko lisävarusteena. Kaivan omani povaristani ja vertailemme teriä. Totean, että käsi-tykseni mukaan yli kymmensenttisestä terästä voi saada sakot. Tupakkakeskustelu siirtyy hoitopaikkoihin. Toisia hoitoja haukutaan ja toisia kehutaan. Toiset on huonoja kun ne on spugeille. Aatu mainitsee, miten siinä tehtiin virhe kun appelsiinit otettiin mukaan kuvioihin. Kysyn, mitä appelsiinit ovat.

-Suboxoneja. Nimi tulee siitä kun ne on keltasia. Niistä sanottiin että niitä ei voi vetää suoneen mutta kyllähän jengi vetää. Ja kuulemma toimii. Ja ne on halpoja, hän valistaa.

Puhelin soi. Aatu puhuu epämääräisesti asioista ja käyttää kevyen kuuloista koodikieltä. Hän sopii tapaamisen ja puhelun loputtua kertoo tiedossa olevan dormeja, toisella puolella kaupunkia. Kämpplikset alkavat heti valmistella lähtöä. Nopeasti, noin viidentoista minuutin kuluttua onkin valmista ja lähdemme juna-asemalle päin. Paikallisiin junaan päästyämme kämpplikset kertovat molemmat hakeutuvansa hoitoon piakkoin. Jäädessäni asemallani pois pyydän heitä ilmoitteluun itsestään. Jos ei muuten niin laittavat joskus hälyn niin soitan takaisin. Toivotan molemmille kädestä pitäen onnea ja poistun junasta. Kaverukset jatkavat matkaa luukullensa.

Subutexin maahantuonti, välitys ja käyttö eivät näyttäisi olevan loppumassa. Buprenorfiinin käyttäjät ja myyjät hankkivat aineensa eri maista lainsäädäntöjen muutuksessa. Tiukentuneet kontrollitoimet aiheuttivat sen, että Subutexia alettiin hankkia Viron lisäksi myös Latviasta ja Liettuasta sekä jopa Tanskasta. "Puolaan ja Tsek-

kiin tää siirtyy seuraavaksi", oli Karin vastaus kysymykseen seuraavista Subutexin hankkimismaista. Subutex-matkat suuntautuvat nykyisin takaisin Ranskaan ja Englantiin. Osansa on myös Ruotsilla ja Norjalla (Huumetilanne Suomessa 2009, 121). Kari tosin mainitsi, että Subutexien salakuljettaminen olisi ehkä vähemmän päin.

"Mun mielestä se on kai hiipumassa vähän ollu kun sekin vaikuttaa kun ne tuomiot niin äärettömän kovia että sadasta, sata kasia on nykyään törkee huumauserikokos ja siitä on minimi vuosi ja maksimi kymmenen et se siihen haitariin menee. Sillon kun minä jäin ensimmäisii kertoja kiinni subusta niin sillon 90-luvun lopussa siitä tuli sakkvoja, mul oli muistaakseni jotain 200 silloin ja pääsin sakoilla... Tuskin sitä ihmiset salakuljettais niin paljoo tällä hetkellä jos se olis se vanha käytäntö et sitä sais tuoda omaan käyttöön sen määrätyn määrän, näin mä luulen, et sitä hakis ihmiset sieltä mut tietysti kaikista paras olis jos se olis täällä laillinen lääke... Ja nyt ihmetellään sitä kun vankilat täyttyy."

Markkinavaltauksen seurauksena kohonneet hinnat sekä tiukentunut ja muuttuva kontrolli aiheuttivat joidenkin haastateltujen mukaan sen, että "nyt on sit taas heroiniin alkanu liikkumaan." Smackia eli valkoista, synteettistä heroiniä on saatavilla noin 100-130 euron grammahintaan. Smack tulee halvemmaksi käyttää kuin Subutex, joka aikaisemmin oli edullisesta hinnastaan johtuen "köyhän miehen smack" (Horyniak ym. 2007). Käyttäjät eivät välttämättä osaa annostella heroiniä oikeita määriä Subutexin käytön jälkeen. Kokenut käyttäjä, jolle on kehittynyt toleranssia buprenorfiinia vastaan, saattaa saada kahdet tai kolmet "vedot" yhdestä 8mg:n Subutexista. Heroiniä pitäisi ottaa vain yhdet vedot ensin eli 0,1 grammaa korkeintaan, aineen puhtaudesta riippuen.

6 Keskitason ja alemman tason arkea

Seuraavassa luvussa tarkastelen lähinnä alemman tason ja keskitason myyjän arkea myymänsä tai myymiensä aineiden parissa eri puolilla Helsinkiä. Luku alkaa kaupan sopimisesta ja siirtyy seuraamaan aineiden myyntiä ja käyttöä yksityisasuntoihin. Luvussa seurataan myös toimijoiden arjen muuta toimintaa. Luku päättyy kuvaamaan kiinni jäämistä, sen syitä ja seuraamuksia.

6.1 Luureista luukkuihin

Matkapuhelimien yleistyminen muutti merkittävästi huumekaupan luonnetta globaalilla tasolla (Natarajan ym. 1995; Barendregt ym. 2006). Samoin tapahtui Suomessa 1990-luvun alusta lähtien, jolloin huumekauppaa alettiin tehdä niin ylemmillä kuin alemmilläkin tasoilla matkapuhelimia hyödyntäen, vain käytetyt taktiikat ja resurssit vaihtelivat. Myyjillä muodostui tavaksi puhelimen kerta- tai lyhytaikainen käyttö ja myyjien useat puhelimet ja liittymät haittasivat poliisin suorittamaa seurantaa. (Kinnunen ym. 2005, 12; Dorn ym. 2005, 23). Puhelinkuuntelusta ja puhelinsurannasta on kuitenkin tullut yksi poliisin tehokkaimmista keinoista huumekaupan torjumisessa (Zaitch 2005; Kainulainen 2007). Viranomaisten kielenkäytössä "pelipuhelin" on se puhelin, jolla huumekauppaa pääsääntöisesti käydään. "Peliliittymä" puolestaan on se liittymä, jonka kautta kuuntelussa olevat puhelut soitetaan. Poliisihaastattelussa todettiin, että

"kun meidän pitää panna joku numero kuunteluun, niin meidän pitää panna se oikea numero kuunteluun, se niin sanottu peliliittymä missä touhutaan eikä sitä minkä kautta mutsille soitellaan (...) Että tavallaan nämä välineet on apuvälineitä kun tämä rikollisuus on sillä tavalla ehkä kovempaa on hankala sana mutta se on runsaampaa niin ettei pollarilta mene kaikki aika siihen, että se ajeele tuolla jonkun perässä tai postaa 24 tuntii vuorokaudessa."

Myyjä on hyvin tietoinen juuri häneen kohdistuvasta puhelinkuuntelun sekä puhelinsurannan mahdollisuudesta. Puhelimien lisäksi myyjät vaihtelevat SIM-kortteja. Yhtä korttia voi käyttää yhdessä puhelimessa, toista korttia toisessa puhelimesa. Pre Paid -kortit ovat suosittuja, koska ne ovat käyttövalmiita eikä niitä ostettaessa tarvitse tehdä sopimusta omalla nimellään. Aktiivisella myyjällä on usein monia puheliniittymiä käytössään. Pre paid-kortteja voidaan hankkia eri tarkoituksiin. Yhdellä hoidetaan kauppaa ja toisella muita asioita. Kortteja vaihdellaan tilanteiden mukaan. Jokaista liittymää varten myyjällä voi olla käytössään eri puhelin. Myyjä toimittaa uuden numeronsa luottamilleen henkilöille (Kinnunen ym. 2005). Tieto uudesta numerosta leviää nopeasti. Sampsu kertoo asiasta:

"ei oo kun sellanen muutama henkilö kenelle niitten tarttee ilmottaa se et parille kolmelle tyyppille lähettää et kyl se äkkii levii tai sit tota vaan ne pari tyyppi käy siellä ja levittää sen et jos se levii sadalle ihmiselle niin sielhän on hirvee trafiikki ja ei kauaa kestä kun joku on siel oven takana jo kolkuttamas."

Puhelimita sovittava huumeakauppa eli tällit tai treffit voi yksinkertaisimmillaan tapahtua siten, että huumeita haluava ostaja ottaa yhteyttä tuntemaansa myyjään. Vaihtoehtoisesti myyjä ilmoittaa, että ostajan haluamaa huumetta tai huumeita on saatavilla. Molemmat osapuolet tietävät puhelun syyn eikä huumeista välttämättä edes puhuta. Kaupoista sovittaessa voidaan käydä vaikka seuraavanlainen lyhyt keskustelu.

Turkka: Haloo.

Mike: No haloo.

Turkka: Mitä ohjelmassa?

Mike: Ei mitään, oon täs liikenteessä.

Turkka: No jos ei muuta o niin tu käymään?

Mike: Joo okei, missä nähään, siinä sun lähibaarissa?

Turkka: Joo, nähään siinä.

Mike: Okei, jotain puol tuntia, Moi.

Turkka: Moi.

Kaupat tehdään usein sopimalla ajankohta joko myyjän asunnolle tai vaihtoehtoisesti mihin tahansa muuhun paikkaan (Kinnunen 2005, 12). Myyjä voi toimittaa tuotteen suoraan asiakkaalle, koska liikkuu työssään eri paikoissa. Julkisivuna voi esimerkiksi olla työpaikka, jonka turvin myyntiä hoidetaan. "Tällit" voidaan sopia myös sellaiseen paikkaan, jonka nimeä ei tarvitse puhelimita sanoa, koska se on sekä myyjän että ostajan tiedossa.

"Vaikka sopii tällin johonkin mettän reunaan, vakiopaikkoja niinku tarvii sanoa puhelimita vaikka että nähään siellä hyttysten syömälä. Paikka missä me ollaan joskus oltu ja hyttysset on syöny saatanasti et molemmat tietää sen paikan."

Myyntipaikkana voi toimia myös jokin yleinen tila. Tällaisissa paikoissa ei kuitenkaan ojennella, tai, kuten Kilun tapauksessa, pudotella kovin suuria eriä aineita.

"Julkisel paikal on paras just, et yhdes vaihees oli sellanen et mä annoin tupakkaa ja sit mä sanoin et hei sul ei oo stidejä et ota noi stidit vaan tosta ja siel oli valmiina tikkuaskissa. Kaikkee tommosta, pudotti niinku asfaltille ja kato mikä tos on et ota siitä stidiaski."

Puhelimita sovitut treffit tapahtuvat alemmalla ja keskitasolla kuitenkin usein myyjän omassa asunnossa eli luukussa. Osassa luukkujen ulko-ovista on havaittavissa elämisen merkkejä. Nämä merkit voivat olla viranomaisten, velkojien tai

asiakkaiden tekemiä, mutta ne yhtä hyvin ne voivat olla luonnollista kulumaa tai itse aiheutettuja. Esimerkki kenttäpäiväkirjasta kuvaa ensivaikutelmaa luukusta.

-”Aja vaan oven eteen, tietää että ollaan talossa”, sanoo Tuomas reeteesti kun pääsemme lähelle tonttia ja ottaa huikkaa pullosta. Pääsemme sisään sen suurempaa huomiota herättämättä. Sisäovi laitetaan heti visusti kiinni. En ota kenkiä pois koska isännätkään eivät tee niin. Asunnossa on hieman tavallista siistimpää ja tyhjempää. ”Heitettiin tuuletin helvettiin.” Sisäoven alle on laitettu mytty vaatteita. Aapo suihkuttaa kuin varmistukseksi sisäilman raikastinta eteistä kohti. Tuomas haluaa heti näyttää kirjettä mikä on tullut naapureilta. Kirjeessä pyydetään asunnon omistajaa rauhoittamaan elämänsä ja pitämään ikkunoitaan enemmän kiinni. Tuomakselta on viime näkemisestä tippunut pari hammasta.

Myyntiartikkelista tai -artikkeleista riippuen vastaan voi tulla heti ulko-oven jälkeen tuoksua vihjeenä myytävästä tuotteesta. Amfetamiinin kemiallisen pistävä tuoksu erottuu hasiksen tai kukinnan tuoksusta. Nämä sekoittuvat muihin asunnossa leijaileviin tuoksuihin. Luukussa voi olla runsaasti erilaisia vaatekasoja. ”Keikkavaatteita” käytetään rikoksienkin teossa mutta niillä voidaan myös tilkkii ovien alareunoja, jotta estettäisiin tuoksujen leviäminen asunnon ulkopuolelle. Ilmanraikastimia ja erilaisia tuulettimia saatetaan myös käyttää tähän tarkoitukseen. Isännöitsijältä on voinut tulla kirjeitä, joissa ilmoitetaan, että ”huoneistostanne tulee paha haju” ja että isännöitsijä voi tulla tekemään tarkastuskäynnin asuntoon. Toinen esimerkki kenttäpäiväkirjasta kuvaa toista myyjän asuntoon menoa, ja siellä olevaa tuoksua ja näkyä, jota isännöitsijälle ei voi näyttää.

Päästetään jatkät ekaks asuntoon, virnistää Gunnar asunnon ovelle päästyämme ja jää pitämään viimeisenä ovea auki. Heti sisäovelta pöllähtää päin naamaa voimakas kukinnan tuoksu. Asunnossa makaa sängyllä yksi nainen, Pirkko, peitto vedettynä korviinsa. Hän ei sano mitään tullessamme sisään, tuijottaa vain. Aivan kankaalla. Vaihdan arvioivia katseita Uskon ja Gunnarin kanssa. Ihan kuin kaikki haluivat sanoa jotain Pirkosta mutta kukaan ei sano, istuvat vain vapaille paikoille. Vittu mikä haju, sanoo Gunnar ja sohii ilmaa kädellään.

Ikkunat ovat usein hyvin suojattuja. Auringonvalon ja utelioiden katseiden eteen on vedetty verhot tai sälekaihtimet. Niiden puuttuessa muut kankaat ajavat asian. Lisää suojaa ulkopuolisten katseilta voivat tarjota erinäiset tavarat ikkunalaudoilla. Sisustukseen kuuluu toinen toistaan isompia paperipinoja, jonkinlaista kirjanpitoa. Yhdessä pinossa voi olla mainoksia, sanoma- ja aikakauslehtiä sekä kirjoja sekai-

sin. Toisessa voi olla sekalaisia kuitteja ja irtopapereita, lotto-, keno- ja muita arpajaisositteita. Isännöitsijän lisäksi asunnon vuokralaista muistavat usein muut yhteiskunnan tahot. Kolmannessa pinossa voi olla erilaisilta viranomaisilta saatuja papereita sulassa sovussa taloyhtiöltä ja naapureilta saatujen valitusten kanssa. Paperipinojen kokoajalla saattaa olla käsitys siitä, mitä papereita missäkin pinossa on ja mitä tietoja niistä löytyy. Tärkeät puhelinnumerot tai muunlaiset myyntiin liittyvät asiat voivat olla kirjoitettuna jollekin paperille, vaikka väärinpäin. Yhdessä tilanteessa Sampsä näytti kauppakalenteria jääkaappinsa seinällä ja mainitsi kirjanpidostaan, että: "sitä voi olla esimerkiksi tommonen noin, siinä voi olla ihan ihmeellisiä merkintöjä, mut ne voi silti tarkottaa jotain. Ettei kukaan muu tajuu sitä". Muunlaiset pinot asunnossa voivat koostua musiikista ja elokuvista. Musiikkikokoelma kertoo usein laajasta musiikillisesta mausta. Elokuvia on laidasta laitaan, muumeista pornoon. Elokuvat ja musiikki ovat usein käytön jäljiltä sekalaisissa nipuissa ja ilman kansia. Varsinaiset kalusteet ovat usein parhaat päivänsä nähneitä. Sohvilla ja tuoleilla on nukkunut ja löhöillyt monenlaista ihmistä. "Ne on täynnä pirihiikettä". Sitä ovat täynnä myös eri puolilla asuntoa olevat peitot ja tyynyt. Kalusteisiin on tullut elämisen jälkiä myös siitä, kun joku on purkanut turhautuneisuuttaan tai saanut päähänsä koristella niitä. Pöytä on paikka, jossa huumeiden käyttövälineet usein sijaitsevat. Pöytää ja muuta kalustusta on kuvattu seuraavassa otteessa kenttäpäiväkirjasta.

Pöydällä on juotuja kaljapulloja, puoliksi täysinäisiä tuhkakuppeja ja erilaisia savukepapereita. Vedonlyöntikuponkeja, arpoja. Pari kulhoa joissa on hasiksen, kukinnon ja tupakan sekoitusta, irtonaisia paloja hasista pahvikartonkien päällä. Kynät ja sakset, sytyttimet ja teräaseet sekä hajanainen muu tavara ovat kekoina pöydällä.

Alla olevasta valokuvasta saa käsityksen yhdenlaisesta pöydästä.

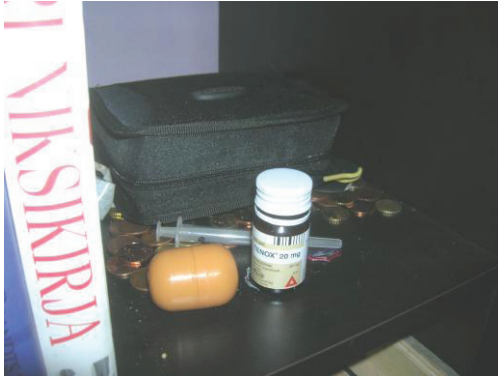
Myyjän pöytä

Erilaisia käyttövälineitä ei voi välttyä huomaamasta. Myyjä ei välttämättä välitä käyttotarvikkeista ja niiden näkymisestä. Tosin jotkut saattavat olla erittäin tarkkoja käyttöön liittyvistä ruiskuista ja laittavat ne käytön jälkeen heti pois näkyviltä. Kannabiksen käytöstä kielivät muun muassa erilaiset piiput: bongit, maissipiiput tai afrikkalaiset mallit, jopa martikainen, lasinen kannabisiippu. Käytöstä kertovat myös sätkäpaperit, filtteritarvikkeiksi leikellyt pahvinpalat, valmiit kannabiksen ja tupakan sekoitukset astioissa tai tuhkakupeissa loppuun asti polttamatta jääneet "jointit". Osa käyttöä varten tarkoitetuista välineistä on niin sofistikoituneita, että asiaan perehtymätön ei välttämättä tajua niiden olevan päihdekäyttöön tarkoitettuja. Erikoisten käyttövälineiden lisäksi asunnosta voi löytyä toinen toistaan erikoisempia tavaroita. Näitä ovat sinne tuoneet luukussa vierailevat ihmiset; joko tuliaisiksi tai lahjoiksi, ilmaisten huumeiden toivossa tai vaihtovaluuttana huumeisiin. Erikoisemmat ja tavallisemmat esineet lojuvat asunnoissa ulkopuolisen silmin usein vailla käyttötarkoitusta.

Amfetamiinin myyntiin ja käyttöön keskittyneessä "piriluukussa" uudet tavarat ja "keskeneräiset projektit" ovat sulassa sovussa keskenään. Projekteja voi olla toinen toistaan erilaisempia: purettu auton moottorin kansi, stereovahvistin tai videot. Alemmalla tasolla oheisrikollisuus on etenkin amfetamiinin käyttöön liittyvä ongelma, ja amfetamiiniluukut saattavat toimia varastetun tavarankätkemispaikkoina (Kinnunen 1996, 77, 103). Eräästä tämän kaltaisesta asunnosta oli seuraavanlainen kenttäpäiväkirjamerkintä.

Eteisessä on ensimmäiset projektit vastassa. Yhtenä jokin sähkölaite. Ehkä autosta. Virtaa siihen on johdettu akkustarterilla. Makuuhuonetta koristaa avattu työkalulaatikko ja auton vanteet talvirenkailla. Olohuoneen nurkassa loistaa tietokone pöydän päällä. Se on kasattu osista. Ylimääräisiä osia ja johtoja asennuksesta on hajallaan pöydällä ja lattialla. Tietokone vaikuttaa ajan tasalla olevalta. Litteä näyttö ja trendikäs kotelo. Tietokone soittaa vaihtelevasti teknoa ja heviä. Näytöllä liikkuu musiikin tahdissa fraktaalikuvio. "Se oli makeen näköinen kun oli kolme näyttöä kytketty sarjaan", toteaa asukki Juha näytön kuviosta. Televisio pauhaa jotain vanhaa amerikkalaista sarjaa. Tv-tasolla on erilaisia vahvistimia ja soittimia, osa kytkettyjä, osa ei. Vanhat kalusteet, nojatuolit, sohva ja kirjahylly täyttävät suuren osan olohuoneesta. Joku tyyppi sohvalta nousee esittäytymään pirteän kohteliaasti, jatkaa sitten television katselua. Verhot on vedetty tiukasti ikkunan eteen. Niitä on ikkunaa suojaamassa erilaisia malleja ja värejä. Isoimmassa komeilee eri kokoisia kannabiksen lehtiä. "Ei me kannateta mitään", virnuilee asukki. "Tää löyty jätelavalta, tarvi vaan vaihtaa sulake", esittelee Juha olohuoneen lattiavalaisinta. "Näkykö naapureita", kysyn ja vilkaisen parvekkeelle. Sinne on tungettu muutama polkupyörä ja joitakin niiden osia. Toiset auton vanteet renkaineen. Hajanaista muuta tavaraa ja jostakin purettua, johonkin kuuluvaa osaa. Naapureiden ikkunat ovat kaukana. Olohuoneessa ei näy käyttövälineitä. Tuhkakuppeja sen sijaan on lukuisia, samoin sytkäreitä. Seinillä on joitakin julisteita ilman kehyksiä. "Täällähän ei sais vuokranantajan mukaan polttaa", sanoo Juha hymyillen ja sytyttää savukkeen.

Amfetamiiniluokussa tavara vaihtuu ja sisustus on aina keskeneräinen (ks. Hyytinen 2006). Kirjahylly ei ole täynnä kirjoja. Kuvassa on sulassa sovussa niksikirjan kanssa on mm. ruisku, nestemäistä Tenoxia ja pääsiäismunan kotelo.

Kirjahyllyn sisältöä

"Kodinturva" on usein tarkoituksella asetettu näkyvälle paikalle. Tällaista tehtävää voi ajaa halpahallista hankittu koristemiekka tai -puukko, pesäpallo- tai golfmaila, jopa hiilihanko. Käsiaseita ei ole ainakaan näkyvillä. Alla olevassa kuvassa on kodinturvana olevat nuntsat (nunchaku eli itämainen lyömä-ase).

Kodinturvaa

Lyömäaseita pidetään esillä asiakkaiden eli "pokien pelottelumielessä". Näin pesäpallomaila näkyvillä voi rauhoittaa tilanteen ennen kuin se pääsee alkamaan. Saksia, puukkoja ja muita vaarallisilta vaikuttavia esineitä tarvitaan lähinnä aineiden myyntitoimenpiteissä ja käyttöannosten valmistelussa.

Myyjä saattaa viettää asunnollaan monta vuorokautta yhtäjaksoisesti. Myyjän työ ei ole sidottu virallisiin aukioloaikoihin, joten hänen työhönsä kuuluu odotetta. Television tarjonta tulee myyjälle tutuksi. Päivisin televisiosta tulee kaikenlaista ohjelmaa; dokumentteja, uutisia ja uusintoja vanhoista sarjoista. Tekstitelevision puolelta voi katsella vedonlyöntituloksia samalla kun täyttee uusia vedonlyöntikuponkeja. Myyjä saattaa kuluttaa aikaa myös katselemalla omaa "spy-tv:tä"

eli asunnostaan ulos kuvaavaa valvontakameraa. Tämän avulla hän voi seurata, kuka milloinkin liikkuu pihalla ja kuka on tulossa ostoksille. ”Yllättäviä kotikäyntejä” tekevät Aivot ja muut hovin jäsenet. Hovi tahtoo myyjän ylläpitävän luukua, sillä ”kaikista on kiva, että on joku paikka missä doupata”. Hovi myös pitää myyjän myymässä. Se haluaa usein myös auttaa myyjää. Miksu tilittääkin, kuinka ”välillä tuntuu et täs on ite uhri. Isot pojat tulee hakkaa ovee koska vaan tai soittaa et mä oon just siinä”. He tuovat asuntoihin itsensä ja aineiden lisäksi myös niiden käyttövälineitä. Tästä esimerkkinä Miksu näyttää vesipiippua ja toteaa, kuinka

”jätkät roudaa noita mukanaan kun ne tulee tänne vaikka ensin ne sanoo ettei saa olla mitään näkyvillä. Sano nyt siihen sitte jotain. Ne pitää oman tontinsa puhtaana ja tätä kämppää vaan mestana mihin voi tulla ja olla miten vaan.”

Spy-tv:n seuraaminen voi aiheuttaa paranoideja olotiloja, ”noijia”, esimerkiksi piriä ja pilveä tarpeeksi pitkään vedettäessä. Hovin Nyrkkimies friikkailee seurattessaan mustavalkoista kuvaa ja kuvitellessaan, että luminen puunoksa joka heiluu kameran linssin kulmassa, on todellisuudessa ihminen. ”Kolme tuntia se seurasi sitä, kunnes se usko et se on oksa”, Miksu kertoi huvittuneena. Nyrkkimies voi olla Aivojen toimesta seuraamassa tapahtumia ja myyjän seurana aineita nauttimassa. Hänellä on myös roolinsa myynnin turvaajana, sillä asiakkaat saattavat myös tehdä yllättäviä kotikäyntejä. He saattavat tulla periaatteessa mihin vuorokauden aikaan tahansa. Kaikki eivät käytä puhelinta ollenkaan tai ”kamapäissään” tulevat käymään yllättäen. Asiakkaat eivät aina ilmoita tällien peruuntumisesta tai saattavat saapua paikalle vasta sovittua seuraavana päivänä. Tapaamiset siirtyvät, koska ”tää maailma on täynnä lupauksia, joita ei pidetä”. Toteutumaton huumekauppa saa nimekseen hupitällit, oharit tai ohikkaat. Hupitälleihin on monia syitä. Asiakkaat eivät välttämättä osaa käyttäytyä sopivasti tilanteessa tai asiakas voi tuoda samaan aikaan asunnolle omia ystäviään. Esimerkki kenttäpäiväkirjasta kuvaa tällaista tilannetta:

Puhelin soi. Ai olet maisemissa?, kysyy Jouni. No tule vaan mut tule yksin, ei jaksa nyt härdelliä. Yks kaveri tulee käymään, taksilla näköjään. Vittu mä en jaksa sitä, siitä on aina jotain ongelmaa. Eikä osaa pitää turpaansa kiinni edes puhelimessa. Hän toteaa kaveristaan. Katselemme telkkaria odotellessa, auringonpaisteinen kesäpäivä sisällä. Taksi tulee jotain puolen tunnin päästä. Hirveä buugi päällä. Viisi jätkää. Ainakin alkoholia veressä. Kaljaa mukanaan. Asettuvat pienen asuntoon eri puolille meitä kahta. Kaksi selvempää osaa esitellä itsensä. Mähän sanoin et tule yksin, Jouni sanoo vihaisesti. Tulen just reissusta, kmoon, heittää tyyppi. Anna jotain, sanoo tyyppi ja heit-

tää viisikymppisen pöydälle. No voi vittu ei se noin mee, sanoo Jouni. Ensiks sä sanot mitä sä haluat ja kuinka paljon. Ja sit mä sanon mitä se maksaa. Humalainen ei seuraa keskustelua vaan heiluu ympäri asuntoa. Hyvällä tuulella tosin. Juttelemme hetken ryyppäämisestä. Jouni saa tyyppin roudattua takahuoneeseen ja hoitelee hänen kanssaan asiat siellä. Me muut odottelemme. Kaksi ei edelleenkään puhu mitään. Jouni tulee kaverinsa kanssa takaisin, on saanut jotenkin asiat hoidettua. Kaveri komentaa muut lähtemään. Otetaan taksi matkalta. Ovelta kuitenkin moikataan, moi moi. Mä en ollu ikinä nähny noita muita, toteaa Jouni heidän lähdettyään.

Entuudestaan tuntemattomia ei saisi tuoda luukkuun. Mikäli joku tuo uuden henkilön, hän kysyy luvan ja samalla toimii "takaajana" tälle henkilölle. Ulkopuolisiin ei luoteta, koska "nykyään kun poliisinkin kautta on kaikkii soluttautujia". Pertsa kertoo eräästä tällaisesta epäilyttävästä tilanteesta:

"yks tyyppi raahas mukanaan yhen kimman niin väsättiin sille vedot ja mä katoin tos et mitä tapahtuu niin ei se muija ikinä vetäny niitä vetoja. Sit kun pikku hiljaa alettiin painostamaan että eikö maistu niin ruvettiin oleen vaikka missä hoidoissa ja loppujen lopuks se ruikkas tonne lavuaariin ne vedot eikä ees niinku kysyny et haluuks joku muu vetää ne, yritti vaan nopeesti ruikkaa ne tonne. Mun mielestä ne on vähintäänkin arveluuttavii tapauksii.

-No mitä teille tuli mieleen siitä?

-No mitä luulisit? Et se on joku viranomainen mikä on käyny kattelee touhuu tai sit se oli vaan kiripää."

Myyjä voi ainakin yrittää laatia joitakin sääntöjä luukkunsa suhteen. Kotirauhan sääntöihin kuuluu se, että kello kymmenen jälkeen illalla ei enää saa tulla kylään. Tätä on kuitenkin vaikea aina kontrolloida. Asiakkaat saattavat "ruinata kunnes pääsevät sisään". Osa myyjistä voi laatia tiukempia sääntöjä. Tällaiset käytännöt tulevat ilmi kun Sampsu mainitsee, miten:

"on sellanen käytäntö et sama henkilö ei saa käydä saman päivän aikana kun kerran, tietty kellonaika et millon saa tulla ja millon ei. Niille annetaan rahat päälle ja ne käy jossain talos juoksees ja sit ne tulee takasin ja lyö tavarán kouraa. Et ne ottaa välist sen oman pikusen osuuden."

Myyjä voi vaatia, että vierailija, asiakas tai hovin jäsen, viettää aikaa hänen luonaan. Hovin ja asiakkaiden aiheuttama "turha trafiikki" porraskäyvässä voi herät-

tää naapureidenkin mielenkiinnon. Hovin jäsenille myyjä voikin antaa omat avaimet asuntoonsa. Näin sisään tuleva henkilö ei aiheuta niin paljoa häiriötä rappukäytävässä kulkiessaan. Myyjä yrittää ehkäistä häädön uhkaa. Asunto on usein "fatan maksama" kaupungin vuokra-asunto, ja toista voi olla vaikea saada tilalle. Aikaa luukussa kulutetaan "vetämällä douppia", puhumalla ja ideoimalla. On mukavaa olla "korkean paikan leirillä". Vierailijat voivat esimerkiksi tuoda mukanaan elokuvia, joita voidaan katsoa yhdessä. Television tarjoamat luontodokumentit voivat tehdä vaikutuksen paikalle saapuneeseen ostajaan; kauppoja tehdessä voi samalla katsoa, miten isompi eläin saalistaa pienempäänsä. Aika kuluu nopeasti, ja myyjä saattaa viettää asiakkaansa kanssa pitkiä hetkiä yhdessä. Huumeiden vaikutus otetaan vastaan, ja pikkuhiljaa ajantaju häviää. Kello alkaa elää omaa elämäänsä. Sitä huomataan katsoa tasaisin väliajoin ja se näyttää aina tasaisen outoja aikoja kuten 21.12, 13.13 tai 16.16.

Myyntitilanne myyjän ja asiakkaan välillä ei aina ole yksinkertainen tapahtuma. Asiakkaan (kuten usein myös myyjän) toimintaa kuvaa hyvin termi "säättäminen". Asiakkaalla ei välttämättä ole rahaa mukanaan (ainakaan koko summaa), hän voi yrittää rahan sijasta antaa tavaraa (joka on "täyttä paskaa") vaihdossa tai yrittää saada huume-erää velaksi kokonaan (eli pahimmassa tapauksessa jättää maksamatta). Asiakkaan mielestä myyjällä voi olla liian vähän myytävää tai aine voi olla hinnaltaan korkeampaa tai laadultaan huonompaa kuin mistä on sovittu. Asiakas voi yhtä hyvin olla liikaa jonkin aineen tai aineiden vaikutuksen alainen. Myyjän puolelta vaikeuksia myyntitilanteeseen tuo sama asia. Myyntitilanteet eroavatkin usein toisistaan. Yhdenlainen tilanne on, että ostaja tulee hakemaan jotakin, mutta ostajalle tarjotaan vain "maistiaisista" ja kaupanteko siirtyy seuraavaan tapaamiseen. Ote on kenttäpäiväkirjasta.

"Heikin pitäis tulla käymään. Se on ok tyyppi, näitä miehiä." Lauri sanoo ja vetää kädellään vetoketjun suunsa eteen. Dvd soi ja aika kuluu. Otan hidasta huikkaa Laurin tarjoamasta kaljapullosta kun ovikello soi. Lauri nousee ja menee avaamaan. Sisälle tulee hänen mukanaan Heikki. Hän moikkaa ystävällisesti. Hänellä ei selvästikään ole tarvetta hötkyillä suuntaan tai toiseen. Istuttuaan Lauri alkaa välittömän riivaamisen, hymyillen. Haluisit sä jotain mukaan, hän sanoo, kohdistuen puheensa meille molemmille. Viagraa? hän kysyy. Joo ja pari pornoleffaa, totean. Vieteri ei kelpaa Heikillekään. Just sitä kyl joku kyseli. No pilveä, jatkaa Lauri. Katotaan vähän myöhemmin, vastaa Heikki. Lauri kaivaa pöydän alta kivilevyn. Hän kaivaa hyllyltä pienen pussin valkoista ainetta. Tätä tuli vähän maistiaisina, hän toteaa. Mitä toi on, kysyn. J.J.Cale, Lauri vastaa. Ai kokaiinia, möläytän. Niin sil on hyvä biisi se they call me the breeze, yritän paikata Laurin katsoessa minuun. Heikki innostuu heti aihees-

ta. Lauri näyttää kädellään kyseisen kokaiinin laatua nostamalla peukaloaan hiukan. Ei kokonaan ylös vaan vajaaseen puoleen väliin. Laurilla on muutoinkin tapana puhua asioista ilman ääntä. Hän saattaa käyttää kynää ja paperia, puhua metaforilla, käyttää käsiään tai kuiskutella hiljaisella äänellä. Tää on sellasta keskivertoa, ei parasta muttei paskintakaan, hän kuiskaa. Saisko tota lisää, kyselee Heikki vaikkei ole vielä saanut edes maistiaisia. Lauri ripottelee jauhetta pussista ja levittelee sitä pieniksi tasaisiksi viivoiksi levyn päälle. Tähänhän pitää olla luottokortti, hän virnistelee levitellessään ainetta. Kun viivat ovat valmiina, Lauri niistää nenänsä, kaivaa pöydältä lasiputken ja vetää nopealla ja voimakkaalla imaisulla yhden viivan toiseen sieraimensa. Heikki tekee saman rituaalin, nenän puhdistamisen mutta rullaa setelistä itselleen imuvälineen. Hän käy polvilleen pöydän eteen, vetää nopeilla imauksilla puolet kokaiinista toiseen ja puolet toiseen sieraimensa. Saman tien hän nousee ylös ja nuolee avaamansa setelin puhtaaksi. Aah, kiitti, et tiedä miten hyvää teki, Heikki hymyilee ja näyttää sormella nenäänsä. Hän vetäisee vielä kivilevyltä loput viivasta sormenpäähänsä ja hieroo sen ikeniinsä. Tää on ihan hyvää kun paikat puutuu, hän toteaa hetken kuluttua.

Kaupankäyntiä, jossa raha vaihtaa omistajaa, ei aina tapahdu asiakkaiden vieraillessa. Kyse voi olla ainoastaan "paukuista" tai "pipanoista" kannabiksen käytössä tai "vedoista" amfetamiinin käytössä. Niitä tarjotaan, niistä ei peritä maksua ja ne voivat olla vierailujen pääasiallinen tarkoituskin. Näitä "maistiaisia" jakamalla myyjä yrittää ylläpitää tai vahvistaa suhteita asiakkaisiin, siipeilijöihin sekä hoviinsa. Toisaalta ainetta voidaan jakaa heille palkkioksi hyvistä aiemmista kaupoista. Maistiaisilla voidaan myös houkuttaa uusia lupaavia asiakkaita vakituisiksi; houkuttaa asiakasta pois muiden myyjien luota ja näin saada hänet tuntemaan itsensä erityiseksi (Coomber 2003). Myyjän ja asiakkaan välinen "snagujen vetäminen" amfetamiinista tai "paukkujen polttaminen" kannabiksesta puhuttaessa kuuluu usein rituaalina luukuissa tapahtuviin rauhallisiin kaupantekotilanteisiin. Hyvän jointin tekoon voidaan kuluttaa aikaa runsaastikin ja tämä rituaali voi toistua useasti. Yhteisellä "väsäämisellä" ja käyttämisellä on monia merkityksiä. Sitä on tulkittu muun muassa siten, että se korostaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja häivyttää kaupallisuuden tunnetta (Mikkonen 1989; Kinnunen 1996). Kannabiksen myyntitilanteessa kokemattomalle asiakkaalle saatetaan tarjota "kauheet paukut", lähes pelkkää hasista tai kukintoa tai näitä molempia yhdessä sisältävä annos kannabista. Tupakkaa voidaan laittaa vain sen verran, että annos palaa. Näiden ns. raakapaukkujen jälkeen asiakas on valmis ostamaan aineensa mukisematta. "Tutkalla" olessaan asiakas on hyvin yhteistyöhaluinen. Myyjän tarjottua maistiaisia voi osallisia naurattaa "nousuissa", ainakin välillä. Myyntitilanteet eivät muutoin-

kaan ole välttämättä kovin vakavia tapahtumia. Myyjä voi kiusata ostajaa arvuut-
telemalla, kummasta kädestä paketin antaa, tai väittämällä ymmärtäneensä puhe-
limessa asian väärin. Asiaa valaisee eräs kenttäpäiväkirjan esimerkki.

Toi oli muuten Eero, sanoo Tuomas ja menee avaamaan ovea. Pai-
kalle tulee hänen mukanaan henkilö, minulle entuudestaan tuntema-
ton. Eero, hän esittelee itsensä kohteliaasti. Nousen sohvalta ja kätte-
len hänet. Jopa hymyilemme hiukan toisillemme. Eero istuu Tuo-
maksen viereen ja aloittaa heti kuiskuttelun. Hänellä on selvästi kiire
lähteä pois. Heti. -"Onks sulla sitä piriä?" -"Mitä? Ei oo, mä luulin et
sul on", sanoo Tuomas virnistellen. Eero ottaa jutun tosissaan ja me-
nee hämilleen. Tuomas jatkaa aloittamaansa jointin tekoa. -"No voi
mulla jotain ollakin. Mut älä nyt hätäile, ei kiirettä", jatkaa Tuomas. -
"Jyrkkä ei a-vitamiinille", toteaa Aapo sohvalta ja jatkaa. -"Piri syö
ensin psyykkisesti ja sitten fyysisesti. Ja sitten se syö molempia niin
ettei ikinä pääse tasapainoon. Tässä mun päihteiden käytössä on se,
että mä en ainakaan enää vedä muuta kun pilvee ja kaljaa. Mä en ve-
dä enää bentsoja ja viinaa koska mä alan latailee mun asetta sen jäl-
keen. Vaikka mä tiedän että voisin mä täälläkin käydä napsimassa
nappeja koko ajan." Aapon monologin aikana Tuomas ja Eero siir-
tyvät kahdestaan eri huoneeseen hoitamaan bisneksiään.

Asunnossa on usein useampia henkilöitä paikalla. Heidän on helppo, kunnosta
riippuen, seurata myyntitoimintaa. Myyjä voikin johdattaa ostajan toiseen huonee-
seen kaupantekotilanteeseen. Tällä hän välttää muiden paikalla olijoiden mahdolli-
set todistukset tapahtuneesta huumekaupasta. "Poissa silmistä, poissa mielestä",
toimii sanontana tässä yhteydessä. Henkilöt eivät täten voi tietää, tapahtuiko
kauppaa vai ei. Tätä havainnollistaa kenttäpäiväkirjaesimerkki eräästä asunnosta,
jossa

Lauri ja Heikki painuvat toiseen huoneeseen tekemään kauppaa.
Jäämme Juhaniin kanssa kahdestaan. Ei sul ole muuten kämppää tie-
dossa, mulle maksais sossu kahen kuukauden takuun ja yhen kuu-
kauden vuokran, Juhani kysyy. Toteamme yhdessä tilanteen vaikeak-
si. Sitten Juhani alkaa katselemaan tuloksia kenosta, jääkiekosta ja
muista peleistä tekstitelevisiosta. Lotonkin tulokset katsotaan. Ois
vähän erilainen elämä jos ton päävoiton sais, Juhani sanoo. Lauri ja
Heikki ovat saaneet asiansa hoidetuksi ja tulevat seuraamme. Heikki
näyttää minigrip-pussiaan ja pyyhkii sitä paitaansa vasten. Aina sor-
menjäljet pois, näihin asioihin on turha sotkea muita jos käry käy,
hän toteaa. Kaikki myötäilevät häntä.

Luukussa on usein tavallaan etu- ja takanäyttämö. Etunäyttämöllä on myyjän julkisivu ja mahdollisesti asunnolla majailevat hovin jäsenet ja muut vierailijat. Takanäyttämöllä sen sijaan tehdään varsinainen kaupankäynti, salassa muiden katseilta. Paikalla olevat Hovin jäsenet varmistavat kaupankäynnin sujumisen omalla paikallaolollaan. Lavastuksen valvominen voi antaa siitä huolehtivalle ryhmälle turvallisuuden tunnetta (Goffman 1971, 107). Muiden katseilta salatut kaupat tehdään erityisesti silloin, kun paikalla on toisilleen enemmän tai vähemmän tuntemattomia ihmisiä. Hovin jäsenten kesken ollessa ei tarvitse mennä toiseen huoneeseen, kuten kenttäpäiväkirjan esimerkistä käy ilmi.

No oisko nyt sitä jotain, heittää Usko istuuduttuaan sohvalle. No haluatko kukintoa? Peruslätkää vai erikoislätkää? Pirii, viinaa? Vastaa Gunnar hänen vierestään. No peruslätkää, haluaa Usko. Gunnar heittää pöydän reunalta pienen palan ja Usko alkaa tekemään itselleen sätkää. Hän lohkaisee palan hasista hampaillaan, sylkee sen paperiselle alustalle, jossa on irtotupakkaa. Sitten hän polttaa sytyttimellä hasispalaa jonkin aikaa ja sekoittaa sen tupakan kanssa. Saatuaan sekoituksen valmiiksi sormissaan hän ottaa taskustaan sätkäpaperin ja alkaa kääriä sekoitusta paperiin.

Osa asunnolla oleilijoista haluaa tehdä jotain toimetttömyyden, puhumisen ja ideoimisen sijaan. Tekemistä ovat esimerkiksi asunnon siivous ja sen yleisen viihtyisyyden parantaminen. Ne tapahtuvat usein kollektiivisesti. Siivoukseen voi myös tulla suoranainen käsky hovilta, jonka mukaan asunto saa näyttää käyttäjän asunnolta, mutta ei myyjän asunnolta. Siivouksen yhteydessä heitetään asuntoon aikojen saatossa kerääntyneet ylimääräiset tavarat pois. Roskien sekaan voivat joutua niin ylimääräiset puhelimet, kesken jääneet projektit kuin rikki menneet tai maksimaalisen kulutuksen kestäneet huonekalutkin, kaikesta muusta tavarasta puhumattakaan. Asunnoista ei kuitenkaan ikinä tule kokonaisuudessaan siistejä. Amfetamiinin avulla saatetaan esimerkiksi jäädä "putsaamaan uunia hammasharjalla" moneksi tunniksi. Näin joku paikka asunnosta saattaa olla erittäin siisti vähän aikaa, muihin paikkoihin ei amfetamiinin sen kertainen vaikutus enää riitä. Amfetamiinilla on muutoinkin sellainen vaikutus, "jäädä kiinni pikkuasioihin". Kaikkia huumeita ei siivota pois. Niitä voi löytyä pieni määrä, koska se viittaa lähinnä omaan henkilökohtaiseen käyttöön. "Sulla voi olla vähän aina kämpillä. Koska jos ne tulee sisään niin ne tietää että sä oot jo sekaantunut", tarinoi Gunnar mahdollisista poliisin kotietsinnöistä. Kannabista voidaan pudotella pieniä murusia sinne tänne, samoin amfetamiinia voidaan ripotella strategisiin kohtiin eri puolille asuntoa. Näin tehdään "pikku jekkuja Plutolle", sanoi Usko ja jatkoi nauraen, että "jos se tulis tänne niin sehän sekoais, ei se pystyis enää töitä tekemään". Amfetamiiniluukussa touhutaan myös kaikenlaisia projekteja.

Doupin vetämisen ja tekemisen ohella tehdään suunnitelmia. Suunnitteleviin henkilöihin iskee silloin tällöin paranoia. "Kalvit" ovat kertoneet myyjien asioista ja saaneet näin "varjot" heidän peräänsä. Mieleen iskevät kuvat poliiseista kuuntelemassa suunnitelmien tekoa suuntamikrofoneja ja muita taktisia apuvälineitä käyttäen, satojenkin metrien päässä asunnosta. "Kaihtimet kuluu", uskaltaa joku vitseillä suunnitelmien tekoon osallistujan ikkunasta ulos kurkkimiselle. Suunnitelmia aletaan piirtää paperille. Kontrollitoimia vastaan taktikoidessaan osalliset voivat puhumisen sijaan kirjoittaa asioita jollekin paperinpalalle. Asioita ei välttämättä edes kirjoiteta, vaan niitä piirretään paperille. Asianomaisten oletetaan ymmärtävän piirroksia tai kirjoituksia. Paperi, jolle kirjoitetaan tai piirretään, on mieluiten pieni. Syynä siihen on se, että "aina voi syödä sen jos joku tulee sisään". Paperille kirjoitettua sanaa ei myöskään tarvitse sanoa ääneen, mikä helpottaa moraalista tuskaa. Tapa on peräisin vankilakulttuurista, jossa on jouduttu varautumaan yllättäviin tarkastuksiin. Kun paperille on piirretty esimerkiksi mies kävelmässä taloon, se voi elehtiä asianomaiselle, että hänen tehtävänänsä on hakea paketti jostakin. Toisaalta se voi tarkoittaa sitä, että joku on menossa toisenlaiseen taloon, vankilaan. Joskus laitetaan musiikkia soimaan kovalla kuuntelemisen ehkäisemiseksi tai puhutaan muuten vain hiljaisella äänellä. Vankilakulttuurista kulkeutunut viisaus varoittaa puhumasta asioista niin, että ulkopuoliset kuulevat niistä. Suuntamikrofonien varalta voidaan soittaa musiikkia samalla kun pyritään keskustelemaan mahdollisimman hiljaisella äänellä. "Kansainvälisille käsimerkeille" tulee käyttöä. Peukalo ylöspäin tarkoittaa amfetamiinia ja peukalo alaspäin kannabista. Käsimerkeillä voidaan myös viestiä huumeen laadusta. Voidaan myös puhua paljon ja pitkään täysin yhdentekeviä asioita, ja asia ilmaistaan vain yhdes- sä lauseessa, kesken keskustelun. Seuraavassa esimerkki tällaisesta:

Istumme kämpillä. Ei valoja päällä. Jesse laittaa musaa. Kenny Wayne Shepherd alkaa soittaa taustalla. Puhutaan velasta. Mä en muista et mihin, tai muistan mä suurin piirtein mihin mä sen, mainitsen Jesse ja näyttää käsillään lapiolla kaivamista. Ja kylhän mä join viime kesänä paljon. Ja reissasin paljon. Ja pidin kaverista huolta. Mainitsen keksityn velan. En mä usko et se tekis silleen mulle, se on kuiteskin rehti jätkä. Mut se voi olla et sitä taas painostetaan jostain päin. Mut nyt sit mua käskytetään et oo kotona seiskalta tai et tuu tänne nyt heti. Everything's broken soi taustalla. Tänäänkin pitäis olla seiskalta kotona, kuulemma. Ovikello soi kerran. Kukas siellä nyt on? miettii Jesse ääneen ja menee avaamaan oven. Hänen perässään tulee Kasper josta juuri oli puhe. Kello on puoli viisi. Puhuu kiukkuisena puhelimeen. Se piti hoitaa jo sunnuntaina, ei voi mitään jos vaan nukut. Lopettaa puhelun, selvästi ärtyneenä. Kiroilee sitä, miten tämäkään tyyppi ei jaksa hoitaa asioitaan. Alkaa puhua lapsistaan.

Miten hän kasvattaa heitä siihen, ettei kahta asiaa voi saada kerrallaan. Puhuu vaimostaan. Pitäis aina olla nauhuri mukana kun juttelee naisten kanssa, Kasper paasaa. Vois sanoo heti et noin sä sanoit. Viuhainen monologi kestää. Ja kestää. Onks sul se yks tallessa? kysyy hän monologin aikana Jesseltä. Joo tuol se on, näyttää Jesse käsillään. Monologi jatkuu. Kasper jauhaa jotain koko ajan. Et viittis väsäätä, hän kysyy jossain välissä. Kaivaa pitkän riisipaperin, väsää tohon. Jesse leikkaa tottuneesti pahvista suorakaiteen ja pyöräyttää siitä filsun. Pöydällä on läjä valmista rouhetta; tupakkaa, hasista ja marihuanaa. Filtteri paikalleen, purut sisään, pyörittely, sylkeä ja jointti kasaan. Vielä päästä kiinni, heiluttelu ja purujen tasoittelu. Saksilla pää tasaiseksi. Kasper laittaa palamaan. Kasper alkaa rauhoittua. Soittaa johonkin. Viittisit sä kysyy siltä yheltä siitä yhestä jutusta et jos sen vois siirtää vähän aikasemmaks, jos soittaisit sille ja soittaisit sit mulle takas. Vaik nelkytviis minuuttii. Jos ei onnistu niin ei sit mitään. Okei. Kumpikaan ei kysy mistä on kyse. Kasper nousee seisomaan. Heiluu ympäri asuntoa jointti kädessään. Pitäis mennä uimaan, ottais lapset mukaan. Lastenkärryjen kanssa pääsee ilmaseks. Somalit toi sinne lastenkärryjä kun ne luuli et niitten kanssa pääsee ilmaseksi sisään. Mut niil oli ostoksia niissä eikä lapsia. Onks se siellä muiden kanssa vai erikseen, Kasper kysyy heti perään Jesseltä. Eikun muiden kanssa, vastaa Jesse. Kasper ei näytä aivan tyytyväiseltä. No mennään kattomaan, hän jatkaa. Onks se muuten kannettava vai raahattava, kysyy Kasper heti perään Jesseltä. Eiku se on sellanen, Jesse näyttää käsillään. Kyl sen voi kantaa, hän jatkaa kun ei jaksa selittää käsillään. Vetää rotsin niskaan.

Puhutut tarinat kiertävät varoittavina esimerkkeinä siitä, miten ei pidä toimia. Toisten tekemät mokat ovat puheenaiheina, ja usein ihmetellään sitä, miten joku on voinut toimia niin tyhmästi, esimerkiksi tallettaa kaikki myyntitietonsa tietokoneensa kovalevyille. "Se oli niin kova juttu kun sille oli tietokoneet vankilasta vapauduttuaan uutta." Puheenaiheina eivät kuitenkaan aina ole rikokset tai niiden suunnitteleminen. Poliitiikka on harvoin puheenaiheena, sitä useammin puhutaan (hiljaa) huumeista, niiden laadusta ja vaikutuksista. Käyttämislle ja niiden aiheuttamille olotiloille on olemassa lukuisia erilaisia sanoja. Perussanastossa cannabis sen eri muodoissa voi olla vaikkapa blossia, blunttia, budia, douppia, dullaa, ganjaa, grääsää, fyymiä, hasaa, hatsia, heinää, höpöheinää, imua, jatsitupakkaa, jolbergia, jonesta, joukahaista, jounia, kukkaa, kukintoa, lätkää, möttöstä, möyhöä, nurtsia, paukkua, perinteistä, peruslätkää, perusrokkoa, piltsiä, pilveä, pössyä, rokkoa, ruohoa, sauhua, savua, sumua, tymiä, töhmöstä, tötsyä, usvaa, vihreetä tai

yrttiä. Useimmiten kannabista hiisataan, imetään, pajautellaan, pössytellään tai yksinkertaisesti vain poltellaan. Kannabiksen vaikutuksen alaisena ollaan esimerkiksi jumissa, kankaalla, paukuissa, savuissa, taajuudella, tutkalla tai tötsyissä. Muille aineille, niiden käyttämiselle ja vaikutuksille ovat tietenkin omat lukuisat termsä. Puheenaiheina ovat myös erilaiset luukut ulkomaita myöten. Paljon puhutaan myös naisista ja poliisista. ”Viinasta, vitusta ja väkivallasta”, kiteytti eräs haastateltu puheenaiheita luukussa. Sanaleikeillä, esimerkiksi idiomeilla, on merkitystä luukuissa tapahtuvassa kommunikaatiossa. Yhtä asiaa voi ilmaista monilla erilaisilla sanoilla. Teittinen (1993) kirjoittaa vankilakielestä, miten ”välittämiseen ja kaupankäyntiin liittyy hienoja sanaleikkejä. Yksittäisille esineille ja asioille on melkein yhtä monta ilmaisua kuin on ilmaisijoitakin”. Kielen avulla nostetaan itseä ”kovemmaksi kuin mitä oikeasti on”, mutta myös alennetaan itseä tai vähätellään omia tekoja. Kielenkäyttö kohdistuu usein halveksuen virkavaltaan, mutta myös omaan tuttavapiiriin tai omaan itseensä. Kielen rikkauteen osa on saanut tutustua jo ollessaan vankilassa, jossa on voinut kehittää ja hioa kielellisiä taitoja. Erilaiset tarinat siirtyvät vankiloista luukkuihin, ja vankilassa puolestaan kerrotaan ”siviilissä” tapahtuneista asioista.

Luukuissa kerrotut vitsit ovat useimmiten hauskoja, usein seksuaalisuuteen tai rasismiin liittyviä. Kieltä, sen luovuutta ja monimutkaisuutta on vaikea ulkopuolisen ja sitä taitamattoman kuvailla. Kieli on usein rikasta kuunneltavaa ulkopuolisuudelle siksikin, että se sisältää paljon osakulttuurien slangisanoja, vankilakieltä sekä rivoja juttuja. Jotkut hallitsevat kielenkäytön, toiset ottavat kuuntelijan ja myötäilijän roolin. Se, kuka hallitsee kielen, hallitsee monesti muutoinkin. Hän saa esittää ideoitaan. Kielen avulla myös väitellään ja ratkaistaan asioita; puheella saa tilan haltuunsa ja päättäväisyyttä asioissa. Kielenkäyttö myös ehkäisee väkivallan käyttöä, koska tarpeeksi hyvin tai painokkaasti ilmaistu asia ratkaisee tilanteen ainakin siltä erää väkivallan sijaan. Aivot voi osata useampaa kieltä hyvin ja tehdä sillä vaikutusta paikallaolijoihin. Muut imevät vaikutteita ja sanoja itseensä: tuollainen on todellinen menestyvä rikollinen. Aivot voi kertoa sananmuunnoksien, miten ”tullin miehet hipelöi konttia”. Sen seurauksena odotetaan ”miekkamäen miehiä” ja ”sinistä valomerta” luukun pihalle. Koodikielessä huumekaupan osalliset saattavat kehittää itselleen erilaisiin tilanteisiin sopivia eris- tai lempinimiä. Nuuska Muikkunen on se, joka hoitaa aineen maahan, ja Jaska Jokunen hoitaa tukkurin roolin. Osa vaihtelee aika ajoin maistraatissa etu- ja sukunimiäänkin. Vaihtuvat nimet kuvastavat toiminnan epävarmaa ja hetkellistä luonnetta, missä hyvin henkilökohtaiset suhteet ovat tärkeimpiä ja missä useat vuorovaikutuksen tasot sekoittuvat ja yksilön identiteetti sekä maine ovat jatkuvasti pelissä (Zaitch 2002, 275). Koska osalliset ovat tottuneet käyttämään jonkinlaista koodikieltä arkipuheessaan, ulkopuolisen on vaikea ymmärtää, mistä on kyse. Osalliset luovat omaan kielteensä koko ajan, ja erilainen murre luo omia vivahteitaan jokaisen kieleen. Osallistenkin kesken lause ”onko buranaa?” voidaan ymmärtää väärin. Kysyjä tarkoittaa lauseel-

la esimerkiksi hasista ja henkilö, jolle kysymys on osoitettu käsittää sen amfetaamiiniksi. Yhdessä tapahtuva huumeen tai huumeiden käyttö tietenkin osaltaan virittää keskustelua.

”Se menee yleensä siihen et kaikki doupit on loppu ja jengillä on ihan vitusti hyviä ideoita mut kaikki kaatuu siihen et ei oo douppii et jaksais tehdä niitten eteen mitään. Hyviä ideoita, vain sponsori puuttuu et sitä mä oon monta kertaa nauranu et vain sponsori puuttuu, ei niinkun niin vitun älyvapaita hommii et huh...”

Pitkään jatkunut käyttö ja sen aiheuttama väsymys yllättää jossakin vaiheessa luukussa oleilevat henkilöt. Yksi kerrallaan paikallaolijat alkavat nukahdella ja ehkä löytävät jostakin itselleen jotakin tyynyä ja peittoa muistuttavaa. Muista huolehtiminen ja heidän majoittamisensa kuuluvat myyjän rooliin. Myyjä on lähes aina viimeinen mies ylhäällä, huolehtimassa valtakunnastaan. Alla oleva kuvaus on kenttäpäiväkirjasta.

Asunto voisi olla vaikka opiskelijakommuuni. Ehkä hiukan sotkuista, ylimääräisiä kasseja, muovisia ja tavallisia. Sekä reppuja. Olohuoneesta kuuluu raskas hengitys. Lattialla makaa patjan päällä mies ja nainen, tiukasti yhdessä. Voisivat olla pitkäksi venähtäneestä opiskelijailtamasta. Mikko tulee huoneesta. Kädessä minigrip-pussi, jossa näyttäisi olevan levy pilveä. Mihin vittuun mä tän jemmaan, hän kysellee lähinnä itseltään ja nostaa peiliä joka on lattialla. Siinä on pyöreä pohja. Laittaa paketin sen alle. Peili alkaa kaatua. Ei se sinne mahdu, se kaatuu, toteamme. Mikon jemmailu alkaa naurattaa. No vittu tää on pakko jemmata kun ei toi ämmä tee muuta kun imee tätä aamusta iltaan. Ne houkutteli mut ostamaan heikin ja nyt ne on imey tästä suurimman osan. Kaikki voitto menee siihen. Hän kiroilee. Tu tänne, hän viittoilee pilvipala kourassaan. Menemme keittiöön. Oota vähän aikaa, hän sanoo ja laittaa oven kiinni. Menee varmaan jemmaamaan pilveään. Silmä huomaa pöydällä lukuisat käytön jäljet; niitä ei ole yritettykään peitellä. On neulaa, paperinpalaa ja klikkikuppia. Kaksi subua paketissa, toinen paketti Dormicumeja. Toi ämmä saa lähteä heti kun vuokrasopimus päättyy, sanoo Mikko heti takaisin tullessaan. Mä en jätä sille mitään vedettävää, olkoon ilman kun ei osaa käyttäytyä, hän mumisee ja alkaa valmistaa tottuneesti vetojaan.

Aktiivisen, esimerkiksi amfetamiinia käyttävän myyjän elämää on kuvattu sekoi-
luksi (Kinnunen 1996, 77). Haastattelulainauksenkaan perusteella rutiineja ei ole
ja päivät, ja yöt kuluvat amfetamiinin vaikutuksen alaisena.

-Muodostuukse mitään rutiineja?

-No niitä siinä ei nimenomaan oo et se on yötä päivää hommaa mel-
kein et sitte nukkuu kun putoaa. Viime vuosina siihen on tottunu et
mä meen joko myöhään nukkuu tai no jos on älyttömästi tekemistä
niin sit mä en nuku yhtenä yönä mut en mä jaksa valvoo enää. Aika-
naan pysty valvoo viikonkin putkeen. Et toka kolmas päivä oli et
joutu vähän taistelee mut sit se alko sujuu itestään ja sit pysty puhuu
nopeemmin kun kukaan kerkes edes tajuu, oli niin saatanan hauskaa
koko ajan. Tietty riippu vähän et minkälaisii tyyypei oli ympärillä et
ei joutunu skarppaileen koko aikaa.

Jossakin vaiheessa yksin tai yhdessä tapahtuva käyttö menee aina hillittömyyksiin
asti. ”Hallittu sekakäyttö” muuttuu hallitsemattomaksi, koska ”pää ei enää kestä
vetämistä”. Normaalin käyttäytymisen normit rikkoutuvat ja tilalle tulevat lap-
senomaiset, karnevalistiset käyttäytymismallit: tavaroiden tahallinen tai tahaton
rikkominen, väkivaltainen käytös lähinnä itseä mutta joskus myös muita kohtaan,
musiikin desibelirajoja rikkova huudattaminen, itsensä riisuminen ja tusseilla töh-
riminen. Jo valmiiksi kaosmaisen arjen käyttäytymisnormit häviävät kokonaan.
Asunto muuttuu ikään kuin karnevaalitoriksi, jossa lakkautetaan tilapäisesti ihmis-
ten väliset raja-aidat sekä kumotaan ei-karnevalistisen elämän normit ja kiellot (ks.
Bahtin 2002). Naisseuralaisten, maksullistenkin, kanssa orgioihin päättyvät illan-
vietot toteutuvat joskus tässä karnevalistisessa humussa. Alkoholin ja aineiden
lisäksi lääketeollisuuden tuotteita tarvitaan avuksi mieskuntoa tukemaan. Esimer-
kiksi Viagraa käytetään ravintolaillan jälkeisessä kanssakäymisessä, jolloin on
”kiva panna huoraa puhki”. Kamapäissään kokeillaan ”kolmen kimppoja”. ”Arvaa
oliko noloa kun koitin koklata sen pillua ja löin käteni suoraan sen munaan”, ha-
vainnollistaa Miksu onnetonta ryhmäseksikokemustaan.

Vaikka luukuissa eletään välillä holttittomasti, hyvät luukut ovat arvostettuja
paikkoja: kaikilla ei nimittäin ole paikkaa, missä voi käydä nauttimassa tai osta-
massa huumeita. Hyvästä luukusta haluaisi pitää kiinni niin Aivot kuin asiakaskin.
Sen viehätys perustuu myös siihen, että se on jännittävä paikka, jossa voi tapahtua
kaikenlaista. Erving Goffmania (2005) mukailten voi sanoa, että luukku on paikka
”where the action is”. Sieltä löytyy huumetta tai huumeita, joita useimmiten käyte-
tään. Sieltä löytyy kaikenlaista tavaraa, jota voi tutkia. Oman jännityksensä tuovat
eri aikoina paikalle saapuvat myyjän asiakkaat. He tulevat yksin tai yhdessä, voi-
vat jopa tuoda mukanaan jonkun uuden henkilön, jonka käyttäytymisestä ei ikinä
ole takuuta. He saattavat tuoda mukanaan jotakin uutta ja mielenkiintoista tavaraa

täyttämään jo valmiiksi täyttä tilaa, mutta saattavat tuoda syötävää tai juotavaakin. Jännitystä tuovat myös hovin jäsenet, jotka voivat tuoda esimerkiksi uutta huume-erää mukanaan. Lisäpykälänsä jännitykseen tuo kaiken aikaa olemassa oleva poliisirsatsian mahdollisuus. Myyjää luonnollisesti jännittää eniten. Hän elää tapahtumien keskipisteessä kaiken aikaa. ”Mä herään unesta koko ajan siihen, että luulen ovikellon soivan”, mainitsi Miksu omista unistaan.

Asiakkaiden ja hovin vierailujen ja heidän kanssaan säätämisen lisäksi myyjän aikaa kuluu erittäin paljon puhelimessa. Puhelinliikenne voi olla todella kiihvasta aikana, jolloin myyjä on saanut erän myytäväksi. ”Puhelin soi 476 kertaa päivässä,” kuvasi Miksu aktiivista aikaa, jolloin huume-erää myydään. ”Turhia puheluita tulee paljon,” jatkoi hän aiheesta. Myyjän kannalta kaupattavasta aineesta on parempi päästä eroon mahdollisimman nopeasti, ja kun myyjällä on huumeita myytävänä, ovat asiakkaat halukkaita tulemaan ostoksille. Amfetamiiniä ja Subutexia suonensisäisesti käytävillä asiakkailla on usein kiire saada aineensa ja heille aineen tasainen ja varma saanti on tärkeämpää kuin kannabiksen käyttäjille. Amfetamiinin tai Subutexin myyjän pitäisi olla lähes aina tavoitettavissa ja vastailemasa puhelimeen, sillä yhden jättäessä vastaamatta ostaja siirtyy seuraavan myyjän puoleen. Asiakkailla on usein myyjältä saatuja eri numeroita, ja jos he eivät saa häntä yhdestä numerosta kiinni, he kokeilevat tavoittaa häntä toisesta numerosta. Myyjä puolestaan vastailee puhelimiinsa halujensa ja kykyjensä mukaan. Osa myyjälle tulevista puheluista tulee tutuista numeroista, osa tulee tuntemattomista, koska joillakin asiakkaillakin numerot vaihtuvat tiheään. Osassa puheluita ei näy numeroa ollenkaan. Soittaja ei joko halua näyttää numeroaan, soittaja on poliisi tai sitten puhelu tulee vankilasta. Ei-niin-tärkeiden puheluiden soittaminen kuuluu puhelinkulttuuriin hovin kesken: ”hyvissä nousuissa” aletaan soitella ihmisille. Puhelun aikana puhelimen voi ottaa joku muu ja vaihtaa kuulumisia onnettoman vastaajan kanssa. Puhuja voi vaihtua useampaan kertaan. Ainakin on poliisilla kuuntelemista jos kerran haluavat kuunnella. Puhelimessa saatetaan myös sopia asioista, jotka eivät pidä paikkaansa. Sekä osallisten että puheluita mahdollisesti kuuntelevien poliisien voi olla vaikea päätellä, tapahtuuko oikeasti jotakin vai onko kyse vain päihteiden vaikutuksen alaisena olevien ihmisten sekoilusta. Puhelun aikana saatetaan sanoa joku tärkeäkin asia yhdessä lauseessa, jossakin vaiheessa keskustelua. Hämäyksen vuoksi voidaan myös lähettellä toinen toistaan erikoisempia tekstiviestejä. Näihin voidaan yrittää kirjoittaa sisään koodikieltä. Voi käydä niin, että vastaanottaja ei saa tekstistä mitään selvää.

6.2 Luukusta ulos

Arjen kulusta voi saada vaikutelman, että myyjällä ei ole kiire juuri mihinkään luukustaan. Päinvastoin, hänellä on lähes poikkeuksetta kiire jonnekin tai jokin asia hoidettavana. Aika kun on "sulanut viihteellä ollessa". Useiden asunnossa vietettyjen päivien jälkeen myyjän voi olla vaikea lähteä ulos asunnostaan. Häneltä on aina jotain hukassa tai hän ei muista ottaa kaikkia matkalla tarvitsemiaan esineitä tai papereita kerralla mukaan. Asioita kuitenkin yritetään lähteä hoitamaan. Kun lähtö viimein tapahtuu, voi olla kiire (tai liian myöhäistä) hoitaa virka-aikana tapahtuvia asioita. Myyjä asioi yhteiskunnan kanssa monissa paikoissa. Sosiaalivirasto on paikka, jossa myyjän pitää silloin tällöin käydä. Tuttavallisesti asioidaan "sossun" kanssa "fatassa". Sosiaaliviranomaisten kanssa asioiminen voi olla vaikeaa: vaadittavia tositteita ei tahdo löytyä tai ei tiedetä, miten ja mistä kaikkia tarvittavia papereita voi hankkia. "Jumalauta ne jaksaa juoksuttaa", todettiin useampaan otteeseen sosiaalivirastosta. Työvoimatoimistossa puolestaan pitää käydä joko ilmoittautumassa joillekin kurseille, käydä katselemassa vapaita työpaikkoja tai ilmoittautua säännöllisin väliajoin työttömäksi. Sielläkin asioiden hoitamisesta voi tulla ylivoimaisen vaikeaa; tarvittavaa informaatiota ei löydetä, sitä ei osata etsiä tai kysyä. Motivaatiota ja aloitekykyä puuttuu. Samalla kun hoidetaan asioita yhteiskunnan kanssa, voi hoitaa ammattiin liittyviä asioita.

Silloin tällöin on asunnolta jemmattava eli piilotettava ainetta tai aineita, käteistä tai muuta omaisuutta. Jemmassa voi käyttää luottotyyppisiä, säilyttäjiä. Haluttuja ovat henkilöt "ilman taustaa" tai henkilöt, joilla on mahdollisuus hyvin piiloihin vaikka työnsä puolesta. Myyjän hovin jäsenet voivat toimia säilyttäjinä. Yksi säilyttää pientä erää huumetta, toinen käteistä ja kolmas kirjanpitoa. Näin ei kaikkea todistusaineistoa löydetä ainakaan yhdestä paikasta. Tyttöystäviin voidaan ehkä luottaa sen verran, että heille annetaan esimerkiksi käteistä rahaa tai huumetta säilytettäväksi (Kinnunen 1996). Jemmat eivät välttämättä ole henkilöitä tai maastokätköjä. Kilu kuvaa amfetamiin hakemista jemmasta, missä

"me haettiin aina se sellasesta kämpästä mis ei asunu ketään, meil oli avaimet sinne. Keskellä huonetta oli lasipurkki mis oli sitä juttuu, sellanen kurkkupurkin tapanen. Sit sen vieressä oli lusikka et sen kun otit niin paljon kun halusit."

Piilot voivat olla myös taloyhtiön rappukäytävässä tai ulkovarastossa, "ikävimmit laittaa jopa naapurin verkkokellariin". Kaukaisemmat jemmat ovat maastossa, toisessa kaupungissa tai maaseudulla. Jemmoissa voi käyttää mielikuvitusta. Mitä parempi jemma, sitä vaikeampi tavara on löytää. Usein käykin niin, ettei edes myyjä itse muista kaikkien jemmojensa sijaintia, varsinkin kun niitä on "ympäri maakuntaa". Näin jemmoihin häviää paljon huumeita; kiireellä tai liiallisella aja-

tuksella piilotetut erät eivät ehkä löydy koskaan. "Mä olin taas niin vitun ovela", kuvasi eräs haastateltu sitä, miten hän oli hukannut useamman kilon kannabista sen jemmauksessaan.

Asiakastapaamisten vuoksi myyjä joutuu lähtemään myöskin asunnostaan. Hänen täytyy ainakin aika ajoin olla itse aktiivinen ja liikkua kaupustelemassa, sillä "jos jengi ei voi ravata täällä niin pitää vähän ite juosta ympäriinsä". Asiakkaille aineen vieminen sujuu aika ajoin mukavasti ja luontevasti, esimerkiksi "silloin kun on prätäkä niin kyl mä sanon monesti et kyl mä voin heittää himaan et se on kyllä loistavin tekosyy lähtee ajaan." Aina se ei ole stressitöntä, sillä paketti mukana on usein "skitsona" mahdollisen poliisiratsian takia. Asioiden hoitamiseen voi tarvita prätäkää useammin autoa. Kilu kuvaa autoiluaan seuraavassa lainauksessa.

"Kyllä tulee noita kilometrejä, varmaan tulis yheksäkyt prosenttia vähemmän jos ei olis tätä juttua minkä takia näitä kilometrejä tulee, että tuossa laskin et edellinen öljynvaihtoväli oli ykstoista ja puol tuhatta kilometriä ajoin niin tota laskin sit per päivä paljo tekee niin 168 kilometriä vuorokaudessa niin kummiskin kun mäkin oon päivät töissä ja yöt pyrin joka yö nukkumaan eikä tässä nyt välillä kun ajaa vaan."

Auto voi näin toimia yhtenä tärkeimmistä keskitason myyjän työvälineistä. Sen avulla hän voi kuljettaa ainetta asiakkaalle mutta auto voi myös toimia myynti-konttorina, jossa asiakas vierailee. Autoilla hoidellaan asioita usein yhdessä. "Ei silläkään kovin paljon niitä kavereita ole", kuvasi Miksu sitä, miten hän hoitelee Aivojen kanssa asioita ja on samalla hänen seuranaan. Liikkuminen on usein myös täysin normaalia erilaisissa liikkeissä asioimista, "asioiden hoiteltua", joten laitton toiminta on vain osa asioiden hoitamisen kulttuuria. Autolla käydään esimerkiksi kioskeissa täyttämässä vedonlyöntejä. Vedonlyönti tuo lisää jännitystä arkeen ja koska sitä harrastavat tietävät paljon vedonlyöntiensä kohteista, niin joskus voiteaan suuriakin summia. Veikkaustositteita ja veikkauksella saatuja voittoja ei aina haeta samasta paikasta. Yhteen kioskiin laitetaan veto vetämään, toisessa tarkistutetaan kuponki ja lunastetaan mahdollinen voitto pois. Tähän voidaan tarvita muita, kioskien henkilökunnalle tuntemattomia henkilöitä, jotka tekevät myyjälle kaverinpalveluksia. Voittokuponkeja ja -tositteita voidaan kierrättää senkin jälkeen, kun voitto on nostettu. Kuittikauppaa ja tositteita erilaisista vedonlyöntivoitoista voidaan säilyttää siltä varalta, että viranomaisille joudutaan todistelemaan sitä, miten rahaa on ansaittu ja miten sitä on menetetty.

Autoilla pääsee myös sellaisiin tapaamisiin, jotka liittyvät esimerkiksi huumeiden myymisen kannalta sovittaviin asioihin. Näissä tapaamisissa sovitaan asioista asianomaisten kanssa, esimerkiksi siitä, miten myyjä saa itselleen huumeet ja mitä ja miten hän maksaa niistä. Tapaamisia varten "pitää oppii olemaan ajoissa, koska

sitä arvostetaan". On kohteliasta olla paikalla ajoissa, kun asioista ja taktiikoista sovitaan. Tapaamiset opettavat noudattamaan tiettyjä käyttäytymisen perussääntöjä. "Joutuu skarppailemaan", kuten Sampsa totesi. Tärkeissä tapaamisissa puhelin voidaan sulkea ja irrottaa siitä akku ja kortti. Tämän jälkeen puhelinta ei ilmeisesti voi kuunnella, ainoastaan paikantaa. "Tällä pelataan se viimeinen kymmenen prosenttia siitä (puhelinkuuntelun) mahdollisuudesta pois". Tapaamisissa sovitaan asianomaisten kesken myös käytettävän koodikielen luonteesta, "pidetään niin sanotusti puhuttelu ettei hölistä turhia". Puhuttelussa sovitaan sanasto ja termit sekä aihealue, jota esimerkiksi puhelimesta käytetään myyntiä hoidettaessa sekä se, mitä milläkin termeillä tarkoitetaan. Osalliset voivat sopia esimerkiksi "kahville menosta." Näin kauppa voidaan hoitaa mahdollisimman luontevalla tavalla, yksinkertaisesti ja käytännön järjellä (Junninen 2006, 65). Osapuolet saapuvat paikalle ja tietävät, mistä tapaamisessa on kyse. Kilu täsmentää asian yksinkertaisuutta:

-Miten tollanen onnistunut kauppa hoidetaan?

-No ennalta käsin, et jos nyt joku saa vaikka, sanotaan et kari x joka on vaikka isännän roolissa ja se sanoo että tuu käymään ja mä meen käymään siellä ja sitte se sanoo että nähäänkö ylihuomenna vaikka kahentoista aikaan siellä ja siellä, nii mä tiedän että asia on selvä. Ja mä meen sit sinne ja se antaa sen tavaran, millon missäkin, ei sillä paikalla nyt ole niinkään väliä. Päivän aikaan, että minä en paljo enää yhdeksän jälkeen enää lähde mihinkään, että se on ihan turhaa riskiä ottaa. Kun yleensä ne monilla venyy sitte aamuyöhön että kolmen neljän maissa on ihan paras niin vittu mua inhottaa se kaikki yö...

K; Niin et kaikki on ihan pimeätä ja?

V; Joo, et yöllä se on niin riskialtista tuolla liikkua kun millon ne pysäyttää ja sitte ne kattoo tiedot ja että on merkintä nii sit ne katsoo paikat ja sit ne tulee himaan ja sit voi tapahtua ihan mitä vaan...

Autolla kuljettaessa on syytä kiinnittää huomiota kuljetuskalustoon. "Mitä huomaamattomampi ja siistimpi, sen parempi", totesi eräs haastateltu käyttämistään autoista. Huomiota herättämätön auto on suhteellisen siisti, mutta ei kuitenkaan liian uusi. Auton valmistajaan on myös syytä kiinnittää huomiota, koska liian hieno auto herättää helposti turhaa huomiota. Toisessa ääripäässä, alemman tason käytössä olevat, katsastamattomat ja epäsiistit autot ovat omiaan herättämään virkavallan huomiota vielä enemmän, aivan samoin kuin epämääräinen ja huolimaton ajotyyli. Kuskin tulisi noudattaa hyvää ajokulttuuria: hänen pitäisi huomioida vilkun käyttö, hän ei saisi ajaa ylinopeutta tai tehdä äkkinäisiä liikkeitä, hänen olisi annettava tietä jalankulkijoille ja pyöräilijöille. Turhien pysäytysten välttämi-

seksi olisi huolehdittava siitä, että auton katsastus on voimassa, kaikki valot toimivat ja mukana olevat henkilöt käyttävät turvavöitä. Kuski ei myöskään saa juoda liikaa alkoholia. Matkanteko voi päättyä puhalluskokeeseen. Esimerkki kenttäpäiväkirjasta kuvaa osaa asioista, joista kuskin on huolehdittava autolla ajettaessa:

Haetaan jengiä mukaan, sanoo Jouni kun astumme baarista ulos. Mitä luulet, kauan kestää et meidät pysäytetään tällä autolla ja tällä ryhmällä, kysyy Gunnar leppoisasti. Matkalla autolle haetaan kioskilta kaljaa ja tupakkaa. Kaksi sikspäkkiä ja riittävästi tupakkaa. Autoon päästyään pojat riehuvat hetken ja heittelevät toisiaan hanskoilla. Jouni tosin huomauttaa kaikille turvavöiden tärkeydestä turhien pysäyttämisten välttämiseksi. Kaikki laittavat vyöt kiltisti kiinni. Kaljaa juodaan huomaamattomasti. Muistat sä kun joskus ajeltiin sun autolla ja otettiin ne liftarit kyytiin, kysyy Gunnar Uskolta ja jatkaa. Sit ne alko kyseleen meiltä et mitä me tehään työkseen ja sä sanoit et tapetaan ihmisiä. Ne sano saman tien et kiitos me jäädään tässä kyydistä pois. Tarina naurattaa. Jouni komentaa leikkisästi ajamaan asunnolleen. Matkalla ajamme poliisiaseman ohi.

-On se hyvä että noita poliiseja on ja riittää. Eihän siitä mitään tulis jos meidänlaiset olis vallassa, lausuu Usko.

-Täys anarkia vaan. Narkkeja kuolis ainakin enemmän aiheesta aiheeseen, veistelee Gunnar takaisin, samalla kaivaen puhelimen taskustaan ja näpyttäen siihen numeron.”Tääl on sun pahin painajaisesi”, hän aloittaa keskustelun puheluun vastaajalle.

-Jumalauta, meillä on poliisit perässä, sanoo Gunnar etupenkiltä kun olemme päässet keskustasta ulos. Kaikki menevät hetkeksi hiljaiseksi. Suorastaan jähmettyvät.

Taustapeilistä näkyy poliisiauto. Se kuitenkin kääntyy. Oisit alkanu ajaa karkuun, virnistää Gunnar helpottuneena. Loppumatka sujuu nopeusrajoituksia noudattaen ja musiikkia kuunnellen.

Vuokra-autoja voi käyttää anonymimpään liikkumiseen. Ne vuokrataan väärillä papereilla, mikäli sellaiset sattuu omistamaan. Hyvillä suhteilla voi saada vuokratua auton ilman papereitakin. Jos auton saa koeajoon jostakin liikkeestä, sitä voi kätevästi hyödyntää liikkumiseen ja asioiden hoiteluun. Huumeita voi myös sijoittaa autoon. Se jätetään sovittuun paikkaan, ja joku hakee sieltä huumeet sopivana ajankohtana, lastaa ne omaan autoonsa, ja piilottaa ne uudelleen. Puhelinseurantaa

voidaan tehdä, vaikka puhelin ei olekaan päällä. Poliisi voi seurata tietyn puhelimen liikkumista, koska se lähettää signaalia koko ajan. Tämän takia puhelimia "ajelutetaan" mukana. Jos poliisin epäillään seuraavan toimintaa, puhelin saatetaan laittaa jonkin henkilön mukaan. Tämä henkilö kiertelee eri paikoissa, jopa muissa kaupungeissa toisen henkilön puhelin mukanaan. Samaan aikaan esimerkiksi puhelimen omistaja hoitaa varsinaisen huumekaupan joko toisten puhelimien avulla tai ilman puhelimia. Myyjä voi antaa oman puhelimensa apurilleen ja saa tältä toisen puhelimen omansa tilalle. Apuri vie puhelimen jonnekin ja soittelee puheluita täysin asiaan kuulumattomille henkilöille. Entisajan, poliisin mahdollisen seurannan takia autoilla tehdyt "ketunlenkit" (Heinonen 1989) ovat muuttaneet hiukan muotoaan. Nykyisin ajelutetaan puhelimia, ei enää niinkään henkilöitä. Arki on asioita hoidettaessa muutenkin täynnä taktikointia.

Henrik alkaa puhua hiljaisella äänellä. Siirrymme lähemmäksi pöytää. Hän piirtää paperille kuvioita, selventää asiaa. 'Vähän olo helpottanut kun saatiin yksi juttu hoidettua pois alta. Siihen meni kaiken kaikkiaan yli viikko ja koko ajan joutu olee varpaillaan. En edes tajunnut mutta oli ollut omat tyypit seuraamassa koko ajan kun juttua hoidettiin. Ne ois ollu siinä valmiina pistämään rätätätä jos jotain olis sattunu. Mulla oli sitte itse tilanteessa kun ne juoksutti mua paikasta toiseen niin valepukua päällä. Kertakäyttöhuppari ja aurinkolasit ja vielä vähän klenkkasin niin että se varmaan huomasi sen. Henrik jatkaa puhettaan hoidetusta jutusta sinne tänne poukkoillen. Hän väänättää sätkää ja valittelee vilustumistaan. 'Voi olla tosiaan somaattista kun toi stressi laukes just.' Yrittää soittaa kaverilleen tarkistaakseen että kaikki on hyvin. 'Oon ollu huolissani kaverista kun siitä ei o kuulunu tänään mitään vaikka oli puhe että soitetaan. Varmistetaan että kaikki on ok sillä ja mitään ei ole sattunu.' 'Tuolla on niin tyhmää jengiä että tuntuu siltä kun ne oikein haluais jäädä kiinni. Ei sillä tavalla asioita hoideta. Rehennellään muille ja tuntemattomille ja pidetään itseään niin vitun kovina, et meil on oikein jengi. Ja eihän nyt jumalauta tuolla baareissa huudella asioita. Kauan se kestää kun joku tulee paikalle tai niitä aletaan seuraamaan.'

Sutherlandin (1938, 159) mukaan ammattirikollisten oleskelualueen napa on jokin kohtaamispaikka. Siellä kaikenlaiset rikolliset tapaavat toisiaan joko aikaa viettäkseen tai liikeasioita hoitaakseen. Tapaamispaikkana voi olla biljardi- tai muu sali, kahvila, kantabaari tai ravintola, mikä tahansa yleisölle avoin paikka, missä toiminta on vapaamuotoista ja strukturoimatonta ja siten sallii kaikenlaisen tarpeellisen vuorovaikutuksen (Aromaa 1983). Yleisöltä ei-avoimet paikat eivät lukeudu näihin, vaikka joissakin ravintoloissa näitäkin on.

Autolla mennäänkin usein johonkin ravintolaan. Kyydillä ei aina haluta herättää huomiota, joten autoa ei ajeta aivan baarin eteen. "Ei ikinä oven eteen", totesi Gunnar autolla baarin eteen ajamisesta. Todellisuudessa säännöstä lipsutaan. Toisinaan ollaan rehvakkaalla tuulella ja halutaan herättää huomiota. Silloin autolla ajetaan tietenkin kapakan oven eteen. Erikoinen tai kalliimman luokan auto viestii baarin ikkunasta ulos katselijoille sisään tulijoiden statuksesta. Ravintolaan ajetaan myös taksilla, jos ei ketään tuttua ole kuskina. Taksin kuljettajakin voi olla tuttu henkilö, joka jo tuntee kyydin tilaajien kuviot eikä pelästy pienistä. Aina kuskia tai autoa ei ole tarjolla tai ollaan vähissä rahoissa, joten lähimpään baariin joudutaan kävelemään. Ravintoloilla on roolinsa myyjän ammatin kannalta. Tapaamisista ja sopimuksien teosta ei pääse eroon ravintoloissa, joten ne voidaan yhtä hyvin sopia ravintolaankin. Toisaalta taas muut asiat voivat jäädä hoitamatta ravintolassa oleilun vuoksi. Sopimuksien aiheuttamaa stressiä yritetään lieventää alkoholilla ja alkoholin vaikutuksen alaisena "kättäpäällesopimukset" unohtuvatkin helposti. Yleensä kukin juo makunsa mukaan ja omaan tahtiinsa ja jokainen hakee juomansa itse. Joskus juodaan kännit, ja silloin tapana on, että jokainen maksaa (moraalinsa ja rahavarojensa mukaan) vuorollaan kierroksen pöydässä olijoille. Eniten innostuva, juomiseen "syttyvä" useimmiten maksaa kuitenkin eniten koska haluaa seurata juomiseen. Maksaja juomiselle löytyykin useimmiten, silloin juodaan hänen "piikkiinsä". Toisille tarjoamisella voidaan myös maksaa tulevia tai menneitä maistiaisia takaisin.

Ravintoloissa juomisen ja syömisen lisäksi on mukava vaihtaa kuulumiset ja kuulla juorut. Ravintola tai muu tapaamispaikka voi toimia myös "värväysmestana", jossa "värväri" rekrytoi uusia tai jo kuvioissa olleita henkilöitä eri tehtäviin. Alkoholin avulla näissä "puoli-avoimissa" markkinapaikoissa on myös hyvä hoitaa pienimuotoista kaupantekoa (May & Hough 2004). "Saman lähion jermut" tuntevat ravintolan pöydässä oleilevan myyjän ja tulevat tekemään kauppoja tai viattomina tiedustelemaan, olisiko esimerkiksi tupakkaa jossakin myytävänä. Kannabiksen käyttöä ja myyntiä ei lähiökuppiloissa välttämättä vierasteta, ja joskus voidaan käydä yhdessä baarin nurkalla vetäisemässä yksi jointti, illan kuluessa ehkä toinenkin "tasoittava". Jointteja kun voi kääriä suhteellisen huomaamattomasti pöydässä tai vessassa, jos niitä ei ole valmiiksi käärittynä mukana. Kannabiksen käytöstä voidaan tiedustella vaikkapa seuraavanmuotoisella keskustelunavauksella.

-Poltat sä?

-En mä enää, ehkä jotain vihreetä.

Puheet vihreästä teestä, irtotupakan käyttäminen ja sen kääriminen, valmiit pahvi-set filterit pöydällä tai irtotupakan seassa, rizzla-paperit, puheet poliisista sekä pidätyksistä lisäävät tunnetta siitä, että "kyllä koira tuntee koiran". Usein pikku paketti siirtyy ostajalle pöydän ääressä istuessa, esimerkiksi sujauttamalla se käte-

västi pöydän alitse. Myyntitapahtumaan voi osallistua myös useampi henkilö. Rahat annetaan toiselle myyjälle, toinen antaa huumeen ostajalle. Kenttäpäiväkirjan esimerkki kuvaa erästä kannabiksen myyntikertaa:

Paikalla istuu kaksi kaverusta, Tero ja Harri, pyöreässä pöydässä. Puhelimet, kaljat ja röökkit pöydällä. Baari on hiljainen. Kaksi vanhaa miestä istuu yksinäisinä pöydissä, tuoppeihinsa tuijottaen. Ravintolan omistaja hääreilee omiaan. Osta auto, virnuilee Tero. No mitä me sit saatais sulle myytyä, hän jatkaa hymyillen. Harrin puhelin soi koko ajan. Välillä siihen soittaa joku kaveri, välillä nainen. Nainen on humalassa ja vaatii Harria luokseen. Harrilla palaa käämi ja hän lyö naiselle luuria korvaan. Se jallittaa sua ihan kybällä, hihittää Tero. Teron puhelin soi. Joo, mä tuun käymään siinä pihalla. Jäämme Harrin kanssa odottelemaan. Harri kiroilee naistaan ja tuttujaan, jotka ovat tehneet jotain tyhmyksiä. Tero palaa melkein saman tien. Mukanaan hänellä on joku nuorempi hahmo. Pöytään tullessaan hän esittelee itsensä ystävällisesti. Kaverukset vittuilevat leikkisästi hänen lompakon ketjusta. Kuus ossia ja viis palaa, laske paljo se tekee, Tero sanoo Harrille. Mä en jaksa, laske ite, kivahtaa Harri ja lyö röökiaskinsa pöytään. No et sä sitten saa rahaakaan, toteaa Tero. Hetken hiljaisuus. No hei, kuus kertaa viistoista, se tekee öö yheksänkymppiä, alkaa Tero laskea. Viis kertaa viis, se on kaksykyviis, hän jatkaa. Se on liian vähän, murisee Harri. No kutosen mukaan sitte. Ne on kuitenkin mukavaa jengiä, ei viitti rokottaa liikaa. Eli kolme kymppiä, vastaa Tero. Harri ei sano mitään, nyökyttelee vain päätänsä. Kun kaverukset ovat päässeet hinnasta yksimielisyyteen, nousee ketjulompakkomies ja menee suputtamaan jotakin Harrin korvaan. Oli ihan hyvää viimeksi, en mä ainakaan kuullu valituksia keneltäkään. Ihan kumpi vaan käy, mitä nyt tulee vastaan, hän sanoo lähtiessään kovempaa ja poistuu paikalta moikaten. Harrikin haluaa lähteä, syömään. Ei vielä voi mennä, ne tulee ihan just käymään, estelee Tero. Toi on muuten ihan hyvä tyyppi, ei vedä ite liikaa, ei sekoile, ei kysele liikaa eikä tee numeroa aiheesta, toteaa Harri lähteneestä. Niin, kun se on sekoilunsa sekoillu, jatkaa Tero. Tupakkaa palaa lähes ketjussa. Kaverukset puhuvat kusipäistä, joita tuntevat. Toinen vanhoista miehistä puhuu pöydässä itsekseen. Paikalle saapuu vanhempi pariskunta. Mitäs nuoriso, tervehti nainen ja lähtee tilaamaan kaljan. Pariskunnan mies istuu Teron viereen. Nainen juttelee tiskillä baarimikon kanssa. Eli kuus kukkaa ja viis lätäkää, yhteensä satakaksikymppiä. Käykö, aloittaa Tero heti. Joo, käy, toteaa mies ja kaivaa taskuaan. Tos on ensin satanen, ja hetkinen, jossain on kaksikymppi-

nen. Samaan aikaan Tero kaivaa omasta taskustaan nyytin ja laskee sen pöydälle, ison kämmenensä alle. Toisella kädellään hän ottaa rahaa vastaan mieheltä ja kun on saanut rahat kouraansa, ojentaa ne edelleen Harrille. Mies ei tajua ottaa nyyttiä Teron käden alta. Mitäs vittua tuolla tapahtuu, nousee Harri tuoliltaan teatraalisesti huutaen. Ja tunkee samalla rahat taskuunsa. Tero ja mieskin nousevat seisomaan. Useimpien paikalla olijoiden katseet kääntyvät Harrin katseen suuntaan ja Tero saa työnnettyä nyytin miehen käteen. Vittu sä oot ovela, sanoo Tero Harrin hämähäisestä. Kolmikko istuu alas. Nainenkin tulee pöytään. Keskustelu alkaa heidän vanhemmistaan ja heidän kunnostaan. Nainen juo nopeasti kaljastaan puolet ja pariskunta alkaa tehdä lähtöä. Lähetään mekin syömään, sanoo Harri. Baarista poistuttaessa pariskunnan mies pitää kohteliaasti ovea auki. Kaikkea hyvää, huikkaa Harri heidän mennessään autolleen.

Riskinä ravintoloissa myydessä on se, että ulkopuoliset kiinnostavat toimenpiteeseen helposti huomiota. Ravintoloissa tapahtuvassa kaupankäynnissä sekä myyjä että ostaja voivat olla ainakin alkoholin vaikutuksen alaisina. Esimerkki kenttäpäiväkirjasta kuvaa yhtä tällaista hasiksen myyntitapahtumaa helsinkiläisen yökerhon miestenhuoneessa.

Torvis tulee ryminällä sisään. Kännissä. Mölyää. Hänen perässään tulee ulkomaalainen mies, näyttäisi olevan Afrikasta kotoisin. Torvis selittää hänelle jotain englanniksi ja he painuvat koppiin. Vessan ovi jää auki. Torvis kaivaa reisitaskustaan levyn pilveä. Afrikan vahvistus hamuaa koko palaa, Torvis ei anna vaan alkaa purra reunaa hampaillaan. Huomautan jotain siitä, että ovi on auki ja että olemme yleisessä ravintolassa. Torvis nauraa, ei täs mitään. Hasislevy ei suostu murtumaan siististi vaan Torvis saa suuhunsa ja käteensä pieniä lohkoja. Ne ovat täynnä sylkeä kun ne vaihtavat omistajaa, pienet palat yksi kerrallaan. Vessaan tulee joku, huomaa epämääräisen tilanteen ja kävelee nopeasti ohi. Torvis saa lohkottua mielestään tarpeeksi afrikkalaiselle, täts inaf. Musta mies haluaa lisää, Torvis ei anna vaan laittaa lopun palan takaisin taskuihinsa. Hän saa käteensä jotain soitinta muistuttavan laitteen ja musta mies häviää vessasta ulos. Kato, hyvä korvalappustereo, nauraa Torvis ja pureskelee suuhunsa jäänyttä hasista. Se juoksee tomaatille ja tuo mulle rahaa. Sain ihan sika-hinnan, hän jatkaa. Painumme takaisin pöytään. Mitä vittua se oli, kysyy yksi pöydässä olijoista. Todella fiksum. Musta mies tuo pian rahaa pöytään, antaa sen "huomaamattomasti" Torviksen käteen pöydän alla, ottaa pöydältä stereonsa ja häviää baarin ihmisvilinään.

Vaikka usein viihdytään itselle tutuilla seuduilla, joskus käydään "pullistelemassa" yökerhoissa. Varsinkin arki-iltoina, jolloin tavallinen kansa nukkuu, amatöörit ovat poissa ja ammattilaiset paikalla. Pieni paketti kokaiinia yökerhossa voi vaihtaa omistajaa kätellessä ja maksu siirtyy laskun yhteydessä tai vaihtoehtoisesti paketti piilotetaan vessasta haettavaksi ja niin edelleen. Yökerhoissa juhlimisen on nähty ajavan myös muita funktioita. Myyjä ja asiakas voivat yhdessä juhliessaan samalla tarkkailla toisiaan. Molemmat tarkkailevat sitä, miten toinen käyttäytyy, ja määrittelevät sitä, onko yhteistyökumppani luotettava: ihmisestä kun näkee paljon hänen ollessaan alkoholin ja/tai aineiden vaikutuksen alaisena (Reuter & Haaga 1989). Yökerhoissa vietettävää aikaa kuvaa esimerkki kenttäpäiväkirjasta.

Pian tuleekin pilkku ja Toni kännissä ilmoittaa haluavansa lähteä vielä johonkin. Auton luona hän huutaa kovaan ääneen pilvestä. 'Hyshys', huutaa Artsi. Toni ilmoittaa haluavansa huorabaariin. Tiskille juotavaa hakemaan. Portsarit heittävät jonkun ulos. 'Mä olen niin herkkä että mä rakastuisin heti johonkin huoraan. Sitte mä haluaisin pitää siitä koko ajan huolta ja ei siitä mitään tulis. Sen takia mä kohtelenkin niitä kuin huoria', sanoo naisen pöydästä karkoittanut Toni ja lähtee hakemaan lisää juotavaa. 'Voi vittu, viimeks kun olin täällä niin lopulta tuli joku homo juttelemaan kun mulle ei kelvannu ykskään huora. Sanoin sille että lähe nyt nopeesti ettei tu turpaan', sanoo Toni tullessaan takaisin pöytään viskisoodan ja kolmostuopin kanssa. 'Voi noille huorille olla kohteliaskin', sanoo Artsi. Valo-merkki lähestyy ja kolmostuoppeja ja viinapaukkuja kuluu kiihtyvään tahtiin. Toni lähtee vessaan. Takaisin tullessaan huutaa miten siellä oli kyttyä. 'Niin varma kyttyä, ei voinu erehtyä. Sanoinkin sille että mitäs vittua kyttyät'. Artsi yrittää rauhoitella toista sanomalla että totta kai niitä voi olla tälläsessa paikassa ja että nyt me herätetään turhaa huomiota. 'Vittu säkin oot kyttyä', sanoo Toni viereiseen pöytään kauluspaitaiselle miehelle.

Myyjien ja asiakkaiden tiedossa on useimmiten se, missä ravintoloissa saman alan ihmiset viettävät aikaansa. Tämän tietävät usein myös poliisit: ravintoloissa sisäinen yhteydenpito on helppoa ja nopeaa, mutta samalla se suosii poliisin harjoittamaa valvontatoimintaa (Aromaa 1983, 84-86). Sen, että poliisit tietävät, puolestaan tietävät myyjät ja heidän kauttaan useat muut näissä paikoissa aikaansa viettävät ihmiset. Ravintolasta poistutaan ja sitä boikotoidaan, mikäli se mielletään "kyttien mestaksi". On myös yritettävä muistaa varoa, sillä "siviilit kyselee ostettavaa". Pöydistä kyräillään viereisten pöytien ihmisiä ja puhutaan hiljaa, koska siviilipoliisien ajatellaan istuvan samassa ravintolassa. Voidaan myös miettiä sitä,

kuka ravintolassa istuva onkaan poliisin vasikka. Kantaravintolassa vierailevista tuntemattomista henkilöistä voidaan myös ajatella, että siviilipoliisin sijaan he ovatkin esimerkiksi Aivoille työskenteleviä henkilöitä, jotka ovat tulleet ottamaan selvää, miten myyjät käyttäytyvät yleisessä ravintolassa. Poliisin lisäksi parano-idissa maailmassa on varottava oman puolen miehiä, sillä aina silloin tällöin kuulee juttuja, joissa "isompi jehu laittaa toisen tyypin tiedustelemaan miten hövelisti sitä oikein puhuu". Hän haluaa tietää, rehentelevätkö he, tuhlaavatko he rahaa näkyvästi tai käyttäytyvät muuten typerästi.

Yhden tai useamman huumeen käyttö voi olla pääasiallinen mielenkiinnon kohde, mutta alkoholin käyttö "jengissä" on lähes jokapäiväistä toimintaa. Alkoholi toimii niin sosiaalisena liimana ylläpitäen yhtenäisyyden tunnetta ja ryhmäsolidarisuutta kuin myös juhlimisen välineenä ja symbolisena keinona osoittaa maskulinisuutta (Maunu 2011, 18). Jengissä alkoholilla on huumeiden käyttöä selvempi syy-seuraussuhde väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Hunt & Laidler 2001). Alkoholin käytön takia ravintolassa aiheutetaan joskus pahennusta. Siellä melutaan tai huudellaan omassa tai vieraassa pöydässä istuville. Haastetaan riitaa ilman aihetta. Sanaharkasta saattaa seurata tappelukin. Osansa siinä saavat niin maanmiehet kuin paikalle erehtyneet maahanmuuttajatkin. "Kaikenlainen stressi laukeaa baareissa." Poliisi selvittää viime kädessä baaritappelut. Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen on joillekin huumemarkkinoiden toimijoille "periaatekysymys", vaikka yleisessä tiedossa on varsin hyvin se, että "aina tulee takaisin, kun niille alkaa vittuilemaan". Tietoisuus siitä, että poliisin vastustaminen on turhaa ja aiheuttaa vain lisää ongelmia, unohtuu silti aika ajoin.

Mikäli aamupäivä, iltapäivä tai ilta ravintolassa kuitenkin sujuu hyvin, on sieltä hyvä siirtyä takaisin luokkuun tekemään kauppaa tai tarjoamaan jermuille jotakin. Aloitteen tekee usein joku muu kuin asunnon omistaja. "Mut vaan haetaan baarista et tuu nopeesti käymään himassa", kuvasi eräs informantti sitä, miten ihmiset haaluavat häntä takaisin luukullensa. Tapahtumaa kuvaava ote on kenttäpäiväkirjasta.

Kaikki liikkuvat ulos ravintolasta sanoja vaihtamatta, parkissa olevalle autolle. Samu hyppää puikkoihin ja ajamme asunnolle. Asunto on pimeä ja sotkuinen. Todella sotkuinen. Lukuisia avattuja ja käytettyjä pillerilevyjä, pulloja ja pölyä. Pikkupöydällä on sotkun keskellä lasilevy, jonka päällä on valkoista jauhetta. Samu kysyy heti piriä. Onks kellään luottokorttia, hän jatkaa katsellen jauhetta. Joku kaivaa hänelle naurellen jonkin muovikortin. Samu kyykistyy pöydän eteen, tekee viivoja lasin päälle ja vetää kahdet viivat sieraimiinsa. Nokat vedettyään Samu kääntyy Jormaan päin. Jorma kaivaa hänelle kannissa rahoja taskustaan. Rahaa tippuu taskuista maahan. Onks sulla kaikki siinä, kysyy Samu. Ei ihan kaikki, vastaa Jorma. Jotain satanen puuttuu. No voi vittu, ei täs muuten olis hätää mut kun

ei mulla oo itellänikään ja mä joudun maksamaan sen ite pois. No hei, onks sulla vielä sitä kukintoa. Anna mulle sitä sillä satasella ni mä pistän sen meneen, ratkaisee Samu tilanteen. Mä annan sulle sitä viidellä sataa, koittaa Jorma. Ei onnistu kun mä en saa menee sitä tosta noin vaan, sanoo Samu ja napsauttaa sormiaan. Jorma lähtee hoipertelemaan kätkölleen, Samu liikkuu hermostuneesti ympäriinsä sekasotkun keskellä. Jorma tulee yllättävän nopeasti takaisin. Hänellä on kädessään iso säkki kukintoa. Paljo tos on, kysyn. Joku puoli kiloa, näyttää vaan isolta, vastaa Jorma totisella naamalla. Onks fiktiä, kysyy Samu. On tos jossain mihin se viimeks jäi, sanoo Jorma itseksensä ja alkaa kaivaa puntaria kaaoksen keskeltä. Kännissä hän on yliolkainen liikkeissään, aiheuttaen tavaroiden putoilemista ja kaatui-lemista siellä täällä. Laitetaanko valot et näkee jotain, Samu sanoo irvailen, valokatkaisijasta vääntäen. Kämpästä tulee entistä hurjemman näköinen. Valoista huolimatta puntaria ei löydy. Kauppaa men- nään tekemään toiseen huoneeseen, toisen puntarin luokse. Kauppa toimitetaan sulassa sovussa ja molemmat palaavat olohuoneeseen. Samu ottaa rullatun setelin käteensä ja vetää vielä viivat sieraimiinsa. Mul alkaa muuten ens viikolla loma, sanoo Samu hymyillen. Mitäs meinaat lomallas tehdä, kysyy Jorma humalaisen kohteliaasti. Meinasin ottaa ihan iisisti kun tää työnteko muuten on menny tälläseks, vastaa Samu. Joo, se on ihan hyvä ottaa välillä iisisti, toteaa Jorma. Samun puhelin alkaa soida. Ja itse asiassa, nyt mun pitää taas juosta kun tää meni näin myöhään. Rauhaa. Huutaa Samu ja lähtee. Huh- huh, sanoo Jorma ja istuu tuolille, puhalttaa ulos pitkään ja alkaa tehdä jointtia. Miks sä sille annoit rahaa jos se kerran osti sulta jotain, kysyn. Mä ostin siltä kympin kolaa. Ettei jätkät ala pitää pellenä, vastaa Jorma. Jättää jointin teon, kaivaa pussin, nousee ja kaataa val-koista jauhetta lasilevyille, hakee jauhetta ja tekee siitä viivat van- halla kirjastokortilla.

6.3 Takaisin luukkuun

Yksin ollessaan, ilman asiakkaita, hiljaisina hetkinä, vaikutuksen alaisena tai ei, myyjän arki kuluu esimerkiksi jemmaamisen parissa. Asiakkaat ovat tottuneet siihen, että myyjä on lähes aina asunnollaan tai paikallisessa ravintolassa. Jos myyjä ei ole tavoitettavissa pitkään aikaan, asiakas voi tulla etsimään huumeita ilman niiden omistajan lupaa. Tosielämässä pelko kuitenkin on useimmiten turhaa, ja varsinaiset murtautumiset myyjän asuntoon ovat harvinaisia. Osa jemmaista voi olla myyjän asunnossa, josta löytyy erittäin paljon piilopaikkoja pienille "pussu-

koille". Aktiivinen myyjä ei muista kaikkia asuntonsa jemmoja. Isommat erät tavaraa sitä vastoin muistaa. Amfetamiinin vaikutuksen alaisena osa alemman tason myyjistä tekee "keikkoja" eli käy varastamassa tavaraa. Keikoilta varastettu- ja isompia esineitä koitetaan piilotella asuntoon. Alla olevassa haastattelulainauksessa pariskunta muistelee jemmaamista.

Niinku sä teet monta kertaa sillee et tänne tuodaan joku hirvee hervoton säkki tälle tai sä heität sen tost mulle eteisest ja sit sä meet saman tien slädäm ovi kiinni ja mä oon täällä vittu hirveet säkit kädessä ja varastettuu eteinen täynnä ja sua ei saa puhelimella kiinni...

-Mitä tavaraa täällä muka on ollu?

-No siis muistele nyt vaikka kun sä tulit puol kahen aikaan yöllä vittu kuus tietsikkaa laatikoissa ja hirvee kiire ja sit mä kysyin et mihin sä oot menossa ja sä sanoit et mä käyn tuolla jä mä olin et vittu et varmaan jätä mua tänne noiden tietsikoiden kaa tähän aikaan yöstä et mihin helvettiin mä tungen ne ja sä olit et keksi joku jemmaapaikka niille et kyl sä keksit et kyl sä oot ennenkin osannu et kyl sä tiedät et mitä niille tehdä ja vittu mä revin tuolta eteisestä sen sokkelin kato kun mihin laitetaan kengät, no se oli nauloilla kiinni yritin tosi hiljaa vääntää ja vihdoin ja viimein sain sen auki ja tungin ne tietsikat sinne, ne kaikki viis tietsikkaa sinne ja löin sen kiinni niin vittu sit ne jäi kato tän verran näkymään sieltä kun ne oli niin korkeita ne paketit ja ei vittu kun ulos ne kaikki sieltä ja mä meinasin yhes vaihees et mä lähen kans ovesta ulos enkä mä tuu takas ennen ku siel on joku ratkasu tapahtunu."

-No vittu, pelkäsit omaa persettä niin paljon.

-Enhän pelänny, siis kyse ei ollu pelosta, mä oon aina sanonu et mä en pelkää..

-Mitään (heh).

-Ei, vaan poliiseja mä en pelkää.

-Pelkääthän.

Seteleiden ja kolikoiden laskeminen, niiden säilyttäminen ja mahdollinen eteenpäin tilittäminen on yksi myyjän pakollisista toiminnoista asunnossaan. Rahojen laskeminen ei ole miellyttävää, itse asiassa "se on vittumaista puuhaa kun ei muista ja saa koko ajan laskea rahoja uudestaan et oliko tossa nyt tonni vai viissataa", mainitsi Miksu käteisen laskemisesta. Kätevintä myyjän on kuitenkin saada mak-su käteisellä. Useat myyjät antavat aineita velaksi samalle henkilölle jopa useita kertoja peräkkäin ja tekevät näin useammille henkilöille, joten ilman käteiskauppaa jonkinlaisesta kirjanpidosta ja velkalistan täyttämisestäkin tulee arjen toiminto. Alalla kokemustaan kartuttava myyjä pyrkii välttelemään tavaroiden ottamista

vaihdossa. Tavaravaihdossa ottaminen merkitsee tarjonnan lisäämistä ja asunnon täyttymistä entisestään (Kinnunen 1996, 104). Kirjanpito ja asunnon siivous saattaa helpottaa, mikäli myyjä ei suostu myymään velaksi ja myös hänen asiakkaansa uskovat tämän. "Nykyään pyrin pelkkään käteiskauppaan..." on Miksun mukaan nimenomaisesti pyrkimistä. Aina välillä joutuu ottamaan tavaraa vaihdossa ja antamaan velaksikin.

Myytävän aineen, kuten amfetamiinin, punnitsemista eli viktaamista varten myyjällä voi olla useita vaakoja. Digitaalinen vaaka ja pesola eli putkivaaka ovat punnitsemistarkoitukseen käytännössä parhaiksi havaittuja. Digitaalinen vaaka on tarkka, putkivaaka puolestaan kätevän kokoinen ja kulkee mukavasti mukana. Kokenut myyjä tuntee ilman vaakaakin jo aineen määrästä, koostumuksesta ja muodosta sen, kuinka paljon hänellä suurin piirtein on ainetta kädessään. Myyjä voi viktailla valmiita pussukoita asiakkaita varten. Hiljaisten hetkien toimintona on silloin tällöin huumepakettien purkaminen. Aivoilta tullessaan aineet voivat olla hyvin pakattuina tuoksunsa vuoksi. Alla olevassa kenttäpäiväkirjaotteessa kuvataan yhtä "hyvää artikkelia".

Tuo käsissään sohvan eteen pussin. Se on iso, läpinäkyvä ja täynnä kukintoa. Pussi on suljettu ilmatiiviiksi, mutta sisällä on ilmaa, jotta erikokoiset kukinnot voivat liikkua pussin sisällä vapaasti. Tätä ei ole kotimaista, toteaa pussia ravistellen. Kyl ne jotkut pojat osaa. Hiukan ylpeyttä äänessä. Heittää pussin pöydälle ja häviää toiseen huoneeseen. Siellä pöydällä on muovilaatikko, jonka päällä on pyyhe. Nostaa pyyhettä. Haistas tota, hän sanoo. Kukinnon tuoksu tulvahtaa nenään. Nuput ovat avatussa pussissa. Pussi on revitty väkivalloin auki. Teollisuusmuovia. Sen sulkeminen on selvästi hoidettu jollakin koneella. Ottaa yhden nupun käteensä ja ojentaa sen. Sitten hän ottaa suurennuslasin pöydältä, ojentaa senkin. Kato sillä. Nuppu on kuiva. Täynnä kiteitä. Ne kimaltelevat. Tuoksu on todella voimakas.

Tukkuri pääsee näin tutkimaan ulkomailta tuotujen aineiden erityisominaisuuksia. Esimerkiksi yksi "heikki", 100 grammaa hasista on useimmiten päällystetty alkuperämaassa jonkinlaisella muoviliuskalla. "Tehtaanpaketissa" voi olla kymmenen hasislevyä, joista jokainen on kappalepainoltaan noin sata grammaa. Hasiskilo muodostuu 5-10 yksittäisestä levystä, joista jokainen painaa noin 100-200 grammaa. Yksi voi olla "tasurilevy", joka on hieman pienempi kuin muut. Tasurilevyn olemassaolo laskee hiukan painoa. Päälimmäisessä hasislevyssä on yleensä hasiksen valmistajan painama jonkinlainen logo. Se voi olla esimerkiksi lukkopesä, pyramidi tai kameli. Toiset hasislaadut ovat paksumpia, toiset ohuempia. Paksu hasislevy on "lähes 1,5 cm paksua", jolloin "heikki ei näytä kovin isolta". Hasiksen tuoreuden saa melko helposti selville. Mitä vanhempaa, sitä kovempaa hasis

yleensä on. Kenttäpäiväkirjan esimerkki havainnollistaa myyjän haltuunsa saamia hasispaketteja sekä hänen työvälineitään niiden pilkkomista varten.

Harvinainen tilanne. Rauhallista. Tu kattoon, sanoo Jarkko. Painumme takahuoneeseen. Hän kurottaa ja ottaa kaapin ylähylyltä, jostakin syvältä, jotain, joka näyttää suklaalevyiltä (160g?). Paljon tos on? Täs on aika tarkkaan heikki, en o punnannu ihan tarkkaan. Levy on suorakulmion muotoinen, näyttää tummanruskealta, siinä on muoviliuskat molemmin puolin. Keskellä levyä on jokin logo. Joo, tästä on jengi saanu erilaisia mielle yhtymiä. Joidenkin mielestä se näyttää siltä ja joidenkin mielestä siltä, hän kertoilee ihmisten mielikuvia levyn logosta. Sitten hän kaivaa kaapista nipun muoviliuskoja. Niihin on tarttunut rantuja hassiksesta. Näitä on menny, hän virnuilee. Miks sä noita säästelet, noihan on todistusaineistoa? Näistähän saa tehtyä teetä, laittaa vaan likoamaan vähäksi aikaa. Vilkaisee pöytänsä päin. Pöydällä on ruustokki, erilaisia puukkoja ja vasara. Muun krääsän ja homehtuneen leivän lisäksi.

Hasistukkuri ei laadusta huolimatta useinkaan saa myytyä levyä kerrallaan. Hän joutuu yksin tai hovin kanssa ollessaan käyttämään jonkinlaista teräasetta hasiksen paloitteluun pienempiin eriin. Veitsellä saa leikattua siistejä paloja myyntiä varten. Jos hasis ei ole kovin tuoretta, on veitsi kätevä apuväline hiukan kovankin hasiksen käsittelyyn. Toisella kädellä veitsi asetetaan hasislevyn päälle ja toisella kädellä painetaan levystä pala irti. Jos hasis on todella kovaa, voi apuvälineenä käyttää esimerkiksi vasaraa tai muuta lyömistä helpottavaa esinettä. Ronskeimmat lohkovat hasislevyjä pihdeillä. Toimenpiteistä saattaa lentää pieniä hasispaloja ympäri kotitaloutta. Näitä irtopaloja voi nauttia esimerkiksi asiakkaiden kanssa kaupanteon yhteydessä. Hasista voi lohkoa hampaillaankin, jos ne kestävät sen.

Kannabiksen myyjä ei välttämättä aina tiedä, mitä laatua hän myy. Kukinnon myyjä voi olla epä tietoinen myymänsä lajikkeen suhteen. Toisaalta asialleen vihkiytynyt kukintokauppias voi tietää hyvinkin tarkkaan sen, mikä lajike tai lajikkeiden risteytys on kyseessä. Hasiksen myyjä puolestaan voi myydä "pakia" tai "libaa", mutta useimmiten hän mitä luultavimmin myy "vaaleaa" tai "tummaa" "rokkoa" Marokosta. Nämäkin ovat usein yksinkertaisesti "perusrokkoa" tai "peruslätäkää". Hasiksen myyjällä voi olla jotakin hyvälaatuista hasista, kuten 00:aa eli zero zeroa. Tai niin ainakin hänelle on sanottu. Jos tukkuri ei tiedä laadusta, ylempi taso voi toimittaa hänelle tavallista hasista hyvälaatuisena. Toisaalta hän voi olla tietoinen jopa siitä, että "vaalea ja mureneva" hasis on peräisin esimerkiksi Katamasta, Marokon kaupungista. Harjaantunut hasiskauppias tuntee eri laadut. Hasiksen vaihtelevuus sen muodossa, pakkaustekniikassa, värissä, kovuudessa, painossa ja logossa voi antaa asiantuntevalle myyjälle vihjeitä hasiksen alkuperästä (Sor-

fleet 1976). Hän tietää jo ulkonäöstä, onko kyseessä esimerkiksi harvinaisempi "mustikka", jota ei tarvitse lämmittää. Poliisin mukaan Suomessa ollaan hyvinkin laatu-tietoisia "pilven" suhteen.

"Idealismiahan löytyy siinä vaiheessa kun aletaan esmes keskustelemaan pilven laadusta, et Suomessahan ollaan erittäin laatu-tietoisia et-tä jos tänne tuodaan huonoo pilvee niin sitä on tosi vaikea myydä, ihan sikavaikkee, et tääl niinku tiedetään tää laatu-kuvio hyvin ja sitten kun on laatu hyvää niin sit ollaan valmiit maksamaan kuitenkin siitä ihan sujuvasti."

Tukkuri poistaa aineen ensin pakkauksesta, jakaa sen pienempiin osiin ja todennäköisesti pakkaa sen uudelleen. Paketointiin liittyvät asiat ovat näin osana arjen toimintaa. Aineen asiakkaalle paketointi voi periaatteessa tapahtua mihin tahansa pakkaukseksi kelpaavaan. Hasiksen voi pakata elmu-kelmuun tai tupakka-askin muovipäälliseen. Pulverihuumeita, kuten amfetamiinia pakattaessa on huomioitava, ettei pakkaukseen käytettävä pussi ole sähköinen: kaikki muovit, kuten tupakka-askin muovi eivät sovellu pulverihuumeiden paketoimiseen. Vakuumin aikaansaamiseksi huumeet saatetaan pakata moneen eri kerrokseen, esimerkiksi erikoisiin minigrip-pusseihin. Vakuumin aikaansaamiseksi pakkaamisessa käytetään myös pakkausteippiä ja kuminauhoja. Muovia voidaan kuumentaa sytyttimen liekillä, jolloin pakkauksesta pitäisi tulla ilmatiiviimpi. Aina toiminta ei ole näin täydellistä: muoviseen leipäpussiin pakattu aine saatetaan korkeintaan laittaa jonkin rasian sisään. Myyjän huumorintajusta kertoo aineen pakkaaminen vanhoihin apteekin pahvirasioihin. Huumeen pakkaaminen vaihtelee, toiset myyjät panostavat siihen enemmän kuin toiset. Osa myyjistä käyttää vähän kelmua, osa enemmän. Runsaalla pakkaamisella saadaan lisättyä painoaakin. Toisaalta esimerkiksi kukinto saattaa tuoksua hyvinkin voimakkaalle, joten se on syytä pakata huolellisesti. Joillekin siisti paketti, kuten uusi minigrip-pussi ja grammamäärä tai laatu pussiin kirjoitettuna kertoo siitä, että myyjä yrittää ottaa ammattinsa tosissaan. Aina ainetta ei jakseta tai edes tarvi paketoita, pikku pala hasista kulkee hyvin mukana ilman pakkaustakin.

Hasista ei laimenneta erän saavuttua Suomeen. Se myydään sellaisenaan. Hasiksen "laimennus" on tapahtunut jo lähtömaissa, joissa siihen sekoitetaan "ainakin hiekkaa et saadaan lisää painoa". Käyttäjien, mutta myös myyjien keskuudessa liikkuu aika ajoin puheita siitä, mitä kaikkea hasiksen laimennukseen käytetään. Puheet koskevat usein "ryssälätkää" tai "tsernolätkää", joihin on sekoitettu vaarallisia ainesosia, kumista psyykelääkkeisiin. Huonolaatuista "peruslätkeä" tulee myös muualta. Osa Marokosta tulevasta hasiksesta laimentuu myös matkalla erilaisin keinoin. Hasikseen voidaan lisätä painoa lukuisilla keinoilla. On selvää, että tietyille markkinoille tarkoitettua hasista laimennetaan, sillä yhden erittäin laaduk-

kaan hasiskilon tuottamiseen Marokossa kuluu noin 100 kiloa kannabista, kasvatettua kukintoa (Asfahi 2008). Joidenkin käyttäjien ja myyjien mukaan hasiksen laatu alkoi heiketä radikaalisti 1990-luvun puolivälissä. Esimerkiksi näistä syistä johtuen Suomessa kasvatettu kukinto on suosittua aina silloin, kun sitä on saatavilla. Ne kasvattajat, jotka myyvät kannabissadoistaan, voivat myydä kukintoa (varsinkin kokemattomille ostajille) heti kasvatuksen loputtua, ilman sen kuivaamista. Tällöin kukinnon "märkäpaino" on huomattavasti suurempi kuin sen "kuivapaino": kuivuessaan kukinnosta häviää arvioiden mukaan noin 80% sen märkäpainosta. Oman lisänsä painoon tuovat kasvin oksat ja lehdet, joilla ei useimmille käyttäjille liene sen suurempia käyttötarkoituksia (Pijlman ym. 2005). Kukinnon thepitoisuudet vaihtelevat esimerkiksi siementen, pistokkaiden tai kasvatuksessa käytettyjen lannoitteiden ja tekniikoiden pohjalta (Harrison ym. 1995). Puheita liikkuu myös markkinoilla esiintyvistä "väärännettystä" kukinnosta, johon on saatu kimallusta ja painoa jollakin epärehellisellä keinolla, kuten esimerkiksi hiuslakalla tai sprayliimalla. Huomattavasti luonnollisemmin painoa kukintoon saa kuitenkin lisättyä sokerivedellä, joko kasvatuksen loppuvaiheessa tai ruiskuttamalla sitä kuivuvaan kukintoon.

Lääkeaine Subutexia ei voi laimentaa. Pulverihuumeet kuten amfetamiini ja kokaiini ovat laimennettavia. Näiden aineiden joillakin myyjillä on tästä syystä eräs myynnin toiminto, joka on laimentaminen eli "blandaaminen", "jatkaminen", "päihin lyöminen", "sotkeminen" tai "vatkaaminen". Amfetamiini ja kokaiini ovat laimentamisen vuoksi harvoin "siistejä" tai "putseja" eli puhdaslaatuisia. Vielä 1990-luvulla amfetamiinin lähtiessä esimerkiksi Virosta sen puhtaus saattoi olla lähes sata prosenttia. Nykyisin amfetamiinia jatketaan useimmiten paljonkin ennen kuin se tuodaan Suomeen. Pertsu kuvaa ongelmiaan ylemmän tason tekemän laimentamisen suhteen:

Ne käy niin ahneeks et ne blandailee niitä miten sattuu ja sit meikä-läinen on ihan ihmeissään et täälläkö pitäis levittää jotain paskaa tonne noin pitkin poikin...

-Et ne pistää isompaa erää mut blanda sen..?

-Niin, eikä ees osaa tehdä sitäkään oikein. Kun eihän ne ite vedä. Tai jos vetää niin ne syö. Se on just se laatu. Et jos se ei oo niinku pitäis olla et sul on se sama paikka ja sä tiedät aina et mitä sieltä tulee, et tietää heti mitä siinä on, et se on tuttu se tukkuri et jos siinä joku se-kaannus sattuu ettei siinä oookkaan sitä määrää niin se riittää et mä sanon sille et siinä ei ollu sitä määrää ja se uskoo sen tai jos laatu on muuttunu niin mä sanon sen sille et se uskoo heti mitä mä puhun et hei nyt on joku pieles. Et semmosii niitten pitää olla."

"Alin porras saa paskinta", todettiin eräässä poliisihaastattelussa. Laimennettavia aineita, kuten kokaiinia ja amfetamiinia laimennetaan haastateltujen viranomaisten mukaan "joka portaassa" ja haastateltujen myyjien mukaan "kadulla piri on korkeintaan nelkyt prosenttista". Eri tasoilta takavarikoitujen amfetamiinierien pitoisuus vaihtelee 0-99,1 %:n välillä. Sen keskimääräinen puhtaus on ollut 24% (Huumetilanne Suomessa 2006, 56). Uusimpien tilastojen mukaan amfetamiinin keskimääräinen pitoisuus on pudonnut jonkin verran entisestä (Huumetilanne Suomessa 2009, 122). Suonensisäisesti käyttävät alemman tason myyjät voivat harrastaa "verotusta" ja jatkamista; grammasta menee verona yksi kolmasosa omaan käyttöön ja loppuosaa jatketaan takaisin grammaksi jollakin laimennusaineella (Moore 2004). Yhden haastatellun viranomaisen mukaan Suomeen tuleva amfetamiini on joissakin tapauksissa jo maahantullessaan noin 12 prosenttista. Tämä aiheuttaa sen, että alemman tason myyjät ja käyttäjät tuskin enää voivat laimentaa sitä.

Amfetamiini on luultavasti eniten jatkettu laiton aine, vaikka sen jatkamisesta huumemarkkinoiden jokaisella tasolla ei olekaan näyttöä. Ulkomailla on arvioitu, että amfetamiinia laimennettaisiin vain kerran maahantuontitasolla (Coomber 2006, 77-78). Blandaaminen lisää helsinkiläisen myyjän ansioita, mutta se on jokaisen kauppiaan henkilökohtainen asia. Kuten muussakin toiminnassa, jatkamisessakin on eroja myyjien välillä. Aloitteleva myyjä voi tietämättään saada käsiinsä siistin erän amfetamiinia. Pertsu kuvaa, miten hän uransa alussa sai laimentamiseen apua.

"Sillon niin kutsuttu isäntä tuli käymään ja kysy et myyt sä sitä tollasenaan se katto mun touhuu ja mä sanoin et myyn ja se sano et vittu sun kanssa ja tuu kattoo et mä näytän, miten tehään rahaa. Se otti neljäkymppiä sitä vauhtii ja kuuskymppiä tomusokerii ja sekotti ne ja sit käytiin myymässä se ja tyyppi oli oikein tyytyväinen et se oli niin vahvaa."

Toiset laimentavat, toiset eivät. Voi myös olla, että erän käsiinsä saatuaan myyjä ei voi laimentaa sitä enempää, koska sen laimentaminen on mahdotonta. Toisaalta moraalii sääntelee myös myyjien toimintaa. Seuraava ote kenttäpäiväkirjasta kuvaa myyjän moraalii sen suhteen, että amfetamiinia ei laimenneta.

Arvo pyytää keittiöönsä käymään. Tiskejä ei ole vähään aikaan pesetty. Hän laittaa tiskihanskat käteen. Kaivaa kaapista ison muovirasian ja asettaa sen leikkuulaudan päälle. Tää on helvatin hyvälaatuista, tän kanssa pitää olla varovainen. Sitten hän avaa laatikon. Kemiällinen tuoksu. Tää on hyvää, jotain 70-80 prossasta, Arvo valistaa. Hän kaivaa (hanskat kädessä) toisesta kaapista uusia minigrip-puseja.

Suhteellisen isoja. Avaa yhden ja asettaa sen digitaalivaa'an päälle. Sitten hän ottaa lusikan käteensä ja alkaa kauhoa rasiasta pussiin kellertävän valkoista pulveria. Pitää pussin suuta auki määrätietoisesti. Se ei ole täysin pulveria, osa on paakkuista. Pussi täyttyy vajaan puoleen väliin asti. Täs on 70 grammaa, hän toteaa ja nostaa pussin pois vaa'alta. Ei mulla tätä paljoa ole. Mut tästä pitää päästä nopeesti eroon. Kysyn pirin laimentamisesta. Mä en tätä laimenna, se on muitten hommaa. Tää menee harvoille ja valituille, ne saa sitten sotkea sen jos haluaa. Täs on se juttu nimittäin että näin hyvälaatuista on enää harvoin tarjolla, Arvo sanoo pussia sulkiessaan. Tiskihanskat edelleen käsissään.

Mikäli amfetamiinia jatketaan, se tapahtuu jollakin "myslillä". Yksi näistä on maltodekstriini. Kutsumanimeltään "malto" on kaupoissa myytävä valmiste. Se sisältää proteiinia ja sillä on piristävä vaikutus. Toinen vatkaamiseen tarkoitettu myslä on glukoosi eli rypälesokeri. Sitä voi ostaa vaikka apteekista. Kolmas laimennusaine on tomusokeri ja neljäs lääkekalkki, jossa on se huono puoli, että se on vaarallista suonensisäisesti käytettynä. Laimennuksessa voidaan käyttää myös kreatiinia ja kofeiinia jauheena. Amfetamiini saattaa muutoinkin sisältää paljon epäpuhtauksia. Siinä voi olla jäämiä esimerkiksi asetonista. Huonosti pakattu huumausaine-erä voi pilaantua varsinkin pitempiaikaisessa säilytyksessä esimerkiksi maastossa. Onpa markkinoilla esiintynyt sellaistaakin amfetamiinia, jossa on ollut seassa "kärpäsentoukkia". Myyjä oli havainnut toukat tarkastellessaan amfetamiinierää mikroskoopilla. "Kaikkea sitä suoneensa työntääkin", hän hymyili. Mikäli amfetamiinia laimennetaan, se tapahtuu arvioimalla, useimmiten kokeneen käyttäjän henkilökohtaisen arvioinnin avulla. Ainoa mittari, jota osa myyjistä käyttää, on ph-mittari. Se kuitenkin ilmoittaa vain amfetamiinin emäksisyyden, ei sen puhtautta. Amfetamiinin prosenttipitoisuudesta puhuttaessa "pitää vain luottaa sen sanaan keneltä sen saa". Käytännössä laimentaminen menee Pertsan mukaan siten, että

"mitään mittareita ei oo et vetäsee vaikka nollakolmosen menee ja äkkiä tikkurilan värikartta tohon ja kattoo kuinka punaseks menee niin siit voi kattoo prosentit."

Myyjä maistaa amfetamiinia, arvioi sen puhtauden ja ehkä laimentaa sitä. Kokenut amfetamiinin myyjä osaa jo katsomalla ja haistamalla arvioida, minkä tyyppisestä aineesta voi olla kyse. Amfetamiinilla on usein ominaistuoksu; se voi olla esimerkiksi "mantelimassan", "marsipaenin" tai "lumenen kynsilakan" tuoksuinen. Värin perusteella voi myös arvioida; valkoinen, vaaleanpunainen, rusehtava, vihertävä, kellertävä tai jopa musta perusväri kertovat jotakin amfetamiinin ominaisuuksista. Asiantunteva myyjä tietää, että kaikkia laatuja ei ole hyvä käyttää suonensisäisesti,

kun taas toisia laatuja ei voi käyttää nuuskaamalla tai syömällä, koska ne ovat "aivastuspulveria". Suonensisäisesti käytävä henkilö on hyvä testaaja sellaiselle henkilölle, joka käyttää amfetamiinia jollakin muulla tavalla. "Mikä on paskaa meille, on hyvää niille ja mikä on hyvää meille, on paskaa niille", kiteytti laimentamista eräs informantti. Laatutakeita ei ole, joten myyjä voi olla tottunut käyttämään ja myymään huonolaatuista amfetamiinia, koska hän on tottunut tietynlaiseen, hyväksi kokemaansa vaikutukseen. Joidenkin laimennusaineiden onkin katsottu vaikuttavan käyttäjien kokemuksiin amfetamiinin vaikutuksista (Coomber 2006, 73). Haastateltu poliisi kertoi tapauksesta, missä alemman tason myyjä oli palauttanut amfetamiinierän tukkurilleen vedoten sen huonoon laatuun. Tukkuri oli ollut ymmällään, koska hänen käsityksensä mukaan amfetamiinin oli pitänyt olla erittäin hyvälaatuista. Hän oli yrittänyt antaa kyseistä amfetamiinierää takaisin myyntiin samalle myyjälle. Myyjä kuitenkin palautti saman erän vielä uudelleen, vedoten edelleen sen huonoon laatuun. Hän koki, että amfetamiini oli huonoa, koska ei tuntenut tuttua tunnetta, laimennusaineiden aiheuttamaa "kihahdusta" pistäessään amfetamiinia suoneensa. Todellisuudessa myyjä oli saanut tukkukaupiaaltaan noin 70 prosentista amfetamiinia. Laimennettavien aineiden, kuten amfetamiinin ja kokaiinin vaikutus onkin käyttäjäkohtaista. Käyttäjä saattaa kokea hyvälaatuisen aineen keskinkertaiseksi tai jopa huonoksi ja laimennettun aineen hyväksi (Coomber 1997; DeCorte 2000; 2001; 2005).

Kokaiinin käyttäjät voivat saada "pirillä ja ketamiinilla jatkettua paskaa". Kokaiinin jatkaminen amfetamiinilla on yleinen käsitys kautta Euroopan käyttäjien keskuudessa, vaikka siitä ei ole juurikaan ole havaintoja viranomaisten tekemissä testeissä (Coomber 2006). Ketamiini puolestaan aiheuttaa käyttäjän kokeman "paikkojen puutumisen". Toinen kokaiinin laimentamisessa käytetty aine on Lidocan, joka myöskin aiheuttaa puutumisen tunteen. Kolmantena tavattuna jatkeaineena käytetään Fenacetinia. Eräs myyjä väitti myyntiin saamaansa "pepsiä" 70-80 prosenttiseksi. Hän oli huomannut kiteisen kokaiinin puhtauden siitä, että "koko alaleuka oli puutunu kun maistoi ihan pikku viivat". Toinen osa kokaiinista jäi itselle sellaisenaan, toinen leikattiin puolella. Laimennettun kokaiinin hinnaksi tuli 150 euroa grammalta. "Yleensähän Suomessa koku on ihan leikattua paskaa. Tämä menee hyvin julkkiksille kaupaksi", hän totesi. Jos tarinaan on uskomista, voi sen perusteella päätellä, että Helsingin seurapiirit saavat nuuskia kokaiinia, joka on puhtauspitoisuudeltaan korkeintaan 35-40 prosenttia. Yksi haastateltu poliisi arvioi ravintoloissa myytävän kokaiinin olevan puhtaudeltaan noin 20-30 prosenttista. Toisaalta Keskusrikospoliisin tietojen mukaan meillä esiintyvä kokaiini on ollut varsin puhdasta, noin 59-74 prosenttista (Huumetilanne Suomessa 2006, 69).

Lopullinen varmuus amfetamiinin tai kokaiinin puhtaudesta saadaan vain "oikeuslabran", rikosteknisen laboratorion suorittamasta testistä "hiukkaspyyhkäsysteemiskoopilla" ja sekain ainoastaan silloin, kun myydystä erästä jäädytään kiinni. Haasta-

telluista jotkut näkivät laimentamisen toimenpiteenä, jota tehdään, koska "ei haluta kuolemia omalle tunnolle". Jotkut taas näkivät asian niin, ettei laimennettua "paskaa saa kenellekään edes kaupaksi." Poliisin edustaja näkee laimentamisen rahanansaitsemisena sekä ammatin liittyvänä moraalisenä kysymyksenä.

"Kyllähän nämä tukkumyyjät ovat aika tarkkoja tai kyllähän sekin riippuu tilanteesta mutta yleensä jos se on paskaa niin eivät ne ota sitä myyntiin mutta kyllä niillä yleensä on ammattiyhdistystä sen verran että ne katsovat että se on suht koht hyvää. Sanotaan että sellaista neljäkymppistä ne pystyvät vielä pistämään eteenpäin vaikka ne kaikki sanoo että en mä lyö päihin koskaan niin ne tekee kaikki sitä ihan järjestään koska hölmöjähän ne on jos ne eivät tee sitä koska yhden kolmasosan pystyy blandaamaan kuitenkin ja sillä tekee jo jättiläistiliä että jos ajatellaan että sä ostat sen seitsemään tonniin sen kasikymppisen niin sähän saat sillä kaksi kiloa."

6.4 Piiri pieni pyörii

Huumekauppaa harjoittavan kontaktit ulkopuolisten kanssa jäävät erittäin vähäiseksi (Adler 1985, 82). Helsinkiläisen myyjän läheisimpään piiriin kuuluu hänen hovinsa jäsenet. Hovi on toiminnan kannalta tärkein, sillä "yksin ei voi toimia." Hovi auttaa myyjää ja samalla itseään. Miksu selosti hovistaan, miten "tyypit on tyytyväisiä kun on päässeet töihin, vaikka työ nyt on mitä on. Ne joutuu skarpamaan ja saa intoa elämäänsä. Ja ryhmä on hyvä, kun jokainen tuntee toisensa". Näin hovi saa arkeensa jännittävää ja riskialtista tekemistä tyhjänpanttina olemisen sijaan. Valitettava puoli on siinä, että "hovia ei aina voi valita". Toiminnallaan se voi aiheuttaa paljon harmiakin myyjälle. Pertsu kertoo, kuinka hovin jäsenet lupaavat

"et mä tuun jeesaa sun auton laitossa mut sit kun pitää jotain tehdä niin sit ei kumminkaan näy ketään missään. Tai sit tullaan ja rikotaan vittu suunnilleen tahallaan jotain juttuja, puretaan ihan väärää juttuja. Jotain mihin mä en o keksiny mitään muuta syytä kun että vittu ihan tarkoituksella, ihan tahallaan tehtyjä."

Myyjät eivät usein saa olla yksin. "Se tuli tänne, kävi mun sänkyyn, veti blossit, nukku kolme tuntia ja heräsi kattomaan lätkämatsia", Arvo kertoi siitä, miten aivot kokee oikeudekseen käyttää toisen asuntoa kuin omaansa. "Piiri pieni pyörii", totesi Usko myyjän jäsenryhmästä. Myyjät eivät usein myöskään osaa olla yksin. Vankilassakin on totuttu muiden seuraan ahtaissa ja pienissä tiloissa. Muiden sosi-

aalisten verkostojen puuttuessa lähes kokonaan yhteiskunnasta syrjäytyneet miehet ovat hyvin riippuvaisia kaveriporukastaan (Räsänen 1993, 58). Esimerkki kenttäpäiväkirjasta kuvaa luukussa tapahtuvaa sosiaalisuutta.

- Tilava tää sun kämppäs, sanoo Jimmy Jounille. - Soppu tilaa antaa, vastaa Jouni virnistäen. Pienessä asunnossa on pieneen tilaan ahtautuneena kuusi miestä ja yksi nainen. Jouni väsää sätkäänsä tottunein elkein. Saatuaan sen valmiiksi hän sytyttää sen, ottaa muutaman pitkän imaisun ja laittaa sen kiertämään. Myötäpäivään. Sitä tarjotaan vuorotellen kaikille paitsi naiselle.

Yleisesti hyväksytyyn näkemyksen mukaan ei ole olemassa universaalia maskuliinisuutta. Maskuliinisuuden (ja feminiinisuuden) käsitykset ovat jatkuvassa muutostilassa. Maskuliinisuuteen opitaan ja sitä pitää uusintaa jokapäiväisten sosiaalisten tilanteiden käytössä. Huumeiden myynnissä tämä pätee erityisesti ja piirit ovat usein hyvin Jsukupuolittuneita (Sandberg & Pedersen 2009, 91). Naisilla on silti useita erilaisia rooleja eri tasojen huumemarkkinoilla. Sosiaalisessa piirissä mukana oleva nainen voi olla tasavertainen toimija, joka käyttää huumeita yhtä paljon tai jopa enemmän kuin mies, jonka kanssa hän liikkuu. Sanna Väyrynen (2007) kirjoittaa, miten "huumekuvioissa kiinni olevan naisen paikka on epävakaa. Naisen ruumiissa itsen sijoittaminen miesten joukkoon ei ole täysin mahdollista." Sukupuolten väliset valtasuhteet korostuvat ja näin sukupuoli raamittaa toimintaa. Naiset eivät silti ole uhreja, vaan naiset ovat hyväksyneet miehiset arvot ja käyttäytymismallit (mt, 141). Elina Kotovirta (2009) mainitsee naisten tietoisesta valinnasta ryhtyä huumemaailmassa aktiiviseksi toimijaksi. Naiset ovat voineet käyttää hyväksi puolisoitaan siinä missä miehetkin. Joidenkin naisten tarinoissa korostuu rooli miehen huumeiden käyttöä mahdollistavana tekijänä (mt, 101). Eräs haastateltu mainitsikin naisista kunnioittavaan tyyliin, että "kyl naiset mitä mä tiedän niin ne on hirveitä vetämään, vetureita".

Osalla naisista on roolinsa Vaimoina. He eivät välttämättä käytä huumeita lainkaan. Heillä voi kuitenkin olla jokin aktiivinen rooli huumekaupassa; heidän kauttaan voidaan esimerkiksi hoitaa huumekauppaa tilanteissa, joissa mies on vankilassa. Aviomies voi myös solmia vaimonsa kanssa erilaisia huumekauppaa koskevia sopimuksia (koska aviopuolisoiden välisiä keskusteluja ei voida lain mukaan kuunnella, ellei kyse ole rikoksesta, josta voi seurata vähintään 6 vuotta vankeutta (EOAK 200/4/2001). Osa vaimoista ei kuitenkaan hyväksy miestensä elintapoja, vaan haluaa saada miehensä etäännytettyä huumekuvioista. Vaimon rooli onkin tärkein ja tasavertaisin naisten lukuisista rooleista. Kaiken kaikkiaan naisia epäiltyinä törkeistä huumetikoksista on vajaa kymmenen prosenttia (Kainulainen 2007,45). Harvinaisesta naisen johtamasta huumekaupasta kertoo seuraavassa haastateltu tulliviranomainen.

"Oli suomalainen nainen ja se anto kyllä tulikomennot aika painokkaasti ja siinä oli vielä sitä puhelinkuuntelua mitä tehtiin ja sitä naisista kyllä pelättiin, se sano että täältä tulee kohta sellaset miehet hakee sulta rahoja ja tota et sä et enää ens kesänä tuolla kaduilla kävele ja tämmöstä tekstii ja mä oon törmänny aikasemminkin että naiset on kyl aika kovapäisii sitte kun ne pääsee siihen vallankahvaan et niinkun et jos ne pystyy sanomaan jollekin niin kyl ne sitä käyttää hyväkseen..."

Naisilla voi näin olla hyvinkin erilaisia rooleja huumemarkkinoilla, heitä suojelemaan, he määräävät ja heitä käytetään hyväksi. Naisten tehtäviin kuuluu yleensä monenlainen avustaminen, kuten toimiminen kuriireina tai yhdyshenkilöinä erilaisissa yhteydenotoissa sekä auttaminen rahojen tai huumeiden kätkemisessä. Naiset ovat usein sidoksissa miehiinsä aineiden ja/tai rahansaannin vuoksi. Poliisikontrollin kannalta heidän merkityksensä on erityisesti siinä, että heidän kauttaan huumerikokset ovat yleensä lähteneet purkautumaan (Kinnunen 1996, 90-92). Jotkut naisista liikkuvat myyjän tai asiakkaan mukana, yleensä niin kauan kuin heidän annetaan olla tai kunnes heiltä aletaan pyytää joko rahaa tai muita palveluksia huumeiden käyttönsä takia. Osa heistä lähtee pois ja mahdollisesti etsii uuden verkoston. Naiset saatetaan myös poistaa kuvioista, mikäli he haluavat tietää liikaa asioita, jotka eivät heitä kosketa.

Joskus mukana pyörii myös "strippareita ja huoria". Heidän ammattinsa liittyy seksiin, ja huumeet ovat heille osa ammattinsa maailmaa. Yhtä huumemarkkinoiden naistyyppiä luonnehditaan ns. pirihuorana, patjana tai nukkena. Näillä halventavilla kutsumanimellä tarkoitetaan naisia, jotka maksavat huumeensa seksuaalisilla palveluilla. Naiset kokevat rakastavansa, miehet pitävät pirihuorana (Väyrynen 2007). Patja voi tosin haastateltujen mukaan olla miespuolinen. Tällä he tarkoittivat sitä, että myös mies voi toimia seurana naisille, myös maksullisena sellaisena. Markkinoiden alemmalla tasolla yleensä olevat "linnalesket" toimivat yksin aina tai silloin, kun heidän miesystävänsä ovat esimerkiksi vankilassa tai hoidossa. He ovat saattaneet kiertää saman kaveripiirin miesten kanssa pitempäänkin ja heitä saatetaan esimerkiksi ohjailta vankilasta käsin. Hyväksikäyttäjinä ovat sekä ulkomaiset että kotimaiset miehet. Varsinaisten suonensisäisesti käyttävien narkomaniinisten arki näyttäytyy asunnottomuutena, seksuaalisena hyväksikäyttönä, vankilakierteenä ja rikoksien täyttämänä elämänä. (Granfelt 1998; 2003). Naisille pyritään usein osoittamaan tietty paikka, se kuuluu osana kovaan maskuliinisuuteen. Puheen tasolla naiset asetetaan usein marginaaliin, ja naisiin suhtautuminen puheessa voi olla kovempaa kuin todellisessa elämässä. Syrjäytyneiden miesten puheessa maskuliinisuutta rakennetaan jo valmiiksi huonoista lähtökohdista. Huumekaupan avulla tätä strukturaalista alempiarvoisuutta muutetaan maskuliini-

suudeksi ja seksuaaliseksi ylivertauudeksi. Habitus, yksilön tyyli, väkivalta ja huumeet sekä niiden käytön vaikutukset ovat tärkeitä maskuliinisuuden rakennusaineita (Sandberg & Pedersen 2009, 91).

Hovi on siis tärkein, ystävyys mutta myös toiminnan ja ammatin harjoittamisen kannalta. Myyjä yrittää pitää varsinkin sen miesuolisista jäsenistä huolta, kun he esimerkiksi vapautuvat vankilasta eikä heillä ei ole muuta paikkaa minne mennä.

Juhani makailee sängyllä syöden samalla sipsejä pussista. Asunnon omistaja, Lauri, alkaa näyttämään sen päivän ostoksiaan. Matkaan on tarttunut musiikki-dvd ja mäyräkoira.

-Väsää sellaset et taju lähtee, huutaa Juhani sängystä.

-Voisit sä itekin väsätä... no minä väsään sellaset. Vastaa Lauri ivalisesti.

-Ei kyl viel o sellasia vastaan tullu et taju ois lähteny, toteaa Juhani maaten.

-”Mee töihin tai hanki ees kämppä”, Lauri myötäilee. Kaverukset ovat selvästi tottuneet keskinäiseen sanailuun. Lauri saa valmiiksi useamman henkilön sätkän ja laittaa sitä jo eteenpäin Juhanille. Juhani imee sätkää antaumuksella. Tämä kiertokulku tapahtuu kahden ison sätkän ajan: Lauri väsää ja Juhani kierrättää. Se ei ole muuta tehnyt kuin nukkunut, toteaa Lauri kun Juhani pistää pään tyynyyn ja alkaa pikku hiljaa vajota uneen. Kohta ei Juhani tulla enää vastaus- ta vaikka Lauri yrittää kiusata ravisuttelemalla häntä varpaista. Voi meidän pikku Juhania, toteaa Lauri.

Hovin jäsenet "kokevat ansainneensa ilmaisen kaman". Aivot voi käydä nauttimassa ilmaisia annoksia, koska hovin tapaan kokee sen oikeudekseen; onhan hän vaikuttanut siihen, että huume on ylipäänsä saatu markkinoitavaksi. Voi olla, ettei hän voi nauttia huumeita omassa kodissaan.

Myyjän sosiaaliseen piiriin kuuluvat lisäksi erilaiset asiakkaat. Määritelmällisesti hyvän asiakkaan pitäisi olla avain onnistuneeseen myyntitoimintaan. Hyvä asiakas ostaa säännöllisesti, suhteellisen paljon kerralla, ei kysy ainetta velaksi tai yritä tinkiä hinnasta. Kaiken tämän lisäksi hyvä asiakas on luotettava (Preble & Casey 1969, 9). Käytännössä asiakkaiden toiminta vaihtelee, riippuen usein heidän käyttämästään aineesta tai aineista. Ainoastaan kannabista ostavat asiakkaat ovat usein erilaisia kuin muita huumeita käyttävät asiakkaat. Tämä johtuu jo pelkästään näiden aineiden erilaisista vaikutuksista. Kannabis on vaikutukseltaan lähempänä

”hidasta” ja rauhallista vaikutusta. Paukkupää esimerkiksi kuuntelee luukussa musiikkia tai katselee televisiota, puhuu ja nauraa ”nousuissa” tai voi olla syrjäinvetäytyvä ”laskuissa”, vajoten omiin harhaileviin ajatuksiinsa. Jossain vaiheessa kannabiksen käyttäjälle mitä luultavimmin tulee jano ja hiukan myöhemmin hänen ruokahalunsa voi alkaa kasvaa. Hän saa ”mässyt”, ja olotilan aikana hän voi syödä ruokaa, makeaa ja/tai suolaista erittäin paljon, jopa liiallisesti, mikäli ruokaa on käyttötilanteessa tarjolla. Amfetamiinin vaikutus on lähempänä ”nopeeta” ja spontaania vaikutusta. Piripää puhuu ja puhuu ja touhuu ja touhuu. Samaan aikaan hän ehkä katselee televisiota ja kuuntelee musiikkia. Touhuamisen kohteena olevat ”projektit” hän purkaa nopeasti, ja usein ne jäävät häneltä kesken. Nälkä ei vaivaa ja aterian voi korvata jogurtti ja suklaapatukka. Poikkeuksia tietenkin on; osa yrittää pitää huolta säännöllisemmästä aterioinnista. Nisti, subun käyttäjä jää puolestaan usein myyjän luokse ”nuokkumaan” joksikin aikaa. Subutex voi lääkkeiden kanssa otettuna aiheuttaa joissakin käyttäjissä heroiinimaista ”nuokahtelua”. Överit ovat vaarallisempia aineiden sekakäytöstä johtuen. Piripäiden ja nistien toiminnassa on usein mukana jonkinlaista oheisrikollisuutta. On kuitenkin huomattava, että kaikki piripäät ja nistit eivät ole tällaisia. Asiakkaat eroavat aineensa tai aineidensa lisäksi toisistaan myös ostomääriltään. Paukkupäät eroavat nisteistä ja piripäistä siten, että useimmille rahan kuluttaminen kannabikseen on niin pientä, että se ei aja käyttäjää taloudelliseen ahdinkoon tai pakota häntä suorittamaan rikoksia ainetta saadakseen (Wilkins ym. 2005).

Satunnaisemmilla asiakkailta rahaa kannabiksen käyttöön kuluu korkeintaan muutama euro päivässä (Johnson & Golub 2007). Asiakkaat eroavat toisistaan myös maksukyvyltään. Vaikka osalla olisikin rahaa maksaa esimerkiksi amfetamiinista tai Subutexista, he haluavat aina ostaa nauhalle, narulle tai piuhalle eivätkä ole halukkaita maksamaan velkojaan entisistäkään ostoksista. Rahan sijasta he voivat yrittää antaa epäkuranttia tavaraa. Silloin tällöin he ”häviävät kuvioista”. Toiminnalleen he antavat lukuisia selityksiä. Tällaisella asiakkaalla voi olla halveksuntaa herättävä ”ikuinen syyhkyluonne”, kuten Pertsan totesi. Asiakkaat eivät muutoinkaan välttämättä ole uskollisia kauppialleen. Mitä pidempään he ovat käyttäneet, sitä todennäköisemmin he tuntevat useamman henkilön, joilta huumeita voi ostaa. Suonensisäinen käyttäjä tarvitsee usein useamman myyjän yhteystiedot. Hän soittaa toiselle myyjälle, mikäli ensimmäinen ei pysty tai halua hoitaa kauppooja hänen kanssaan. Hän voi vaihtaa myyjää myös laadun, hinnan tai ostopäristön takia. Asiakas voi olla ei-haluttu myös siksi, että poliisi seuraa tai poliisin epäillänsä seuraavan häntä tiiviisti. Osa asiakkaista on ulkopaikkakuntalaisia. Heille Helsinki toimii keskuksena, josta huumeita haetaan. Ostaja tuntee helsinkiläisen myyjän ja käy hänen luonaan vierailuilla. Vaihtoehtoisesti myyjä käy ostajan luona viemässä hänelle huumeita. Ulkopaikkakuntalaisista vitsailaan heidän selkänsä takana: ”turkulaiset pistää gramman kuuteen osaan ja myy jokaisen grammana.”

Erilaisten asiakkaiden ja hovin lisäksi luukuissa viihtyy aika ajoin myös hängäreitä eli siipeilijöitä (Yliluoma 1981). He käyvät vain silloin tällöin sekoittamassa päänsä myyjän ainevalikoimalla. He ovat myyjän, mutta myös hovin tuttavien ja ystäviä, ja mahdollisesti vielä näiden ystäviä ja tuttavien. Siipeilijät, jotka harvoin jos koskaan maksavat kuluttamistaan huumeista, eivät pääse koskaan "sisäpiiriin" (Johnson ym. 2006). Kun julkkis on luukussa, ei hänkään maksa nauttimistaan huumeista. Sana kulkee nopeasti ja myyjä voi saada arvostusta siksi, että tuntee oikean julkisuuden henkilön. "Kaikistahan on kiva tuntea joku naama jostain." Poliisihaastattelussa todetaan asiaan puuttumisen vaikeudesta.

Me tiedämme julkisuuden henkilöitä jotka käyvät ostamassa esimerkiksi kannabista ja polttelevat sitä ja me joudumme täällä miettimään sitä, että alammeko tehdä juttua vai emme. Kun laki sanoo, että pitää tehdä mutta järki sanoo, että ei pidä (...) jos me alamme tehdä siitä juttua, niin me emme voi sitä taata, että mitä lehdistö tekee. Tosiasia on, että meillä on hirvittävän paljon tietoa ihmisistä, jotka käyttävät huumeaineita mutta me emme säännönmukaisesti reagoi kaikkeen mitä me tiedämme.

Tästä syystä myyjä voi olla halukas tuntemaan julkkiksen. Vaikka myyjän toiminta olisikin poliisin tiedossa, hän voi ajatella, ettei siihen puututa niin helposti. Jos julkkis kuluttaa enemmän, hänellä on kaupantekoa varten yleensä jokin luotettu henkilö, hovihankkija, joka hankkii huumeaineen tai -aineet. Osa asiakkaista huolehtiikin siitä, että heillä on hyvin hoidettu "julkisivu". Käyttö pidetään tarkasti salassa; varsinaisiin myyjiin pidetään etäisyyttä ja voi olla, että ainoastaan yksi henkilö käyttäjäpiiristä ottaa diilerin roolin ja toimittaa huumeet varsinaiselta myyjältä piiriin käytettäväksi. Näille asiakkaille voivat maistua "luonnontuotteet", kuten kokaiini ja kukinto.

Asiakkaista suuri osa on kuitenkin myyjän vanhoja tuttavien monien vuosien takaa. "Ihan tavallisia ihmisiä, joille mä teen palveluksen", totesi Miksu lähinnä kannabista käyttävistä asiakkaistaan. Nämä asiakkaat ovat työssäkäyviä, "kahdeksasta neljään ihmisiä". He voivat olla haluttuja asiakkaita, eivät rahallisesti, vaan koska he voivat olla myyjälle lähes ainoita linkkejä ns. normaaliin yhteiskuntaan muiden asiakkaiden ollessa yhteiskunnasta syrjäytyneitä. Nämä "normipokat" ovat myyjälle haluttuja myös siksi, että he vierailevat säädyllisinä aikoina aiheuttamatta häiriötä. Lisäksi he käyttävät huumeita hyvin suojatusti, joten he joutuvat harvoin kontrollin kohteeksi. Tällaiselle asiakkaalle on tärkeää se, että myyjä hoitaa myyntinsä ilman ylimääräistä säätämistä. Normipokat haluavat yleensä ostaa vain vähän kerrallaan. He käyttävät vähän ja jos he jäävät kiinni, heiltä ei löydy paljon ainetta. He voivat ostaa vähän siksikin, etteivät he halua myydä kannabista eteenpäin. Huonot kokemukset amfetamiinin myyjien kärsimättömyydestä ja näiden tarjoa-

man kannabiksen huonosta laadusta eivät välttämättä houkuta kannabiksen ostajia. Subutexin käyttäjien ja myyjien harjoittama kannabiksen myyminen ei myöskään välttämättä löydä varsinaista kannabiksen ostajakuntaa, koska heille kannabis ei ole ”päähuume”, eikä sen laatu ole välttämättä kovin hyvää. Kannabiksen ostaja ei myöskään halua olla tekemisissä heidän kanssaan suuremman kiinnijäämisriskin, ”epämääräisemmän toiminnan” vuoksi.

Kuten asiakkaissa, myös myyjissä on eroavaisuuksia. Myyjät eroavat toisistaan siten, että yhdeltä saa vain yhtä huumetta, toiselta saa kahta tai useampaa huumetta. Useiden aineiden myynnillä esimerkiksi rahoitetaan oman lempiaineen käyttöä (Kinnunen 1996). Varsinkin amfetamiinin ja Subutexin myyjälle oma käyttäminen voi tulla kalliiksi, vaikka hän saisikin aineita erittäin kohtuullisilla hinnoilla. Hän voi yrittää korjata tilannetta myymällä useaa eri huumetta. Tämän kaltaisella ”sekatavarakauppialla” jotkut huumeet voivat maksaa enemmän kuin jotkin toiset. Hasiksen tai kannabiksen myyjällä voi olla myös jotain muuta ainetta kaupattavana, sillä hasiksen kanssa voidaan silloin tällöin käyttää amfetamiinia, jotta päästään liikkeelle luukusta tai saadaan tehostettua aineiden vaikutuksia. Piri- tai subukauppialla voi puolestaan olla kannabista ainevalikoimassa siksi, että sitä käytetään ruokahalun kiihottajana, unilääkkeenä sekä lieventämään vieroitusoireita. Erilaiset myyjätyypit voivat sekoittaa myös siksi, että pirillä vieroitaututaan substusta tai jaksetaan tehdä erilaisia ”keikkoja”. Erilaisia myyjä- ja käyttövariaatioita on siis useita. Erään haastatellun poliisiviranomaisen mukaan yhden artikkelin myyjät ovat selvä vähemmistö pääkaupunkiseudun huumekaupassa:

”mun mielestä sellasia vannoutuneita ainesidonnaisia myyjiä ei niin hirveesti oo mut ei o myöskään sellasii myyji et tervetuloo mitä saa olla et täs on kokaiiniia ja täs on heroiini mut sanotaan näin et piri ja pilvee on yleensä samalla jengillä (...) sitte taas on jengi joka lähinnä vetää kokaiini.”

Suurin osa kannabiksen myyjistä ja kotikasvattajista pitäytyy tai yrittää pitäytyä tiukasti kannabiksessa. Jos ei ole kukintoa, voidaan periaatteesta lipsua ja ainakin käyttää hasista kukinnon sijaan. Tai päinvastoin. Vain kannabista käyttävät myyjät pitäytyvät ainostaan oman artikkelinsa myymisessä myös sen takia, että henkilökohtainen käyttö ei kuluta niin paljon rahaa, että heidän tarvitsisi myydä muita aineita. Kannabiksessa pysytellään periaatteellisten syiden takia myös muiden aineiden myymiseen liittyvän kovemman luokan rikollisuuden ja väkivallan uhan vuoksi (Kinnunen 1996, 81). Joistakin aineista halutaan pysyä erossa siksi, että niihin ajatellaan viranomaisten kohdistavan enemmän kontrollitoimenpiteitä. Tietystä aineista kuten Subutexista tai heroiinista halutaan pysyä erossa myös sen takia, että niiden käytön katsotaan aiheuttavan liikaa riippuvuutta ja niiden käyttäjien ja myyjien katsotaan kuuluvan toiseen ”kastiin”. Eri aineiden käyttäjien ja

myyjien välillä onkin tietynlainen kastijako. "Pollenistit on sitten vitun rasittavia koska ne valittaa koko ajan", on amfetamiinin käyttäjän mielipide heroineista. Amfetamiinin käyttäjät puolestaan voidaan kokea arvaamattomina ja väkivaltaisina henkilöinä, jotka saattavat muita helpommin ruveta "pomoilemaan" esimerkiksi hoidossa ollessaan (Weckroth 2006, 59). Piripää määriteltiin eräässä yhteydessä siten, että hän "elää sen elämänsä niinku moottoritiellä koko ajan, ettei pysähdy hetkekskään ajattelee yhtään tekosiaan et mites jos sittenkin tekis toisin tän jutun".

Myyjien toimintaan vaikuttaa heidän kauppaamansa artikkeli tai artikkelit. Poliisihaastattelu antaa kuvaa kannabiksen myyjien ja amfetamiinin myyjien eroista.

"se sotkee sitä katurauhaa kun vedetään näitä kovii kamoja nii aletaan pelkää kaikkee ja nähään näkyjä ja vihollisii ja sit aletaan aseistautuu ja sanotaan näin, että on paljon ihmisiä että puhutaan tällasista aikuisista ihmisistä että 35-vuotiaista ja siitä ylöspäin, jotka on oman polkunsa kulkeneet ja esimerkiksi päätyneet siihen et okei he polttee pilvee sillon tällön mut se ei näytele huumerikollisuudessa mitään roolia. Toimintatavat eri kerroksis on hyvin erilaiset et ei tämmöset tyytit jotka ite kasvattaa jotain maria himassa tai vähän sählää pilven kans niin ei ne ekaks mieti et nyt ne lähtee asekauppaan ja kuinka ison aseene ne ostaa ja paljo ne saa panoksi lippaaseen et se on niinku viimeinen ajatus heillä kun taas sit pirin myyjä et ei mee kovin kauaa kun se tekee handeleita niin kahva näkyy tossa vyön alla..."

Poliisin kommentista poiketen haastatellut amfetamiinin myyjät mainitsivat sen, etteivät tunteneet yhtäkään pirikauppiasta, joka olisi kantanut asetta mukanaan. Subutexin suonensisäiset käyttäjät erottautuvat hekin toisistaan. "Nisti" pitää itseään "kniippaa" parempana. Kniipat katsotaan "räkänisteiksi", joille ei enää ole juuri mitään tehtävissä, kun taas tavalliset nistit vielä yrittävät pitää itsestään edes jonkinlaista huolta. Puhtaus ja yleissiisteys ovat huomionarvoisia ominaispiirteitä katukuluttuurissa ylipäättänsäkin. Niiden on katsottu johtuvan habituksen esittämisen tärkeydestä. Yksilö haluaa osoittaa, että hänellä on tilanne hallinnassa huumeiden käytöstä huolimatta tai nimenomaisesti huumeiden käytöstä johtuen (Copes ym. 2008).

Kastijakoa on alemman, keskitason ja ylemmän tason myyjien välillä sekin, että suonensisäistä käyttöä ei hyväksytä. Piikittäminen on "alemmasta kastin" toimintaa. Vaikka esimerkiksi amfetamiinia voidaan syödä, sekoittaa juomaan, nuuskata tai ottaa "pommina" aika ajoin, sitä ei piikitetä. Tämä erottaa toimijat toisistaan, käyttö pitää hallita, ja suonensisäinen käyttö kertoo, että käyttäminen ei enää ole yksilön itsensä hallinnassa. Keskitasolla voi käyttää mutta käyttämisen pitäisi olla

"hallittua käyttöä" tai "hallittua sekakäyttöä". Hallitsemattomuus antaa kuvan riippuvuudesta ja heikkoudesta sekä vaarantaa kaiken huumekaupalla aikaansaadun, alakulttuurin toimivuuden (Sandberg & Pedersen 2009, 78). Alemman tason toimijoita voidaan käyttää joissakin tehtävissä, kuten huumeiden testaamisessa, mutta heihin ei luoteta niin paljon, että heille annettaisiin sen suurempia rooleja: "addiktiin ei voi luottaa".

6.5 Ideaalimyyjän muotokuva

Millainen myyjän sitten pitäisi olla menestyäkseen suhteellisen pitkään huume-markkinoilla? Laittoman toiminnan menestyksen avaimena useat haastatellut pitivät ennen kaikkea rehellisyyttä. Pertsä kuvaa haastattelussa sitä, miten hän on menestynyt omasta mielestään:

"vaikka tää on epärehellistä mutta kun on rehellinen kaikille ja tälleen näin niin kyl mä sanon et siinä on se mun valtti millä mä oon pärjänny ja omasta mielestä mä oon pärjänny ihan helvetin hyvin, ei oo ollu niinku mul on hyviä frendejä ja kateellisiakin tietysti on ja mutta sen rehellisyyden takii niin se on miks mä pärjään ja pysyn pinnalla vuodesta toiseen mut sit en tiää et kylhän se katko jossain vaiheessa tulee ja sen tietää mutta ei sitä nyt silleen aattele."

Myyjä ei voi julkisesti mainostaa omaa tuotettaan. Hänen on saatava tavaransa myydyksi muilla keinoilla. Hyvän myyjän tavara on tasalaatuista. Myyjä tutkii tuotteensa ja on tietoinen sen ominaisuuksista. "Tää on vitun hyvää", on yleinen lause myyjien keskuudessa. Monet käyttävät tätä lausetta, koska haluavat saada tuotteensa myydyksi, vaikka tuote ei olekaan niin laadukasta kuin väittävät. Jos myyjä pystyy pitämään tuotteensa laadun hyvänä, hänen asiakaskuntansa pysyy tyytyväisenä. Hyvän myyjän tuntee siitä, että huumeen saa palauttaa takaisin, mikäli se ei jostakin syystä kelpaa asiakkaalle. Jos myyjä käyttää samasta aineerästä kuin ostaja, se osoittaa myyjän olevan luotettava; käyttäähän hän itse samaa ainetta kuin mitä myy. "Tietää, mitä voi vielä suhteellisen hyvällä omalla tunnolla heittää", totesi eräs informantti.

Myyjä voi saada arvostusta sen mukaan, miten tarkka hän on myymänsä aineen painosta. Onnistuneissa kaupantekotilanteissa myyjä voi joko punnita tavaran asiakkaan edessä tai jättää kokonaan punnitsematta. Myyjä on viktannut aineen valmiiksi, luottaa arvioonsa painosta tai myyjä-asiakas-suhde on niin luottamuksellinen, ettei punnitsemista tarvita. Jos ainetta on aina sen verran mitä on sovittu tai jopa hiukan enemmän, myyjän suosio on taattu. Asiakasystävälliset hinnat

saavat asiakkaat arvostamaan myyjää. Mitä edullisempi tuotteen hinta on sen laatuun nähden, sitä tyytyväisempi asiakas on. Hintojen tulee myös pysyä samoina ja joskus myyjä voi antaa asiakkaalleen alennusta.

"Kuivat kaudet" voivat johtua poliisin tekemistä takavarikoista. Kuivat kaudet voivat johtua myös siitä, että ylemmän tason edustaja katsoo toimintansa aiheuttavan liian paljon huomiota. Pertsä kuvaa seuraavassa tilanteen rauhoittamista.

"Ketkä nyt siel on ylimpänä niin niil ei o sillee sanotusti leipä kiinni tästä et ne voi ihan hyvin pitää jos ne vaik päättää et ne lähtee kuukaudeks tonne Espanjaan tai johonkin tai vaik kaheks kuukaudeks et sillee rauhottaa tavallaan sen omankin tilanteen sillee että vähän pitää taukoo ettei koko ajan säädä ja nykyään kun tää on tämmöstä mitä tää on et ei voi luottaa kehenkään."

Kuivien kausien aikana "isäntäuskollisuus" horjuu. "Freelancereiksi" itseään tituleeraavat myyjät vaihtelevat aivoja kykyjensä mukaan. Kuivia kausia esiintyy yleensä "pari kertaa" vuodessa, tyypillisesti "sopivasti ennen joulua ja kesää". Kuivat kaudet nostavat niiden myyjien tuloja, joilla on aineita myytäväksi asti. Kuivuuden aikana hyvällä myyjällä on tarjota ainakin osalle asiakkaistaan ostettavaa. Hän ei tarjoa toista, esimerkiksi vaarallisempaa ainetta, vaan pystyy tarjoamaan asiakkaalle hänen haluamaansa tuotetta samaan hintaan kuin aikaisemmin (Loxley 1998, 116). Silloin tällöin myyjä aiheuttaa itse kuivan kauden ja hänen on "pakko poistua kuvioista". Hän lähtee kaverinsa, naisensa tai vanhempiensa luokse. Hänellä voi olla oma pakopaikka, kuten kesämökki, johon pääsee hetkeksi lepäämään. Mieluiten on "monta mestaa", joista voi valita. Jos ei pidetä taukoja, "menee paletti helposti överiksi". Poistuessaan kuvioista myyjä voi väliaikaisesti ohjata asiakkaansa esimerkiksi jollekin hovin jäsenelle, joka hoitaa kauppaa lepo hetken aikana. Asiakas ei tällöin lähde etsimään itselleen uutta myyjää. Kuivan kauden jälkeen voi kaupankäynnin aloittaa jälleen.

Turvalliset ostotilanteet ja kohteliaisuus ovat myös tärkeitä. "Kiitos on harvinaisen sana näissä ympyröissä", joten pelkästään peruskohteliaisuudella voi saada aikaan positiivista vaikutusta. Hyvä myyjä voi avustaa aineen käyttöä aloittelevaa käyttäjää: hän kertoo ja valistaa huumeiden ominaisuuksista ja vaikutuksista. Kannabiksen myyjä voi esimerkiksi tehdä valmiita jointteja tai opastaa aloittelevaa asiakasta niiden tekemisessä. Suonensisäisiä käyttäjiä varten hyvällä myyjällä on usein aineen lisäksi tarjolla uusia käyttövälineitä ja muita turvallisempaan piikitämiseen tarvittavia välineitä. Kaikki eivät uskalla tai halua hakea Vinkeistä käyttövälineitä. "Bodarit käyttää näitä isompia kun ne lyö lihakseen", esitteli informantti alla kuvattua välinekokoelmaansa.

Tarvikkeita suonensisäiseen käyttöön

Halukkaita asiakkaita tuntuisi aika ajoin olevan enemmän kuin tarpeeksi. Hyvä myyjä kuitenkin valitsee asiakkaansa ja hoitaa suhteita heihin. Ideaalitapauksessa myyjä voi jopa soittaa takaisin asiakkaan tekemiin "hälyihin", vaikka ne yleensä tarkoittavat sitä, että asiakkaalta on puhelimesta puheaika loppunut ja hänellä tuskin on rahaa ostaa mitään. "Jokaisessa meissä asuu pieni veikko hursti." Hyvä myyjä tuntee asiakkaansa hyvin ja tietää heidän henkilökohtaisista asioistaan. Asiakas voikin tarvittaessa turvautua myyjään myös muissa asioissa. Haastateltu poliisin edustaja luonnehtii "hyvän diilerin" muotokuvaa seuraavassa lainauksessa.

"Hyvä diileri on semmonen että se on entinen nisti joka on päässy eroon niistä jutuista ja ymmärtää. Se tietää miten se peli menee ja tietää kuinka helpolla siitä tulee hilloo ja se elää sellasen suhteellisen et voi olla jopa töissä tai sit se on jollain tällasella ennaikasella eläkkeellä ja sit se ei hirveesti pröystäile niillä hilloilla eli et ajelee ihan perus toyotalla ja se osaa sen tehdä niin et se osaa jemmata kamat ja ei kulje kamat ja rahat päällä."

Menestyvä myyjä ei myöskään ahnehdi liikaa vaan tyytyy rooliinsa ja ansioihinsa. Markkinoiden keskitasolla jonkinlainen firma voi toimia julkisivuna. Joskus se

tuottaa itsestäänkin, toisinaan huumekaupalla paikataan firman tulosta. Erään firman omistaja mainitsee sivuammattistaan, ettei:

"tämä mulle mikään kokopäivähomma ole että mä käyn duunissa ihan muualla, mulla on oma firma ja sekin on vähän sellanen lumehomma että pystyy noita rahoja kiertämään ja tolleen..."

-No miten se käytännössä sitten hoituu et sulla on firma ja?

-niin no mä teen noita xxx hommiä että mulla on xxxfirma, oon tehny jotain kymmenen vuotta eikä jaksa xxx ja sit mulla on toinen firma siinä sivussa. Siinä on aika vapaat työajat."

Julkisivun takia myyjä voi keskittyä vain yhden huumeen myymiseen. Usein kaupattavan huumeen valintaan vaikuttavat myyjän oma käyttö, mieltymys ja kokemukset kyseisestä huumeesta. Mieluiten keskittasolla myytäisiin yhtä ainetta ja sitäkin "harvemmillä asiakkaille isompia eriä", kuten Pertsä mainitsee.

"Ainahan tulee joku uus ja ne kysyy et voiko suoraan tulla ostamaan ja mä sanon että ei että mä en haluu yhtään uutta naamaa että jos haluu niin sen kautta kenet mä tunnen, sen kautta ottaa yhteyttä. Mulla on yleensä ne samat ostajat ja koko ajan olen pyrkiny siihen että vähemmän ja vähemmän otan niitä ostajia ja isommat määrät että jää se trafiikki pois kun ovikello soi ja ovi käy kun viinakaupassa niin kyllähän ne naapurit ihmettelee."

Ylemmän tason toimijoiden arjen eläminen voi näyttää ulkopuoliselle suhteellisen normaalilta "tavallisen lähiön kansalaisen" elämältä. Kilu kuvaa tämän kaltaisia ylemmän tason toimijoita.

"Mitä mä tunnen noita isäntiä tai noita, niin ihan eri lailla ne elää niinkun minä, että niillä on ihan erilaiset elämäntavat (...) mitenkä ihmiset elää normaalisti niin ne niinku sopeutuu siihen tavallaan siihen parempaan a-luokkaan. Ehkä ne on vois sanoo sellasia tavallisia kansalaisia. Sillee, että tossa kun ne kävelee vastaan niin ei sitä tiedä kuka se niinku on kun ne on ihan tavallisia kuolevaisia, että on perhe ja tälleen ja se perhe ei välttämättä tiedäkään ihan kaikkee monestikaan, että mitä ne tekee vaikka kummiskin ehkä puoliso tajuaa jotain mutta monikaan ei halua sotkee perhettä, että jos tulee jotain niin jätetään perhe rauhaan kun ei tiä niin (...) käydään ihan päivätöissä niinku ihan normaalistikin mitä mä tunnen noita, että varmaan eläisivät silläkin."

Tyrkyttämiseen ei hyvässä myyntitoiminnassa sorruta. Jos alemman tai keskitason myyjä haluaa lopettaa toimintansa tai pitää siinä taukoja, siihen annetaan tilaisuus ylemmältä tasolta, kuten Kilu asiasta kysyttäessä toteaa:

”Ei tu soittoja sieltä päin että täällä olis taas kilo tai joku, sieltä päin ei tuu soittoja että ihan täys arvostus siitä mutta sit mitkä on vailla niin ne on et älä nyt viitti.”

Ihanne on myös, että asiakkaille ei myydä mitä tahansa. Liian vaaralliseksi katsottu erä huumeita saatetaan vetää pois markkinoilta. Esimerkkinä tästä mainittiin ekstaasierä, joka oli poistettu markkinoilta liian suuren heroininipitoisuuden vuoksi. Näitä ekstaaseja jaettiin lähes ilmaiseksi sellaisille henkilöille, jotka halusivat nauttia niitä. Rahallista voittoa tärkeämmäksi nousi toiminnan jatkuminen. Alaikäisille ei myydä mitään. ”Sen idiootin kautta oli mennä alaikäisille”, totesi Miksu entisestä ystävästään. Alaikäisille myyminen on moraalitonta mutta lisäksi se lisää huomattavasti kiinnijäämisriskiä. Kokemattomuus ja rahattomuus yhdessä suuren kiinnijäämisriskin kanssa tekevät alaikäisistä hyvän asiakkaan vastakohtan. Huumeita ei näin pidä välittää epäkompetenteille asiakkaille (Kekki 2010, 11).

Huumekaupiaan myyntitekniikat perustuvat kolmeen myyntitekniikkaan - liikkeenharjoittamiseen, vuorovaikutukseen ja lääketieteelliseen asiantuntemukseen. Liikkeenharjoittaminen tarkoittaa sitä, että myyjällä tulee olla kontaktit, joilta hän saa tarvitsemansa tuotteen, ja vakioasiakkaat, joille hän myy tuotteensa. Hänellä tulee olla aikaa myyntitoimenpiteisiin, kuten aineen punnitsemiseen ja sen jakamiseen myytäviin eriin, vierailamiseen kontaktien luona, asiakkaiden viihdyttämiseen, kollegoiden kanssa käytäviin keskusteluihin sekä huumeiden nauttimiseen. Myyjän täytyy suunnitella aineensa myymistä. Huumekaupiaan ammatti on myös vuorovaikutusprosessi, joka vaatii pitkiä ajanjaksoja kasvokkaisissa tilanteissa liiketuttavien kanssa. Vuorovaikutus liiketuttavien kanssa onkin yksi tärkeimmistä liikkeenharjoittamisen elementeistä. Kyky osallistua aktiivisesti keskusteluihin liiketuttavien kanssa on teknistä tietotaitoa, jota myyjällä pitää olla tullakseen oikeaksi huumekaupiaaksi. Kyky miellyttää asiakkaita on nähty tärkeäksi liikkeenharjoittamisessa. Esimerkiksi hasiksen lohkominen hampailla ei välttämättä näytä asiakkaan silmissä kovin miellyttävältä toiminnalta. Asiakkaiden kanssa pitää keskustella tulevista kaupoista, nauttia aineista ja niiden vaikutuksista sekä jakaa ilmaisannoksia tulevaisuuden kauppojen toivossa. Kolmas myyntitekniikka, lääketieteellinen asiantuntemus on sitä, että myyjä tuntee kauppaamansa aineen tai aineiden vaikutukset ja osaa kertoa niistä. Myyjällä pitää olla runsaasti omakohtaista kokemusta aineiden vaikutuksista. Liikkeenharjoittamisen pohjimmainen tarkoitus on tuottaa voittoa. Mikäli myyjä pystyy tähän, hän varmistaa varallisuutensa kasvun ja asiakkaiden tyytyväisyyden. Viisas myyjä ei koskaan anna asiakkaansa velkaantua liikaa, jolloin väkivalta voi tulla mukaan toimintaan.

Hän antaa asiakkaalleen velaksi vain sen verran, että maksun jäädessä saamatta hän vain pyyhkii velan muististaan eikä tee enää kauppvoja kyseisen henkilön kanssa. (Langer 1976; Reuter & Haaga 1989.)

Moraali säätelee useimpien myyjien sekaantumista liian vaarallisiksi katsottujen aineiden kauppaamiseen. Kysyntä kuitenkin osaltaan ylläpitää sitä, mitä ainetta myydään. Esimerkiksi yökerhoissa suosittu huumeet, kuten amfetamiini, ekstaasi ja kokaiini saattavat vaihdella myyjän valikoimassa kysynnän mukaan. Tarjonta ylempältä tasolta voi puolestaan määrätä sitä, mitä tarjotaan myytäväksi. Joskus keskitason ja alemman tason voi olla vaikea saada myytäväksi esimerkiksi kokaiinia, kun taas amfetamiinia olisi tarjolla paljonkin. Myydyt aineet voivat vaihdella senkin mukaan, mikä katsotaan riskin ja mahdollisen tuomion sekä tuoton erotukseksi (Pearson & Hobbs 2001, 34). Mitä pidempään myyjä on toiminut markkinoilla, sitä paremmat suhteet hänellä saattaa olla muita aineita kauppaaviin henkilöihin, ja häneltä voi saada tilaamalla jotakin tuotetta, joka ei varsinaisesti kuulu hänen ainevalikoimaansa, ja sitä helpommin myyjä voi vaihtaa kauppaamansa artikkelin toiseen (Loxley 1998). Myyjä saa itselleen statusta asiakkaidensa silmissä suhteillaan, koska hän on kykenevä toimittamaan useita eri aineita tilauksesta. Usein myyjä joutuu myymään ainakin joillekin asiakkailleen velaksi. Velaksi ostamisella ostaja saa varmistettua sen, että aine on laadultaan hyvää. Kilun määrittelyn mukaan ”onnistunut kauppa”

"on sellanen et mä istun kotona, yht äkkii soi ovikello, sieltä tulee kaveri, jutellaan niitä näitä ja sit mä maistan, vähän niinkun Del Monte mies ja sit mä sanon kyllä ja sit se jättää jonkun määrän mulle tohon ja tarvittaes mä käyn hakeen lisää, maksan jälkikäteen.

-Jälkikäteen?

- Joo koska siinä on ne omat hyvät ja huonot puolensa. Jälkikäteen kun maksaa niin tietää et se aine on aina sitä, et se on myyntikelposta. Et jos sä ostat omalla rahalla niin ei sitä periaatteessa tiedä et silloin se voi olla huonookin."

Velkakaupan avulla myyjä osoittaa luottavansa asiakkaaseensa. Pertsu kertoo, että hänen "ei o tarvis viedä viimisiä rahoja ja jos on viimiset rahat niin sanon, että en ota kaikkea että kun mulla on kummiskin enemmän." Ennen velaksi myyntiä kokenut keskitason myyjä on varmistanut asiakkaan luottotiedot muilta vastaavilta myyjiltä. Näin hän turvaa oman ja asiakkaan selustan.

"Mulla on kanssaveljiä, jotka on samassa asemassa tässä kaupungissa. Aika paljon niin niiltä aina kuulee että kuka on tehnyt vaikka sitä että on jättäny toiselle maksamatta ja sitte menee toiselta ostamaan."

Pertsas vastaa kysymykseen rahojensa takaisin saamisen takuusta ja huumekaupan toimivuudesta siten, että:

"mullakin on varalla sellanen sulake niinku olemassa, mitenkä mä nyt sanoisin että sellanen sulake, että ei vielä ole tarvinu käyttää mutta on hallinnassa sellanen että joissakin tapauksissa kun ei rahoja alkanu kuulumaan ja ollaan luimisteltu ni tota pystyn sen asian antamaan eteenpäin ja resursseja löytyy vaikka mihin asti enkä mä niistä ikinä puhu enkä mä niillä kersku. Kylhän kaikki tietää että kukaan ei jätä rahoja mihinkään."

Väkivallan uhan voi perimmiltään nähdä voimavarana, jolla turvataan sopimuksien noudattaminen. Ensimmäisessä sillä turvataan, että velkoja saa rahansa takaisin. Toisaalta se kiinnittää poliisin huomion (Pearson & Hobbs 2001, 41-42). Väkivaltaa vältellään siksin, että väkivalta tuottaa väkivaltaa ja pelottelua (Topalli ym. 2002). Todellisuudessa kaikki nyrkkimiehet eivät lähdekään perimään velkaa. Puheet perinnästä ovat usein suurempia kuin teot. "Mä oon monelle sanonu, et kun menee hakee sen rahan niin saa puolet, mutta onhan noita puhujia ollu, että minä meen ja teen sitä, mutta ei kukaan oo toteuttanu sitä", mainitsi Pertsas. Useimmiten väkivalta jääkin puheen tasolle. Huomattavasti tärkeämpää toiminnan jatkuvuuden kannalta on käyttää ainoastaan pelottelua, väkivallan uhkaa. Epäillylle vasikalle voidaan vaikkapa tarjota lasi maitoa kantalakkipilassa, yleisön edessä. Velkojen perimisen sijaan velallisesta voidaan laittaa "sana kiertämään", jolloin velallisen on vaikea saada huumeita tutuista kuvioista. Tällöin hän saattaa helposti palata takaisin ostoksille rahojen kanssa. Velkaa ei peritä väkivalloin senkään takia, koska "mä tiedän että sil jätkäl ei oo latin latii eikä himaa ja se on muille vielä enemmän velkaa niin mä en nää mitään järkee mennä sitä hakkauttamaan". Mikäli myyjä jää jostakin syystä velkaa hankkijoilleen tai ei maksa velkaansa, niin väkivallan käytön sijaan tilanne pyritään yleensä paikkaamaan siten, että hänelle annetaan lisää aineita myyntiin (Kinnunen 1996, 83). Samanlaista vaihtoehtoa tarjoaa Pertsas:

"Et vie vaikka sata grammaa jollekin niin sit se jää kiinni siitä niin eihän sillä niitä rahoja oo kato jos sillä ois rahaa niin oishan se sen käteisellä ostanu ja sit ne jää ne rahat sinne ja ne yleensä aina. Ja sit se kaveri jää sinne kiinni pitkäks tai lyhyeks aikaa ja sit sil ei o muuta kun että viedään vaan uutta pussia et siitä se sit alkaa sillä lyhentämään sitä vanhaa velkaa samalla."

Osa velasta tai koko velka saatetaan kuitata tavaran muodossa. Velallinen voi myös tehdä joitakin palveluksia, sekä laillisia että laittomia. Näin velallinen maksaa velkaansa toimimalla "juoksupoikana" tai "juoksutyttöinä", toteuttaen "pieni-

muotoisia toimeksiantoja". Velkoja voi myös osoittaa armeliaisuuttaan puolittamalla velan. Väkivallan käyttö lisää viranomaisintervention mahdollisuutta, jolloin velkoja ei saisi velalliselta ikinä rahojaan. Kuten sanottu, "et vittu kaikist tyhmin ratkasuhan se on et ensin uhoo et maksa sika velkas et muuten mä tuun ja teen sulle sitä ja tätä ja tota sit se ei maksa kumminkaan ja se menee ampuun sen ja sit se ei saa latiikaan".

6.6 Arjen riskejä

"Tässä maailmassa kaikki ovat koko ajan velkaa." Ideaalimyyjän muotokuva ei useinkaan toimi niin hyvin kuin pitäisi. Velkakaupasta muodostuu lähes väistämättä niin myyjälle kuin myyjälle vakioasia. Ylemmän tason maahantuoja voi joutua myymään tuotteensa velaksi tukkurille, joka puolestaan voi myydä velaksi asiakaalleen. Myyjä voi olla lähes varma, että ei saa kaikista velaksi myymistään huumeista ainakaan rahaa. "Paras tapa pilata ystävyysuhde on antaa kaverille nauhalle", on asiaa hyvin kuvaava sanonta. Kariutuneiden ystävyysuhdeiden lisäksi kasvava velka aiheuttaa lukuisia muitakin ongelmia arkeen. Oma käyttö ja omat sekä asiakkaiden maksamattomat velat kasaantuvat. Sampsa kertoo, että

"jos jää isompii summii velkaa niin jodut paiskii töitä monta vuotta et saa maksettua kun korko juoksee koko ajan..."

-mitä ne nappaa korkoo?

V; Jos myyt niitten piikkiin niin sit joutuu myymään kaks vuotta niitten piikkiin vaik et saa kun vitosen subusta välistä tai jotain tämmösti. Et se on aika isoo hintaa mitä ne ottaa.

-Nii ne nostaa sulle sitte hintaa?

-Nii et jos ne on jostakin saanu ja se on ollu viistoista euroo kappale niin ne pistää et nyt sä maksat meille kaks kyt viis euroo kappale, jää oma voitto vähän vähemmälle.

-No minkä takii niille sit jää pystyyn tai syitätän nyt varmaan on lukemattomia mut?

-No siin on et jos ite alkaa rykii sitä liikaa tai jakaa liikaa velaks ja porukka ei maksa tai jotain vastaavaa juttuu tai just jos tekee itte jotain niille pahaa niin sanotusti vasikoi tai jotain vastaavaa et ottaa niitten jutut päälleen ja lähtee istuu. Et tossakin yks tyyppi oli tehny diilin et kun oli jääny kiinni niin oli löytyny vähän yli kolme sataa grammaa piriä nii se oli ittelleen ottanu kaks ja puol sataa grammaa niinku omille nimilleen, se toinen tyyppi oli ottanu ittelleen ihan pikuumäärän se tyyppi istuu sen puolest. Et tollassii sit joutuu tekemään et vähän niinku mennään niitten ehdoilla."

Kiinnijäämisen sattuessa ei mikään osapuoli saa rahojaan. Esimerkiksi viranomaistrategioilla, kuten rahan ja huumeaineiden takavarikoinnilla, aiheutetaan velkasuhteiden kariutumista ja luodaan myyjien ja käyttäjien keskuuteen epäluottamuksen ja vihamielisyyden tunnelmaa. Huumekontrollin tehostaminen saattaa aiheuttaa hintojen nousua sekä uusien toimijoiden ja uusien aineiden ilmaantumista huume-markkinoille ja lisätä näin osaltaan väkivaltaisuuksia. Usein väkivallan ja sillä uhkailujen on todettu johtuvan velkakaupasta. Velat, jotka jäävät hoitamatta, vaativat yleensä toimenpiteitä jo myyjän tai välittäjän kasvojen säilyttämisen takia. Huumekaupan luonteeseen saattaa kuitenkin kuulua, että velat jätetään tahallisesti hoitamatta (Kinnunen 1996, 83; Kinnunen 2002, 219). "Vain pelkuri maksaa velkansa", rehenteli eräs haastateltu. Velallinen voi maksaa velkansa kerran pari ajallaan, jotta hän saa voitettua myyjän luottamuksen, ja sitten jättää velkansa maksamatta. Huumeväkivalta on nykyisin kovimmillaan markkinoiden keskitasolla. Siitä miksi näin on, kertoo eräs haastateltu poliisi.

"Keskitason jengi on niin helvetin kovaa vetää itse kamaa ja koska ne vetää itse paljon kamaa niin he eivät pysty tekemään mitään nousua, heillä ei ole mitään vakituisia tuloja he joutuu myymään pääsääntöisesti eteenpäin ne kamat velaks ja sit tulee joku perii niit velkoja jengiltä koska jengi jää kiinni, kuka hukkaa kamat, kuka hukkaa rahat, keneltä pöllittää jotain, siellä on miljoona näit syitä niin siellä keskitasolla pelataan sitä peliä et lähetään hakee niitä rahoja aika nopeesti ja siellä se peli on paljon raadollisempaa (...)

Se tukkumyyjä jää velkaa, se ei pysty maksaa koska se ottaa fillareita maksuks, tulee omat käytöt, omat vedot, talous ei pysy tasapainos. Suurin osa tukkumyyjistä on sellasia että ne pystyy tekemään sitä joitakin viikkoja, muutaman kuukauden, sit ne velkaantuu sille päämiehelleen ja ne ei anna enää kamaa koska se on niin paljon pystys. Ja sit tulee tää väkivaltajuttu siihen sit mennään lyömään turpaan, sit aletaan perimään ja turpaan tulee."

Varsinaista voimankäyttöä saatetaan käyttää esimerkiksi silloin, kun vaikkapa hovin jäsenen halutaan tekevän jotakin, syntyy riitaa ryhmän toiminnasta tai rahan jakamisesta. Eettiset säännöt kuitenkin kieltävät raa'an väkivallan ja tappamisen (Kinnunen 1996; Junninen 2006). "Rajoja ylittävää" väkivaltaa käytetään erittäin harvoin. Sillä tarkoitetaan sitä, että väkivaltaa ei käytetä silmittömästi, vaan sen käyttämiseen on ikään kuin oikea syy. Väkivaltaa ei ole ihailtavaa, mutta se on oikeutettua tietyissä tilanteissa (Kekki 2010, 11). Tämän toteaa Sampsa:

"Mun mielestä se väkivalta on silloin oikeutettua, jos se perustuu siihen se maksamattomuus ettei vaan huvita tai ettei vaan kato sitä niin tärkeeksi sitä velkaa että voi jättää sen maksamatta niin mun mielestä se on silloin tietty välinpitämättömyyttä siltä myyjältä jos se kumminkin vetää sitä joka päivä ja sil ois kumminkin rahaa maksaa se. Vaikka sit kaksnyt euroo kuussa, vaikka sit maksais kolmen vuoden ajan. Ni kyllä mun mielestä sillä tavalla se väkivalta on oikeutettua, et ei nyt mitään luita katko mutta antaa sellasen muistutuksen että sitä ei oo unohdettu."

Väkivallan uhkaa aiheuttaa myös huonolaatuisen huumeen myyminen tai myytävän erän painossa huijaaminen. Myös henkilön epäileminen ilmiantajksi tai jopa siviilipoliisiksi voi aiheuttaa jännitystä. Muut myyjät samassa lähiössä ovat myös yksi syy uhkaaviin tilanteisiin. "Me alettiin myymään samalla alueella ja halvempaan hintaan ja saatiin uhkauksia", totesi Miksu uransa alusta. Väkivalta voi myös olla täysin sattumanvaraista ja irrationaalista, kuten "sadan euron velan takia aseella osoittelu" vanhoista pirikaupoista. Tähän vaikuttavat pitkään luukussa yhdessä vietetty aika ja pitkään yhdessä jatkunut päihteiden käyttö. Huumekaupan aikaansaama stressi voi osaltaan laukaista riitatilanteita (Junninen 2006). Tavallisesta kinastelusta on ote seuraavassa.

Lauri laittaa kaukosäätimellään Bad boysin soimaan. Whitesnake is not responsible for speeding tickets or damage to home furnishings, lukee dvd:n takakannessa. Joka puolella on vaatekasoja epäjärjestyksessä. Tyhjiä pulloja, epämääräisiä esineitä. Lattian tyhjällä pinta-alalla, muovimaton päällä voi nähdä pölyä, kuivunutta epämääräistä eritettä. Ainakin tahroja kaatuneista pulloista. Laita sitä paskaa hiljaisemmalle!, huutaa Usko. Gunnar huutaa samaa. Joo perkele laita! Tää on mun kämpppä, huutaa Lauri ääntään lauseen loppua kohti hiljentäen. Joo niin on, vastaa Gunnar ja asia on sillä selvitetty. Lauri kuitenkin vääntää volyyminappulaa hiukan nolaa kohti.

Kenttäaineiston keräämisen aikana huumekaupan aiheuttamat jännitteet purkautuivat väkivaltaisella tavalla yhden kerran.

Jake ja Niina istuvat hiljaisessa kämpässä totisina, selvästi järkyttyneinä. "Se tuli sisään ihan sekaisin. Ei kertonu mistä on kyse." Jake aloitti. "Ensimmäisenä se ilmotti et tänne tulee kohta putsausryhmä paikalle. Sit se veti puukon esiin ja sano et samalla lähtee toi pimü." "Mä läksin pois paikalta, ajattelin et tilanne rauhottuu kun lähden," Niina jatkaa silmät pyöreinä. "Sit se veti sen puukon mun kurkulle ja

sano et nyt lähtee henki. Mä istuin koko ajan tässä omassa tuolissa paikallani. Pelkäsin et henki lähtee, olin ihan sokissa. Sit se viils tän tuolin käsinojan", osoittaa Jake sormella nojatuolin käsinojaa, jolla istuu. Siinä on useampi pitkä viilto. Istuinosassa on iso kuivunut verilammikko. "Se löi mua sen jälkeen suoraan reiteen. Vaikka sattui ihan saatanasti niin en uskaltanu liikkua. Se vaan tuijotti mua ja sano et kattoo kun mä vuodan kuiviin. Ja sit tulee se siivousryhmä paikalle." Miten se tilanne sit päättyi, saan kysytyä. "Ei se heti päättynytkään. Se vaan tuijotti ja sano et se löi siksi koska se on mun kavერი ja jos et se ei olis tehny tätä niin muut olis tullu paikalle ja olis käyny huonommin," vastaa Jake. "Sit se tilanne vaan jatku jonkun aikaa, olin varmaan aika sôkissa. Lopulta se jotenkin tokeni ja tajus mitä oli tehny ja alko pyyteleen anteeks ja painu karkuun ovesta. Ei kavereille voi tehdä noin. Mä pääsin ulos ja onneksi taksiin vaikka vuosin ja siitä paikattavaksi. Kovasti ne yritti kysellä et mitä on tapahtunu."

Terveyskeskuksissa tai sairaaloissa asioidessaan myyjä voi joutua valehtelemaan. Vammat selitetään itse aiheutetuiksi. Totuutta ei haluta kertoa eikä kerrota, koska se saattaisi johtaa poliisin sekaantumiseen asiaan. Tosin satunnaiset tapaturmat ovat todennäköisempi aineiden vaikutuksen alaisena mahdollisesti kohdattava asia. Huumemarkkinaväkivalta on usein osa "väkivallan kulttuuria", jota henkilöt kohtaavat arjessaan ja näin huumausainealakulttuureissa elävillä on suurempi riski joutua esimerkiksi pahoinpitelyn kohteeksi kuin kansalaisilla keskimäärin (Coomber 2006, 117; Kinnunen 1996). Tämä tulee esille kenttäpäiväkirjan kertomuksessa.

- "Väkivalta, se on kuiteskin se ratkasu. Ja toiset on siihen valmiimpia. Viimeksi mä koin uhkaavan tilanteen baarissa, se tyyppi oli tulossa päälle. Mä reagoin ja se loppu siihen." Sanoo Aapo ja lyö käntensä yhteen. No mistä se tilanne alkoi, kysyn.

- "Siinä oli jotain vanhaa taustalla ja se tyyppi oli ärsyttäny jo aikasemmin. Ja sitte se tuli siihen uudestaan." Et se sai mitä tilas, kysyn. Joo, Aapo sanoo ääntään hiljentäen.

- "Ne lyönnit tulee selkärangasta. Jo mökissä mä opin ensikertalaise-
na sen et pitää lyödä. Eka kerta oli kun sanoin mielipiteeni asiasta ruokapöydässä. Se oli oikeesti paha tyyppi ja uhkasi tappaa mut. Sen jälkeen mä opettelin lyömään", Aapo jatkaa.

- "Mä vedin yhtä tyyppiä viimeksi kuonoon kun se jutteli vähän liikaa asioista mun työläiselle", jatkaa Tuomas ja näyttää uudestaan kaha-
kassa vaurioitunutta kättään. Aiheesta huolimatta tilanne on leppoisa,

kaikki ovat hyvällä tuulella. Kaverukset tosin mainitsevat sen, miten viimeaikaisistakin kahakoista on tulossa rosista ja luultavasti taustojen takia vankilaakin. Se ei näytä kuitenkaan huolettavan tällä hetkellä.

Huumeväkivallan on katsottu liittyvän lähinnä amfetamiinin myymiseen. Kannabiksen kaupassa asioista on yleisesti pystytty sopimaan ilman väkivallan käytön uhkaa (Kinnunen 1996). Väkivaltaisuuteen vaikuttaa aineen lisäksi sen myyjä- ja ostajakunta (Ellis ym. 2002). "Hullut pokat" saattavat vaarantaa myyjän eri tavoilla; väärillä suhteillaan tai käyttäytymisellään. He voivat myydä huumeita eteenpäin aivan vääränlaisille ihmisille tai käyttäytyä vaarallisesti. "Sellaisia luonnontuotteita kannattaa pelätä, ei semmosii feikkei mitkä vaan esittää niinku tosi hulluu", sanoi Samu vaarallisista asiakkaista. Väkivalta voidaan kokea oikeutetuksi, sillä voidaan ratkaista ongelmia. Väkivallan käyttö on myös sosiaalinen normi, joka mahdollistaa ryhmäjäsennyden, yhteenkuulumisen tunteen ja ryhmän jäsenten keskinäisen solidaarisuuden (Honkatukia ym. 2005, 11). Kuolemaan johtava väkivalta huumemarkkinoilla on erittäin harvinaista (Lehti 2002, 56). Salasuo ym. (2009) aineistossa (N=234) koskien suomalaisia huumekuolemia ainoastaan kuusi henkilöä oli joutunut henkirikoksen kohteeksi (Mt, 46).

Myyjät ja käyttäjät kohtaavatkin toisenlaisia riskejä arjessaan. Eri aineiden sekakäyttö voi olla hengenvaarallista. Sekakäytön vaarat koskettavat eniten varsinkin Subutexia suonensisäisesti käytäviä alemman tason myyjiä. Buprenorfiiniin (lähinnä Subutex) kanssa piikitetään lääkkeitä sekä juodaan alkoholia, ja näiden yhdistelmä voi olla tappava. Näiden aineiden sekakäytössä kuollaan usein hengityslamaan (Partanen ym. 2008; Salasuo ym. 2009, 20-26). Amfetamiiniin yliannostuksiin kuollaan myös. Vakava myrkytys on erilainen, siinä esiintyy esimerkiksi rytmihäiriöitä, hyperventilaatiota, aivoverenvuotoja ja suonitukoksia (Salasuo ym. 2009, 34-35). Vaaransa suonensisäisessä käytössä aiheuttavat myös jatkeaineet sekä lääkkeiden kuoriaineet. Käyttäjä saattaakin saada elimistöönä mitä erilaisempia, mahdollisesti erittäinkin vaarallisia jatkoaineita. Silti yliannostuksiin suhtaudutaan arkipäiväisen lakonisesti: "piti laittaa se käyntiin eikä saanut edes vetoja palkaksi".

Vaikka piri ei useimmiten tappaisikaan, niin terveys heikkenee, käyttäjä "kuihtuu ja hampaat lähtevät suusta". Liian pitkään jatkunut amfetamiinin käyttö aiheuttaa eräänlaisia övereitä; piripäästä voi tulla aggressiivinen ja vainoharhainen. Ihminen ei jaksa tehdä elämäntyötä huumekauppiaana, ja ammatti vaatii kausiluontoisenakin kovaa psyykettä. "Kyse on nautintoaineista eli että tulee fiiliksi, ei kukaan hanki mitään sen takii että tulee huono olo", totesi eräs haastateltu poliisi huumekaupan perussäännöistä. Käyttäminen tuo myyjän arkeen kuitenkin myös lukuisia ongelmia. "Kukaan ei kestä poretta pitemmän päälle vaan kaikille tulee jollain tavalla pikku sekoiluu ja joillekin tulee enemmän sitä", totesi eräs infor-

mantti amfetamiinista. "Kroppa ei ole koskaan kunnolla unessa", mainitsi Miksu. Myyjä ei usein saa nukutuksi, siitä pitävät huolen niin asiakkaat, hovi kuin oma huumeiden käyttökin. Nukkumattomuuden lisäksi kuluttava elämä heikentää terveyttä muutoinkin. Vitamiineja ja luontaistuotteita ostetaan itselääkintään ja liikunnan puutteeseen. Lääkkeitä, reseptillä tai ilman, käytetään paljon. Kannabis ei voi tappaa, joten sitä käytetään runsaasti, myös unilääkkeenä. Vakavin seuraus liiallisesta kannabiksen polttamisesta voi olla ”paukkuöverit”. Tämän olotilan saa aikaan käytetyn kannabiksen määrä ja laatu sekä paikka, tilanne ja ympäristö, jossa kannabista käytetään (Becker 1963). Kokeneempikin käyttäjä voi joskus kokea tällaisen olotilan, jossa yksilö valahtaa kalpeaksi, tuntee heikotusta ja hui- mausta ja voi jopa hetkellisesti "pudota" eli menettää lähes tajuntansa. Paukkuöve- rit ovat kuitenkin erittäin harvinaisia ja eroavat kovempien huumeiden käyttäjien saamista övereistä huomattavasti. Happi, kylmä vesi tai sokeri sekä muiden paik- kallaolijoiden huolehtiminen auttavat useimmiten kannabisövereihin.

Kannabiksen polttamista ei myyjien keskuudessa pidetä läheskään niin pahana asiana kuin niitä vaikutuksia, joita suurin osa väestöstä saa esimerkiksi laillisesti määrättyjen lääkkeiden muodossa (Langer 1976). Yhden tai useamman aineen pidempään jatkunut käyttö on vaarallista fyysisen terveyden lisäksi psyykkiselle terveydelle (Knuuti 2007). Eri aineiden sekakäytöstä saattaa seurata mielenter- veydellisiä ongelmia. Niistä, kuten myös itsemurhan mahdollisuudesta puhutaan. Harvat kuitenkaan tekevät "hiljaisen miehen liikkeen". Kenttäpäiväkirjan esimerk- ki sivuaa puhetta näköalattomuudesta ja vaihtoehtojen vähyydestä.

Ovikello soi ja joku tulee eteiseen omilla avaimillaan. Tulija on Frippe. Hän ojentaa Jounille avaimet ja lisää kaljaa, kaksi siksppäkkiä. Käskee Pirkkoa siirtymään ja käy istumaan sängyn laidalle. Hän ot- taa yhden pullon itselleen, juo siitä puolet ja ojentaa sen minulle. Me voidaan juoda tää puoliks kun ollaan näköjään kuskeina, hän toteaa. Gunnar jatkaa tarinaansa.

- Sit kun mä en jaksa enää treenata niin toivottavasti mä uskallan tappaa itteni. Mä oon kyllä niin pelkuri etten uskalla sitä tehdä. Mut luultavasti mun sydän pysähtyy niin kun mun fajjalla ja papalla, ve- teraanilla. Mul ei muuten ole mitään asiaa meidän suvun mökille- kään... Enkä mä halua tietää kun perusteet mun terveydestä, jos ke- hoon tulee iso haava niin mä meen tikattavaks, en haluu ees tietää muita asioita.

- Ai et uskalla tehdä hiljaisen miehen liikettä, sanoo Frippe sängyn laidalta. Itsemurhaan viitaten.

- Siin ois muuten sellanen aihe et jos joku haluais tutkia jotain, vastaa Gunnar minuun katsoen. Kato ne monet elää siinä linnautopiassa. Niitten elämä on sellasta et ne elää siinä kuplassa. Sinne on niitten helppo mennä takasin. Niin kun munkin varmaan taas kerran, hän jatkaa.

- Mut siel ei kyl paljo seuramiehiä ole, sanoo Frippe hymyillen.

Riskinä arjessa on myös viranomaisinterventio, kiinnijääminen ja sen aiheuttamat seuraamukset. Tästä puhuvat pariskunta asunnossaan.

-Yks kaveri kävi täällä aamulla ja alko puhua miten linnassa pitää olla. Siitä miten vankilassa tulee käyttäytyä. Vittu mä ajattelin, että nyt on jotain tekeillä. Mutta realistisesti ajatellen, eihän tää voikaan jatkaa loputtomiin, alkaa Jake.

-Sul on menny yli toi homma. Hyvinpä olen munani valinnut, toteaa Jenni lannistuneella äänellä, maahan katsoen. Pelottaa, hän jatkaa.

-No ei sul ole mitään hätää, sähän olet ollut vaan loppukäyttjä. Jake sanoo totisesti. Pääset varmaan sakoilla tai ainakin ehdonalaisella, hän jatkaa.

-Pelottaa silti, Jenni katse edelleen maassa vastaa.

-Ei sul o mitään hätää, toistaa Jake itseään, muistat vaan pitää turpas kiinni siellä kuulusteluissa. Sä et ole tienny näistä jutuista mitään, sen mitä olet ite vetäny. Ne yrittää solmia tietty yhteyksiä moniin muihinkin juttuihin... Mäkin yritän hoitaa homman niin, ettei tule kun puoltoista suvee jos käry käy, Jake jatkaa.

-Ja tästä vaan, näyttää Jake kädessään olevaa palavaa jointtia.

Vuoropuhelu kenttäpäiväkirjassa kuvaa sitä, miten huumeiden myyjä valmistautuu kiinni jäämiseen. Se on väistämätöntä jossain vaiheessa uraa ja kuuluu ammatin varjopuoliin (ks. myös Kääriäinen 1994; Kainulainen 2009). Tämän vahvistaa Pertsas:

"En mäkään tunne ketään myyjää joka ei ois ikinä jääny kiinni tai selvinny silleen että sitä ei ois tavotettu että onhan se ihan väistämätön silleen. Voihan se olla että siellä menis joku vuosi tai kuukaus ihan hyvin mutta kyllähän poliisit on niin hyvin tietosia näistä asioista, niin minun kuin muittenkin että mikä mun asema on ja tälleen näin et kylhän se juttu leviää... Tossakin kun yks kaveri jäi kiinni ja ne sitte rosiksessa kerto sen jutun kulun, sen tutkinnan niin x kuukautta oli ollu tiivis seuranta ja hän sano että ei hän huomannu mi-

tään ja sekin oli niin extravarovainen ja sit sattunu vaan jotenkin iso mälli ja ne oli napannu sen sillon. Ja hän oli ihan ihmeissään et mitä vittua et hänkin oli niin varovainen. Ne aina arvosti sitä kaveria ja silleen et sä oot niin älykäs ja aina niin varovainen ja niin ne narautti sen että ne ottaa väkisin...

-Miten se oli ollu sit extravarovainen?

-Se oli et ei se puhelimes puhunu mitään ja kaikki oli sovittu silleen että missä nähään seuraavan ja seuraavan kerran ja tolleen eikä ollu himassa käyny porukkaa ja se eli sellasessa kurinalasessa elämässä vähän niinku jos vertais että sotilas. Se oli niin tarkka siitä että sillä oli omat metodit ja omat rytmit mutta siinäpä tuli taas se että eipä ole ykskään myyjä selvinny et kyllähän ne tietää et se on ihan väistämä-töntä että jos ei ite älyä lopettaa niin ne kyllä lopettaa. Tietysti aika-sa kutakin pääsee, että voi pitkäänkin olla että pääsee etenemään ja olemaan ja tällee näin mutta kyllä se jossain vaiheessa stoppaa."

Poliisin ja tullin tutkintakeinot, televalvonta, telekuuntelu ja tekninen tarkkailu ovat lisääntyneet. Tekniset apuvälineet, voimavarat ja huumeekoulutus, ovat myös lisääntyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana (Kainulainen 2007, 169-172). "Niil on tekniikka kuitenkin kolme vuotta siviilejä edellä", kuvasi Kilu sitä, miten vaikea on toimia kontrollitoimia vastaan. Puhelimien seurantaan ja kuunteluun liittykin paljon spekulatiota ja epävarmaa tietoa. Yksi uskomus on se, että "ei voi soittaa ristiin". Tällä tarkoitetaan sitä, että soitettaessa yhdestä numerosta toiseen ei vastatusta numerosta kannata soittaa takaisin soittajalle, koska tämä helpottaa poliisin puhelinseurantaa. Tämän kaltaiset uskomukset ja epäluulot, samoin kuin jonkin tietämä "varma tieto", kuuluvat myyjien paranoiidiin arkeen. Kiinnijääminen on aina Kilun mielessä: "mä soitan sen muijalle aina ja sen kans sovitaan ja sit se jätkä tulee ja käydää sen kans siin baaris. Vähän niinku koitetaan hämätä. En tiiä hämääks se yhtään mut..."

Jotkut kauppiat koittavat jättää puhelimen käytön vähemmälle. Toiset jättävät puhelimen kokonaan pois. Osa ei halua jatkuvasti vaihdella puhelimia ja SIM-kortteja. Korttien ja puhelimien jatkuva vaihtaminen saattaa nimittäin olla poliisille signaali siitä, että sen kannattaisi kiinnittää huomiota näihin toimijoihin. Osa toimijoista pyrkiikin pitämään samat numerot. Varmaa kuitenkin on, että "kiinnijää kun hölöttää paljon puhelimessa". Nikke konkretisoi asiaa kertomalla, että "ne pistää jotkut tyypit vähäksi aikaa seurantaan eikä tarvi kuin ekana päivänä jos natsaa niin puhua vähän et mielenkiinto herää." Poliisin taktiikkana seurannassa oli Niken mukaan se, että "ne kuuntelevat ensin ja hakevat luvan vasta sitten". Siksi koodikielen käyttäminen puhelimessa onkin enemmän sääntö kuin poikkeus

(Lalander 2001; Zaitch 2002). Hinnoista ja laadusta ei ole soveliasta keskustella puhelimesta. Esimerkki on esitutkintapöytäkirjan puhelinkuuntelutodisteista:

Reiska: Onks tää nyt sitte se politiikka ku mikä sanottiin silloin?

Pate: On

Reiska: Okei

Pate: Et tää on niinku puolet stydimpää yli

Reiska: Joo mut onks tää niinku sitte politiikalla 1250

Pate: Sama hinta

Reiska: Joo

Pate: Tonni cashiä, 15 eiku mitä...

Myyjän ja asiakkaan kommunikaatio voi olla varsin epäselvää. Esimerkiksi kieli-muurin takia asioiminen ei aina onnistu helposti, ja huumekaupan toteuttamisesta on vaikea sopia. Seuraava esimerkki esitutkintapöytäkirjasta kuvaa ylermmän tason toimijoiden, virolaisten ja suomalaisten välistä epäonnistunutta yhteistyötä.

Sampsä: Joo mä oon nyt tässä edessä

Igor: Länsisatama?

Sampsä: Niin mä seison tässä edessä nytte

Igor: No seiso täällä Länsisatama?

Sampsä: Niin mä nään Länsisata.. tai Länsisatama on tässä vähän matkan päässä

Igor: No tuleeko Länsisatama gus on se ...öö...

Sampsä: Mä oon nyt tässä Hemmingwayn..

Igor: Gaup... no kusa?

Sampsä: Nyt tässä Hemmingwayn edessä

Igor: Se on se kun se nosturi on?

Sampsä: Mä nään tästä nostureita ja sit tos on keskeneränen...

Igor: No nosturi on kuule suora

Sampsä: Mitä?

Oikeanlaisen ja hyvin toimivan koodikielen keksiminen ja käyttäminen on vaikeaa. Salakieli on tekemällä tehdyn kuuloinen, eikä poliisilta kestä kovinkaan kauan päästä selville asioiden todellisesta luonteesta. "Se on ihan sama mitä puhelimesta puhut vaik puhut maidosta tai autosta niin kyl ne älyy sen", totesi Sampsä koodikielen käytöstä. Haastattelun toteamus, jonka mukaan "me jäätiin kiinni kun alettiin puhua puolikkaista naisista", kuvaa hyvin koodikielen käyttöä. Puolikkaat naiset tarkoittivat "puolikkaita kiloja". Helpointa salakielen keksiminen ja sen käyttäminen voi olla silloin, kun se saadaan linkittymään kaikkien osallisten ymmärtämään termistöön. Huumeista, niiden määristä ja hinnoista käytetty termistö

voi liittyä normaaleihin arkipäiväisiin asioihin, myyjän ja ostajan työhön tai harastuksiin. Asianomaiset osaavat käyttää termistöä luontevasti. Koodikielen käyttöä puhelimessa ei tulisi unohtaa hetkeksikään. Alemmalla tasolla puhelimessa yritetään aina olla sanomatta sellaista, jota voidaan käyttää todisteena suuremman huumausainekaupasta. Huumeiden summista ja määristä on kuitenkin ainakin silloin tällöin puhuttava, ja näin kaupat saattavatkin tulla poliisin tietoon. Kontrol- litoimiin tottunut Kilu kuvaa, että hän

"yrittää vaan olla sanomatta sellasii raskauttavia sanoja. Nähään jos nähään. Jos nähään niin silloin on yleensä jotain juttuu, jos ei nähä niin silloin ei ole juttuu.

-Nii ei summista ei määristä?

-Mielellään ei, pakko kai niitäkin joskus on, niin se vaan menee. Et jos liikaa lähtee peittelee niin kytäthän voi luulla et on jotain isom- paakin tekeillä. Välillä vaan jotkut pikkujutut saa tulla esiin."

Poliisi suorittaa myös katu- ja liikennevalvontaa. Huumerikoksesta epäilty tavoite- taan usein henkilöautosta, kuskin tai matkustajan paikalta (Kekki 2008). Muiden- kin teilläliikkujien huomion herättää esimerkiksi auton huolimaton käsitteleminen, ajotyyli tai ylinopeus. Poliisi tarkistaa asian ja havaitsee, että autoja ei ole katsas- tettu tai niiden vakuutuksia maksettu. Pysäytettäessä huomataan, että kuskilla ei ole ajokorttia tai hän ajaa päihtyneenä. Autot voivat muutenkin olla huomiota herättävän epäsiistejä ja niin epäluotettavia, että ne voivat hajota kesken asioiden hoitamisen. Autoilla ajettaessa ei aina muisteta noudattaa sääntöjä turvavöiden käyttämisestä tai nopeusrajoituksista. Ajelut ovat miehistä riskinottoa, uhkarohke- aa, itselle ja liikenteessä eteen tuleville vaarallista toimintaa. Miehiseen riskinot- toon erilaisissa olotiloissa kuuluu usko laitteen hallinnasta lujissakin nopeuksissa (Vaaranen 2004, 45).

Alemmalla tasolla myös omaisuusrikollisuus, huumeiden käyttö julkisilla pai- koilla sekä avoin huumekauppa ovat tutkimusten mukaan tekijöitä, jotka joudutta- vat poliisirekisteriin joutumista (Kainulainen 2006, 161). Huumekauppias ”palaa- kin” usein siksi, että hän käyttää myymiään huumeita liiallisesti. Toiminnallaan huumerikollinen usein "vasikoi ite itsensä", käyttäytymällä siten, että viranomais- ten on käytännössä pakko puuttua asiaan. Erittäin hyvä keino herättää poliisin kiinnostus on "kamapäissä sekoilu". "Kun on vauhti päällä niin tulee se vauh- tisoikeus", kertoo poliisin edustaja ja täsmentää:

"on paljo semmosta jengii mihin me kompastutaan et me ei tehä sitä juttuu vaan ne jää kiinni jossain, ne sählää, tappelee kapakas tai ajaa kolarin tai ihan mitä tahansa et okei sil on gramma taskussa ja sit mennään kämppään kotietsintään ja sielt löytyy sitä ja tätä ja sit on

muistikirjaa ja velkalistaa ja sit se lähtee se keissi siitä menee... kun sit nää nuoret jätkät kun on aseet ja on rahat pöydällä ja on vaakaa ja siel vedetään samas kämpäs ja siel on sit johonkin kirjahyllyjen pohjaan jemmattu ja sit tulee kytät ja löytää ja sit lähetään linnaan neljäks vuodeks."

Useimmat huumemarkkinoiden toimijat allekirjoittanevat poliisin kommentin. Huumeiden välittäjäpiirit toimivat usein huolimattomasti. Rikoksia tehdään spontaanisti. Tosin muutama haastateltu mainitsi, miten irrationaalisilta vaikuttavilla teoilla "hankitaan natsoja" tai "kannuksia" ja näin saadaan mainetta joissakin piireissä. Kannuksien hankkimisella, haluamaansa rooliin huumemarkkinoilla pääsemisellä vain on se huono puoli, että siitä joutuu vankilaan. Huumemarkkinoilla toimii "kumminkin kahenlaisii tyypejä et sellasii jotka ei halua sinne ja sit semmosii jotka oikein hakeutuu sinne". Huolimattomuuden lisäksi pidätykset johtuvat odottamattomista tapahtumista, poikkeamisista tavallisista rutiineista sekä todella huonosta onnesta (Pearson & Hobbs 2001, 47). Kiinnijäämisestä voi silti syyttää hovinkin toimintaa. "Muiden mokat" ja väärät asiakkaat ovat yksi todennäköinen syy jäädä kiinni. Kiinni jäämisestä voi edesauttaa se, että "ostetaan osa isosta satsista." Maahantuodusta erästä voidaan ostaa esimerkiksi viiden tuhannen euron osuus useamman henkilön kesken. Kun kokkeja on tarpeeksi hämmentämässä soppaa, kiinnijäämisriski on huomattavasti suurempi. Hyvät ja luotettavat suhteet toisiin huumemarkkinoiden toimijoihin ovat erittäin tärkeitä ja "luottamus nyt on kaiken a ja o". Asioista ei kuitenkaan niiden laittomuuden takia voi tehdä kirjallisia sopimuksia eikä kaikkiin osallisiin voi luottaa. Omaa asemaansa huumemarkkinoilla voi silti yrittää turvata tekemällä sopimuksia "kilpailijoiden" kanssa ilmiantojen ja muiden hankaluuksien välttämiseksi. Ylemmän tason toimijoilla on omat ongelmansa maahantuonnin suhteen. Esimerkkinä haastateltu poliisi käyttää virolaisia huumekauppiaita, jotka:

"on sellasii tyypei että jos ne sanoo että okei mä tuun tiistaina niin niiltä pitää kysyy että minkä viikon tiistaina ja mikä kuukausi että niillä on tämmösistä kulttuurieroista johtuvia syitä että ne on vähän niinkun mañana."

Koska osallisiin ei voi luottaa, heitä vastaan täytyy taktikoida. Yhdessä roolissa toimiva henkilö voi tuntea toisen mutta ei välttämättä kolmatta osapuolta. Myyjä tietää oman kontaktinsa mutta ei sitä, keneltä tämä hankkii aineen. Näin huume-kaupassa mukana olevat henkilöt eivät voi todistaa toisiaan vastaan. Kilu kertoo:

"Multa tasan kysytään että otanks mä ja sit mä otan ja muista mä en tiedäkään mitään. Mut kylhän sen nyt aika hyvin tietää ketä siinä on."

Et kylhän siinä aika hyvin valuu sitä tietoo kun juttelee iltoi tai vietää iltaa mut ei niistä niinku sen enempää tiedä eikä haluukaan tietää. Tieto lisää tuskaa. Kumminkin pohjautuu enemmän taivähemmän kaveripiireihin nää hommat. Niihin joita katoaan et niihin vois ehkä kenties luottaa. Niille annetaan myyntiin. Ei niit kuitenkaan kauheesti oo sellasii jotka saa pidettyy sen rahan läjässä."

Aineita kulutettaessa annetaan paljon katteettomia lupauksia. Annetut lupaukset eivät välttämättä pysy edes muistissa. Miksu kertoi, ettei hän "mitenkään muista mikä päivä on sovittu mitä". Katteettomiin lupauksiin syyllystyvät kaikki osalliset. "Se lupas mulle et pääsen Euroopan matkalle", on vain yksi esimerkki Aivojen Miksulle kertomista lupauksista, jotka eivät ikinä toteutuneet. Poliisin edustajan mukaan huumeiden vaikutuksen alaisena sovitaan huumekauppojen hoitamisesta liian kevein perustein. Hän täsmentää tätä näkemystä mainitsemalla, että:

"kun seuraa sitä touhuu niin ne on niinkun niin hölmöjä et ne ajaa itensä nurkkaan että toinen sanoo jotain ja toinen sanoo et joo mä voin hoitaa sen ja sitte toinen sanoo että selvä ja sit viel niin tyhmä että mä hoidan sen huomenna ja näin että viel lyödään itselle määräraika millon mun takaseinä tulee vastaan."

Keskinäiset epäselvyydet aiheuttavat "kuvion hajoamista". "Kunnolla suunniteltu on puoliksi mokattu", kristallisoi Pertsu suunnitelmia ja sopimusten tekoa. Sopimuksiin myös tulee lähes aina jotain muutoksia. Asiat muuttuvat myös sen takia, että "ollaan taas olevinaan niin vitun ovelia". Sosiaalisia suhteita voidaan katkaista tahallisesti poliisiseurannan tähden. Useimmiten kyseessä on silti oikea välien rikkoutuminen. Muutokset sopimuksissa johtavat helposti keskinäisiin epäselvyyksiin, jotka syvenevät ajan myötä. Rikoksen toisesta osapuolesta tulee "auto-kauppias", kuten Pertsu mainitsi entisestä rikoskumppanistaan. Hän kertoi pitä-neensä

"varmaan kolmea kiloa piriä jemmassa pitkän aikaa. Jos mä olisin jääny kiinni niin olisin saanut jotain seitsemän vuotta kun on vanhoja juttuja. Siinä mä jemmasin niitä pihalla grillihiilipussissa mihin mä duunasin sellasen valepohjan ja sieltä se sitten haki sitä heikki pari kerralla. Kun se oli sitte hakenu kaiken sieltä ja kysy että mitä mä nyt oon velkaa niin mä sanoin et anna nyt jotain. No se anto mulle sellasen vitosen pussin eikä tajunnu edes vittuilua kun mä sanoin et täshän on ihan liikaa. Mä olisin oikeesti saanu jotain seittemän vuotta siitä. Mut sehän varmaan tajus et tollasii tyyppei, joille voi antaa säilytettäväks eikä tavaraa häviä niin niitähän on joka paikassa."

Helsinkiläinen huumerikollisuus on haastateltujen viranomaisten mukaan melko kaukana elokuvien huumerikollisuudesta antamasta kuvasta. Viranomaishaastattelussa huumerikollinen näyttäytyy varsinaisena epäonnen soturina (ks. Kinnunen 1996, 74). Poliisin edustajan mukaan sosiaaliset taustat ovat usein huonot, elämään saattaa kuulua toisten rikollisten hyväksikäyttöä ja kaiken muun lisäksi huonoa onnea:

"monet näistä jotka tekee näitä klassisia huumerikoksia niin niiden sosiaalinen tausta on et ei ehkä oo osattu hoitaa näitä asioita pienestä pitäen oikein että osalla on koulukotitausta ja tämmöistä. Ja sit voi olla toinen näkökulma että kun nää konnat tekee niitä asioita niin kuitenkin se eläminen ja oleminen perustuu siihen että toisten heikkouksia käytetään häpeämättä hyväkseen että semmoinen lojaalisuus toiseen että jos näin sovitaan niin tästä kans pidetään kiinni niin nää on vähän sit semmosii että jostakin syytä tehdään syyhkyjä toiselle ja en mä pääse, se on semmosta et sanotaan et keskivertorikollisten ja vähän siitä ylöskin päin niin niitten elämä on toisten kusettamista ja vedättämistä ja usein sitte se rikoksen toteuttaminen on niin monesta asiasta kiinni et joku siellä saattaa loppupelissä muuttua ja sit se yleensä meneekin koko homma."

6.7 Kytät ja vasikat

Kaikenlaiset ”omat mokat” tai tehokas poliisivalvonta eivät ole ainoita syitä, miksi eri tasoilla jäädytään kiinni huumekaupasta. Aivan kuten ihmiset ovat käyttäneet huumeita päihteinä, on tiedottajia käytetty rikosten torjunnassa jo ennen ajanlaskun alkua (Rainiala 2009, 17). ”Ennen vanhaan tiedot tuli alamaailmasta”, eräs haastateltu poliisi totesi suomalaisen huumetorjunnan varhaisista ajoista. Poliisi onkin kautta historiansa tiedottanut julkisuuteen hyvistä suhteistaan huumerikollisten kanssa. Esimerkiksi väitteet puhelinkuuntelusta ilman lainsäätäjän lupaa poliisi kiisti aikoinaan sillä, että tarkkojen tietojen saamisessa auttoivat ainoastaan alamaailman hyvät tiedottajat (Koskinen 1997; Nordman & Nykänen 1991). Vaikka tiedottamisella esimerkiksi pelattiin muita toimijoita pois markkinoilta, tiedottajien kanssa toimittiin ennen lainmääritystäkin ehdottoman rehellisesti. Tästä kertoo toinen haastateltu poliisi:

"Minulla oli tosi hyvät alamaailman tiedottajat. Pelasin aina ehdottoman rehellisesti ja saatiin taatusti luotettavaa tietoa ja jos luvattiin

että ei todistajaksi pyydetä nii ei, että tää oli oleellista että mitä sovi-
taan niin siitä pidetään kiinni. Että jääköön vaikka juttu pimeäks."

Ennen nykyisiä lakeja poliisi on käyttänyt pieniä rahasummia, omiaankin, epäillyn auttamiseen, vaikka "virallinen tie oli se et olis kehottanu sosiaalivirastoon mut onhan nyt paljo mukavampaa jutellakin, et toinen jos on persaukinen ja ilman tupakkaa". 1980-luvulla alkoi Suomessa vaikuttaa siltä, että vakavien rikosten tekemiseen keskittyivät rikolliseen alakulttuuriin voimakkaasti sitoutuneet henkilöt, joiden rikostausta oli usein pitkä (Rainiala 2009, 18). Poliisiorganisaatioon muodostettiin tuolloin ammatti- ja taparikollisten seurantaan erikoistuneita yksiköitä. Näiden ns. atari-poliisien tehtävänä oli mm. pitää yhteyksiä rikolliseen maailmaan ja hankkia tietoja rikoksista (Mölsä 2009, 253).

Poliisissa tiedottajien käyttö rikosten ehkäisyssä on koettu niin tärkeäksi, että siihen on viime vuosien aikana käytetty runsaasti koulutus- ja kehitysresursseja. 2000-luvun aikana on luotu säännöt menettelytavoille, jota kutsutaan järjestelmälliseksi tiedottajatoiminnaksi eli JTT:ksi (Mölsä 2009, 254). Suomessa ensimmäinen tiedottajaa koskeva lain säännös tuli voimaan PolL:n (525/2005) muutoksella vuonna 2005. Sisäasiainministeriön poliisin tiedonhankinnan järjestämistä ja valvontaa koskeva asetus tuli voimaan vuonna 2008. Hieman myöhemmin samana vuonna sisäasiainministeriön poliisiosasto antoi määräyksen poliisin salaisen tiedonhankinnan järjestämisestä, käytöstä ja valvonnasta. Tällä määräyksellä määrättiin poliisiyksiköiden salaisten tiedonhankinta- ja suojauskeinojen valtakunnallisesta järjestämisestä, käytöstä ja valvonnasta sekä JTT:stä. Tiedottajien käyttäminen rikosten paljastamiseksi ei ole ollut ulkomaillakaan ongelmatonta. Poliisin proaktiivisten tiedonhankintamenetelmien toimivallan perusteet olivat 1980-1990-luvuilla Keski-Euroopan maissa heikosti tai olemattomasti säänneltyjä, ja ongelmatilanteita esiintyi useissa Euroopan maissa. Esimerkiksi Englannissa ja Alankomaissa kattava tiedonhankintamenetelmiä koskeva sääntely saatiin voimaan vasta vuonna 2000. (Rainiala 2009, 19, 23.)

"Hyvä kyttä ilmoittaa sulle etukäteen", väitti eräs haastateltu vuosituhanen alun suhteistaan poliisin kanssa. Kokeneen huumekauppiaan eräs keino vältellä kiinnijoutumista tai pidentää vapaana oloaan saattaa olla yritys säilyttää hyvät tai ainakin jonkinlaiset suhteet poliisiviranomaisiin (Kinnunen 1996). Poliisin edustaja kuvaa tilannetta kertomalla, miten Helsingissä

"meillä on erittäin hyvät suhteet näihin ihmisiin jotka ovat huumerikollisuuden piirissä, ovat he sitten ylä- tai alatasolla. Mitä ylemmäs sitä mennään niin sitä enemmän se muuttuu eräänlaiseksi peliksi. Meillä on tiedossamme katutason kauppiaita, joille voimme soittaa ja kysyä, että onko jotain meneillä."

Poliisi on työnsä puolesta yhteydessä huumerikollisiin, koska tarvitsee tietoja muiden huumemarkkinoiden toiminnasta. Poliisin ja huumerikollisen välinen jonkinlainen yhteistyö kuuluu normaalina asiana huumemaailmaan. Huumerikostutkijalle on ammattinsa takia erittäin tärkeää muodostaa hyvät suhteet ainakin joihinkin alamaailman henkilöihin tiedonsaantinsa varmistamiseksi. Poliisin työ piiloriikollisuudessa on käytännössä nähty mahdolliseksi ilman tiedottajia, ja huumeepoliisi on niin hyvä kuin hänen tiedottajansa on (esim. Dorn ym. 1992, 121; Kinnunen 1996, 116; Lie 2003, 115). Poliisin kanssa toimiessaan rikolliset puolestaan odottavat vastapalveluksia, ja joskus voi jonkinlaista vastapalvelusta saadakin. Vastapalvelukset koskevat esimerkiksi kuulusteluja⁴. Niissä, kokeneempi epäilty voi ohjata tutkintaa kertomalla tietyistä itselleen sopivimmista asioista ja jättää tietyt asiat kertomatta. Kuultava epäilty voi myös yrittää käydä neuvotteluja kuulustelijan kanssa siitä, miten tutkinnassa kannattaisi edetä. Aikaisemmin poliisin edustaja saattoi esimerkiksi unohtaa jonkin pienemmän rikkeen (Kontula 1986, 55). Näin epäilty ei saanut kaikista tekemistään rikoksista tuomiota. Pienempi rikos jäi ehkä ratkaisematta isomman rikoksen takia. Poliisi mainitsi tästä seuraavasti:

"kysymys on vaan siitä että jos sä saat ainetta pois markkinoilta 10 kiloa niin onhan se nyt paljon isompi juttu kuin se että sä saat sata grammaa pois."

Poliisi voi nykyisin joutua priorisoimaan toimintaansa ja sitä, miten voimavarat suunnataan. Eräs toiminnan muoto saattaa olla se, että poliisi ei kuulustele ilmiantajaa todistajana. Poliisitoiminnassa peruslähtökohtana on pidettävä sitä, että poliisille tietoja antaneen henkilöllisyyttä ei paljasteta. Tämä liittyy poliisin tarpeeseen olla paljastamatta taktisia menetelmiään ja suojella tiedottajien henkilöllisyyttä kostotoimilta (Rainiala 2009, 43). Nykyisin poliisin budjettiin on lisätty menot tiedottajille. Suomessa tiedottajien käyttö näyttäisi olevan kustannustehokkuussuhteessa tehokas keino rikosten selvittämisessä. Rahamäärällisesti poliisin maksamat palkkiot ovat olleet tuhannesta viiteen tuhanteen euroa (Rainiala 2009, 25). Puhutausta rahasta on kuitenkin tulossa entistä tärkeämpi menetelmä tietojen hankinnassa, vaikka vuosittain on tiedottajille maksettuihin palkkioihin käytetty keskimäärin ainoastaan 50 000 euroa (Mölsä 2009, 254). Poliisin tiedottajille maksamat palkkiot ovat saaneet liikkeelle huhuja huumemarkkinoilla toimivien ihmisten keskuudessa. Sampsu kertoo, että

⁴ Vastapalveluksista ja kuulusteluista tarkemmin ks. Kainulainen 2009, s. 325-326.

"mä oon kuullu huhuja en mä tiä onks se totta mut tyyliin et jos vaik mä joudun putkaan niin ne yrittää et lähet sä meidän soluttautujaks et en mä tiä onks se totta mut kummiskin ne pystyy maksaa rahaa."

Suonensisäisesti huumeita käyttäviä pidetään yleisesti alttiimpina kertomaan asioita poliisille, koska he eivät vieroitusoireissaan pysty olemaan pidätettynä vaan kertovat pois pääsemisen toivossa asioita poliisille (Heinonen 1989). Kilu halveksuu heitä.

"Se on se et ne luulee olevansa niin koukussa kun eihän esimerkiksi vahti ei siihen jää edes koukkuun. Nii ne kuvittelee et ne hajoo kun ne on kaks päivää kopissa eikä saa kamaa yhtään hyhy."

Vieroitusoireissa riutuva ihminen ei kuitenkaan välttämättä osaa kertoa poliisille kovin tärkeistä asioista. Alemman tai keskitasonkaan toimijat eivät välttämättä tiedä sellaisia asioita, joista poliisi maksaisi palkkioita. Eniten tietoa tärkeistä asioista on parhaimmin menestyvillä, ylemmän tason huumerikollisilla (ks. Billingsley ym. 2001). Kinnusen haastattelemat huumerikoksiin syyllistyneet mainitsivat, että toimiessaan ilmiantajina he saivat ainakin jossain määrin rauhaa ylläpitää omaa käyttöönsä ja ehkä mahdollisuuden pienimuotoiseen myyntiin, toisin sanoen myyntiin "lupalappu kaulassa" (Kinnunen 1996, 123). Eräs tässä haastateltu informantti ihmetteli sitä, miten "yksikin on myynyt 20 vuotta kovaa kamaa ilman ongelmia". Arveluna oli, että joidenkin henkilöiden toimia voidaan seurata ainoastaan siksi, että näin voidaan päästä "pahempien" rikollisten jäljille. Pienempimuotoiseen myyntitoimintaan ei puututa kuin silloin, kun siinä "mokataan raskaasti". Toinen informantti taas mainitsi sen, miten joistakin henkilöistä tulee "legendoja, joita ei vasikoida". He ovat vanhempia ja hiukan muita varakkaampia rikollisia, joita kunnioitetaan ja ihannoidaan, osaksi pelätään. He ovat hankkineet maineensa vuosien saatossa, todistaessaan sen, että pystyvät hoitamaan ainetta tai aineita myyntiin luotettavasti. "Myyntilisenssien" olemassaolosta on myös ulkomaisissa tutkimuksissa useita esimerkkejä. Varsinkin pieniä eriä myyvä henkilö voi toimia markkinoilla odottaen tarjousta huomattavasti suurempien erien myymiseen. Poliisin kannalta tällaiset "aktiiviset lisenssimyyjät" tarjoavat parhaan keinon ylemmän tason huumekauppiaiden jäljille pääsemiseen. Toisaalta heidät on voinut palkata asemaansa juuri tämä ylemmän tason kauppias, joka yrittää lisenssimyyjän avulla päästä selville poliisien taktisista kuvioista. (Dorn ym. 1992, 143; Billingsley ym. 2001, 27.) Suomessa näiden niin sanottujen osallistuvien tietolähteiden käyttäminen ei ole sallittua (Mäkipää 2009, 593). On havaittu, että juuri poliisitoiminnan, soluttautumisen ja tiedottajien käytön takia saattaa huumemarkkinoille valua paljon huumeita, ilman että poliisi taktisista tai operatiivisista syistä puuttuu siihen (Rainiala 2009, 22).

Tiedottamisesta tehdyn tutkimuksen mukaan nykyinen poliisilaki (PoL 46§) soveltuu tietolähteen käyttämiseen peite- ja valeosto-operaatioissa hyvin marginaalisesti, ja siitä huolimatta se saattaa aiheuttaa tietolähteen henkilöllisyyden paljastumisen. Käytännössä nykytilanne voi tarkoittaa sitä, että tietolähteen käyttämättömyys näissä operaatioissa on varsin vähäistä. Jo tietolähteen käytöstä ilmoittaminen yleensä aiheuttaa tietolähteenä toimineelle hengen ja terveyden vaaran, koska tällöin pystytään helposti päättämään tiedottajan henkilöllisyys. Näin viranomaiset voivat arvoida, etteivät käytä tiedottajaa. Tämä puolestaan voi aiheuttaa sen, että rikosten selvittämisen kannalta relevanttien tietojen hyödyntämättä jättäminen saattaa aiheuttaa poliisille virkarikosoikeudellisia toimia (Rainiala 2009, 125, 177). Ulkomailta on esimerkkejä, joissa poliisin tiedonhankintamethodien kehittyminen, monimutkaistuminen ja poliisin tiedonhankintayksiköiden muusta poliisitoiminnasta eriytyminen aiheuttivat sen, että soluttautuneiden poliisien ja rikollisten tiedottajien hankkimista tiedoista 95 % oli sellaista, jota ei voitu käyttää. Toisaalta taas poliisin suhteellisen uudet valtuudet käyttää useita uusia teknisiä tiedonhankintakeinoja ja nopeasti kehittyvä teknologia ovat luoneet uusia sovelluksia ja nämä saattavatkin tulevaisuudessa vähentää tiedottajien käytön tarvetta (mt, 22-26). Voimassa olleiden säännösten perusteella ei kuitenkaan ole ollut selkeästi pääteltävissä, mitä tietolähde voi tehdä tietoja hankkiakseen tai mitä poliisi voi tietolähteeltä odottaa (Mäkipää 2009, 596).

Valtakunnansyyttäjä aloitti esitutinnan Helsingin huumeepoliiseja kohtaan vuoden 2007 lopussa. Esitutkinta koostui kolmesta eri tapauskokonaisuudesta, ja kaikki rikosepäilyt koskivat tiedottajia ja heidän käyttöön liittyviä laittomuuksia. Ensimmäisessä tapauksessa epäiltiin mm. sitä, että poliisi olisi ajoittanut virolaisen amfetamiinin maahantuojan kiinni oton siten, että huumeiden vastaanottajaa ei saatu kiinni. Toisessa tapauksessa epäilyt koskivat sitä, että poliisi olisi tahallaan jättänyt puuttumatta erään henkilön rikoksiin sekä päättänyt ulkomaisesta oikeusapupyynnöstä ilmi käyvän rikoksen esitutinnan perusteettomasti. Kolmannessa tapauksessa rikosepäilyt koskivat sitä, että poliisi olisi varoittanut tiedottajaansa rikostutkinnasta ja jättänyt tämän rikoksia tutkimatta. Vuoden 2008 alussa puolestaan Keskusrikospoliisin ja Vantaan poliisin huumarikostutkijoita syyttäjä epäili virkarikoksista tapauksessa, joka liittyi tiedottajan käyttöön epäkonventionaalisten menetelmien yhteydessä. Helsingin huumeepoliisin osalta syyttäjä totesi, ettei poliisi ollut menetellyt laittomasti. Helsingin käräjäoikeus vapautti myös Keskusrikospoliisin poliisit virkarikosyytteistä. Käräjäoikeuden mukaan poliisit olivat joutuneet toimimaan puutteellisen ja tulkinnanvaraisen ohjeistuksen varassa. (HS 14.11.2007, A13; HS 11.2.2008, A13; HS 18.11.2009; Rainiala 2009, 24-25).

Jonkinäköisen yhteistyön mahdollisuudesta huolimatta kaikki poliisit eivät tule toimeen huumerikollisten kanssa. "Mä oon laskenu että se on promillen luokkaa", totesi eräs haastateltu poliisin kyvystä luoda suhteita rikollisiin. Suhteet rikollisten

kanssa saattavat aiheuttaa eripuraa ammattikunnan sisällä. Haastateltu poliisi kertoo:

"alamaailmassa oli kavereita, et ne tiedot tuli just siltä väestöryhmältä mihin kymmenen prosenttia pystyy luomaan suhteet, et se on sellanen alue mitä ei voi opettaa, toiset sen oppii ja toiset ei ikinä. Et siin on yks huono puoli et se määrätynlaista kateutta aiheuttaa tuolla poliisiin omissa piireissä."

Kaikki huumerikollisetkaan eivät tule toimeen poliisin kanssa. Haastateltujen viranomaisten mukaan kuitenkin vain osa huumerikollisista on "yhteiskuntavastaisia". Varsinkin huumerikoksista useita kertoja tuomittujen henkilöiden keskuudessa sen sijaan on erittäin selvää "kyttävihaa". Poliisin taktikat huumerikosten selvittämisessä sekä kuulopuheet niistä aiheuttavat paljon keskustelua. Osa poliiseista on suhtautunut epäilyihin asiallisesti, osa ei. Ollaan poliisin kanssa väleissä tai ei, kuulusteluja ja esitutkintaa suorittavista poliiseista ollaan ainakin tietävinään paljonkin asioita. Heistä puhutaan erisnimillä. "Miten juuri niiden nimet jääkin mieleen kun muiden nimet ei jää?" Heidän urastaan, ylennyksistään ja heidän tekemistään virheistä puhutaan. Heidän urahistoriansa ja nykyiset yksikkönsä saatetaan tietää ainakin kuulopuheiden perusteella. Osa vanhemmista toimijoista katsoi maailman muuttuneen. Ennen vanhaan poliisin kanssa tuli toimeen, vaan ei enää nykyisin. Muutama haastateltu poliisi mainitsi saman asian. Ennen roiston kanssa oli sanaton kunnioitus, eikä maassa makaavaa potkittu. Nyt "poimimme vapaan kasvatuksen hedelmiä ja maassa makaavaa potkitaan", kuten eräs poliisi asian muotoili näkemyksellään nykyrikollisten moraalikoodistosta. Ennen vanhaan saattoi roiston kanssa käydä vaikka kaljoilla ja puhua asioista (Nordman 1990, 175). Erilaisiin huumeisiin poliisi voi ainakin tilannekohtaisesti suhtautua eri tavoin, sillä "nykysin kun jaotellaan vähän että pilvi on kevyttä huumetta ja sitte amfetamiinit ja muut olis vähän raskaampia huumeita ja vaikka ei sitä laissa sanota mut sillee se nyt niinkun menee". Myyjät mainitsivat joskus harvinaisista tilanteista, joissa poliisit saattoivat kotietsinnän yhteydessä jättää kannabiksen tai käyttövälineet paikalleen. Näin oli tehty varsinkin silloin, kun etsittiin kovempia huumausaineita. "Sex, drugs and rock'n'roll?", oli kotietsintää tehnyt poliisi kysynyt pöydällä olleesta kannabiksesta ja sen käyttövälineistä. "Mitäs muutakaan", oli asunnon vuokralainen vastannut. Poliisit eivät olleet tuolloin takavarikoineet kertojan mukaan kannabista. Toisessa tapauksessa kotietsinnässä kymmenen grammaa pöydällä ollutta hasista ei ollut kelvannut poliisille myöskään. Kertojat tosin aina mainitsivat, että jokin merkintä hasiksesta varmasti tehtiin poliisin omiin rekistereihin. Joka tapauksessa, kotietsinnän kohteeksi joutuneille oli kannabikseen puutumattomuudesta tullut kertomisen arvoinen (myönteinen) mielikuva poliisin toiminnasta. Heini Kainulaisen (2009, 297) haastatteleminen pitkän linjan huumeepo-

liiseista osa oli sitä mieltä, että aikaisemmin he saivat olla tekemisissä vain ”harmittomien pilviveikkojen” kanssa.

Poliisin ja huumerikollisen suhde on kaikkiaan ambivalentti. Poliisi voi olla arvostuksen kohde ja vastapuolen toimija (Kääriäinen 1994). Yhtäältä poliisia halveksitaan ja toisaalta poliisi voi olla huumerikollisen tuki ja turva hänen maailmassaan; poliisille voi kertoa huolistaan ja elämästään muiden asioiden lisäksi. Kontakti poliisiin voi myös olla keino hakeutua yhteiskunnan tarjoamien palveluiden pariin. Poliisi on voinut auttaa huumeiden käytöstä eroon pyrkiviä ihmisiä jo pelkästään kuuntelemalla ja näin herättänyt käyttäjissä toipumishalun huumeista eroon pyrkimyksessä (Kotovirta 2009, 89). Poliisin ja huumerikollisen ammatissa ja elämässä voi olla samankaltaisuutta, ne sitoutuvat yhteen toiminnan kautta ja tämänkin takia poliisille kerrotaan asioita. Huumerikollinen on usein ainakin puheen tasolla varsin maskuliininen toimija. Maskuliinisuutta edustaa myös poliisi ja varsinkin huumeepoliisi (Kinnunen 1996; Kainulainen 2009).

Hyvät suhteet huumemarkkinoilla toimiviin henkilöihin omaava poliisi saattaa synnyttää kollegoissaan ammattikateutta. Aivan samoin poliisille asioita kertovat ilmiantajat puolestaan synnyttävät vihaa omiensa keskuudessa. ”Mun vasikointiin loppui 25 vuoden yhteistyö ja kaveruus”, mainitsi eräs informantti. Rikollisten suhteessa ulkopuolisiin pidetään erityisen tärkeänä sitä, että rikollinen ei saa puhua toisista rikollisista. Tätä voidaan pitää solidaarisuusvaatimuksena. Sen ja käytännön elämän välillä on ristiriita. Puheen tasolla ei vasikoida mutta tosielämässä toisia vasikoidaan (Aromaa 1983, 61- 63). Vasikoinnin paradoksaalisuudesta Kilu mainitsi, että

”toiset haluis tappaa niinku saman tien ja toiset vast vähän ajan päästä. Mutta kun mä uskon et suurimmalla osalla on kummiskin jonkin asteisii oman tunnon tuskii näistä jutuista, siis ihan varmaan yheksäl kymmenel viidel prosentilla ja pahimpii on just ne ketkä huutelee eniten niistä et vittu vitun vasikat et ne on just sellasii kenellä on itellä omakohtasii kokemuksii siitä vasikoinnista.”

Maasta riippen on arvioitu, että noin 30-95 prosenttia huumerikoksista selviää erilaisten ilmiantajien avulla (Billingsley ym. 2001, 5). Suomessa, kuten maailmallakin, tiedottajien pääasiallinen motiivi on jonkinlainen oman edun tavoittelu (Rainiala 2009, 25). Tiedottajaksi ryhtymistä on selitetty muun muassa sillä, että ilmiantaja saa rahallisia palkkioita (Dorn ym. 1992). Ilmiantamisella saa myös kostettua, suojeltua itseään tai vahingoitettua kilpailijaansa. Tiedottaja voi myös kokea saavansa viranomaisten arvostusta tai henkilökohtaista tyytyväisyyttä. (Deinger 1977.) Esimerkiksi aikaisemmin mainitut myyntilisenssien hallussapitäjät tiedottavat muista saman tason myyjistä laajentaakseen omaa myyntireviiriään. Muita ilmiantamisen syitä ovat inho rikoksia kohtaan sekä ilmiantajan tuomi-

on alentaminen (Billingsley 2001, 30, 81). Tiedottaja solmii "hyviä diilejä" siksi-kin, että valtiolle huumeiden arvona maksettavat korvaukset voidaan laittaa maksuun useamman henkilön kanssa yhteisesti. Näin varakkain henkilö voi muita ilmiantamalla jakaa maksettavaa rahasummaa useamman henkilön kesken (Heinonen 1989, 93). Toimittaessa huumemarkkinoiden ylemmällä tasolla tiedottamista käytetään taktiikkana viranomaiskontrollia kohtaan. Tiedottamisella annetaan viranomaisille harhaanjohtavaa tietoa esimerkiksi huumeiden kuljetusreiteistä (Dorn ym. 2005, 23).

Vasikointi kuitenkin vahingoittaa yhteisöä vakavasti (Kekki 2010, 11). Muutama myyjä arvioi vasikoinnin olevan yleisin kiinnijäämisen syy. Vasikointi ei kuitenkaan ole suosittu puheenaihe, sillä se liitetään usein vapauden menettämiseen. Ilmiantamisen syistä tai motiiveista ei juurikaan haluttu keskustella. Tiedottamisesta kysyttäessä saatettiin vain sanoa, että "jos saat joskus tohon järkevän vastauksen... niin kerro mullekin". Toisaalta mainittiin se, että "pahimmat vasikat on ne, jotka on pahimmassa kusessa". Tiedottamisen syiksi määriteltiin kateellisuus ja oman edun tavoittelu. "Sana leviää nopeasti että jos on vitunmoinen vedättäjä niin siinäpäähän nopeesti joku sen vasikoi." Ilmiantamisen motiivina voi hyvinkin olla huumekaupassa huijatuksi tuleminen. Ilmiantamista ei kuitenkaan aina tehdä, joten vasikoimisen sijaan "kostoksi voidaan myydä paskaa pilveä kovaan hintaan". Näin siis huumekaupassa huonolaatuista ainetta myynyt ihminen voi joutua ostamaan vastavuoroisesti huonoa ainetta sen sijaan, että joku ilmiantaisi hänen toimintansa poliisille. Poliisin harjoittama manipulointi mainittiin yhtenä syynä ei niin tahalliseen ilmiantamiseen. Hyvä kuulustelija vie varsinkin ensikertalaista ja saa hänet kertomaan asioita. Toisaalta kokenut kuulusteltava voi ohjailta harjaantumatonta kuulustelijaa (Kainulainen 2009, 327-328). Kilu määritteli vasikat kahteen kategoriaan kertomalla, että:

"niitä on ammatti ja tapa semmosii ja sitte on enskertalaisii mitä mä en laskis kyl ihan samaan joukkoon. Onhan ne [poliisit] kumminkin ammattityyppjä et kyl ne tietää mistä ne puristaa.

K; Minkälainen on tommonen ammattivasikka?

V; Semmonen mikä ei ikinä lusi.

K; Sen tietää siitä?

V; No en mä tiedä et tietääkö sitä siitäkään, sen tietää siitä et jos kaks tyyppiä jää kiinni ja toinen saa tuomion ja toinen ei."

Osa ilmiannetaan siksi, että he ovat "niin kusipäitä". He herättävät liikaa huomiota käyttäytymällä huumekauppiiaan tavoin, uhkailevat väkivallalla tai ovat väkivaltaisia muita osallisia ja/tai ulkopuolisia kohtaan. Huumekauppiiaan voivat ilmiantaa kumppaneiden ohella hänen omat vanhempansa, naapurit, taloyhtiön edustaja tai isännöitsijä, periaatteessa kuka tahansa. Kansalaisten antamat vihjeet eivät

useimmiten kuitenkin ole lopulta kovin hyödyllisiä suurien rikoksien suhteen, useimmiten ne kohdistuvat vain huumeiden käyttäjään tai alemman tason kauppiaseen (Dorn ym. 1992, 123). Tiedottajien sekä ilmiantajien taustat ovatkin hyvin erilaisia; tiedottajana voivat toimia niin kansalaiset kuin joku kantarikollisten ydinjoukostakin (Rainiala 2009, 106-109). Paranoidissa maailmassa epäilyt jonkin henkilön toimimisesta poliisin ilmiantajana voivat johtua huumeiden sekakäytön aiheuttamista vaikutuksista.

6.8 Pidätykset, kotietsinnän tulokset ja kuulustelut

Vasikointi voi johtaa kiinnijäämiseen ja varsinaiset pidätystilanteet voivat tapahtua milloin vain. Ne sujuvat joko rauhallisesti tai eivät. Käyttäytymiseen luonnollisesti vaikuttaa se, millaisessa tilanteessa pidätys tehdään ja mikä on pidätettävän sen hetkinen olotila. Vastustusta voi aiheuttaa se, jos pidätystilanteissa on läsnä ulkopuolisia, kuten kavereita tai perhettä. "Mä sanoin että mä lähden suosiolla, mutta älkää viekö mua käsiraudoissa mun lasten nähden ja se nuorempi niistä ei vaan uskonu sitä vaan alkoi laittaa mua väkisin rautoihin", perusteli eräs haastateltu virkamiehen väkivaltaista vastustamistaan. Viisain tapa on käyttäytyä rauhallisesti ja tilanteeseen alistuen, koska poliisin pidättäessä "tietää et peli on siltä erää pelattu". Harvakseltaan poliisin kanssa vastatusten jouduttaessa, esimerkiksi sattunaisen ratsian yhteydessä, poliisia voi yrittää hämätä olemalla avoimempi kuin tilanne ehkä vaatisikaan. Oma olotila ja käyttöä voi valitella ja liioitella (Kinnunen 1996, 84). Poliisi voi suhtautua tämänkaltaiseen avoimuuteen paremmin kuin puhumattomuuteen. Tätä kuvasi eräs haastateltu sanomalla, että:

"mä oon joskus jolleen partiopoliiseille sanonu kun ne on pysäyttäny ja löytäny taskusta yhtä sun toista niin kyl mä oon sanonu et joo tos vuonna 2000 lopetin subutexit ja tost vauhdist mä en o viel päässy eroon et sitä kyl tulee vedetty et se ei o niin helppoo tost vaan lopettaa blaa blaa blaa nii loppujen lopuks ne on päästäny ja sanonu viel et ei nyt tiedä et pitääks sanoo et jatka samaan malliin mut kuiteskin. Et eihän poliisille ehdottomasti kannata vittuilla. Et päätä vaan siinä hakkaa seinään."

Mikäli poliisi seuraa epäiltyä ja päättää pidättää hänet, on poliisilla käytössään lukuisia eri taktiikoita suorittaa kiinniotto. Henkilön tarpeeksi tärkeäksi arvioituun poliisit voivat tehdä pidätyksen sopivaksi katsomallaan hetkellä. Jos poliisi jostain syystä ei löydä epäiltyä tai katso hänen pidättämistään tarpeeksi akuutiksi, hän saa "haun päälle". Se tarkoittaa sitä, että epäilty otetaan kiinni tavattaessa. Poliisin ollessa tietämätön epäillyn olinpaikasta he voivat soittaa hänelle, esittä-

tyä joksikin henkilöksi ja yrittää sopia tapaamisesta. Mikäli epäilty menee lankaan, hän saapuu tapaamiseen tullakseen pidätetyksi. "Ne soitti mulle ja esittäyty X:ksi, sano et kiireellistä asiaa, voidaanko nähdä. No mä olin vähän huolimaton ja kännissä ja menin paikalle päyilemään. Molemmilta puolilta tuli yhtäkkiä kaksi kahvahemmoa ja nosti mut kyytiin."

Vasta pidätys tuo huumekauppiaalle täyden huumeidiilerin statuksen ja identiteetin. Hän saa ensikäden kokemusta siitä, mitä kaikkea huumekauppias kokee ammatissaan. Hän on näin läpäissyt initaatoriitin ja tullut oikeaksi myyjäksi. Mitä tavan luokan poliisioperaation, kuten kotietsinnän kohteeksi joutuminen, voi myös nostaa statusta muiden osallisten silmissä (Langer 1976; Kinnunen ym. 2005, 102). Kotietsintä voidaan tehdä monesta eri syystä: epäiltäessä henkilöä huumausaine- tai muusta rikoksesta, erityistarkkailun ja tehoiskujen vuoksi (Kainulainen 2009, 300-310). Kotietsinnän kynnyks on matala, sillä pelkkä epäily huumausaineen käyttör rikoksesta mahdollistaa sen (Kainulainen 2009).

Kiinniottilanteesta epäilty viedään usein Pasilan poliisiasemalle ja hänet pidätetään epäiltynä jonkin asteisesta huumausainerikoksesta. Pidätyksestä saavat aika pian tietää epäillyn ystävät. Tarpeen edessä he tekevät tai lähinnä yrittävät tehdä "määrätyt toimenpiteet". Koska usein jollakin hovin jäsenellä on hallussaan avaimet myyjän asuntoon, he yrittävät "siivota" luukun ennen poliisia. Poliisin samanaikaisen kotietsinnän pelosta he eivät tule siivoamaan asuntoa itse, vaan lähettävät paikalle "siivoojan", tehtävään palkatun henkilön. Toimenpiteen tarkoituksena on hävittää todistuaaineistoa myyjän asunnolta. Hän ei kuitenkaan välttämättä ole paikalla "kuin 15 minuuttia eikä löydä mitään", ja paniikin ottaessa valan hän poistuu asunnosta. Muutoin "kaikki pysyy ennallaan". Turha yhteydenpito puhelimilla kuitenkin loppuu, ja muita rikokseen osallisia ei nähdä yhdessä aikaan vähään aikaan. Myyjän olisi pitänyt hävittää todistusaineistoa, huumeiden myyntiin viittaavia esineitä asunnosta aika ajoin. Kotietsintöihin pitäisi muistaa varautua "mutta kun on niin paljon muuta" tai "olin niin sekaisin just silloin..." Asunnolta pitäisi viedä ainetta jemmoihin, mutta usein sitä putoilee jopa luukun lattialle. "Mä pudotin vahingossa sen kahden laukun väliin", tarinoi Pertsä siitä, kun hän oli yrittänyt ottaa mukaansa pakettia lähtiessään asunnoltaan. Laukut hän oli ottanut, mutta paketti oli jäänyt keskelle lattiaa, joten poliisin ei ollut vaikea löytää sitä tehdessään kotietsinnän. Sormenjalkia pitäisi pyyhkiä tärkeistä paikoista, kuten vaaoista, pakkaustarvikkeista ja myytävästä huumeesta.

Poliisit tulevat tekemään myyjän asuntoon kotietsinnän. "Pluto nuuskii paikat ja hajottaa innoissaan hännällään loput." "Nuuskut" vievät löydetty todisteet huume-kaupasta. Poliisin takavarikkoon lähtevät huumeet, rahat, käyttövälineetkin sekä usein lukuisat erilaiset epäilyttävät tavarat. Keikalla käytettävien vaatteiden ja kenkien hävittämistä ei aina muisteta tehdä, ja ne jäävät todisteeksi asuntoon. Kengänjalki on kuin sormenjalki: sen avulla voidaan tunnistaa rikoksenteekijä. Todisteita kertyy myös niin, että poliisi saa tutkinnassaan tunnistettavaa kuvaa

rikoksesta epäilystä ja hänen vaatteistaan, ja kotietsinnän yhteydessä häneltä löytyy kuitti hankituista vastaavanlaisista vaatteista tai itse vaatteet. Asunnosta poliisi voi löytää kirja- ja muista pinoista yleensä useita todisteita huumeiden käytöstä ja kaupasta. Niitä ovat ensinnäkin velkalistat. Ne voidaan kirjoittaa vaikkapa seuraavanlaisesti:

Si 50
He 45
K 120
Ja 33

Yksinkertaisimmillaan velkalistaan on kirjoitettu henkilöiden nimet ja kunkin velat.

Tarja 100x13=1300, 45x13=585, 30x7=210
Peke 50e
Micco 150e
Tohvy 120e

Tällainen velkakirja on jo melko selvä todiste huumekaupasta. Sen avulla poliisi saa suoraa todistusaineistoa huumeiden myyntihintojen lisäksi aineiden ostajista. Myös erilaiset muistilaput ja paperinpalat voivat olla todiste huumekaupasta. Niihin voi olla tallennettuna huumeiden myyntiä koskevia viestejä, puhelinnumeroita tai henkilöiden nimiä. Sormenjäljet eri aine-erissä, löydettyissä pakkaustarvikkeissa, kuten minigrip-pusseissa ja lusikoissa kertovat poliisille huumekaupasta. Teipinpala voi toimia todisteena silloin, kun samaa teippiä löydetään sekä epäillyn asunnosta että takavarikoidusta huume-erästä. Muovipussit tai kassit, joissa ainetta on kuljetettu, voivat olla todisteita. Pulverimaiset aineet kuten glukoosi, malto tai laktoosi kertovat amfetamiinikaupasta ja niiden laimentamisesta. Vaaka, digitaalinen tai tavallinen, kertoo huumeiden punnitsemisesta. Erilaiset käyttövälineet kuten imupillit, lusikat, muovikortit ja partakoneen terä ovat käypiä todisteita huumeiden käytöstä. Käyttövälineitä vaarallisempia todisteita ovat erilaiset räjähdysaineet, patruunat, aseet ja kaasusumuttimet. Todisteiksi takavarikoidaan myös pelkät patruunat tai aseiden osat, joihin epäillyllä ei ole aseenkantolupaa. Tekniset apuvälineet ja elektroniikka kiinnostavat poliisia todisteita kerättyessä. Runsas elektroniikan määrä kielii siitä, että myyjä on joko varastanut, ostanut tai ottanut maksuksi erilaista laitonta elektroniikkaa. Kotietsintöjen yhteydessä poliisi voi tarkastaa tietokoneen kovalevyn. Mikäli tietokoneelle on talletettu tiedostoja huumekaupasta, ammattilainen saa ne kaivettua esiin, vaikka tiedot olisi yritetty pyyhkiä. Lukuisat gsm-puhelimet ja pre paid -kortit osoittavat poliisille siitä, että

niiden haltija on halunnut viestiä anonyymisti. Puhelimiin jääneet tekstiviestit todistavat poliisille kaupankäynnistä.

”Soita jos Subuu mulle. T:Jami”

”Jos sul on tex huomenna voisin ostaa T:Jaana”

Asiakkaiden nimiä voi olla tallennettuna puhelimen muistiin liian läpinäkyvillä lempinimillä, kuten ”huume-arto”. Vielä parempia todisteita ovat nauhoitetut puhelut. Alla oleva esimerkki esitutkintapöytäkirjasta valaisee poliisin tallentamia, puhelimitse käytyjä keskusteluja huumekaupasta. Myyjä ja ostaja keskustelevat ekstaasikaupoista.

Riikka: Emppuja, meniskö. Oisitko innostunu?

Sakari: No kyllä menis ja aika kiinnostusta on. Ja minkähän hintasia?

Riikka: No sehän aina tietenkin riippuu että miten niitä ottaa. Enemmän kun ottaa niin tulee halvemmalla mutta jos sä kappaleittain otat niin kyl mä kympin niistä haluan.

Sakari: Joo, niit on aika paljon joka puolella, mut tossa ois aika kiinnostusta nytte tohon noin. Sillain että ihan muutamia kymmeniä.

Riikka: Joo, no sitten on ihan, sitten voi lähteä tietenkin siitä kymppistä alaspäin menemään. Jonkun verran, ei nyt ihan mahottomia.

Sakari: Mmm

Riikka: Ei nyt mahottomia. Mutta jos tuota niin-niin...

Sakari: No mä uskosin et joku tommonen ehkä sata vois tohon mennä sillain.

Riikka: Mmm... No sata jos tuota otat niin mut kyllä mä voin sitten tuota tohon kuuteen seittemään annan ne kipale.

Poliisin löytämä käteinen raha on yksi todiste. Työttömänä olevalta henkilöltä ei pitäisi löytyä kovinkaan suuria summia käteistä rahaa. Sitä on vaikea todistaa lailliseksi, vaikka kuinka yrittäisi vakuuttaa rahan ansaitsemisesta vedonlyönneillä tai toisten kirjoittamilla velkakirjoilla.

Huumausainerikoksesta epäiltyä kohtaan käynnistetään rikosprosessi poliisin toimesta. Pidätyksen yhteydessä epäiltyä kuulustellaan. Rikoksesta epäilty ei ole velvollinen myötävaikuttamaan oman syyllisyytensä selvittämisessä. Hänen on pakko olla fyysisesti läsnä esitutkinnassa, mutta hänen ei tarvitse lausua mitään. Jos hän jotain puhuu, hänellä ei ole totuudessa pysymisen velvollisuutta. Esitutkinnan aikana hankitaan kattava selvitys mahdollisesti tapahtuneesta rikoksesta. Vaikka rikoksesta epäillyn oikeudet on turvattu laintasoisilla säännöksillä, niin esitutkintaa voidaan edelleen pitää inkvisitorisena menettelyinä, jossa epäilty henkilö on tutkinnan kohde: objekti. Rikosprosessin seuraavat vaiheet eli syyteharkin-

ta ja mahdollinen oikeudenkäynti rakentuvatkin pitkälti sen varaan, mitä esitutkin-
nassa on saatu aikaiseksi. (Kainulainen 2009, 288-289).⁵ Kuulusteluissa olisikin
syytä olla tarkkana, koska vastassa ovat "ammattilaiset, jotka ei mitään tyhmiä
ole". Kuulusteluihin joudutaan usein ilman ennakkovaroitusta. "Mul oli hirvee
krapula ja se huusi siinä naama punasena. Tuli ehkä puhuttua vähän liikaa." Huu-
mausainerikoksesta epäiltyä kuulusteleva poliisi voi näin käyttää kuulusteltavan
tilannetta hyväkseen. Aivan samaa sanoo poliisi joistakin kuulusteltavista.

"Kokeneet rosvot tietää sen kohdan mitä niitten kannattaa sanoo ja
missä kohtaa ei sano mitään kun on monta omaa kokemusta sen ri-
koksen teon alkujuurilta tuomion sovittamiseen saakka että ne on
varmaan ollu seuraamassa useimpia oikeudenistuntoja kun mitä kes-
kiverto poliisi et kyl ne tietää mitä tuomareiden päässä pyörii. Et
kylhän poliisinkin pitää olla kokenut et jos on kokenut rosvo ja ko-
kematon poliisi niin kyl sen tietää miten siinä käy tai et ainakaan tu-
loksia ei kannata hirveesti odottaa."

Kuulustelijat voivat vaihtua nuoremmista vanhempiin ja ikävämmistä mukavam-
piin. "Nuorempia on helpompi ajauttaa sivuraiteille." Kuulustelijoiden taktiikat
vaihtelevat. Ensinnä jutustellaan mukavampia ja sitten tiukennetaan otetta (ks. myös
Kinnunen 1996; Kainulainen 2009, 311-329). Kuulusteluja varten poliisi on esi-
merkiksi hankkinut tilisiirto-otteita. Pikarahasiirrot rahanlähetyksien kautta
toiseen maahan kuten Viroon tai Hollantiin toimivat hyvinä todisteina. Todisteita
huumekaupasta voivat olla myös suurehko panot omalle tai lähisukulaisen tilille,
kuten myös suuret kertanostot. Epäasialliseksi kokemastaan käytöksestä saa huu-
mauttaa, mutta "kun ei vittuile henkilökunnalle niin selvää helpommalla". Tämä
pätee kaikenlaisiin rutiineihin pidätettynä olon aikana. Kuulustelujen välillä voi-
daan ottaa sormenjäljet (jos ne eivät vielä ole poliisin rekisterissä), valokuvat sekä
dna-näytteet pumpulitikulla suun sisäpuolelta.

Huumausainerikoksesta epäilty henkilö voi olla poliisin päätöksellä pidätettynä
enintään kolme vuorokautta. Rikoksesta epäillyn vapaudenmenetys voi jatkua
vangitsemisen muodossa, josta päätetään tuomioistuimessa. Käytännössä poliisin
esittämä vangitsemisvaatimus tuomarille tulee yleensä hyväksytyksi. (Kainulainen
1998, 46.) Huumausainerikoksesta epäilty vangitaan tavallisesti ns. jälkienpeittä-
misvaaran takia, jotta hän ei pääsisi sotkemaan tai siirtelemään todistusaineistoa.
Poliisi haluaa estää myös sen, että mahdolliset rikoskumppanit ja muut tapaukseen
liittyvät henkilöt eivät pääse puhumaan keskenään rikoksesta (Kainulainen 1998,
30-31). Huumausainerikostutkinnalle on ominaista, että rikoksesta epäiltyyn koh-
distetaan useita pakkokeinoja, myös vapaudenmenetys (Kainulainen 2009, 320-

⁵ Rikoksesta epäillyn oikeudellisesta asemasta kuulusteltavana ks. Kainulainen 2009, s. 288-289, 311.

326). Huumeiden levittämisestä epäilty henkilö tulee esitutkinnan aikana varsin säännönmukaisesti kiinniotetuksi, pidätetyksi tai vangituksi. Jos kysymys on törkeästä huumausainerikoksesta, yli 90 prosenttia rangaistukseen tuomituista on ollut vapautensa menettäneenä. Heidän kärsimä vapaudenmenetyksensä on myös ollut pidempi kuin muilla rikollisilla. Törkeästä huumausainerikoksesta epäilty henkilö on ollut keskimäärin 61 vuorokautta vapautensa menettäneenä, kun esimerkiksi varkaudesta epäillyillä vastaava aika on vain 8 vuorokautta. (Kainulainen 2004, 351.)

Kuulusteluista epäilty kuljetetaan selliin, joka on pienempi kuin luukku. Sellissä ei puhelin enää soi. Huumeita ei ole vaikka osaavimmat tai lähinnä ne, joilla on ollut aikaa ennen pidätystä ja jotka viitsivät nähdä vaivan (tunkea huumeen hivakkaan), voivat ehkä pystyä salakuljettamaan jotain ainakin ensihätäin. Tämä tosin koskee lähinnä suonensisäisesti huumeita käyttäviä, jotka saavat vieroitusoireita käytön loppuessa äkillisesti. Sellissä kun voi "alkaa sekoilemaan". Kilu kuvailee tätä seuraavassa.

"Mä kuvittelin et ikkunan takana oli joku, joka yritti tappaa mua niin mä huusin niille et nyt antakaa mulle joku ase niin ne oli antamas mulle jotain seiskakuusfemmaa ja mä huusin et antakaa mulle nyt joku isompi ja ne oli nyt se haluaa ampuu ittensä ja mä huusin et en kai mä nyt mikään hullu ole ja sit ne rupes nauramaan et muistan tolasii kohtii."

Sellissä uni ei silti tule helposti jo pelkästään äkisti loppuneen käytön tai kesken ja hoitamatta jääneiden asioiden takia. Nukahdettuaan pidätetty alkaa mahdollisesti nähdä unia. Niitä hän ei välttämättä olekaan nähnyt pitkään aikaan, sillä "pilvellä ja kaljalla" on sellainen vaikutus. Alkoholiakaan ei sellissä ole mutta tupakkaa sentään saa polttaa. Se on usein "smarttitoppa, papruja ja filttareita", koska kääritty tupakka tulee halvemmaksi. Kynä ja paperia, kirjat ja radio sekä tupakointitarvikkeet ovat haluttuja tavaroita selliin. Niitä mahdollisesti toimittaa "joku hyvä haltiatar" eli tyttöystävä tai vaimo. Kynällä ja paperilla voi kirjoittaa kirjeitä, tehdä omia vedonlyöntejään (mikäli voi kuunnella radiota) tai pitää päiväkirjaa pidätysajastaan. Hyvä haltiatar voi myös toimittaa puhtaita vaatteita, joiden arvostus nousee pidempään pidätettynä ollessa. Kellostakin tulee sellioloissa haluttu tavara. Kun sitä ei ole, piirtämällä viivoja seinään saa jotain käsitystä ajankulusta, mikäli aurinko paistaa sellin ikkunasta sisään. Myös "kodin hengetär" eli nainen voi lähettää paketin vaatteita ja muuta käytännöllistä tavaraa. Jos hän pääsee tapaamaan pidätettyä, voidaan hänen mukanaan toimittaa sanaa ja viestejä. Jos nainen ei pääse tapaamaan pidätettyä, voidaan lakimiehen mukana yrittää lähettää viestiä. Silti aina "joku pesee kätensä" eikä "kehenkään voi luottaa". Mietittävää on niin paljon, että edes "seksiä ei tee mieli".

Aikataulut vapaudenmenetysaikana noudattavat melko tarkkoja rutiineja. Valot sammutetaan iltaisin ja sytytetään aamuisin vakioaikoina. Ruokailut ovat suhteellisen tarkkoina kellonaikoina. Peseytyminen on tiettyinä päivinä, "kerran pari viikossa". Kun päivät ovat rutiininomaisia ja kuulustelujen tahdittamia, niin "aika pian siellä alkaa kehittää omat rutiininsa." Kuulustelujen jatkuessa "pää alkaa selviämään" ja arjen kaaos alkaa tasaantua. Kuulustelut ovat kauttaaltaan asiallisina aikoina. Viimeistään kuulustelujen välissä on syytä tavata "hyeena" eli lakimies. Heillä on kirjava maine, "osa on ihan hyviä tyyppejä ja osa ei". Jotkut lakimiehet "douppaavat" haastateltujen mukaan, jotkut ovat "kyttien vasikoita" kun taas joitakin pidetään yleisesti ottaen "hyvinä jätkinä" (ks. Sutherland 1937, 125-139).

Vangitseminen voi kestää viikkoja, jopa kuukausia (Kainulainen 2009). Vangitseminen voi venyä jopa kuukausiksi, jos kuulusteltava hankkii "jäykkiksen" mainetta. Jäykkis tunnetaan henkilönä, joka ei puhu muiden asioista eikä vasikoi muita, ainakaan tahallaan. Liian lyhyt pidätysaika kielii helposti muille rikokseen osallisille, että pidätetty ei ole pysynyt jäykkiksenä. Hänen on pakko ollut laulaa, sillä muutoin ei esimerkiksi "kahdesta kilosta pääse ulos kolmessa päivässä". Nimensä veroinen jäykkis vastaa kuulustelijalle ostaneensa digitaalisen talousvaa'an "leipomista varten" tai hankkineensa aineensa "yheltä venäjää puhuvalta kundilta tuolta Helsingin rautatieaseman edustalta". Kilu täsmentää jäykkiksen käsitettä.

"Poliisit kysy että mistä sä käyt tämän roinan hakemassa niin mä sanoin että vaikka kidutatte niin en kerro ja se sano että eihän tässä nyt mitään kiduttamaan ruveta että ne otti ihan tosissaan sen. Olihan tos yksi juttu kun se kirjotti sen tarinan siihen ja sit se rupes nauramaan että nyt tullaan tähän pakolliseen kysymykseen että mun on pakko kysyä että mistä sä ostit että hänen on pakko kysyä tämä ja nauro ja minä sanoin että onko pakko kertoa ja hän sanoi että ei oo ja mä sanoin että en mä kerro sitte et se meni ihan niin, tietysti jos heikko on siinä niin kyllä ne osaa lypsää."

Kuulusteluissa samasta huumausainerikoksesta epäillyt tutustuvat käytännössä vangin dilemman perusajatukseen. Vasikoidako toinen ja hyötyä rikosprosessissa itse vai luottaa toiseen sovituksen mukaisesti ja pysyä jäykkiksenä ja näin saavuttaa parempi yhteinen hyöty. Huumausainerikoksen selvittäminen voi olla hyvinkin kiinni epäillyn puheista (Kainulainen 2009, 311). "Pelkäätkö, että tulee turpaan?", voidaan kuulusteluissa kysellä rikostovereista. Eräs informantti väitti, että poliisi oli kuulustelutilanteessa näyttänyt toisen rikoksesta epäillyn väärennettyä nimikirjoitusta ja sitä kautta kalastellut häneltä tunnustusta. Kumppanukset olivat kuitenkin etukäteen sopineet, miltä heidän oikeat nimikirjoituksensa näyttävät, ja näin kuulusteltu tunnisti väärennöksen.

Kuulusteluista vapaaksi päästessään ei ammattiaan kunnioittava kamakauppias voi tavata muita osallisia poliisin mahdollisen seurannan takia. Muiden suojelemisen takia rikoksesta epäilty ei halua olla kuten "se yks idiootti, joka ajo taksilla suoraan paikalle kuulusteluista". Voi olla, että hän ei tapaa muita, sillä "ei jaksa lässyttää kaikille". Useimmiten humerikollisella ei kuitenkaan ole muuta mihin palata kuin entiset paikat ja ravintolat ja vanhoihin kavereihin "törmää ihan sattumalta vaikka ei haluaisikaan olla tekemisissä". Ammatissaan kamakauppias on tottunut siihen, että kaikenlaista tapahtuu ja sattumuksia sattuu, samoin kuin siihen, että hänellä on ihmisiä ympärillään lähes koko ajan. Vapaaksi päästyä ja yksin ollessa tuleekin "helvetin yksinäinen olo." Aktiivisen myyntikauden aikana sanotusta, toiveeksi tarkoitettusta lauseesta "kun sais yhden päivän olla rauhassa" tulee tosielämää. Myyjän asunto on, ainakin pienen hetken täysin tai ainakin lähes täysin huumevapaa vyöhyke. Jotakin ainetta voi kuitenkin löytyä, näkyviltäkin paikoilta. Poliisi on voinut jättää jotakin asuntoon, joko "epähuomiossa tai sitten ne ei ole jaksaneet rutiineiltaan käydä kaikkea läpi". Myyjä ei aina muista kaikkia omia jemmajaan, joten "miten poliisikaan voisi kaikkea löytää". Ajan myötä jemmaja löytyykin mitä erikoisemmista paikoista. Tunnelma luukussa on silti "hiukan erilainen" kotietsinnän jäljiltä. Tavarat ovat etsinnän jälkeen entistä sekaisemmin. "Et usko miten tunkkaselle täällä haisi kun tulini tänne takaisin." Selvin päin luuku alkaa näyttää "todella harmaalta ja pölyiseltä". Usein tulee eteen asunnon siivouksen aloittaminen, joka tosin saattaa loppua ennen kuin on kunnolla alkanutkaan. Pidätyksen ja kuulustelujen aikana "päässä pyörii miljoonat asiat mitä pitää hoitaa". Silti nämä asiat voivat helposti jäädä hoitamatta, kun kuvio alkaa "lipsahtaa takaisin entiseen". Syytettä odottavalla ei kuitenkaan ole entiseen malliin tavaraa hallussaan. Ylemmän tason toimijat eivät anna sen suurempia määriä enää myytäväksi kiinnijäämisriskin takia. Myyjä saa korkeintaan hiukan omaan käyttöön. Alkoholit astuukin helposti kuvioon silloin, kun ei ole tarjolla mitään muuta, ei edes kannabista. Vapaalle päästessään on melkein pakko vetää kännit jo mahdollisen seurannan takia. Poliisin ajatellaan seuraavan kuulusteluista vapautuneen toimia ainakin puhelimen välityksellä. Jäykkiksenä pysynyt epäilty katsoo myös ansainneensa "viikon kännit". Viikon känni sekä uudella puhelimella ja puhelinnumerolla soittelu onkin arkipäivän rutiinia määräämättömän ajan. Kaikkia puhelinnumeroita ei ole tallessa, joten ensin soitellaan niille, joiden numerot löytyvät jostain tai niille, joiden numerot muistetaan ulkoa. Kun näytetään "normaaleilta perusdokuilta tai sekakäyttäjiltä", ja strategiana on "tarpeeksi epämääräinen toiminta", muu toiminta ei välttämättä herätä niin paljon ulkopuolisten huomiota kuin voisi ajatella. Strategia on kuitenkin huono, sillä alkoholistiksi eläytymisestä tulee ajan myötä helposti helposti tosielämää. "Suojakännien" veteleminen saa kuitenkin loppua aikanaan, mikäli rikoksesta epäilty aikoo jatkaa myyntiä tai edes jonkinlaista rikollisen uraa. Tilalle tulee "juomakielto". Muut osalliset vaativat häntä olemaan juomatta. Liikaa juova ei pysty hoitamaan minkäänlaista myyntiä,

saati muutakaan toimintaa vaikka alamaailman "jäsenyysperusteena" olisikin yhteinen alkoholi- tai huumeongelma (Suherland 1937; Aromaa 1983, 80; Junninen 2006, 38). Jos puhe ei auta juomisen lopettamiseen, väkivalta voi astua puheen tilalle viimeisenä vaihtoehtona hoitoon ohjauksessa. Eräs haastateltu mainitsi, miten häneltä oli lyöty juopottelun vuoksi "leegot sisään". Pahoinpitelijä kylläkin oli luvannut myöhemmässä yhteydessä maksaa hampaiden korjauksen, varsinkin kun uhri oli saanut itselleen "lekurin joka tekee homman pimeesti". Väkivallan uhkaa voi aiheuttaa sekin, että kuulusteluista vapautuneen pelätään kertoneen jotakin poliisille ja toimineen näin sovitun vastaisesti.

Rikosprosessin edetessä epäillyille tulee kutsu rosikseen eli käräjäoikeuteen haasteen tai tiedoksiannon muodossa. Tiedoksiantotodistuksessa annetaan vastajalle ohjeita oikeudenkäyntimenettelystä. *"Jos ette mielestänne selviydy oikeudenkäynnistä ilman avustajaa, Teidän on syytä hankkia oikeudenkäyntiavustaja jo hyvissä ajoin ennen asian istuntokäsittelyä. Oikeudenkäyntiavustajana tai asia-miehenä saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut lakimies."* Hankittuun lakimieheen ollaan yhteydessä selvinä hetkinä. Juristi voi arvioida, minkä pituinen vankeusrangaistus toiminnasta seuraa.

Oikeudenkäynti ei useinkaan ole vapautumista seuraavina viikkoina, ei lähi-kuukausina eikä välttämättä edes seuraavan vuoden aikana. Oikeudenkäyntiä odotellessa myyjän toiminta muuttuu useimmiten entistä itsetuhoisemmaksi. Myyjä juo jo ehkä pelkästään masennuksesta ja pelosta johtuen. Hän haluaa unohtaa tulevan oikeudenkäynnin, useat ihmiset ja paeta todellisuutta. "Viimeisiä sivarikaljoja" juodaan aivan liikaa ja liian pitkään. Transgressiivisella juomisella pyritään sen hetkisen todellisuuden taakse jättämiseen (Falk 1983, Sulkunen 2002). Kun käräjäoikeus on viimeinkin käsitellyt asian, on usein vuorossa vielä hovioikeus, jos kyse on ehdottomasta vankeusrangaistuksesta (Kainulainen 2009). Tässäkin odottelussa saattaa kulua "vuosi tai pari" ja vasta tämän jälkeen on vuorossa mahdollinen vapausrangaistus vankilassa. Tosin ne, joiden käräjäoikeuden tuomio on ollut ankara, eivät odota vapaalla jalalla (Kainulainen 1998). "Odottelu on kaikkein vittumaisinta. Aamulla se on aina ensimmäisenä mielessä. Se odottelu on jo lusi-mista kun lusii rosiksen ja hovin välissä kaksi vuotta", kiteytti Miksu vuosien odotteluun oikeusjärjestelmässä.

7 Talossa

Vankila voi muiden osallisten mielestä tehdä hyvää sinne joutuvalla myyjälle. Myyjän ystävät ja hovin jäsenet voivat olla (hänen selkänsä takana) sitä mieltä, että hänen ainoa hengissä säilymisen keinonsa on vankilaan joutuminen. Eihän

hän ole uskonut muiden osallisten varoituksia hyvällä eikä pahalla, ja oikeastaan hänestä on tullut aikamoinen rasite muille osallisille. Hän ei voi tehdä töitä kunnolla, eikä hänelle anneta enää myytävää. Pääasiassa hän voi ainoastaan käyttää päihhteitä ja juoda, syödä ja lainata rahaa. Hänelle rahaa antavat tietävät, että käytännössä hänen velkansa jäävät ainakin rahassa maksamatta. Ennen vankilaan joutumista myyjä voi yrittää myydä vähäistä omaisuuttaan, sillä "vouti" mahdollisesti tulee ulosmittaamaan kaiken rahaksi muutettavan. Eräs juristi oli osannut kertoa Miksulle, että "fatta maksaa vain kolmen kuukauden vuokran". Ennen "mökkireissua" asuntoonkin pitäisi saada maksava vuokralainen. Tuomiota odotellessa voi olla hyvä myös mennä naimisiin tai kihloihin. Naimisiin meneminen on useimmiten mukava tapahtuma, aviokumppanin ei nimittäin tarvitse todistaa oikeudenkäynnissä puolisonsa asioista ja hän saa lain suomat perhetapaamiset vankilaan. Ajatuksiin tulee myös väistämättä se, missä vankilassa haluaisi tuomiinsa suorittaa. Kokeneemmilta saa ohjeita siitä, miten linnassa toimitaan. Kaikilla on oma näkemyksensä. Mikäli vankilaan joutuva on pysynyt kuulusteluissa jäykkiksenä, kokeneemmat lupaavat laittaa hänestä "sanon kiertämään". Hän ei ole vasikoinut, joten hän on luotettava toimija markkinoiden pyörytyksessä.

Oikeudenkäynnin jälkeen yksi tai useampi samaan huumerikokseen osallisista joutuu "mökkiin". Pelkästä huumausaineen käyttörikoksesta on mahdollista tuomita sakkoo tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Huumausainerikoksesta on tuomittu jonkun verran vankeusrangaistuksia, jolloin oli yleensä kysymys ehdollisesta vankeudesta. Sekä ehdollisten että ehdottomien vankeusrangaistusten keskirangaistukset ovat pysytelleet neljän kuukauden tuntumassa (Kainulainen 2006, 79). Tärkeissä huumausainerikoksissa ehdottomien vankeusrangaistusten pituus on ollut keskimäärin noin kolme vuotta ja kaksi kuukautta (38kk), mikäli rangaistuksessa on ollut vain yksi rikos (Kainulainen 2007, 30). Silloin alkaa "tiili purra" tai nykyaikaisemmin sanottuna "kahi haukata" eli aletaan kärsiä vapausrangaistusta. Vankilan sisällä huumerikollinen joutuu tekemisiin muiden "alan miesten" ja "vankeinhoidon kuluttajien" kanssa. Vankiloissa tapahtuvasta huumeiden käytöstä ja huumeakaupasta on vaikeaa saada käsitystä (ks. esim. Kääriäinen 1994; Kinnunen 1996). Huumeisiin liittyy vankiloissakin oma alakulttuurinsa, josta kaikki vangit eivät välttämättä edes tiedä. Halutessaan vanki voi pysyä erossa aineista ja niiden kaupasta (Lipsonen 1997, 196). Huumemarkkinat toimivat myös vankiloissa, joten vankilalla on paljon merkitystä eri tasojen toimijoille. Siellä voi suunnitella lisää rikoksia tai jatkaa rikollista toimintaa, solmia uusia kontakteja saman alan toimijoihin tai värvätä henkilöitä toteuttamaan rikoksia (Uusitalo 1968; Junninen 2006, 71-75; Kinnunen 1996, 86). Kun vielä 1990-luvun puolivälissä vangeista noin 12 prosenttia arvioitiin huumeriippuvaisiksi, niin 2000-luvun alun jälkeen jo yli puolet vangeista kärsi päihdeongelmasta (Kinnunen 1996, 86; Kainulainen 2006, 163).

7.1 Annoksia sisään

Osa vangeista saa aineita sisään vankilaan. Yleisin tapa kuljettaa niitä on "hivakka" eli kehon sisäinen kuljetus. Vankilaviranomaisen mukaan huumeet

"tulee pääsääntöisesti ontelon sisällä lomilta ja perhetapaamisista ynnä muista valvomattomista tapaamisista. Tää on varmasti et 90 prosenttia tulee näin. Et yleisimmin peräsuoleessa ja sitte pienempiä hivakoita suussa, nielemättä tai nielemällä."

Perhetapaamisissa vanki ja vierailija saavat olla kahdestaan ulkopuolisilta suljetussa huoneessa. Perhetapaajia ja -tapaamisia yritetään tämän vuoksi valvoa. Jos vankilan henkilökunnalla on syytä epäillä vierailijaa salakuljetusyrityksestä, hänet voidaan tarkastaa. Alla olevassa lainauksessa Siru kertoo yrityksestään viedä pieni määrä amfetamiinia ja hasista vankilaan.

"Mä sit kysyin siltä kytältä että mistäs nyt tuulee että noin korkeelta et nehän vaan istuu siellä norsunluutorneissa et ei ne nyt yleensä tuu vankilaan ketään tapaajaa vastaan niin se sano et heil on epäilystä et mul on huumausaineita mukana. No olihan mul ykkönen porettu ja kakkonen pilvee ja sit mä annoin ne siellä pois ja sit mä jouduin gynecologiseen tutkimukseen tän määräyksestä, et ne epäili et mul on jotain valkosii pieniä pillereitä sisälläni. No ei ollu ja viis tuntii olin siel pidätettynä ja sit mu oli poika täällä ja ne oli sit sielt soittanu lastikseen (lastensuojeluviranomaisille) ja sitte lastiksesta soittanu pojan isälle et tulee hakeen pojan pois et äiti on pidätettynä huumausaineista."

Huumausaineet ja huumaavat pillerit ovat erityisen hyvin vankiloihin sopivia päihkeitä, koska pienen kokonsa vuoksi niiden salakuljettaminen on suhteellisen helppoa (Kääriäinen 1994, 146). Vaikka huumeiden sisään kulkeutumisen reitit periaatteessa tiedetään, asiaan puuttuminen on vaikeaa; epäily tai ns. "varma" tieto eivät riitä (Tourunen 2000, 138). Perhetapaamisten lisäksi tavallisissa tapaamisissa vanki saa ottaa vastaan vierailijoita tiettyinä päivinä ja kellonaikoina. Vankilasta riippuen myös näitä tapaamisia yritetään hyödyntää aineiden kuljetuksessa. Henkilökunta seuraa tapaamisia ja yrittää tehdä rakenteellisiakin muutoksia salakuljetuksen ehkäisemiseksi. Vankilan henkilökunnan edustaja kuvaa tätä toimintaa:

"Yks oli noi tapaajat että sielt tuli jonkun verran kun viikonloppusin lauantaisin ja sunnuntaisin oli tapaamiset niin systeemi pyöri siinä ja aikasemmin kun siel ei ollu oikeestaan minkään näkösii väliseinii

sun muita niin sieltähän tuli kamaa hirveesti mut nytte se reitti on aika lailla ummessa."

Vankilan ulkopuolelle pääseviä vankeja käytetään salakuljetuksessa. Esimerkiksi opiskelevat vangit ovat kuljettaneet pillereitä vankilaan (Peräkylä 1986, 103). Lomilta palatessaan vanki voikin joutua "paskotetuksi". Vankilan henkilökunta arvioi, kuka vangeista mahdollisesti voisi tuoda hivakassa huumeita, ja näin osa lomaltaan palaavista vangeista joutuu kontrolliin ja puetuiksi suljettaviin haalareihin. Kehonsisäisesti tuotavien pakettien ulostamista tarkkailtiin aikaisemmin erityisesti sitä varten rakennetuissa huoneissa. Kenttäpäiväkirjan esimerkki havainnollistaa yhtä tällaista huonetta.

Selliosasto on hiljattain remontoitu. Ovelta aukeaa lyhyt käytävä jonka päässä on vierekkäin kaksi ovea. Vartija avaa ensimmäisen oven sähkölukon. Eteen avautuu pieni koppi jossa on betoninen koroke, varmaan sängyksi tarkoitettu. Selliiä koristaa myös ikkuna. Koppia voi tarkkailla sen kautta. Huone on nopeasti nähty. Toisen oven takaa paljastuu samankaltainen koppi samankaltaisella ikkunalla. Betonisängyn sijasta siellä on teräksinen vessapönttö. Siitä lähtee läpinäkyvä putki seuraavaan huoneeseen. Vartija avaa taas yhden sähkölukon pöntön takana olevaan huoneeseen. Pöntöltä tuleva putki johtaa jonkin kaltaiseen separaattoriin. Sen lisäksi huoneessa on henkilökunnan pöytä jossa on tietokone ja muuta tarpeellista tavaraa. "Kuvittele miten ne paketit haisee vaikka ne putsataankin tossa", hän näyttää separaattoria. "Ja vaikka ne on puettu pukuihin niin aina joku saa järsittyä sen pukunsa auki ja kaivaa sen nyssäkän paskansa seasta puntistaan ja vetää muina miehinä sen naamaansa."

Kaikki vangit eivät näe salakuljetuksen eteen moista vaivaa vaan pyytävät "siviilissä" olevia henkilöitä lähettämään heille erilaisia postilähettyksiä. Pieniä eriä, lähinnä käyttöannoksia, voidaan yrittää laittaa postimerkin alle tai taitellun kirjeen sivujen väliin. Postikortti voidaan halkaista ja laittaa huumetta sen väliin. Tämän jälkeen kortin puoliskot liimataan yhteen. Vangille lähetettävän kirjan tausta tai selkämys voidaan leikata auki, laittaa sinne erä huumetta ja liimata se uudelleen kiinni. Tässä saa tekijä olla tarkkana, koska leikkauksesta ja liimauksesta jää helposti jälkiä. Amfetamiinia voidaan liottaa ja imeyttää vangille lähetettävään kirjepaperiin, sanomalehteen tai vaikkapa kirjan joillekin sivuille. Paperista tulee silti usein laikukas liottamisen seurauksena. Housujen ja paitojen kaulukset voidaan parsia auki, sijoittaa "nyssäkkä" vuorin sisään ja ommella kaulus kiinni. Vangille lähetettävä lyijykynä voidaan porata ontoksi ja työntää huume-erä reikään. Tietynlaisen partahöylän sisään mahtuu hieman enemmän ainetta kuin onttoon kynään.

Painonnostovyön vuoriin menee vielä enemmän huumetta, esimerkiksi suorituskykyä lisäävää amfetamiinia, hormoneja kuten "Winstrol" ja "Deca-Durabolin" tai kuntoilun jälkeen rentoutumiseen käytettävää hasista. Pakettilähetysksiin jemmaaminen vaatii lähettäjältä suurta vaivaa. Hyvän idean keksimisen lisäksi pitää piilon tekeminen toteuttaa hyvin. Näiden lähetysten avulla ei saada aineita sisään kovin kaan suuria määriä.

Isompia eriä huumeita voi saada sisään erilaisten vankilaan tulevien kuljetusten avulla. Vankilan ikkunoista voi mahdollisesti katsella säännöllisesti sisään tulevia ja ulos lähteviä autoja ja samalla laittaa niiden rekisterinumeroita ylös. Niiden avulla saa useimmiten selville auton omistajan ja sitä kautta osoitteen, jossa autoa säilytetään. Vankilan ulkopuolinen toimija piilottaa aine-erän autoon ja ilmoittaa vankilassa olevalle vastaanottajalle, mistä kohtaa autoa sen löytää. Sisällä olevalla vangilla pitää tietenkin olla pääsy auton luokse. Henkilökunnan jäsen kuvaa kuljetusmahdollisuuksien moninaisuutta:

"Huoltokuljetukset. Et tänne kuitenkin päivittäin tuodaan leipää, maitoo ja sitte näit kaikkii, teollisuusvankila kun on niin viedään tuodaan tavaraa että ne on yks. Roskakuormat. Että mahdollisuuksia on ihan äärettömästi."

Vankiloissa tehdään usein erilaisia rakennus- tai remonttitoita. Sisään pääseviä ulkopuolisia siviilihenkilöitä voi olla mahdollista suostutella salakuljettajiksi. Ulkopuolisia henkilöitä ei välttämättä kontrolloida tarkasti, joten heille avautuu mahdollisuus viedä huumeita vankilaan. Pahin mahdollinen vaihtoehto kontrollin kannalta on vankilan henkilökunnan sekaantuminen salakuljetukseen. Vankilaviranomainen kuvaa tällaista tilannetta:

"tääl on kaikennäkösii rakennustöitä, tääl on siviili-ihmistä hirveesti töissä, ne voi kantaa sitä, sit on henkilökunta, mikä on kaikist pahin mahdollinen. Nyt ei oo näyttöö mut aina sillon tällön huhua kuulee. Täällä on ollu viimeks, ties millon, kaks kolkytä vuotta sitte ollu mutta nytteki on näitä huhuja kuullu että meillekin tulee joskus täl-läsi vinkkejä että saattas olla. Sit niit seurataan jonkun aikaa ja sit jos ei mitään ilmene niin se on sitten siinä. Mut se on tietyst aina mahdollinen et tää on se pahin mahdollinen..."

-joo niinku sisäpiirin juttu. No mikä ton henkilökunnan motiivi siihen sitte voi olla?

-No kiristäminen vois olla yks ja yks saattas olla ihan se että joku ihminen on laitettu tänne sitä varten. Eihän se o nykymaailmassa nii

onhan niitä löytynyt tullista, on löytynyt poliisista, että on jonkin sortin rikollista vikaa."

Henkilökunnan sekaantumisesta vankilakauppaan mainitsi myös yksi vankilassa myyntiä harjoittanut myyjä:

Et esimerkiksi X:ssä on pikkusen vartijasta ylempänä oleva myyjä siellä muun muassa.

-Jaa henkilökuntaa?

-Mm. Kuka mistäkin syystä. Joku on onnistunut kiristämään jotain. Et kun joku on kerran tehnyt sen niin sit ne joutuu tekemään sen aina. Kai se suurin osa on kumminkin sellasta et taloon tuleva tuo tullessaan tai se annetaan perhetapaamisissa. Toiset nyt ottaa tavallisissakin tapaamisissa. Et Xxään tuli pitkään kirjastoautossa. Ne kävi laittaa pari pöytäkirjaa aikasemmin tiettyjen kirjojen väliin. Se toimi monta vuotta."

Perinteisempiä salakuljetuskeinoja, kuten vankilan muurin yli heittämistä käytetään vieläkin. Vastaanottajan kanssa sovitaan tietty aika ja paikka johon huumeet heitetään. Vankilaviranomainen kertoo vankien kekseliäisyydestä:

"joskus aikanaan Sörkkään heitettiin kun ne pelaa tennistä siellä niin tennispallojen sisällä sinne pihalle ja ynnä muuta, esimerkiksi vanhalle Katajanokalle tuli jopa ase muurin yli. Oli sovittu aika ja vastaanottaja oli siellä."

Käytettäviin salakuljetuskeinoihin vaikuttaa se, onko kyseessä avo- vai suljettu vankila. Lyhyen aikaa voimassa olleen uuden vankilain myötä vangeille tulleiden kirjeiden ja postipakettien hyödyntäminen lisääntyi rajusti. Niinpä lakia muutettiin nopeasti. Vankilan henkilökunnan jäsen kuvaa, miten

"vangithan oli itse edesauttamassa tätä että sehän alkoi välittömästi tulla kirjeissä kama ja sitte siinä oli kyllä aika nerokkaita juttuja että miten ne sen kirjeeseen laitto ja täysin riskitöntä touhua että jos ei o joku puupää että kirjottaa nimensä lähettäjän nimeksi. Että lähettäjä kun ei laita nimeä, sit siel on hyvin pieni määrä, sanotaan et esimerkiksi nolla piste nolla viisi grammaa subutexii jauhattuna niin sen rahallinen arvo ei oo se on kymppi korkeintaan niin siin ei tuu isoi taloudellisiin menetyksiin, henkilökunta jos sen saa sit välistä pois, se ei mee vangille saakka, siin ei ketään syytetä niin se vaan otetaan pois ja kama menee hävitykseen."

Salakuljetuksen onnistuttua aineet täytyy piilottaa. Jemmaamisen vankilassa täytyy tapahtua paremmin kuin siviilissä. Selleissä vanki pitää korkeintaan "pienen määrän ihan välittömään käyttöön". Vankilan yleisistä tiloista ja selliosastoista huumeita löydettyä ei voida antaa rangaistusta yksittäiselle henkilölle, jos ei sitten valvontakameran nauhoista pystytä tarkastamaan, kuka aineen piilotti. Piilojen erikoistuneisuuden myötä huumekoirien käyttö on lisääntynyt vankiloissa. Tai päinvastoin. Vuonna 2005 Suomessa oli neljässätoista vankilassa huumekoira, joka osallistui vankilan päivittäiseen tarkastustoimintaan ja sittemmin huumekoiratoiminnasta on muodostunut vankiloihin vakiintunut käytäntö (Vankeinhoitolaitoksen vuosikertomus 2005, 42; Vankeinhoitolaitoksen vuosikertomus 2007, 17). Aineet pyritäänkin piilottamaan mahdollisimman ylös, koska lähes maan tasalla haisteleva koira ei välttämättä saa hajua katon rajassa olevasta aineesta. Kaikkia aineita ei tarvitse salakuljettaa vankilaan. Korvaushoidossa oleva vanki saa vankilassakin hänelle määrätyn annoksen Subutexia. Pilleri annostellaan hänen suuhunsa ja tarkkaillaan, että hän nielee sen. Joskus kuitenkin käy niin, että vankilla on suussa esimerkiksi pumpulia, jonka suojaan hän saa tungettua pillerin. Näin pilleri ei sula kokonaan ja ainakin osa sulaneesta pilleristä jää myöhemmin käytettäväksi tai myytäväksi.

7.2 Käyttötapa

1990-luvulla vankiloiden yleisimmät huumeet olivat amfetamiini ja hasis. Suosituimmat päihdyttävät lääkkeet puolestaan olivat Diapam, Oxepam ja Sombutol: kaikki ovat rauhoittavia lääkkeitä (Kinnunen 1996, 86). Vuosituhannen vaihteessa hasis oli yleisin päihde ainakin joissakin vankiloissa. Sitä oli helpoimmin saatavilla, se oli halvinta ja se sopi vaikutuksiltaan vankilaoiloihin (Tourunen 2000, 136). Hasiksen on sittemmin syrjäyttänyt Subutex. Sen suosioon ovat vaikuttaneet monet seikat. Subutex mahtuu pieneen tilaan, ja huumekoiran on vaikea haistaa sitä hyvin pakattuna. Siinä on vankilamarkkinoiden paras tuotto, ja pieninä määrinä käytettynä se ei näy huumetesteissä kovinkaan pitkään. Amfetamiini on vankiloiden toiseksi suosituin huumeaine. Subutexin tavoin se vie kuljettaessa vähän tilaa, eikä senkään käyttö näy kovin pitkään huumetesteissä. Se ei kuitenkaan tuota voittoa kuin Subutex, ja huumekoira haistaa sen Subutexia helpommin. Amfetamiinin vaikutuksien on lisäksi katsottu sopivan huonosti vankilan olosuhteisiin (Tourunen 2000, 136). "Bentsopohjaiset" lääkkeet, kuten edellä mainittu Diapam, ovat säilyttäneet suosionsa vankilamarkkinoilla vuosien saatossa. Niiden menekiin on vaikuttanut muun muassa se, että talon puolesta ei saada tarpeeksi päihtymystarkoitukseen sopivia lääkkeitä sekä se, että vankien käyttöhistorioiden takia talon puolesta annetut toisenlaiset lääkkeet eivät vaikuta yksilöön tarpeeksi hyvin

(Mikkonen 1989; Lipsonen 1997). Hasista käytetään vankiloissa edelleen, vaikka sen käyttö jääkin usein "vannoutuneiden hasismiesten" tehtäväksi. Se on tuoksunsa takia sekä henkilökunnalle että huumekoiralle helppo havaita. Se vie paljon tilaa salakuljetettaessa eikä ole rahallisesti kannattava aine. Kannabiksen kotikasvatuksen yleistymisen näkyy silti jo hiukan vankiloidenkin huumemarkkinoilla. Kasvatuksesta saatava kukintokin "on siitä henkilökunnalle kiitollista tavaraa, että se haisee jumalattoman kauas". Kannabiksen käyttö ei ole järin suosittua siksikään, koska "jos tuolla pössyttelee hassista niin jumalauta sehän näkyy testeissä viikkotolkulla".

Vankiloissa liikkuu myös ekstaasipillereitä sekä erilaisia hormoneja. Tunnistamattomia pillereitä voi tulla vankilaan ulkomaalaisten vankien toiminnan tuloksena. Hormonien maahantuonti voi olla yksi syy siihen, että vankiloista löytyy tunnistamattomia aineita. Niitä haltuunsa saanut henkilö ei välttämättä tiedä, mitä ne sisältävät. Helpommin tunnistettavia väärennöksiä ovat esimerkiksi Subutex-pillerit, jotka sisältävät 8 milligramman sijasta ainoastaan 2 tai 4 milligrammaa buprenorfiinia. Toisaalta vankiloissa on saatavilla myös huumeiden parhaat laadut. Vankilassa ei haluta myydä huonolaatuista ainetta, koska sen myyminen aiheuttaa helposti ongelmia, esimerkiksi ilmiantoja ja väkivallan uhkaa. Vankiloissa olevilla on usein parhaat kontaktit saada haltuunsa hyvälaatuisia huumeita. Laadukas huume on samalla takuu yksilöstä itsestään ja hänen kontakteistaan (Zaitch 2002, 84).

Subutexia ja amfetamiinia käytetään vankiloissa erittäin paljon suonensisäisesti. "Vähän yli puolet vetää nenään ja vähän vajaa puolet vetää suoneen", totesi haastateltu vankilaviranomainen. Haastateltujen mukaan huumeiden käyttövälineet ovat kiellettyjä, joten niistä on kysyntää ja ne ovat hyvää kauppatavaraa. Käyttövälineitä salakuljetetaan vankilaan päihteiden mukana. Tätä täsmentää seuraavassa haastattelulainauksessa henkilökunnan edustaja.

"Tosi kortilla nää vehkeet että kun ajattelee että ne tuo kehon sisällä niitä lomilta niin silloin sen tietää et jos siellä on sanotaan vaikka jollain on hivakassa kahdet neulat ja ruiskut niin aattelee että ne tuo tästä tavaraa että siihenkin vois sen tilalle sopii hirvee määrä niin huumausaineita ja silloin sen tietää että niistä on kova kysyntä."

Värkkien puuttuessa vanki käyttää kekseliäisyyttään. Hän rakentaa käyttövälineen korvikkeen vaikkapa käsiinsä saamastaan sokeritautipotilaille tarkoitettusta, käytetystä insuliiniampullista. Ruiskun korvikkeena voi käyttää myös kuulakärkikynää ja korkkia, joka toimii ruiskun mäntänä. Neulan korvaa esimerkiksi insuliinikynän neula, jota vanki teroittaa tulitikkuuskiini tai kynsiviilaan. Pistämisen täytyy tapahtua todella nopeasti, valvomattoman ajan puitteissa (Arponen ym. 2008). Huumeita pistäessään vanki pyrki siihen, että värkit ovat omat. Huumeita käyttävät vangit

ovat kuitenkin usein pakotettuja jakamaan vähät käyttövälineensä muiden vankien kanssa. Filttereitä ei juuri käytetä. Toiminnasta seuraa erilaisia suonitulehduksia, märkäpaiseita ja "horkkia" enemmän kuin siviilissä (Veturi 2/2006, 4).

Vankiloiden osastoilla on kuitenkin desinfiointipiste käyttövälineiden puhdistamista varten. Desinfiointiin käytetään Virkon-nimistä ainetta. Vangit eivät kuitenkaan välttämättä käytä pistettä, koska ajattelevat henkilökunnan seuraavan sitä. Ongelmana on myös se, että desinfiointiliuos syövyttää harvinaisia käyttövälineitä (Arponen ym. 2008). Henkilökunnan mukaan vangeille halutaan toistaalta antaa mahdollisuus käyttövälineiden puhdistamiseen, kun taas toisaalta desinfiointipisteiden kautta pystytään seuraamaan vankilassa tapahtuvaa aineiden käyttöä ja kauppa sekä "kohdentamaan tarkastustoimenpiteitä". Käyttövälineiden hyväksyminen vankiloissa merkitsisi henkilökunnan edustajan mukaan sitä, että "sota on hävitty". Arposen ym. (2008) haastattelemat vankiloiden edustajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että vankiloissa tulisi järjestää käyttövälineiden vaihtoa, koska huumeiden käyttö ei näytä loppuvan. Vaihdon positiiviset vaikutukset saattaisivat näkyä tartuntariskien vähentymisen lisäksi yleisen turvallisuuden kasvamisena (mt, 99).

Kannabiksen käyttö poikkeaa edellisestä. Asialleen vihkiytyneet hasismiehet tietävät, miten pienikin määrä hasista käytetään tehokkaasti. Siihen tarvitaan neljä elementtiä: juomalasi, nuppineula tai vastaava, alusta (esimerkiksi pahvinen lasinalunen) sekä pala hasista. Nuppineula työnnetään alustan läpi. Nuppineulan päähän laitetaan hasispala. Se sytytetään. Palaminen tukahdutetaan lasilla. Hasiksen annetaan savuta lasin sisään. Kun lasi on täynnä savua, lasia raotetaan alustasta ja savu imetään keuhkoihin. Tämän jälkeen lasi lasketaan takaisin ja annetaan hasiksen palaa uudestaan tyhjiössä. Rituaali toistetaan niin kauan kuin hasista riittää. Helpompi tapa nauttia kannabista on kuitenkin kääriä siitä perinteinen jointti ja huolehtia hyvästä tuuletuksesta mikäli mahdollista.

7.3 Hinnat ja maksaminen

On arvioitu, että huumeiden vankilahinnat ovat usein moninkertaisia siviilihintoihin verrattuna (Kinnunen 2008; Lipsonen 1997). Toisaalta huumeita käyttävät vangit hankkivat aineita itselleen ja jakavat ylimääräisen selli- tai muille tuttavilleen kohtuulliseen hintaan. Näiden puolestaan toivotaan toimivan samalla tavalla omalta osaltaan; yhteistoimin pyritään turvaamaan huumeiden suhteellisen säännöllinen saatavuus (Tourunen 2000, 132). Hintoihin vaikuttavat henkilökohtaiset suhteet. "Turistihintaa" maksavat ensikertalaiset tai lyhyttä tuomiota kärsimässä olevat vangit. Tarjolla olevan huumeen hintaan vaikuttaa se, kuinka paljon sitä on saatavilla (Tourunen & Perälä 2004). "Pilvikeisarin" istuessa tuomiotaan voi vankilassa olevan hasiksen hinta olla hyvinkin lähellä ns. normaaleja katuhintoja.

Hintoihin vaikuttaa myös vankilan maantieteellinen sijainti; mitä pohjoisemmaksi Helsingistä mennään, sitä korkeammiksi hinnat nousevat. Subutexin hinta vaihtelee jo Etelä-Suomen alueella paljon. Henkilökunnan mukaan sen hinta on "normaaliasiakkaille" noin 50-100 euron välillä. Joidenkin entisten vankien keskuudessa Subutexin hinta arvioitiin puolestaan 80-120 euron välille. Muiden huumeiden hinnat henkilökunta arvioi ainakin tietyissä vankiloissa melkoisen lähelle siviilipuolen käyttäjähintoja: amfetamiinin grammahinta olisi noin 30 euroa, kanabiksen grammahinta noin 10 euroa, ja ekstaasin kappalehintaa noin 10 euroa. Sen sijaan vankilassa olleiden henkilöiden mukaan amfetamiinin grammahinta nousisi ajoittain jopa 60-70 euroon ja ekstaasin kappalehintaa liikkuisi 20-40 euron välillä: hasiksen grammahinta puolestaan olisi noin 20-30 euroa.

Miten sitten myytävästä aineesta saadaan maksu laitoksessa, jossa ei saa käyttää tai omistaa rahaa? Aikaisemmin kuvio oli sellainen, että vankiloissa saattoi olla käytössä suuriakin summia käteistä rahaa, jota käytettiin maksuvälineenä huumekaupassa. "Pokamiesten" eli huumekaupan järjestelijöiden "rengit" eivät hyväksyneet muuta maksua kuin käteistä rahaa eivätkä myyneet huumeita velaksi (Lipsonen 1997, 197). Nykyvanki sen sijaan käyttää vankilassa ansaitsemansa pienet tulot vankilan kanttiinin antimisiin. Kanttiinista saatavat tavarat voivat toimia maksuvälineinä huumeisiin. Henkilökunnan jäsen kertoo tästä tavasta:

"Ne maksaa näillä ostoillaan niitä et kun ne tuolla kanttiinis käy niin kassi vaihtaa jo heti siinä kun ne tulee kanttiinista ulos nii omistajaa. Työrahat mitä ne tienaa niin ne käyttää tohon ostoihin ja ostavat mitä ostavat ja sitte tota antavat ne ostokset muille. Tai sitte maksavat jollain postimerkeillä. Elikkä siis tälläsen ihan pienen käyttöannoksen voi jollain puhelinkortilla tai kahvipaketilla tai tämmösellä mut sit jos enemmän käytetään niin siihän se on pakko jo kierrättää siviilin kautta se rahapuoli."

Muurien ulkopuolella vankilassa tapahtuneen kaupan maksaminen tapahtuu esimerkiksi siten, että vanki soittaa siviiliin ja pyytää jotakin henkilöä maksamaan velkaa oltavan summan jollekin tilille. Maksuohjeet voidaan antaa myös vierailijalle tapaamisen yhteydessä. Siviilin puolella olevien avovaimojen ja tyttöystävien lisäksi maksajia voivat olla vangin sukulaiset, tuttavat tai kaverit. Huumeiden maksajana voi toimia jopa vangin asianajaja (Ruckenstein & Teppo 2005, 84). Toisten avulla maksaminen merkitsee maksajan juoksuttamista ja "asioiden hoitoa", kuten käteisen rahan toimittamista. Vanki voi myös maksaa velkaansa tilisiirroilla. Osan tilisiirroista estää henkilökunta, koska ne näyttävät ilmiselvältä huumevelan maksulta. Joskus vanki voi maksaa velkaansa vankilan kautta juuri siksi, että toivoo poliisin pääsevän huumeainekaupan jäljille. Samasta syystä vankilan henkilökunta antaa tilisiirron joskus tapahtua.

"Ne tilisiirtoja tekee niin osahan niistä estetään mutta ihan selkeetä huumekauppaa näkee ja kaikista viisaimmat hoitaa sukulaisten ja näiden kautta että se raha ei edes näy missään. Täällä, jos ei ne sitten lähetä jotain tiliotteita.

-Mut et vanki voi siis maksaa tätä kautta?

-Voi ja joskus sit annetaan maksaa et päästään taas jostain jutusta jäljelle. Että siitä on huume poliisille hyötyy."

Maksukäytäntöjä on toki muitakin. Vankilassa on "pankkeja", jotka lainaavat rahaa kovalla korolla. "Organisaatioille" voi tehdä erilaisia töitä huumevelkojen maksamiseksi. Nämä työt liittyvät esimerkiksi aineiden jakeluun, velkojen perintään ja salakuljetukseen (Veturi 2/2006, 5). Vanki voi mahdollisesti maksaa osan käyttämistään huumeista toimimalla muulina. Muuleiksi halutaan sellaisia henkilöitä, joita ei ole ensimmäiseksi syytä epäillä huumeiden tuonnista vankilaan. Hyvän muulin tausta ei anna mitään vihjettä siitä, että hän kuljettaa huumeita vankilaan. Hänellä ei ole huumeiden käyttöhistoriaa eikä häntä ole tuomittu huumausainerikoksista (Ruckenstein & Teppo 2005, 86). Riskit ovat muullilla. Mikäli hän jää kiinni, hän useimmiten jää velkaa takavarikkoon joutuneen huumausaine-erän arvon. Näin toimintaan pakotettu salakuljettaja voikin huomata saaneensa entisen velkansa lisäksi uuden velan maksettavakseen. "Pääsääntöisesti kaikki maksaa koska jos ne ei maksa niin ei ne enää saa", totesi Gunnar. Maksamatta jättäminen voi aiheuttaa muitakin ongelmia kuin ainetarjonnan loppumisen. Vankilaväkivaltaa tai sen uhkaa voivat aiheuttaa monet tekijät, esimerkiksi vangin etninen tausta, epäilyt vasikoinnista tai kuuluminen johonkin tiettyyn jengiin. Näistä kertoo mielipiteensä vankilan henkilökunnan jäsen.

"täällähän ei ois mitään ongelmii jos ei ois huumausaineita. Tääl on isot pelkääjien osastot ja ne on kaikki suurin piirtein just tän huumausaine kaupan takia pelkäämässä. Ja jos ei siinä o tullu sitä niin sitte ne on saattanu siviilissä suhmuroitu näiden aineiden kanssa ja sitte tuolla käräjillä kerrottu et se on se toinen syy."

Myös tiukentunut lomalle pääsy aiheuttaa väkivallan uhkaa. Koska lomalle pääseviä on vähän, lomalle lähtijää saatetaan painostaa tai uhata tuomaan tavaraa sisään palatessaan lomilta. Painostuksesta johtuen osa niistä vangeista, joilla vielä olisi mahdollisuus päästä lomille, tekee mieluummin jonkin rikkeen kuin lähtee lomille. Tilannetta selvittää haastattelussa vankilan henkilökunnan edustaja.

"Niillä on iso ongelma saada näitä kuljettajia koska nyt kun tuli tää uus vankeuslaki niin tossa pystyttiin tiukentamaan pikkasen noita

lomina että täällähän oli valtava tää lomaliikenne aikasemmin (...) ja nyt niillä on sitten hirvee paine saada nää muutamat lomalaiset tuomaan kamaa tänne (...) siinä justsiinsa käy niin että jotku mitkä haluais pitää tuolla noita ihmissuhteita kunnossa niin jotkut ei välttämättä että jos ne on kovan painostuksen alla niin ne ei välttämättä uskalla hakee lomalle kun pakotetaan tuomaan sieltä jotain. Ja monet saattaa et kellä on esimerkiks lomapää auki niin niit on ollu sellasii tapauksii et on niinku sitte on tullu painetta et pitäis jotain tuoda ja ne tekee jonkun ihan lapsellisen rikkeen täällä että ne menettää sen loman."

Myös rikoksen laatu voi aiheuttaa vangille vaatimuksia tuoda aineita lomiltaan. Pahimmillaan huumevelka saatetaan keksiä ja sen nojalla painostaa vankia tekemään asioita (Knuuti 2007, 100). Tällainen velka tunnetaan huumerivelkana. Se voi johtua myös siitä, että henkilön katsotaan "mokanneen" jotain huumekaupassa. Huumerivelka kohdistuu henkilöihin jotka pelkäävät väkivaltaa. Vaihtoehtoina heille voi olla "hakeutua toiselle osastolle pelkäämään tai toiseen vankilaan". Yksi väkivallan avulla turvattavista tavoitteista on vankilan sisäisen huumekaupan toimivuuden varmistaminen. Väkivallan pelolla hallitaan yhtä lailla kuin itse väkivallan käytölläkin. Pelko takaa sen, ettei väkivaltaa tarvitse käyttää niin usein kuin ajatellaan. Useimmiten vankilaväkivaltaakin käytetään vasta siinä tilanteessa, kun muut painostuskeinot eivät ole tehonneet (Tourunen 2000). Vankien enemmistö kuitenkin hyväksyy väkivallan käytön, ja ruumiillisen väkivallan julmuutta voidaan jopa ihannoida. Väkivalta vankilassa voi tosin olla lyhytnäköistä ja epätaloudellista. Väkivaltaisesti käyttäytyneet vanki menettää etuisuuksiaan, ja väkivallan tekijän ohella voidaan kollektiivisesti rangaista muita (Ruckenstein & Teppo 2005, 53-54). Myös muut kuin huumeista aiheutuneet ongelmat pakottavat vankia pelkääjäksi. Yksi syy pelkääjäosastolle hakeutumiseen on se, "ettei halua osallistua vankilakulttuuriin". Pelkääjäksi hakeudutaan myös siksi, että "ei haluta törmätä henkilöihin joihin törmäämällä tulisi lusimista lisää". Kaikki vangit eivät kuitenkaan joudu kohtaamaan uhkailua tai väkivaltaa. Vankilamyyntiäkin tehnyt Pertsu totesi lakonisesti, ettei "mul ole linnassa sattunu väkivaltaa koskaan". Vankilassakaan väkivaltaan ei ryhdytä, jos huumekaupan velkasumma on pieni. Joskus voidaan suurempikin velka antaa anteeksi. Se voi tapahtua esimerkiksi silloin, kun vankilatuomiota istuva henkilö tulee niin sanottuun "linnauskoon" ja hänestä tulee "lu". Velkojat voivat alkaa pitää uskoon tullutta "todellisena ressukkana" ja jättävät velkansa uskovaiselta perimättä.

7.4 Linnan rooleja

Huumeista tuomittuja vankeja on usein arvostettu vankiyhteisön sisällä median heille luoman maineen takia (Mikkonen 1989, 85). 1990-luvun aikana "huume-miehet" saivat itselleen suurimman vallan vankien keskinäisessä arvoasteikossa. Huumeita vankilaan operoiva älykäs vanki sai itselleen valtaa, koska arvostetut "väkivaltamiehet" eli torpedot taipuivat hänen tahtoonsa saadakseen hänen myymäänsä tuotetta. Muut vangit pysyivät aloillaan, koska pelkäsivät, että huumemies panee väkivaltamiehet asialle (Lipsonen 1997, 147). Nykyisen vankilahierarkian yläpäässä ovat "ylämiehet" ja "johtajat". Heillä on muiden vankien silmissä paljon rahaa ja mainetta väkivallan käyttämisestä ongelmien ratkaisemiseksi (Junninen 2006, 39).

Perusvanki käyttää huumeita. Vangin huumeiden käyttöä on kuvattu psykkisenä poistumisena vankilaympäristöstä. Käyttäjä viestittää muille, ettei häntä ole vielä täysin lannistettu ja että hän voi ainakin mielikuvituksensa avulla poistua vankilasta (Lehmikoski 1988, 63). Erilaiset käyttäjät erottuvat vankilassakin toisistaan (Mikkonen 1989, 91). Myös vankilahenkilökunta suhtautuu eri tavoin erilaisiin käyttäjiin. Henkilökunnan mielestä Subutexin käyttäjää on helpompi käsitellä kuin entisaikojen lääkkeiden käyttäjää. Subutexin käyttäjä erottuu myös amfetamiinin käyttäjästä. Piripää on vankilassa useimmiten häiriön aiheuttaja, koska pitkään jatkunut amfetamiinin käyttö saattaa aiheuttaa käyttäjässään psykoosin. "Hitaiden huumeiden" eli kannabiksen ja Subutexin onkin katsottu sopivan vankilan olosuhteisiin paremmin kuin amfetamiinin ja lääkkeiden, joista "sekoa" helpommin, enemmän ja huomiota herättävämällä tavalla (Tourunen 2000, 136). Vielä 1980-luvulla vartijat eivät välttämättä suhtautuneet vankiloissa tapahtuvaan alkoholin käyttöön kovin tiukasti, kun taas huumeiden käyttöön puututtiin aina (Peräkylä 1986, 88-89). Tilanne on sittemmin muuttunut. Nykyistä vankiloissa tapahtuvaa huumeiden käyttöä vartijat pitävät rauhallisempana ja vähemmän huomiota herättävänä kuin entisaikojen lääkkeiden ja alkoholin käyttöä. Vangit puolestaan kertovat, että heidän päihneiden käyttöönsä katsotaan vankilan henkilökunnan puolelta "läpi sormien" (Tourunen 2000, 142-143). Osaltaan tähän vaikuttaa se, että vangit ovat oppineet käyttämään huumeita "oikein". Henkilökunnan jäsen toteaa, että

"heilläkin on se kulttuuri muuttunu että ne maltaa että ne ei ehkä ota kaikkee kerralla. Että ennenhän kaikki oli saatana kun ne jotain sai niin ne oli sekasin sen jälkeen et nyt saattaa jos jonkun tabletinkin saa niin ne laittaa vähän pienempiin osiin..."

Vankilassa harjoitettavaa myyntitoimintaa on yksinkertaisimmillaan kuvattu seuraavasti. Pokamies järjestää huumeita vankilan markkinoille. Hän antaa vankilasta

lomalle lähtevälle kuriirilleen osoitteen, mistä tämä hakee nyssäkän. Saatuaan paketin perille johonkin selliin, pokamies jakaa sen rengeilleen myytäväksi. (Lipsonen 1997, 196.) Varsinaista myyntiä toimittavia henkilöitä kutsutaan henkilökunnan puolelta ressuikoiksi. He ovat henkilöitä, jotka käyttävät jotakin tai joitakin huumausaineita, ovat saaneet huumetta salakuljetettua sisään ja rahoittavat myynnillä omaa käyttöönsä. Vapaalla ollessaan he hakevat aineita esimerkiksi Virosta. Heille joko ehdotetaan huumausaineiden kauppaamista tai sitten he myyvät omia, täysin itsenäisesti sisään saamiaan aineita. Entinen vanki täsmentää tätä haastattelussa:

-Tapahtuaks sitä et kun sä meet vankilaan niin sut pakotetaan myymään?

-No ei.

-Elikkä joku ehdottaa tai sä ite haluat?

-Niin justiin. Yleensä myydään omia juttuja mitä myydään."

Tarpeeksi kovasti halutessaan vanki voi ehkä yletä tuomioidensa aikana. Hän voi päästä hoitamaan jonkinlaista rahaliikennettä ja järjestelemään huumekauppaa. Pikkuhiljaa hänestä voi alkaa muodostua pokamies. Hän pitää itsensä fyysisesti hyvässä kunnossa eikä käytä omia tuotteitaan. Hän saa tukea ja turvaa muista vangeista ja tulee erittäin hyvin toimeen vankilan henkilökunnan kanssa. Pokamies osaa järjestellä asiansa ja ansaitsee toiminnallaan tietynlaista kunnioitusta myös vankilahenkilökunnan puolelta (Junninen 2006, 38). Henkilökunnan jäsen kertoo seuraavassa tällaisesta henkilöstä:

"se saa vapaasti touhuta koska se ei ärsytä henkilökuntaa ja yleensä pääsee vielä sellaselle paikalle esimerkiksi vankilassa töihin että mis on hyvät yhteydet joka suuntaan ja se suurin piirtein vapaasti saa liikkua. Se on aika mystistä että se on iät ajat ollu sillee että tämmönen mikä vankilassa pyörittää jonkun sortin rahaliikennettä niin se on aina tuolla jossain vankilan saunalla töissä missä kaikki vangit josain vaiheessa käy tai sitte on ennen oli keittiövankina, kaikki vangit käy ruokalassa tai sitte on putsarina et pääsee vähän liikkuu että käydään narikalla vaihtamassa jotain pyyheliinoi ja näin ja saa osastolla liikkuu vapaasti. Se on aina tämmönen vanki niin on tämmösessä asemassa ja henkilökunta vaan on kiva äijä että ton kanssa tulee juttuun."

Pahimmaksi mahdolliseksi vaihtoehdoksi kontrollin kannalta katsotaan sellainen henkilö, joka tulee vankilaan suorittamaan tuomiotaan, ei käytä huumeita mutta päättää ruveta kauppaamaan niitä jännityksen vuoksi. Suurin osa vankilakauppi-

aista käyttää kuitenkin omia tuotteitaan eikä ikinä ylene urallaan. Vankilatyöntekijä määrittelee, että

"tyypillinen kauppiashan on sellanen et se on se alaportaan kauppias ja se ittekin käyttää. Mutta siis kovan luokan kauppias on sellanen täällä että mikä ikäänkun pyörittää tätä bisnestä, niin sehän ei käytä. Että se yleensä kuuluu johonkin näistä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin ja itte ei käytä, henkilökunnan kans tulee hyvin toimeen ja se on ihan sama kun siviilissä et hänel on kilpimiehet siinä ja tota mikään ei tota johda niiden perään, ne osaa hoitaa sen homman. Onneks tällä hetkellä suurin osa mitä näitä tulee on itse ongelmakäyttäjä elikkä siihen on sit helppo puuttua. Et sehän olis kaikkein ongelmallisinta et jos tulis semmonen et sanotaan vaik et niin hirveesti rahaahan tääl ei pysty tekee mut et sellanen mikä tekee jännityksen vuoks eikä käytä ite, sehän se ois kaikkein pahin."

On sanottu, että vankilaa voisi pitää järjestäytyneen huumekaupan kannalta lähes ihanteellisena markkinakohteena. Kysyntää laittomista päihteistä on paljon vankien keskuudessa laillisten päihteiden puuttuessa (Kääriäinen 1994, 146). Suomen vankiloiden huume-markkinoiden järjestäytyneisyydestä on haastattelujen perusteella ristiriitaista tietoa. Toiset ovat sitä mieltä, että "vankilajengit" ja "järjestäytyneet rikollisryhmät" pyörittävät vankilamarkkinoita. Jengit hoitaisivat suurempien huume-erien salakuljetuksen vankiloihin. Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvia vankeja on laskettu olevan 120-160 noin neljästä tuhannesta vangista (Mölsä 2009, 131). Aatu kuvaa miten eräs jengi

"pitää yhessäkin talossa subukauppaa hallussa ja jos saat tai otat jostain muualta niin ne antaa sulle sadan euron sakon. Siinä sitten ihmetellään et miks jengi hakeutuu pelkäämään."

Vankilakaupan reviiereistä kysyttäessä henkilökunnan edustaja vastaa, että

"jengithän pyörittää vankiloiden markkinoita, nää tota xx, x, x, nehän pyörittää sitä huumebisnestä ja tekee sitä..."

-Onks yleensä toi vankilakauppa jengien hallussa vai onks se tollasten freelancerien toimintaa?

-Eikun se on jengien hallussa. Ja sitte just tällä justiinsa henkilökunnalle tiedottamisella sitte sieltä pelataan näitä yksityisyrittäjiä veke. En tiä miten yleistä se on mutta kyllä ainakin jotkut jutut viittaa ihan selkeesti siihen."

Toiset taas ovat sitä mieltä, että ei ole selkeitä viitteitä vankiloissa tapahtuvan huumekaupan organisoituneisuudesta. "Freeet" hoitaisivat pienempien, omaan käyttöön ja tutuille henkilöille tarkoitettujen aine-erien salakuljetuksen. Vankilakauppa ennemminkin olisi yksittäisten "kovempien jätkien" harjoittamaa liiketoimintaa, koska rikollisiksi luokitellut ryhmät ja niiden edustamat henkilöt eivät ansaitsisi vankilakaupalla suuria summia ja lisäksi se on liian riskialtista toimintaa. Kun vankilaan hankitaan aineita jengien toimesta, usein myös nämä erät menevät omaan käyttöön. Tätä selventää vankilan edustaja.

"Yleensä on vain näitä vähän kovempia jätkiä niil on reitit ja rahat ja halut niin ne hoitaa. On joitain juttuja et esimerkiks x:t on hoitanu x;n hormonien sisääntuonnin mut se on kuitenkin et siit ei niin paljon rahaa tee vankilas ja siitä tulee kuitenkin helposti niin isoja ongelmia et ne hoitaa sen bisneksen sitte siviilissä että tääkin tää x;ien hormonituonti johtu lähinnä siitä koska ne lähestulkoon kaikki bodaa niin et se tulee omaan käyttöön ja siinä sitte samalla myydään.

-Elikkä jengit ei näyttele vankilassa..?

-Ei huumekaupassa mut kyllähän ne tietenkin tota jengit vaikuttaa normaalielämässä sitte että on turvallista olla jengissä."

Eri vankiloissa voi olla erilaista toimintaa tai kyse voi olla siitä, että asiasta on ristiriitaisia käsityksiä, koska varmaa tietoa ei ole. Rikollisjengeistä on joka tapauksessa muodostunut suomalaisvankiloiden sosiaalisia järjestyksiä muovaava tekijä. Jengit ovatkin vankiloissa erityisen kiehtova tarinoinnin ja uhkakuvien kohde. Voi olla, että pelkääjäksi hakeutuessaan vanki vetoaa jengiläisten uhkaan, jolloin hänen ei tarvitse kertoa pelkäämisensä todellisia syitä (Ruckenstein & Teppo 2005, 55).

7.5 Kaupan kontrollointi

Huumemarkkinat toimivat vankilan ja siviilin välillä. Ylemmän tason toimija voi jatkaa kaupantekoa vankilasta käsin. Hän tarvitsee liiketoimintaansa varten siviilin puolella toimivia luottomiehiä, esimerkiksi hovin jäseniä, jotka hoitelevat asioita hänen puolestaan. Neuvotteluja voi käydä ja "käskyläisille" voi antaa ohjeita esimerkiksi vierailujen yhteydessä tai puhelimen välityksellä. Ylämiehen kaupan jatkamista kuvaa seuraavassa vankilaviranomainen.

"Sillä on uskottuja miehiä mitkä pystyy hoitamaan sen siviilistä käsin. Kontaktejahan voi pitää yllä et käy täällä näitä tapaamassa ja voi

soittaa, vangit voi soittaa. Jossain puheluissa kontrolli on ihan olema-
ton et numerot otetaan ylös et ei muuta."

Aivan yksinkertaista ei huumekaupan jatkaminen kuitenkaan ole, vaikka suomalaisen vangin kekseliäisyyttä onkin usein mainostettu. Vankilan henkilökunta pyrkii seuraamaan toimintaa. Sääntöjen mukaan se voi numeroiden ylös ottamisen lisäksi kuunnella vankien puheluita. Tästä on kuitenkin ilmoitettava vangille. Myös poliisit voivat kuunnella vankilasta tulevia tai sinne saapuvia puheluita: vankilan henkilökunta antaa huumekaupasta epäillyn vangin puhelinnumeron poliisille ja nämä aloittavat siviilin puolelta tapahtuvan puhelinkuuntelun. Puhelinnumeroita koskeva tiedonvaihto vankilahenkilökunnan ja poliisin välillä voi aika ajoin olla vilkastakin, sillä "päivittäin täs on Helsingin huumeepoliisin kanssa juttuja". Puheluiden seurannan avulla viranomaiset pääsevät seuraamaan vankilan sisäisiä huumemarkkinoita ja niiden suhteita siviilin puolella tapahtuviin markkinoihin.

Vankien haltuunsa saamat gsm-puhelimet ja pre paid-kortit ovat arvostettuja yhteydenpitokeinoja siviiliin. Puhelimet ovat yleensä pokamiesten tai ulkomaalaisten, lähinnä virolaisten vankien hallussa. He eivät hoida laittomilla puhelimilla ainoastaan huumekauppaa, vaan myös yhteyksiä kotimaahansa ja sukulaisiinsa. Kekseliäimmät virolaiset vangit myyvät toisille vangeille puheaikaa. Viranomaiset pyrkivät "peilaamaan" puhelimia teknisillä apuvälineillä saadakseen niiden olinpaikan selville. Peilaamisen estämiseksi vangit soittavat lyhyitä puheluita tai lähettävät tekstiviestejä. Puhelimita puhuttaessa voidaan vankilassakin käyttää koodikieltä (Teittinen 1993, 65). Puhelimita löytyy vankiloista viranomaisten mukaan melko paljon. Myös muita elektronisia laitteita voidaan käyttää hyödyksi yhteydenpidossa ulkomaailmaan. Teksti-tv:n ja television erilaisten chattien avulla voi pitää ainakin jonkinlaista yhteyttä. Onpa joskus löydetty vankilasta kannettava tietokonekin. Internetin käyttö vankilassa on erittäin rajoitettua. Perinteisessä yhteydenpitokeinossa, kirjeissä, ei voi, ainakaan ilman ennalta hyvin sovittua koodikieltä, sopia asioista juuri mitään, koska henkilökunnan tiedetään lukevan niitä. Huumekauppaa kontrolloidaan vankilan sisällä erilaisin keinoin. Koirien avulla ja henkilökunnan suorittamien säännöllisten tarkastuksien yhteydessä löydetään huumeita ja käyttövälineitä. Virtsatesteihin suostuneita vankeja saadaan kiinni huumeiden käytöstä. "Huumemenneisyyden" takia vankia seurataan tarkemmin kuin muista rikoksista tuomittuja. Ensimmäisen kerran huumeiden käytöstä tai kaupasta kiinni jäätyään vanki joutuu usein tiukempaan kontrolliin. Lomalle pyrkivistä vangeista tehdään analyyssejä, joissa arvioidaan muun muassa sitä, onko vanki mahdollisesti tuomassa lomiltaan huumeita. Vankilatyöntekijä kuvaa analysointia seuraavasti:

"Heillä on menneisyys että mehän tunnetaan suurin osa näistä äijistä mitä täällä on että näähän tulee kun bumerangi takasin. Ja sitte kun ekan kerran narahtaa niin se on sen jälkeen sitte aika hyvä kontrollissa. Lomalaisten kanssa niin niistähän tehään ihan tällasta arviointii koko ajan et kun joku anoo lomaa niin sit me aletaan miettii et voisko toi mahdollisesti tuoda."

Ilmiantojen avulla päästään myös vankilassa tapahtuvan huumekaupan jäljille. Vasikkana voi olla esimerkiksi huumekaupasta velkaantunut tai sellainen vanki, joka ei itse käytä huumeaineita eikä hyväksy niiden käyttöä tai kyseistä käyttäjää. Kastijakokin toimii vankilassa: eri aineiden käyttäjät eivät välttämättä hyväksy toisten aineiden käyttäjiä ja saattavat siksi ilmiantaa heitä henkilökunnalle. Ilmiantoja tapahtuu lisäksi katkeruudesta: samalla selliosastolla oleva vanki ilmiantaa toisen koska ei itse saa aine-erästä mitään käytettäväksi. Ilmiantojen avulla pyritään ajamaan kilpailijaa pois markkinoilta (Ruckenstein & Teppo 2005, 51). Jengit vasikoivatkin muiden jengien asioista. Tieto tulee "pomomiehiltä", mutta joku muu henkilö kertoo sen vankilan henkilökunnalle.

7.6 Merkitys siviilin markkinoille

Vankiloissa tapahtuvaa huumeiden käyttöä ja kauppaa on usein liioiteltu. Vangit ovat kuvanneet päihteiden käyttöä vähemmän dramaattisena asiana. Toisaalta vangit ovat arvioineet, että he käyttäisivät enemmän päihteitä, jos heillä olisi enemmän rahaa ja aineita olisi enemmän tarjolla. Myös velkaantuminen ja tätä kautta syntyvä väkivallan pelko rajoittavat käyttöä. (Lehmikoski 1988, 63; Tourunen 2000, 132; Arponen ym. 2008, 100.) Vankiloista takavarikoitujen huumeaineiden ja muiden luvattomien aineiden määrät vaihtelevat vuosittain. Vuosien 2003-2005 aikana suljetuista laitoksista ja avolaitoksista takavarikoitiin vuosittain yhteensä noin 300-450 Subutex-pilleriä, noin 300-400 grammaa amfetamiinia ja noin 300-400 grammaa kannabista. Ekstaasitakavarikot vaihtelivat 35:n ja 600 pillerin välillä. Huumeavia lääkkeitä takavarikoitiin noin 1000-2500 tablettia ja hormonitabletteja tai -ampulleja noin 1000-2100 kappaletta. Huomattavan takavarikkoerän muodostivat erilaiset tunnistamattomat aineet, noin 1000-2000 kappaletta/vuosi. Viranomaisten mukaan takavarikkomäärät vastaavat noin kymmentä prosenttia vankiloiden huume-markkinoilla liikkuvista huumeista. Silti vankiloiden huume-markkinat ovat siviilin puolella toimiviin huume-markkinoihin verrattuna pienet. Kulutuksen sijaan vankilamarkkinoilla on muita merkityksiä siviilipuolen huume-markkinoille.

Vankiloita pidetään rikollisten kouluina, ja vankiyhteisö tarjoaakin mahdollisuuksia rikollisten käyttäytymismuotojen ja rikosentekotekniikan suoranaiseen oppi-

miseen (Sutherland 1937; Uusitalo 1968; Lipsonen 1997; Junninen 2006; Kinnunen 2008). Näin vankilamaailmaa voidaankin pitää yhtenä ammattirikollisuuden tukipilarina. Vankila tuo alamaailman jäsenistön yhteen. Siellä ylläpidetään alan perinteitä, vaalitaan niitä ja luodaan uusia (Aromaa 1983, 84). Samantyyppinen käsitys toistuu viranomaishaastattelussa:

"Se suurin hyöty on varmaan se kontaktien luominen. Sitähän pelättiin ihan älyttömästi et kun nää virolaiset ja suomalaiset pyörii tääl vankilas kimpassa niin totta kai se varmaan on luonu runsaasti näitä suhteita että ei se kuitenkaan johtanu siihen mikä tota tai mitä monet veikkas että virolaiset rupee täällä pyörittää tätä bisnestä, eihän se oo siihen menny. Mut kontaktit siin varmaan kuitenkin pelaa et jos niinku ajattelee et just piri tulee varmaan suurimmalta osalta tulee Viros-ta niin kylhän siinä auttaa. Kylhän näil niinku ihan selkeet yhteydet on just näillä mitkä jonkin verran jollain lailla näiden huumeiden ympärillä pyörii niin kylhän niillä Viron suuntaan asioi ja kun ite käy siellä joskus niin kyl tota poikkeuksetta näkee näitä jätkii pyörimäs siellä, et siellä kadulla niitä vaan näkee että varmaan heillä on näitä virolaisii ystäviä siellä."

Suurin osa ulkomaalaisista vangeista on "lippalakkiukkoja" eli henkilöitä, jotka ovat toimineet huumekaupassa vähäpätöisissä rooleissa kuten esimerkiksi kuriireina. He ovat parasta vankiainesta, koska tekevät erilaista työtä mitä vankilassa viranomaisten puolelta tarjotaan eivätkä ala uudestaan "suhmurointiin". Toinen osa ulkomaalaisista vangeista on "kovan luokan" rikollisia. Heitä haastateltu viranomaisena määrättelee seuraavasti.

"Sitte on niitä kovan luokan virolaisii et niit on täällä kanssa ja joka vankilassa. Ne on sitte ihan eri sortin tyyppettä kun suomalaiset et niillä on venäläisii suhteita ja..."

-Miten ne eroaa suomalaisista kovan luokan huumerikollisista?

-Ensinnäkin ne osaa taitavammin pyörittää sitä hommaa ja sitte ne on kovia jätkii, ihan oikeesti kovia. Et niinkun näitäkin sit roudataan edelleen tuomioita suorittamaan Viroon niin mitä tos on seurannu niin kylhän ne on niinku ne kovimmat ukot edelleen täällä että tosta on sitte sitä rekkakuskia lahden yli roudattu.

-Mihin se perustuu että ne kovat kundit jätetään sitte tänne?

-En minä tiedä et sehän on hidas prosessi muutenkin et jos on parin kolmen vuoden tuomio niin ei kannata edes lähteä siihen käännytysprosessiin et kaks kolme vuotta kestää ainakin kaikki valitusasteet et

eihän niitä ole oikeesti menny kun pari kolmekymmentä vankia sinne. Ja tää on ollu jo monta vuotta tää systeemi."

Jengit voivatkin rekrytoida vankilassa erilaisiin tehtäviin eri tasoilla olevia henkilöitä. Näin myös alemman tason toimijat pääsevät osallistumaan jengien toimintaan. Lyhyiden vankilomien aikana voidaan tehdä huumekauppaa. Vankilassa on aikaa suunnitella rikoksia ja solmia kontakteja uusiin yhteistyökumppaneihin. Koska kontrollin seula on tiukka, ei lomien aikana yritetty huumekauppaa aina onnistu. Esimerkki esitutkintapöytäkirjoista kuvaa erästä kiinnijäämiseen päättynyttä yritystä.

Samassa vankilassa istuneet kaverukset pääsivät samaan aikaan lomille. Toinen oli ulkomaan kansalainen, toinen suomalainen. He olivat tutustuneet vankilassa. Ulkomaalaisella oli kontaktit toiseen ulkomaalaiseen mieheen, jolla oli tarjota amfetamiinia myytäväksi. Koska suomalainen oli lähes varaton, ulkomaalainen ehdotti hänelle, että tämä hakisi amfetamiinierän hänen puolestaan. Palkkioksi tästä hän saisi 2000 euroa rahaa. Suomalainen suostui ja sai puhelinnumeron, mihin hänen lomilla ollessaan pitäisi soittaa. Rahat maksua varten pitäisi hakea ulkomaalaiselta mieheltä tämän kotoa. Näin hän teki. Suomalainen meni ensimmäisenä lomapäivänään ulkomaalaisen asunnolle. Ennen tätä hän soitti hänelle puhelinkioskista ja ilmoitti tulevansa. Saavuttuaan hän joi kahvia keittiössä ja jutteli naisväen kanssa. Sovittiin, että kun keikka on hoidettu, he tapaavat läheisessä puistossa, lasten leikkikentän vieressä, avoimella paikalla. Ulkomaalainen haki hänelle rahat piilostaan, suomalainen vaihtoi asunnolla keikkavaatteet päälleen ja lähti matkaan. Oli kiire, koska ulkomaalaisen lomat loppuisivat vielä saman päivän aikana. Matkan suomalainen kulki yleisillä kulkuneuvoilla ja tapasi amfetamiinierän luovuttajan, ulkomaalaisen miehen yleisellä paikalla. Paketti ja raha vaihtoivat omistajia kansan keskellä. Kiirehtiessään takaisin suomalainen laittoi puhelimestaan ulkomaalaiselle tekstiviestin, jossa kertoi olevansa hieman myöhässä. Poliisi oli seurannut toimintaa koko prosessin ajan ja otti epäillyt kiinni heidän tavatessaan puistossa.

Vankilassa solmitut huumekontaktit toimivat usein lähinnä kertaluontoisesti tai ainoastaan "oman aikansa". Toisaalta vankeustuomiot voivat synnyttää kontakteja siviilinkin puolella: vankien tyttöystävät ja vaimot voivat alkaa pitää yhteyttä keskenään. Tämä voi johtaa naisten "yhteisen keikan heittämiseen", mitä se sitten pitääkään sisällään. Ensikertalaiselle vangille tuomio voi merkitä sitä, että hän saa kosketuksen huumemarkkinoihin tai jopa kokeilee huumeita ensimmäisen kerran

(Granfelt 2003, 25). Osa vankilaan lähtijöistä lopettaa kaupankäynnin ja huumeiden käytön ainakin tuomion ajaksi. "Se on paskapuhetta että kukaan menis vankilaan kontaktien toivossa, ei tällä touhulla niin paljon tienata", totesi Kilu keskusteltaessa vankilamarkkinoista. Vankila-ajan voi silti yrittää käyttää omaksi hyödykseen. Tilalle tulevat "elopainon" lisääminen ja kuntoilu sekä säännöllinen, suljetun laitoksen väkisin rytmittämä elämä. Vankila voi olla paikka, mihin jopa halutaan. Ei rahan takia vaan siksi, että arkielämä on mennyt liian rajuksi. "Ei se mua niin pelota, siellä voi sitte lukea kirjoja ja ottaa rennosti", totesi Miksu tulevasta tuomiostaan. "Koulukoti oli jo valmistautumista linnaa varten. Siellä oli lukitut ovet ja tuuletusritilät ikkunoiden edessä. Ne oli melkein kuin kalterit", lausui puolestaan Gunnar. Tottakai osa vangeista ottaa "lusimisen" tosissaan ja hakeutuu esimerkiksi siviiliin pääsyyn valmentavalle kurssille tai jollekin muulle kurssille.

Huumeuraansa jatkavalle vangille suoritettu tuomio on muille toimijoille osoitus siitä, että henkilö on luotettava huume-markkinoiden muiden toimijoiden käytettäväksi (The illicit drug trade..., 40). Sanomalehteen pääsy on huumerikoksesta tuomitun vangin ansioluettelo. Pääsy lehteen takaa tunnettavuutta. Vangit lukevat lehtiä, ja huumeuutisten yhteydessä he voivat miettiä muun muassa sitä, kuka tunki kiinni jääneen tai jääneet henkilöt, miten he olivat jääneet kiinni ja mihin heidät sijoitetaan tuomioitaan suorittamaan. Pokamieheksi ei pääse "suoraan pystymetsästä." Lähes poikkeuksetta jokaisen "isomman herran" taustalla on jossain vaiheessa istuttu vankilatuomio tai -tuomiot. Pokamieheksi voi joskus jopa olla "tunkua ja kaikki eivät sinne huipulle pääse vaikka haluaisivatkin". Useimmiten tämä ylemmän tason toimijan paikka ei kuitenkaan ole haluttu pesti. Pokamiehen kärsiessä tuomiotaan joku toinen "ansaitsee natsoja" ja astuu hänen tilalleen ainakin tuomion ajaksi. Pertsu kuvaa tilanteen jatkuvuutta:

"Se joka niitä natsoja haluaa ni kylhän sen muutkin huomaa ja kyl se semmonen sit otetaan sinne ja ei nyt voi sanoo et kenenkään jatkajaksi siihen mut kaikki ketkä on järjestään lopettanu on lusimassa, kahtatoista vuotta ja tollasta niin en mä tiedä että haluaako sinne kukaan että ei se niin haluttu asema ole mutta jotkuthan sinne menee kummiskin väkisin, onhan sinne pakko mennä aina jotenkin kun tää juttu on vaan silleen et sitä tavaraa pitää tulla maahan niin ainahan sitä joku niin lähtee yrittämään. Siks mä en siihen halua lähtee koska joutuis vähän niinku skarppaamaan, kun riski kasvaa niin pitää suojella muita kanssa että ne sen takia joutuu palamaan kun mä oon säh-länny. Se menee sitte niin semmoseks tarkaks se homma et pitää olla niin tarkka ja määrätietonen, ei saa olla niinku sika pellossa."

Näin markkinat jatkavat toimintaansa annetuista tuomioista huolimatta. Mikäli uusi pokamies ei ole ammatissaan tarpeeksi hyvä, ainakin osaa huumeiden käyttäjistä saattaa kohdata jo aikaisemmin mainittu kuiva kausi, ja uusi pokamies voi joutua vankilaan. Tällöin jälleen uusi henkilö kokeilee hänen paikkaansa. Huumemarkkinoille onkin tyypillistä tilanteeseen sopeutuminen. Tehokas valvontakoneisto saa aikaan ns. kieroutuneen vaikutuksen: myyjien vankilaan laittaminen vain estää hintojen alenemisen, ja hintojen säilyminen tasaisen korkeina tai nousevina houkuttelee uusia yrittäjiä markkinoille (MacCoun & Reuter 2001; May & Hough 2001).

7.7 Vapautumisen jälkeinen aika

Tuomiot ovat yleensä pitkiä, mutta jokainen elossa pysyvä huumevanki pääsee joskus ulos. Kaikki eivät pääse vankilasta pois. Nuorilla, 15-21-vuotiailla vangeilla kuolemanriski on seitsenkertainen samanikäiseen normaaliväestöön verrattuna. Hoito esimerkiksi päihderiippuvuuden takia on yhteydessä kuolinriskin suuremiseen. Mitä vanhemmaksi vanki tulee, sitä suurempi hänen kuolemanriskinsä on (Sailas ym. 2006). Vankilassa kuolevan vangin yleisin kuolinsyy on itsemurha (Joukamaa 1995). Elossa vapautuvaa vankia on usein joku hovin jäsenistä vastassa. Hänellä on auto ja siinä ensimmäiset käyttöannokset valmiina. "Vetokuvio" odottaa vapautunutta. Pertsä kuvaa kieltäytymisen vaikeutta:

"Joka kerta mä oon sanonu että lopetan vetämisen kun on niin hyvä olla kun on rytmiin päässy ja töissä käy mut niin on pitäny vedot olla valmiina aina siinä portilla kun lähen siviiliin et ihan viime hetkellä se muuttuu kummiskin."

Sitten alkaa vapauden juhliminen. Hovin jäsenet ovat valmistelleet vapautumisjuhlalat. Niiden protokollaan kuuluu se, että aineita on tarjolla. Tällä viestitään esimerkiksi sitä, että kannattihan se tuomio istua muiden puolesta. Seuraavassa on lainaus kenttäpäiväkirjasta. Se kuvaa juhlien jälkeistä aamua.

Kämpä on kaaoksessa. Pienessä asunnossa on siellä täällä tyhjiä ja puoliksi juotuja pulloja. Osa pystyssä, osa ei. Jälkiä erilaisista huumeista, jointtien stumpeja, rullattuja kaksikymppisiä ja peili. Tuhkakupit ylitäynnä. Tilassa leijuu eksoottinen tuoksu. Vaatekasoja, peittoja ja tynyjä sekaisin. Sohvalla makaa Jenni puoliksi peiton alla. Hän avaa silmiään, aamupäivä menossa. Hamuaa ensimmäiseksi viinapaukkua pöydältä. Sitten nousee puoliksi istumaan ja sytyttää tupakan. Muut asukit, kaksi kaverusta ovat jo hyvissä nousuis-

sa. "Ei olla nukuttu yhtään", toinen virnuilee . Toinen on ilman paitaa, täynnä tussilla tehtyjä piirustuksia. Ihmettelen asiaa. Kato me tehtiin linnatatskoja, hän nauraa. "Mäkin sain", mesoaa toinen ja vetää paitaa päältään. Jenniä ei naurata.

Juhlat vapauden kunniaksi saattavat kestää monta päivää. Toiminta jatkuu entiseen malliin. Vankilassa on oltu huumeista kokonaan erossa tai niiden käyttö on ollut huomattavasti vähäisempää. Kun tuomion jälkeen aletaan käyttää uudestaan esimerkiksi amfetamiinia, se vaikuttaa tehokkaasti ja toiminnasta voi muodostua entistä kaotillisempaa. Vapautunut käyttäjä voi myös kokea uuden "kuherruskauden" lempihuumeensa kanssa (Svensson 1996). Vankilatuomion seuraksena ihmissuhteet ovat usein sekoittuneet entisestään. "Muija huoraa muitten kanssa ja saa niiltä douppia", totesi Kilu vapauduttuaan. Vapautuva vanki palaa näin asuntoon, johon hänen naisensa tuo muita miehiä. "Ne hankki mulle heti uutta tuomioita", Kilu täsmensi.

Alemman tason vapautuneen toimijan aikaisempi päihde- ja rikoskierre on usein estänyt työelämään kiinnittymisen. Pääasialliset toimeentulon lähteet ovat ennen vankilatuomiota olleet toimeentulo- tai työmarkkinatuki sekä huumeiden myynti ja muu rikollisuus (Granfelt 2003, 25). Alemman tason urautuneilla vankilasta vapautuvilla ei usein ole ns. normaalin yhteiskunnan tukiverkkoa turvanaan tai he eivät osaa hakeutua palveluiden pariin. Heillä ei tavallisesti ole tiedossa asuntoa, aikavarausta sosiaalityöntekijälle, kuntoutusta, toimeentuloa tai ylipäänsä mitään mielekästä tekemistä. Vastassa ovat tutut rikollispiirit ja päihteet, lisäksi ehkä hoitamaton mielenterveysongelma. Velkoja saattaa olla sekä yhteiskunnalle että ammattirikollisille. Voikin kysyä, onko vankila sivistyneen yhteiskunnan ainoa vaihtoehto ihmisille, joiden rikoskierre on vahvasti kytköksissä syrjäytymiseen muun muassa peruspalveluista. (Rantala 2006, 209-210; 227.) Suurimmat velkasummat ovat korvausvelkoja, ja niiden vuosikorotkin jäävät useimmilta maksamatta (Hypen 2004).

Vielä vankilasta vapauduttuaankin useimmat suunnittelevat rikosten lopettamista tai ainakin niiden vähentämistä. Jotkut haluavat kehittyä niin hyväksi rikollisiksi, etteivät enää jäisi kiinni. Toiset taas haluavat siirtyä tuottavimpiin rikoksiin. Usein mietitään päihteiden käytön rajoittamista näiden päämäärien saavuttamiseksi. Silti ollaan varsin realistisia sen suhteen, että mahdollisia vankeusrangaistuksia saadaan tulevaisuudessakin. (Kyngäs 2000, 155.) Yksi mahdollisuus huumeikaupan lopettamiseen on paikkakunnan vaihto. Uudella paikkakunnalla voi kuitenkin helposti ajautua kaltaistensa seuraan, sillä heidät tunnistaa helposti. Rakkaus voi lopettaa kaupankäynnin hetkeksi. Nainen on useimmiten yhtä päihdehakuinen kuin mies, ja näin päihdehistoria toistaa itseään. Uskoon tulo voi tarjota ainakin hetkellistä apua, varsinkin jos on kyse linnauskosta. Kuntoilu toimii useimmille uskontoa paremmin. Tällöin mukaan tulevat ehkä erilaiset laittomat piristeen, joiden käyt-

töön on vankilassa ehkä jo totuttu. Punttisalilla käyminen jää kuitenkin helposti muiden aineiden käytön aloittamisen myötä. Hoitoon tai katkolle meno auttaa joitakin, osalle "ne nyt on ihan perseestä, ehkä joku kymmenen prosenttia saa sieltä apua". Ainakin hetkellistä motivaatiota saadaan silloinkin kun "isommat roistot" käskevät lopettamaan käytön tai hylkäävät myyjän. Vankilassa on usein vietetty ainakin suhteellisen raitista elämää, ja näin vankilasta vapautumisen jälkeinen aika onkin erittäin vaarallista aikaa vangille. Viimeisenä vaihtoehtona on sitten kuolema, joka lopettaa kaiken. Urautuneet vangit ovat sairain ja köyhin väestönosa, ja he kuolevat keskimäärin 45-vuotiaina (Hypen 2004, 55). Eräs tuomioita istunut huomauttikin, että "pitäisi saada ensimmäisen luokan ritariristi jos elää 60-vuotiaaksi. Tai jos saisi edes seitsemännen luokan ristin".

Osa myyjistä siirtyy vankilatuomion jälkeen pois huumekaupan parista, ainakin joksikin aikaa. He ensinnäkin tiedostavat viranomaisten kiinnostuksen heidän tekemisiään kohtaan heti vapautumisen jälkeen. Ylemmän tason toimija on vapaututtuaan mitä todennäköisimmin ainakin jonkin aikaa poliisin seurannassa. Varsinkin törkeästä huumeusainerikoksesta viranomaisten huomion kohteeksi päästyään voi olla varma poliisin ajoittaisista kotikäynneistä. Pidemmän huometuomion saanutta henkilöä poliisi seuraa, sillä:

"mehän tiedetään tääl Helsingis ketkä niitä tärkeitä jatkii on pääsääntösesti. Sit me aina vaan mietitään sitä et ahaa se on vapautunu linnasta et me joudutaan sitä kelaan et kenen kamoja se myy eli mikä on se yläpää. Se on helppo paljastaa nopeesti et onks siin myyntii meneillään."

Jos viranomaiset havaitsevat huumekaupan uudelleen käynnistymisen, he alkavat kerätä todisteita uutta syytettä varten. Uudelleen alkaneen huumeiden käytön vuoksi heidän voi olla suoranainen pakko puuttua asiaan nopeastikin. Aikaisemmin kiinni jääneellä huumekauppiaalla onkin suuri todennäköisyys joutua takaisin vankilaan. Mahdollinen uusi tuomio täytyy istua täysimääräisenä, joten jos vain mahdollista, huumekaupasta kannattaa pidättäytyä suurimmilta osin ainakin "kolmeksi vuodeksi", jonka jälkeen "pääsee puolella", jos jää uudestaan kiinni. Rikoksen uusimisesta tämän kolmen vuoden määräajan sisällä seuraa entistä ankarampi rangaistus. Turvallisuutta voidaan tavoitella myös siirtymällä sellaiselle organisaation tasolle, joka on vähemmän riskialtis ja jonka tuotto on säännöllinen. (Aromaa 1983; Roebuck & Johnson 1995.) Voidaan siirtyä riskittömämpiin, joskin huommin tuottaviin artikkeleihin, kuten kannabikseen, jota myydään entistä pienemmälle piirille.

Jokunen vankilasta vapautunut aloittaa työnteonkin eikä jatka enää touhuamista laittomien aineiden kanssa, ainakaan sen suuremmin. Työt ovat usein "pimeitä" ja väliaikaisia. Syy myynnistä pidättäytymiseen voi olla sekin, että tuomion aikana

huumemarkkinat ovat muuttuneet. Myyjällä ei enää välttämättä ole tarvittavia kontakteja huumekaupan hoitamiseen: osa hänen tuntemistaan yhteistyökumppaneista on vankilassa, toiset ovat jostakin syystä lopettaneet aktiivisen huumekaupan. Todennäköistä voi olla jopa sekä, että joku on vallannut myyjän markkina-alueen hänen ollessaan vankilassa (Pearson & Hobbs 2003). Markkinoilla toimineiden ihmisten elämä ei ole tuomion jälkeen tasapainoista, mutta vankilatuomioilla on jonkinlaisia vaikutuksia ydinjoukkoon. Se voi erinäisistä syistä myös hajottaa ydinjoukon. Joku raitistuu ainakin hiukan ja väliaikaisesti, toinen hankiutuu jonkinlaisiin töihin ja kolmas sairastuu hiljalleen rappeuttavaan tautiin. Osa vapautuneista purkaa oloaan väkivaltaan, pahoinpitelee jopa sivullisia ja palaa hyvin pian takaisin vankilaan. Väkivaltaista käytöstä aiheuttaa luonnollisesti uudestaan alkanut aineiden sekakäyttökin. Takaisin palataan myös siksi, että asunto on joko menetetty tai se on vuokrattu väliaikaisesti henkilölle, joka ei ole maksanut vuokriaan ja on siksi häädetty asunnosta. Järjestely, jossa "sossu maksaa ekat kolme kuukautta vuokrasta ja vararahasto hoitaa loput", ei välttämättä ole toiminut sovituksen mukaisesti. Tämän jälkeen asunnon saaminen voi olla entistä vaikeampaa ja yhteiskunnasta syrjäytyminen entistä rajumpaa (Granfelt 1998; 2003). "Tavalliselle kaupпамiehelle" avun antaminen jääkin useimmiten vähiin. Kun myyjä vapautuu, hänelle voidaan korkeintaan "taas antaa jokin tehtävä" toimitettavaksi. Aivot voi järjestää tukkurille vaikkapa jonkin "siivoushomman", jossa hän pääsee tienaamaan "kymppin tunnissa." Lupaukset tuomitun asioiden hoitamisesta eivät ole toteutuneet niin kuin ennen "mökkireissua" sovittiin. Kilun haastattelulainaus kuvaa vankilassaolon aikaa varsin lohduttomasti.

"Ai että perheestä pidetään huolta. Vittu perseestä. Mä en tiedä yhtään ryhmittymää enkä tyyppejä ketkä pitäis perheestä huolta. Ei o tosiaan tullu kortin korttia ei mitään. Sit kun tulee ulos niin ai toi oli hyvä myyjä tolle voi antaa taas."

Keskitason myyjälle ei makseta eläkettä. Ylempi taso voi antaa joskus 500 euron setelin vuokranmaksua varten, jota myyjä sitten yrittää rikkoa pienemmksi, koska "mikään paikka ei ota vastaan viissatasia." Minkäänlaista "yhteiskassaa" ei kuitenkaan ole olemassa (ks. Sutherland 1937, 34-36). Alemman ja keskitason myyjän toiminta pyrkii jatkumaan lukuisista syistä tuomion jälkeen. Entiset asiakkaat voivat olla halukkaita tulemaan ostoksille, ja vankilatuomion jälkeen myyjä tarvitsee rahaa. "Kaikenmaailman jengi tulee koko ajan riivaamaan ja kyselee koko ajan eikä usko millään että ei oo!" Kilu toteaa "heikkoudestaan", että

"kun mä viimeks sanoin et mä lähen lusimaan niin et ei vittu et miten me pärjätään, oot sä kauan pois ja et kato et eihän me saada mistään niin mä sit sanoin että en mä nyt tiedä että yrittäkää pärjätä et eihän

se o kun muutama kuukausi ja sitte ois kyllä hyvä lopettaakin siihen kun ihmiset on tottunu muualtakin hakemaan et ois hyvä ettei kukaan sitte soittelekaan. Ja niin sitä sitte taas ajaa ittensä siihen et sekin viittaa kun on ite heikko silleen et ei pysty vaan lopettamaan vaikka olis tommonen katkos siinä."

Niitä henkilöitä, joille muut samaan rikokseen osalliset ovat maksaneet korvausta vankeusajalta, on Suomessa noin 200-300 (Junninen 2006). Vankilasta vapautumisen vuosijuhlia viettävätkin ylemmän tason henkilöt, jotka ovat pystyneet olemaan vapaina useita vuosia. Osa heistä nauttii arvostusta ja pystyy jatkamaan toimintaansa uransa aikana hankkimien suhteiden avulla. Hankitun maineen ja suhteiden avulla voidaan pärjätä jollain lailla pitkäänkin. Aina löytyy uusia, myös nuoria alemman tason toimijoita, jotka ovat valmiina toimimaan kaupan parissa. Todellinen pärjääminen vaatii kuitenkin rahan ansaitsemista.

8 Markkinoilla ansaitseminen

8.1 Hinnat ja kannattavuus

Laittomien aineiden hintatietojen kerääminen on nähty tärkeäksi esimerkiksi siksi, että ne kertovat jotakin huumeiden saatavuudesta käyttäjätasolla (EMCDDA 2010, 17). Viranomaisten mukaan 1990-luvun alussa amfetamiinin kilohinta ylemmällä tasolla Suomessa oli noin 17 000-20 000 euroa, mutta 2000-luvun puolivälissä se oli laskenut 5 000-13 000 euroon. Esitutkintapöytäkirjoissa virolaiset myyjät tarjosivat amfetamiinia 4 500 -11 700 euron kilohintaan, riippuen sen määrästä. Markkinoiden keskitasolla hekto (100 gr) amfetamiinia maksoi 15 vuotta sitten noin 3 000-4 000 euroa, mutta näinä päivinä hinta jää 1000-2000 euron välille. Hektojen hinnat vaihtelivat esitutkintapöytäkirjoissa 1000 -1800 euron välillä. Amfetamiinin grammahinta alemman tason kaupassa on puolestaan pudonnut 40-80 eurosta 16-30 euroon. Vahvempaa metamfetamiinia myydään samaan hintaan. Alemman tason kauppias maksaa yleensä 16-25 euroa grammasta amfetamiinia. Pertsu kertoi tukkuristaan, että "se määrää mulle tietyn hinnan per gramma et se tuo sen ja sano et tää on vaik kaksyot euroo gramma sit jos mä myyn sitä kahteenviiteen niin mä saan aina sen viis euroo gramma ittelleni siitä". Amfetamiinin laimentaminen ei välttämättä enää onnistu häneltä.

Amfetamiinin maahantuoja saa kasvatettua voittoprosenttiaan amfetamiinin laimentamisella, mikäli sitä ei ole jo laimennettu niin paljoa, ettei se enää ole mahdollista. Ylemmän tason toimija, *maahantuojan* roolissa oleva henkilö joko tuottaa huume-erän maahan tai vaihtoehtoisesti se toimitetaan hänelle. Hän ottaa

suurimman riskin myös rahallisesti. Toisaalta erä huumetta maksaa grammaa kohti hänelle vähiten. Maahantuoja ansaitsee ja välttää kiinnijäämisriskiä senkin takia, ettei hän itse välttämättä käytä huumeita, ainakaan kovin paljon. Maahantuoja ei kuitenkaan aina ole vain yksi henkilö vaan ryhmä, joten sekä voitot että riskit jakaantuvat ryhmän kesken. Vaikka maahantuojan riski jäädä kiinni onkin pienempi kuin yleisemmin kontrollin kohteena olevilla alemman ja keskitason kauppiaille, niin hän saa ankaramman tuomion kiinnijäädessään.

Keskitason amfetamiinitukkuri jakaa kilot pienempiin eriin ja pyytää alemman tason asiakkailtaan esimerkiksi 20 euroa grammalta. Samoin kuin ylemmällä tasolla, laimentaminen voi vielä lisätä keskitason myyntivoittoa. Poliisin edustaja mainitsi keskitason amfetamiinikaupan volyymista, että ”ei tarvi olla kun yks tukkukauppias, hyvä luukuttaja niin se panee kilon pari viikossa.” ”Sanotaan et kilo mulla menee viikkoon”, totesi Kilu amfetamiininsa myynnin menekistä. Tällä logiikalla hän myy noin 52 kiloa amfetamiinia vuodessa. Amfetamiinia takavarikoitiin esimerkiksi vuonna 2005 noin 115 kiloa (Kainulainen 2006, 161). Poliisit arvioivat yleisesti ”et edes kymmenen prosenttia jäis kiinni”. Mikäli viranomaiset saisivat takavarikoitua kymmenen prosenttia markkinoilla liikkuvasta amfetamiinista, niin Suomessa liikkuisi vuosittain noin 1150 kiloa amfetamiinia. Jos yksi henkilö myisi 52 kiloa vuodessa, niin 22 henkilöä hallitsisi amfetamiinimarkkinoita. Tämä tuskin on mahdollista. Markkinat eivät voi olla keskittyneitä lukumääräisesti näin pieneen määrään ihmisiä, eikä huumeita voida myydä jatkuvasti (Vart tog...2007). Myös poliisin takavarikko-osuus on arvioitua kymmentä prosenttia suurempi (Hakkarainen ym. 2009).

Hasiksen hinta nousee Suomeen saavuttuaan jonkin verran. Yksi haastateltu muisteli kaihoisasti ”800 markan kilohintaa” Marokossa. Hasiksen kilohinta Marokossa oli vuonna 2007 noin 600 euroa (Afsahi 2009). Hasis maksoi Suomessa 1990-luvun alussa ylemmälle tasolle noin 5000-6500 euroa kilolta, nykyisin kilo maksaa noin 2000-3500 euroa. Esitutkintapöytäkirjoissa hasiskilon hinnat vaihtelivat 3300- 4500 euron välillä. Markkinoiden keskitasolle hasiksen hinta oli 1990-luvun alussa noin 800-900 euroa hektolta, nykyhinnan vaihdella 400-600 euron välillä. Hasiksen tämän hetkinen alemman tason hinta vaihtelee lähteistä riippuen 5-10 euron välillä, kun se 1990-luvulla oli 12-15 euron välillä. Asiakkaille hasiksen hinnat eivät ole alentuneet, vaikka kilohinnat ovat laskeneet. Hasis maksoi 1980-luvulla 50 markkaa grammalta (Kontula 1986, 181). Hasiksen käyttäjä maksaa aineestaan jokseenkin saman summan kuin 20 vuotta sitten. Tämä voi selittyä sillä, että huumemarkkinoiden vähittäismyyntihinnat ovat ns. totunnaisesti hinnoiteltuja (Wendel & Curtis 2000). Harjaantunut maahantuoja, myyjä ja käyttäjä voi hyvinkin tunnistaa noin tusinan erilaisia hasislaatuja. Niiden hinnat voivat vaihdella laadun mukaan huomattavastikin (Sorfleet 1976). Suomessa hintaerot eivät ilmeisesti ole niin kovia, koska yleisesti markkinoilla ei liiku kymmeniä hasislaatuja. Harvinaisemmat hasislaadut eivät yleensä päädy yleisempään jakeluun.

Markkinoiden keskitasolla ja alemmalla tasolla hasiskiloa pienissä erissä myytäessä siitä otetaan voittoa noin yksi euro grammalta. Esitutkintapöytäkirjojen mukaan voitot vaihtelivat kiloja myytäessä 400-800 euron välillä. Tässä haastateltujen myyjien mukaan keskitasolla toimiva *Tukkuri* voi ottaa hasiskilon välityksestä 500 euroa. Pienempiä erii välittäessään hän ottaa enemmän. Keskitason kannabiskauppiaan mediaanitulojen on arvioitu olevan noin 600 euroa kuukaudessa. Noin 10 prosenttia keskitason kannabiskauppiaista pääsee 1300 euron kuukausituloihin (Wilkins & Sweetsur 2006). Hasista pidetään joidenkin tässä haastateltujen viranomaisten mukaan huonona artikkelina jo siksi, että suuren kokonsa ja tuoksunsa vuoksi sitä on hankala kuljettaa. Sitä ei myöskään enää Suomessa laimenneta. Hasista "ei kannata diilata jos ei ole rahan tarvetta", sanoi muutama haastateltu myyjä. Toisaalta taas kannabikaupan volyymi voi olla suurta, onhan se käytetyin laiton päihde.

Kotikasvatetun tai ulkomailta tuodun kukinnon kilohinta tulee halvemmaksi kuin maahantuotettavan hasiksen. Kannabiksen kotikasvatus on siihen sijoitetun alkupääoman jälkeen kuluiltaan lähestulkoon ilmaista, ehkä noin 50 senttiä grammalta. Käytössä oleva kasvatustila, -järjestelmä sekä -valo, lannoitus, ilmastointi sekä siementen tai pistokkaiden laatu vaikuttavat kaikki yhdessä siihen, kuinka paljon satoa saadaan ja mihin hintaan. Kukinto on kuitenkin usein hasista kalliimpaa. Kukintogramman hinta on ollut noin 10-20 euron välillä grammalta, keskimääräisen hinnan ollessa noin 15 euroa. Hintaa ovat nostaneet esimerkiksi kukinnon saatavuus ja laatu. Sen sijaan kannabiskasvin lehtiä ei arvosteta markkinoilla; muovikassillisen lehtiä saa ostaa kasvattajilta noin 20 eurolla. Kukinto-osat ovat arvokkaampia, lehtiosat halvimpia. Vain kannabiksen naaraskasveilla on markkina-arvoa. Uroskasvit ovat hyödyllisiä lähinnä uusien siementen tuottamista varten (Wilkins 2002). On jokaisen kasvattajan oma asia, millä hinnalla hän myy kasvatamansa kukinnon eteenpäin. Kasvattaja voi myös jakaa huomattavan osan sadostaan ilmaiseksi muille käyttäjille. Suomalaisissa kasvattajapiireissä ilmeisesti vallitseekin ideologinen normi, jonka mukaan itse kasvatettua kannabista ei tulisi myydä, vaan sitä tulisi antaa toisille lahjaksi (ks. esim. Seppälä & Mikkola 2004, 76; Kekoni 2008). Kukinnon kasvattajat voivat myös toimia kollektiivisesti, jolloin yksilölle ei jää myytäväksi/käytettäväksi läheskään koko satoa. Yhtä satoa kasvatettaessa kasvatuskausi kestää 3-4 kuukautta. Myyntitarkoitukseen kasvatettu kukinto on joidenkin haastateltujen mukaan niin suosittu artikkeli, että "kaikki häviää päivässä."

Yhteenveto eri tasojen maksamista amfetamiinin ja kannabiksen hinnoista 1990- ja 2000-luvulla on seuraavissa taulukoissa. Vaikka amfetamiinin ja hasiksen hinnat ovat halventuneet, on niiden laatu huonontunut. Näin asiakas voi maksaa saman tai suhteessa jopa enemmän aineestaan kuin aikaisemmin.

Amfetamiinin hinnat

1990-luku	2000-luku
17 000-20 000 euroa /kg	5000-13 000 euroa /kg
3000-4000 euroa /100g	1000-2000 euroa /100g
40-80 euroa /g	16-30 euroa /g

Hasiksen ja kukinnon hinnat

1990-luku	2000-luku
5000-6500 euroa /kg	2000-3500 euroa /kg
800-900 euroa /100g	400-600 euroa /100g
12-15 euroa /g	5-10 euroa /g, kukinto 10-20 euroa/g

Buprenorfiinivalmiste Subutexissa ei ole lähes lainkaan ongelmia laadun suhteen. Hankintamaissa, kuten Ranskassa, Subutexin kappalehinta on ollut viranomaisten ja esitutkintapöytäkirjojen mukaan 1,6-3 euroa tuhansia pillereitä ostettaessa. Satoja kappaleita pillereitä ostettaessa hinnat nousivat jopa 14 euroon kappaleelta. Helsingin huumemarkkinoiden keskitasolla yhden pillerin hinta on vaihdellut 16-20 euron välillä ja hinta alemmalla tasolla 20-30 euron välillä. Alemman tason myyjät ovat maksaneet keskimäärin 23 euroa yhdeltä kappaleelta. Aika ajoin Subutexin kappalehinta asiakkaille on noussut Helsingissä noin 40-50 euroon. Halvemmallakin sai, sillä Viron hoitopaikkojen ulkopuolella Subutexia myytiin vuonna 2006 noin 6-7 euroon kappaleelta. Subutexilla on viranomaisten mukaan markkinoiden paras myyntikate ja hinnat tuntuisivat olevan jatkuvassa nousussa. Markkinoille on ilmestynyt myös korvaushoidossa käytettävää Suboxonea. Sen kappalehinta on yleensä noin 15 euroa kappaleelta, mutta ajoittain se on noussut jopa 30 euroon.

Subutexin hinnat

Hankintahinnat ulkomailla	1,6-7 euroa kappale
Hinnat tukkuportaassa	16-20 euroa kappale
Hinnat katukaupassa	20-50 euroa kappale

Subutexin suonensisäiset käyttäjät kuluttavat usein lääkkeitä yhdessä Subutexin kanssa. Näitä lääkkeitä ovat ainakin Dormicum (cd, dc, dorka), Cialis, Diatsepam, Tenox ja Xanax. 60 kappaletta Xanoria maksoi vuonna 2006 Tallinnan apteekkeissa noin 13 euroa, 60 kappaletta Dormicumia puolestaan noin 14 euroa. Suomessa Xanorin hinta on noin kaksi euroa kappaleelta. Levy eli 10 kappaleen lääkeliuska ostettaessa kappalehinta tulee ehkä hiukan halvemmaksi, sillä Helsingin katukaupassa 10 kappaleen levy maksaa 15-20 euroa.

Huumausaineiden hinnat ovat erittäin herkkiä ajan, paikan ja myynnin kehysten muutoksille eri tasojen markkinoilla (Zaitch 2002, 82). Paikallisiin hintoihin vaikuttavat ainakin seitsemän seikkaa. Ensinnäkin hintaan vaikuttaa huumeen määrä. Kuten poliisin edustaja totesi, "kysymys on tarjonnasta ja kysynnästä ja siellä vallitsee nää markkinatalouden lait että jos ostat enempi niin saat halvemmalla". Toiseksi hintaan vaikuttaa huumeen sen hetkinen saatavuus. Hinta voi olla korkeampi silloin, kun kysyntä ylittää tarjonnan. Toisaalta ylitarjonta voi laskea hintaa (Zaitch 2002, 83). Kolmanneksi hintaa voivat laskea tai nostaa myyjän ja ostajan keskinäiset sosiaaliset suhteet. Esimerkiksi vankilassa olleilla henkilöillä voi olla hyviä kontakteja toisiin toimijoihin, joten heille hinnat ovat edullisempia kuin henkilöille ilman vankilataustaa. Ostajan jättäessä maksunsa hoitamatta hänelle voidaan myydä seuraava erä kovempaan hintaan. Velaksi otettu erä voi olla kalliimpi kuin käteisellä maksettu (Pearson & Hobbs 2001, 19). Neljäntenä seikkana hintaan voi vaikuttaa huumeen laatu tai puhtausaste, mikäli se on myyjän ja ostajan tiedossa.

Viidentenä seikkana hintoihin vaikuttaa paikkakunta tai paikka, missä huumerä myydään. Ravintoloissa kokaiinin grammahinta voi nousta yli 200 euroon, kun sitä myydään "viivoittain". Kannabiksen hinta puolestaan voi nousta 20-40 euroon grammalta. Hinnoilla on tapana nousta myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelle mentäessä; hinnat voivat kohota jo Helsingin ja Espoon rajalla. Hintavaihteluita on havaittu jopa suurien kaupunkien eri lähiöiden välillä (ks. Caulkins & Reuter 1998). Mitä kauemmaksi Helsingistä mennään, sitä korkeampia hinnat ovat. Haksien hinta nousee Tampereella jo 12-15 euroon grammalta. Subutexin hinta nousee Jyväskylässä vähintään 40-50 euroon ja Pohjois-Suomessa jopa 70 euroon kappaleelta. "Hinnat nousevat pilviin, vain taivas on rajana", huomautti yksi haastatelluista myyjistä pohjoisen hinnoista. Huumeiden hintojen nousu pääkaupunkiseudun ulkopuolelle mentäessä on hintalogiikkaa vastaan; yleisestihän useimmat hyödykkeet maksavat vähemmän Helsingin ulkopuolella. Selitys voi olla siinä, että huumerajonta on vähäisempää pienillä paikkakunnilla.

Kuudentena seikkana hintoihin vaikuttaa aika, joko hintoja laskien tai nostaen. Seitsemäntenä seikkana hintoihin vaikuttaa viranomaistoiminta. Jos tärkeä maahantuojaja jää kiinni tai viranomaiset saavat takavarikoitua suuren erän, hinnat voivat nousta (Junninen 2006). Uusien salakuljetusreittien ja taktiikoiden käyttäminen voi taas alentaa hintoja, koska kiinnijäämisriski pienenee. Uusien lakien aiheutta-

mat pidemmät tuomiot ja tehostunut valvonta nostavat hintoja (Zaitch 2002, 83). Toisaalta markkinahintoihin vaikuttaa se, että pidätyksien yhteydessä tavarasta halutaan ehkä päästä nopeasti eroon; silloin myytävät aineet voivat olla ostajalle erittäin halpoja (Adler 1985, 33-48). Viranomaistoiminta ja huumeiden laittomuus vaikuttavat siihenkin, että huumeita levitetään kalliilla ja tehottomilla tavoilla. Tätä viranomaisvaikutusta kuvaa termi "tuotteen laittomuuden rakenteelliset seuraukset". Viranomaistoiminta vaikuttaa huumeiden hintoihin joidenkin arvioiden mukaan noin kolmanneksen verran (Reuter 1983).

Huumeiden tuotantokustannukset niiden valmistus- tai lähtömaissa ovat vain pieni osa niistä seikoista, jotka vaikuttavat loppuhintoihin markkinoiden alemmalla tasolla. Suuri osa hinnoista muodostuu rajojen ylityskuluista sekä tuotteen, omaisuuden ja varallisuuden takavarikoista, mutta myös osallisten palkoista, jotka perustuvat siihen mitä he voisivat ansaita laillisella työllä. (Wilson & Stevens 2007.) Suomessa joidenkin huumeiden korkeat hinnat muuhun Eurooppaan verrattuna voivat selittyä useilla välikäsillä ja rajanylityksillä. Maantieteellisesti katsottuna Suomi on kaukana monista huumeiden tuottajamaista, toisaalta esimerkiksi amfetamiinin tuottajamaa on aivan vieressä. Alemman tason hintoihin vaikuttavat myös myyjän riski jäädä kiinni, saada vammoja tai kuolla. Nämä voivat nostaa hintoja huomattavastikin, huumeesta riippuen (Caulkins & Reuter 1998). Riskeistä rahastaminen on keino, jolla huumeiden vähittäiskauppias saa maksettua itselleen "eläkettä". Keskitasolla ja alemmalla tasoilla huumeiden hintojen määrittelyä vaikeuttaa se, että huumeita annetaan lahjaksi, varastetaan, lainataan ja vaihdetaan erilaisiin tavaroihin ja palveluksiin (ks. esim. Golub & Johnson 2004; Caulkins 2007).

Alemman tason toimijat eivät saa ottamiinsa riskeihin verrattavaa rahallista korvausta. *Kuriirin* roolissa toimiva henkilö ottaa maahantuojan puolesta riskin ja tuo huume-erän maahan. *Kuriirin* rahallisista ansioista saa kuvan esitutkintapöytäkirjoista. Virolaiselle kuriirille oli amfetamiinilastin kuljettamisesta Viroota Suomeen annettu palkaksi ilmainen matka ja sata euroa rahaa. Toisessa tapauksessa ulkomaalaiselle kuriirille luvattiin palkkioksi 3000 Subutexin-pillerin Suomeen kuljettamisesta 800 euroa. Köyhät ulkomaalaiset voivatkin olla halukkaita toimimaan kuriireina huomattavasti pienemmistäkin summista (ks. esim. Storti & De Grauwe 2007; Paoli & Reuter 2008). Suomalainen kuriiri tienaa hieman enemmän. Eräässä esitutkintatapauksessa suomalaiselle kuriirille oli luvattu 300 lätkän eli Subutex-levyn tuomisesta Ranskasta Suomeen palkkioksi 20 lätkää. Hänen palkkionsa 2100 pillerin tuomisesta olisi siis ollut 140 pilleriä. *Hakijan* roolissa toimiva noutaa huumeilastin jonkun henkilön puolesta jostakin sovitusta paikasta, esimerkiksi sieltä, minne kuriiri on sen jättänyt. Eräässä esitutkintatapauksessa 35 kilon hasisilastin parkkipaikalle jätetystä autosta hakemaan suostuneelle henkilölle oli luvattu palkkioksi 85 euroa kilolta, lähes kolmea tuhatta euroa. *Säilytäjän* rooli puolestaan varastoi huumeaine-erän. Erään esitutkintapöytäkirjan mukaan sadan

amfetamiinigramman säilyttäjä sai korvaukseksi muutaman gramman amfetamiinia. Toisessa tapauksessa yhden hasiskilon säilyttäjä sai palkkioksi 40 euroa. Pertsan haastattelussa tuli ilmi, että hän oli saanut usean amfetamiinikilon säilyttämisestä kotipihallaan viisi grammaa amfetamiinia palkkioksi. Hänen palkkionsa ei siis olisi ollut mitään verrattuna mahdolliseen vankeusrangaistukseen. *Kuskina* toimiva henkilö ei myöskään ansaitse toiminnallaan juuri mitään riskiinsä nähden. Eräs esitutkintapöytäkirja kertoo, että kuskiksi huumeiden ostomatkalle Helsingistä suostunut henkilö sai korvaukseksi 40 euroa bensarahaa ja muutaman gramman amfetamiinia.

Huumekaupalla ansaitseminen eri tasoillakin vaihtelee suuresti. Toiset myyvät suuremmalla volyymilla ja halvemmalla hinnalla toisten myydessä kalliimmalla ja hitaammin pienempää erää. Eri tasojen huumekauppiaiden tuloja arvioitaessa olisi saatava tietoa siitä, kuinka paljon he myyvät kuukauden tai vuoden aikana. Kannattavinta toimintaa hintoja katsottaessa on Subutexin maahantuonti. Subutexin hinta nousee jopa kymmenkertaiseksi maahantuontitasolta asiakkaalle kulkiessaan. Amfetamiinin hinta nousee jakeluketjussa noin viisinkertaiseksi ja kannabiksen noin kolminkertaiseksi. Halvimmat ostohinnat ja kalleimmat myyntihinnat eivät todellisessa elämässä toteudu. Eri tasojen kauppiaille on lukuisia menoja, jotka vaikuttavat ansaitsemiseen. Tuloihin luonnollisesti vaikuttaa sekin, kuinka pitkään pystyy toimimaan ennen kiinnijäämistään sekä vankeusrangaistuksen pituus.

Huumekaupan kannattavuutta verrattuna sen tuomiin riskeihin voi arvioida esimerkiksi vertaamalla rahallista tuottoa vankeusrangaistuksen pituuksiin. Törkeissä huumausainerikoksissa rangaistusminimi on vuosi ja maksimi kymmenen vuotta vankeutta. Törkeän huumausainerikoksen alaraja on kannabiksen kohdalla 1-3 kiloa. Määrästä saa yhdestä vuodesta puoleentoista vuoteen vankeutta. Amfetamiinin kohdalla törkeän huumausainerikoksen alaraja on 100-500 grammaa, ja vankeutta tämän määrän myymisestä saa vuodesta kahteen vuoteen ja neljään kuukauteen. Subutexissa saa syytteen törkeästä huumausainerikoksesta myymällä 250-1250 tablettia, ja vankeutta erän myymisestä saa vuodesta kahteen vuoteen ja neljään kuukauteen. Helsingin hovioikeuspiirin rangaistussuosituksen mukaan viiden amfetamiinikilon myymisestä saa yli seitsemän vuoden vankeusrangaistuksen. Yli 100 hasiskilon tai 12500 Subutex-pillerin myynnistä saa saman vankeusrangaistuksen. Kriteerit vaihtelevat hieman kihlakunnittain. (Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2006; Kainulainen 2007, 10.) Törkeitä huumausainerikoksia on noin viisi prosenttia kaikista huumausainerikoksista. (Kainulainen 2007, 169-171; 385; Suomen huumetilanne 2009, 106). Vuosina 2001-2005 ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli kolme vuotta ja kaksi kuukautta. Törkeistä huumausainerikoksista on tuomittu myös varsin pitkiä vankeusrangaistuksia. Esimerkiksi vuonna 2005 tuomittiin 35 vähintään seitsemän vuoden vankeusrangaistusta. Näiden tuomioiden taustalla oli suuria huumemääriä: hasista keskimäärin 25,7 kiloa, amfetamiinia 3,2 kiloa ja Subutex-tabletteja 2 400 kappaletta (Kainu-

lainen 2007, 32-33, 49-50). Törkeistä huumausainerikoksista annetuissa tuomioissa käytetään rangaistusasteikon yläpäättä (Kainulainen 2004, 361). "Tuomiot on kuin keskiön pikajunassa", totesi Kilu vankeusrangaistuksista.

8.2 Oheistuotteet, maksuvälineet ja muut tulonlähteet

Ammattilaiseksi itsensä luokitteleva alemman ja keskitason myyjä ei ansaitse huumeakaupalla niin paljoa, että voi pysytellä vain yhden tuotteen myymisessä. Hänen on saatava tuloja eri lähteistä. (Åkerström 1983; Felson 2006; Vart tog...2007.) Eri tasojen myyjät, jotka kykenevät tai haluavat tehdä töitä, ansaitsevat työnteolla osan tuloistaan. Työtä tehdään pidempiä tai lyhyempiä ajanjaksoja, verokortilla tai ilman. Työllä saadaan ansiotuloja mutta se toimii myös strategiana kontrollitoimia vastaan. Perustoimeentuloa voi saada valtion avustuksilla kuten toimeentulo-, asumis- ja työmarkkinatuella (Kekki 2005, 673). Vain harva kieltäytyy valtion avustuksista. Kieltäytyjä katsoo sulkeutuneensa "yhteiskunnan ulkopuolelle". Lisätuloja saadaan erilaisilla tavoilla, esimerkiksi oheistuotteilla. Niitä myydään erikseen, mutta ne toimivat maksuvälineinäkin. Osa alemman ja keskitason pääasiallisesti amfetamiinia kauppaavista myyjistä suostuu ottamaan vaihdossa tavaroita. Oheistuotteiden myymisen motiivina voi lisäansoiden lisäksi olla sekin, että myyjästä on mukavaa olla kysytty mies. Oheistuotteiden myymiseen vaikuttavat näin myyjän oma persoona, ammattietiikka ja huumeiden käyttö, hänen suhteensa ja se, miten pitkään hän on alalla toiminut. Oheistuotteina liikkuu ensinnäkin ns. tilaustavaraa, jota ehkä saa tilaamalla ja toimitusta odottamalla. Toimitushinta voi olla korkeampi, jos tavaraa ei ole saatavilla "suoraan hyllystä". Tilaustavaroita toimittavat alemman tason ritsarit. He ovat huumeiden käyttäjiä, jotka ovat esimerkiksi velkaantuneet käytöllään ja joutuvat siksi ritsaamaan. Tuotetta haluava asiakas voi periaatteessa yrittää tilata mitä vain, ritsarin tehtävänä on selviytyä tilauksesta ja toimittaa tavara asiakkaalle. Ritsari tekee esimerkiksi "kili-kalin" eli varkauden johonkin liikkeeseen tai jollekin yksityiselle henkilölle ja toimittaa tuotteen asiakkaalle. Mitä arvokkaampaa tavara on, sitä suurempi riski ostajalla on joutua siitä vastuuseen. Takuuta tavaran toimittamiselle ei ritsarilta saa. "Hyvissä nousuissa luvataan aina vaikka mitä", oli Sampsan lakoninen toteamus siitä, miten puheet ritsaamisesta saattavat olla vain tiettyä hetkenä tehtyjä katteettomia lupauksia. Puheet varastetusta tavarasta ja sen saatavuudesta ovat Kilun mukaan liioiteltuja.

"Onhan näitä juttuja kuullu mutta se on hyvä vertauskuva että kun sä sitä ja tätä katot niin yks kaveri mulle sano että sanoko se ennen vai jälkeen vetojen niin yleensä tossa kun porukka käy ja vetää vedot niin sitte rupee tulemaan sälää että on vaikka mitä."

Ritsaaminen ei ole ainakaan Pertsan mukaan mitenkään organisoitua toimintaa, vaan ainoastaan yksittäisten, "aktiivisten" henkilöiden puuhastelua.

-Miten sellanen tilaaminen oikein tapahtuu?

-Tietää sellasen aktiivisen tyypin ketä hakee rahasta mitä vaan. Sille sana ja hyväl tsägal saattaa saada sit sen.

-Nii et siin ei oo mitään takuuta et saa sen? Et ei se o mitenkään niin järjestettyä...

-Ei, ei todellakaan, nimenomaan yksittäisen henkilön..."

Tilaukset ovat useimmiten peruselektroniikkaa. Kodin elektroniikka kuten televisiot, tietokonearvikkeet, puhelimet, pelikoneet, mp3- ja muut soittimet ovat suosittua. Naisille voi olla tarjolla esimerkiksi kosmetiikkaa ja uusia vaatteita. Autoileville on tarjolla autoradioita, vahvistimia ja kaiuttimia. Autoiluun liittyviä tavaroita ovat myös vanteet renkaineen. Parhaimmillaan autosta viedään renkaat alta sen ollessa pysäköitynä jonnekin. "Joskus voidaan laittaa vähän puuta alle, ettei jarrulevyt mene kokonaan paskaksi", virnuili Pertsä. Erilaiset työkalut ovat vakiotavaroita, samoin kuin kunnoltaan vaihtelevat maasto- ym. polkupyörät. Lukot saa kätevästi leikattua esimerkiksi voimapihdeillä, toisenlaisen lukon avaamiseen voi käyttää vaikka auton tunkkia, joka nostovoimallaan vääntää lukkopesän paikaltaan. Näyttäisi siltä, että tietyt huumemarkkinoilla liikkuvat oheistuotteet pysyvät suosiossa. Kinnusen (2008) mukaan ritsareiden suosimia varkauskohteita olivat muun muassa vaatteet, polkupyörät ja autoradiot. Kodin elektroniikka, kuten stereot, tietokoneiden komponentit sekä matkapuhelimet olivat myös suosituja kohteita 1990-luvunkin ritsareiden keskuudessa.

Ritsarit voivat varastaa myös siksi, että he "tykkäävät tonkia paikkoja". Jotkut varastavat pelkästään amfetamiinin käytön aiheuttaman "fiiliksen ja jännityksen" vuoksi. Ritsaamisen motiivina voikin olla jonkin rahalliselta arvoltaan vähäisen tavaran saaminen omaan käyttöön (Kekki 2005, 676). Ritsari voi esimerkiksi "pölliä lääkärin vastaanotolta kivan kirjan", totesi Aatu. Jännitystä arkeen tuo myös "Kuparin hakeminen". Se on käyttäjien vanha ja lähes universaali ansaitsemiskeino (Preble & Casey 1969). Kuparia ja muita metalleja hankitaan esimerkiksi tyhjillään olevista rakennuksista, remontin alla olevista rakennuksista ja rakennustyömailta. Kupari "kuoritaan" eli sen päällinen poistetaan, sillä kuorittuna siitä saa paremman kilohinnan. Tietyt liikkeet ostavat metalleja tietyllä markkinahinnalla, maailmanhintojen mukaan. Kuparin liikkeeseen kantamisesta "voi laskea saavansa 160 euroa tunnissa ja pääasiana on, ettei se tunnu liikaa työnteolta". Alla olevissa kuvissa on nippu kuparia käsittelemättömänä, työkaluja sen hakemiseen sekä kuparia kuorittuna, odottamassa myyntiin viemistä.

Kuparia

Ritsarin ei tarvitse myydä kaikkea varastettua tavaraa yksityisille henkilöille. Pertsa kuvailee, että "on niitä osto- ja myyntiliikkeitä. Tupakkaa ja viinaa, niitä nyt menee joka kiskaan jos ei jaksu kadulla myydä. Kahvii menee, kaikki tollaset mitä nyt jengi yleensä käy ritsaas". Varastettua tavaraa ostavat liikkeet maksavat tavaroista "helvetin huonosti". Ritsaajasta voi muodostua tärkeä henkilö lähion taloudellisessa elämässä. Yleensä hän varastaa tavaraa rikkaammista lähiöistä ja keskuksista ja tuo tavarat myyntiin omaan lähiöönsä huomattavilla alennuksilla. Saatuaan tavarat myytyä liikkeisiin ritsaaja yleensä laittaa saamansa rahan kiertoön samassa lähiössä (Preble & Casey 1969, 19; May ym. 2005). Helsingissä ei ole tietoa siitä, onko tämänkaltaista ilmiötä muodostunut ja jos, niin mihin. Kilu kuvailee miten

"tässä ammatissa tulee kaikkee sälää kun ei ole rahaa niin ne änkee tavaraa, ihan laidasta laitaa ja olen mä ottanutkin kaikkee, varsinkin semmosta mitä saa eteenpäin. Et siinäkin kuiteskin pärjää aika hyvin kun halvalla ostaa. Mä oon aina sanonu leikkisesti kun joku tarjoo jotain ja sanoo että paljo tarjoot niin mä sanon että vedoista lähetään,

oli se nyt auto tai mitä tahansa. Ja se on sit ehkä sanonu et se on sit siinä ja mä sanon et ei nyt sentään. Mut jos mä oon tarvinu jotain semmosta esinettä niin oon mä aina maksanu sen mitä se on pyytäny ja vähän päälle, ne vedot tai jotain. Mut jos en tarvi vaikka jotain porakonetta että mulla on kymmenen kaapissa niitä niin mutta jos sä nyt haluut väkisin myydä niin voin mä siitä jotakin antaa."

Usein liikkeisiin ja yksityisille tarjottava tavara on "täyttä paskaa". Ritsarit saattavat tarjota jotakin täysin arvotonta, rikkinäistä, epäkuranttia tai ylimääräistä tavaraa joko omasta tai kaverinsa asunnosta. Varastettu tavara on voinut kärsiä tai hajota varastamisen yhteydessä. Tavarasta on ehkä saatu varastettua vain osa; esimerkkinä "automankka josta puuttuu etupaneeli". Tietämättömyyttä käytetään hyväksi. Jos ostaja ei tiedä tavarän todellista arvoa, hän saattaa maksaa tuotteen korkean hinnan. Taide-esineet ovat useimmiten täysin arvottomia ja tukkuri saattaa erehtyä ottamaan ritsaajalta vaihdossa arvotaiteena kaupattavan arvottoman akvarellin. Myöskään vanhoilla soittimilla ei käytännössä ole mitään arvoa, koska ne usein ovat rikki, hajonneet esimerkiksi varastamisen yhteydessä. Arvottomia löytöjä tuodaan luukkuihin esimerkiksi jätelavoilta.

Kun amfetamiinia vaihdetaan tavarahan, sitä annetaan ehkä vain murto-osalla tavarän arvosta. Kaikenlaisten oheistuotteiden hinnat voivat olla vaihtokaupassa todella alhaiset. Keskitason myyjä voi saada tavaraa "vetojen hinnalla". Pertsä kertoo varastetun tavarän arvosta, että:

"joku sellanen periaate on joskus ollu et se olis kolmasosa mut se on vähän sellanen suuntaa antava et todellisuudessa se voi olla puolet siitä tai sit paljo vähemmän. Sekin vähän riippuu et toimiiks se politiikka sillee et haluuks se tyyppi saada itelleen jossain vaihees juttuu halvemmalla vai mitä. Tai jos se ritsari pyytää liikaa niistä niin sit se voi saada jossain vaiheessa koston et se saa sitte jutun vähän kalliimmalla tulevaisuudessa et sehän on politiikkaa."

Vaihdantatalouteen kuuluu aineen vaihtaminen toiseen aineeseen. Osa amfetamiinin myyjistä käyttää itse muitakin aineita, joten vaihtokauppa onnistuu. Jorma kertoo subujen vaihtamisesta, että "sitä pystyy vaihtaakin vaik amfetamiiniin et se riippuu ihan myyjästä. Subukaupas saatetaan vaihtaa kama kamaan mut se just riippuu sen myyjän tilantees et mitä se ite käyttää. Kyl ne monet saattaa sanoa et hoida mulle poretta niin saat subuu et niitten tarpeitten mukaan mennään".

Osa myyjistä välittää aika ajoin muita lääketeollisuuden tuotteita. Vieteri eli Viagra on voimakkuudeltaan, hinnaltaan ja jopa laadultaan vaihtelevaa. Sitä on saatavilla 25-100 mg:n "mulkunsininä" tabletteina. Yleisin on 100 mg:n tabletti; harmailla markkinoilla on tavattu, ilmeisesti väärennetyä, 300 mg:n vahvuista

Thaimaasta tuotua Viagraa. Hinnaltaan 100 mg:n tabletti on noin 15-20 euron tienoilla. Yöllisessä, ravintolassa tapahtuvassa myyntitilanteessa vieterin hinta saattaa olla huomattavasti korkeampi. Viagran hintaan vaikuttavat erän suuruus ja pillerin koko; isompaa erää ostettaessa hinta saattaa pudota kymmenen euron tienoille. Lukuisia muita lääkkeitä eli nappeja, pameja tai ryynejä on saatavilla huumemarkkinoiden oheistuotteina. Niitä joko myydään tai annetaan kylkiäisinä ilmaiseksi.

"Kuningas alkoholiakin" liikkuu vielä, merkiltään esimerkiksi "America's Corn Tradition Finest Quality Spirits, 96,5 % alc./vol". Tosin senkin menekki on verovapaan tuonnin ja ulkomaalaisten toimijoiden markkinoille ilmaantumisen myötä vähentynyt. Lestineittäjänä toiminut Timo totesi, ettei "Suomessa pysty heittävä lestiä enää muuta kun velaks ja ei pysty kilpaileen venäläisten kanssa koska venäläinen pystyy myymään litran pullon sillä hinnalla millä suomalainen saa puolikkaan pullon Alkosta". Voittoa tavoittelevasta alkoholituonnista suuri osa mennee pääkaupungista muualle Suomeen. Laatikollinen verovapaata olutta voi maksaa jossakin päin Suomea ostajalle jopa 20-25 euroa, toimittajasta riippuen. Alkoholia saa kaupaksi näillä hinnoilla syrjäisillä seuduilla, joilla välimatkat ovat pitkiä. Kiertävä alkoholikauppias voi toimittaa lisää hakiessaan velkoja, kun "kelarahat" ovat tulleet velallisen tilille. Jotkut entiset lestinettäjäjat ovat vaihtaneet alkoholin tupakkaan tai ottaneet sen mukaan toiseksi artikkelikseen. Timo totesi, miten "savukkeet on siirtynyt sen tilalle näille salakuljettajille ketkä nyt sillä tavalla elättää ittensä. Että kyllä siinä parempi kate on kun pirtussa". Tupakka on usein venäläisvalmisteista L&M-merkkiä. Kaikki potentiaaliset asiakkaat, joille tupakkaa tarjotaan ostettavaksi, eivät halua ostaa tätä "mahorkkaa", vedoten muun muassa sen sisältämiin parfyymeihin ja tervamääriin sekä sen kuivuuteen. Venäläisen tupakan myyjät ja polttajat usein tietävät paketeissa olevien koodien merkityksen. Koodit ovat kirjaimilla ja numeroilla ja sisältävät tietoja kyseisen erän laadusta. Tupakkakartongin hinta vaihtelee 10-20 euron välillä, suhteellisen vakiintuneen hinnan ollessa 17-20 euron välillä. Toista tupakkatuotetta, nuuskaa Helsinkiin kuljettavat henkilöt myyvät sen suoraan yksityisille tai sitä edelleen myyviin liikkeisiin. Nuuskaa voi ostaa joistakin Helsingin kioskeista ja kaupoista tiskin alta, "eikä siihen poliisit puutu, koska ne hakee samoista mestoista nuuskansa ite", huomautti yksi informantti. Nuuskapurkin hinta on noussut liikkeissä jopa 6,5 euroon.

Joitakin tuliaseita on mahdollista saada suhteilla. Aseet voivat olla varastettuja tai vanhoja "kuolinpesälutkuja". Useimmiten ne ovat vanhoja pistooleja tai kivääreitä eivätkä ole enää (tai alun perinkään) laadultaan hyviä saati käyttöturvallisuudeltaan luotettavia. Suuri osa aseista ei toimi lainkaan. Markkinoilla voi liikkua myös sekalaisia, yksinään hyödyttömiä aseiden osia ja patruunoita. Kaikille aseita ei ole myytävillä ja kaikki eivät niitä halukaan. Osa toimijoista vieroksuu aseita, koska ajatus aseiden käyttämisestä oikeasti painaa mieltä (Kinnunen 1996). Aseiden hinnoista ei ollut saatavilla kovin tarkkaa tietoa. Kalleimmat pistoolit ovat haasta-

teltujen mukaan noin 800 euron tienoilla. Toisaalta, edullisin hinta aseelle (pistooli patruunoineen) oli 50 euroa. Joidenkin haastateltujen mukaan aseita saa niitä tarvittaessaan erittäinkin edullisesti: myyjä voi haluta laittomasta aseesta niin kovasti eroon, että sen hinta on todella edullinen. Hintoihin vaikuttavat se, tuleeko aseeseen mukana patruunoita, luottamus toiseen sekä ennen kaikkea se, onko aseelle jotakin todellista tarvetta. Hinta voi määräytyä myös sen mukaan "kenelle ase sopii". Erilaisia räjähteitä saattaa saada tilanteen mukaan mutta pääsääntöisesti erittäin halvoin. Ne on voitu varastaa esimerkiksi rakennustyömailta tai puolustusvoimilta. Räjähteiden hinnat vaihtelevat: esimerkiksi savukranaatin hinta oli 80 euroa. Muita itsesuojeluun tai vahingoittamiseen tarkoitettuja esineitä, kuten kaasusumuttimia tai erilaisia veitsiä liikkuu myyntituotteina tai ilmaisina jakotavaroina silloin tällöin.

Markkinoiden alemmalla tasolla liikkuvat naiset erikoistuvat usein petoksiin ja väärennöksiin, koska voivat olla miehiä uskottavampia huijauksia tehtaillaan (Kinnunen 1996; Denton 2001, 125). Petoksia on helppo tehdä "vääriellä papereilla", mainitsi Piia ja jatkoi, että aikaisemmin väärien papereiden avulla voi avata tai jopa tyhjentää tilejä. Väärennetyillä papereilla oli myös mahdollista ostaa erilaista tavaraa luotolla, esimerkiksi "mustan pörssin, aktiivirahan tai käyttöluoton" avulla. Piia totesi myös pankkineitien ja kaupan myyjien huijaamisen olevan suhteellisen vaivatonta, kun "laittaa vaan tukan samalla lailla kuin kuvassa ja vaikka rillit päähän". Piian yhtenä perushuijauksena oli se, että hän myi käytettyjä puhelimia hyväuskoisille asiakkaille. "Myin netissä ja tyypit tilasi postiennakolla tai maksoi suoraan tilille." Joillekin hän jopa lähetti paketin, mutta se sisälsi väärän puhelimen tai sitten sisällä ei ollut mitään. Viimeisen puhelimen tilannut ostaja oli poliisi. Sen jälkeen kiinnijääminen tapahtui nopeasti. "Vähän ne oli vihaisia" totesi Piia poliisien reaktioista nauraen. Epäilyjä syyttömyydestä ei ollut, koska rahat olivat tulleet hänen omalle tililleen. "Eikä nykyään saa enää tunnuksia huutonettiin mitenkään vaikka on osoite ja tietokone vaihtunu", hän lopetti kertomuksensa. Informanttien mukaan vakuutuspetos on toinen perushuijaus. Sitä ei voi tehdä liian usein. Petoksen tarkoituksena on lähinnä "ottaa vähän omiaan pois rikkailta yhtiöiltä". Myös panttikuittien myynti on keino saada rahaa. Niistä ostaja voi hyötyä myyjää enemmän. Ostaja voi saada 700 euron arvoisen panttikuittin kultakoruista esimerkiksi 400 eurolla.

Miehet saattavat huijauksien sijaan harrastaa vedonlyöntejä. Pääasiassa niihin tuhlataan rahaa ja niillä taktikoidaan kertoimien avulla viranomaisia vastaan, mutta joskus niillä onnistutaan voittamaan. Voittoa tai ei, vedonlyönteihin mukaan lähtevä saa ainakin lisäjännitystä tai tuettua vedon voittajaa. Vedonlyöntejä on sekä virallisia että epävirallisia. Virallisilla tarkoitetaan virallisen kontrollin piirissä olevia vedonlyöntejä; niitä ovat muun muassa vakioveikkaus ja pitkäveto. Samaa kategoriaan voi lukea erilaiset kolikkopelit, kuten kenon tai pokerin pelaamisen. Epävirallisia vetoja saatetaan lyödä esimerkiksi jonkin esineen painosta tai

siitä, kuinka monen vuoden pituisen vankeusrangaistuksen joku asianomainen saa kiinni jäätyään. Jokainen osallistuja lyö vetoa etukäteen määrättyllä summalla. Vedon järjestäjä pitää kirjaa vedonlyöjistä ja heidän veikkauksistaan ja säilyttää "pottia". Lähimmäksi tai oikein arvannut henkilö voittaa potin. Vedon järjestäjä ottaa tietyn prosenttiosuuden kokonaispotista.

Osa keskitason ja ylemmän tason henkilöistä voi siirtää ansaittua rahaa auto-kauppaan. Jotkut voivat toimia ainakin hetken ravintola- tai rakennusalalla. Pimeä työvoima, veropetokset, väärennetty kirjanpito tai kuittikauppa eivät välttämättä ole harvinaisia näissä firmoissa. Jos esimerkiksi firma ei tuota, voidaan turvautua "pankkiin" tappioiden paikkaamiseksi. Muitakin syitä pankkin turvautumiseen on. Myyjä voi joutua lainaamaan rahaa alkupääomaa varten. Usein hänen täytyy lainata rahaa uransa aikana tappioitaan paikatakseen. Lainaraha voidaan sijoittaa kovalta riskillä ja tuoda uusi lasti maahan. Pankki tarkoittaa henkilöä tai henkilöitä, jotka lainaavat rahaa. Heihin turvaudutaan esimerkiksi siksi, että useimmilta lainaajilta ovat luottotiedot menneet. Pimeällä lainalla saattaa olla kova korko. Lainaminen saattaa olla joillekin ammatilainajille vähintään 10 prosentin kuukausikorolla suhteellisen tuottoisaa liiketoimintaa. "Hupikorko" on sanonta koveman koron lainalle. Tuolloin lainan kuukausikorko saattaa olla 30-50 prosenttia, lainasummasta riippuen. Rahanlainaus tutuille tai ystäville ei aina tuota korkoa, ainakaan samaa tahtia kuin lainaus ystäväpiirin ulkopuolisille. "Isoilta pojilta voi saada rahaa lainaksi jos on esittää hyvät ideat bisnekselle. Ja korko tulee naaman mukaan", totesi Miksu rahanlainauksesta. Jos lainaaja ei hoida edes korkojaan, pakoilee eikä vastaa puheluihin, velkoja voi myydä velan eteenpäin jollekin henkilölle tai henkilöille, jotka alkavat periä velkaa. Velka voidaan yrittää antaa palkkiota vastaan perittäväksi. Perimiseen palkattu henkilö tai ryhmä henkilöitä voi haluta palkkiokseen jopa 30-50 prosenttia velkasummasta, riippuen summan suuruudesta. Velan voi myydä tällaiselle henkilöille tai henkilöille. Velka ostetaan ja vasta sitten siitä aletaan periä korkoa. Maksuvaikeuksia varten on perintätoimiin palkattu ammattiperijöitä, jotka valittelevat työstään, että "jengi on niin tyhmää ettei maksa vaikka hajottaa polven". Pieni osa ulkomaan kansalaisistakin toimii rahanlainaajina eri tasoilla. He käyvät esimerkiksi kasinolla kuluttamassa ja pesemässä rahaa ja lainaamassa sitä pelihimoisille. Haastateltu tullin edustaja kertoo heistä.

"Ne on tuolla kasino ray:n vakioasiakkaita. Et siellä ne pesee näit humerahoja plus sitte kaikkii muita rahoja mitä ne tienaa tuolla niin sinne ne sitä sitte upottaa ja siinä puhutaan monista sadoista tuhansista euroista vuositasolla yhen tyypin kohalla... ja tää kuuluu siihen niiden sosiaaliseen ympäristöön et siellä ne tapaa toisiaan ja viettää aikaa."

Esitutkintapöytäkirjojen mukaan ulkomaalaiset toimijat tekevät huumekaupan ja rahanlainaamisen lisäksi autokauppaa tai pyörittävät erilaisia liikeyrityksiä. "Et jos ei niil ollu pizzeriaa niin niil oli siivousalan firmoja", tullin edustaja totesi. Ulkomaalaiset välittävät puhelinkortteja ulkomaan puheluihin. Soitot kotimaihin tehdään call centreista, puhelinkeskuksista, joita Helsingissä on useita. Call centreissa olevien puhelimien avulla voidaan sopia suhteellisen anonyymisti huumeerien kuljetuksista (Zaitch 2002, 164). Ulkomaalaisten ansaitsema raha siirtyy usein muualle: he sekä vievät että tallettavat huumeilla ansaittua rahaa takaisin kotimaihinsa. Joillekin keskitason myyjille etnisestä taustasta riippumatta kelpaavat eurojen sijaan dollarit maksuvälineenä. Joissakin piireissä kulta sen eri muodoissa ja puhtauksissa käy niin maksuvälineenä kuin vaihtotavaranakin huumeisiin (Kinnunen 1996). Puhtauksien ja leimojen kanssa pitää olla tarkkana, koska markkinoilta tavattava kulta voi olla esimerkiksi Lähi-Idästä tuotua "kahdeksan karaatin kulta". Kullalla on kuitenkin aina tietty vaihtoarvo, se on "käteistä päällä." Karaateista riippumatta kullalla on symbolista arvoa. Se on osoitus asemasta tai menestyksellisestä urasta huumekaupan parissa. "Se kenellä on painavin merkkiä tietyissä piireissä. Sen takia mekin ostettiin yksi kimppeen ja pidettiin sitä toisen päällä tapaamisessa", totesi Miksu virnuillen kullan merkityksestä.

8.3 Vaihtelevat tulot ja rahan kuluttaminen

Huumemarkkinoilla, joille tunnusomaisia piirteitä ovat pienet yksittäiset toimijat ja kova kilpailu, ansiotulot eivät kuitenkaan yleensä nouse erityisen korkeiksi (Reuter 1985). Varsinkaan loppukäyttäjille myyvät keskitason ja alemman tason henkilöt eivät ansaitse toiminnallaan niin paljon kuin monet hälyttävät raportit esimerkiksi mediassa kertovat (MacCoun & Reuter 1992; van Duyne ym. 2003). Ylemmän tason toimijoista on löydettävissä henkilöitä, jotka ansaitsevat huomattavasti enemmän kuin laillisesti toimien todennäköisesti olisi mahdollista (ks. van Duyne & Levi 2005). Etnografisesti suuntautuneissa tutkimuksissa havaitaan useimmiten pienempiä tuloja kuin esimerkiksi kvantitatiivisissa tutkimuksissa. Ylemmän tason toimijoiden, liigojen johtajien on todettu ansaitsevan huomattavasti paremmin kuin tavallisessa palkkatyössä olevien henkilöiden, mutta heitä on hyvin vähän. Toiseksi korkeimmassa asemassa olevat ansaitsevat enää hiukan pienintä peruspalkkaa enemmän ja siitä alempana olevien henkilöiden ansaitsemisen vähenee entisestään. Huumemarkkinoiden alemmilla tasoilla työskentellään todella pienellä palkalla. Se on huomattavasti alempi kuin peruspalkka laillisessa työssä. (Levitt & Venkatesh 2000.) Vuokra-asunnossa asuvan alemman tason myyjän on arvioitu ansaitsevan keskimäärin 60 euroa päivässä oman käyttönsä rahoitettuaan (Blanken ym. 2000). Silti alemmalla tasolla silmissä siintävät isot

rahat. Karin haastattelulainaus kuvaa, miten toiminnan ajatellaan olevan kannattavaa:

"Monihan ajattelee sen että varsinkin nää nuoret että enskertalainen pääsee linnassa puolella et vuosi minimissään on viisi kuusi kuukautta ja ne ajattelee et kolme tuhatta on iso raha, se on jotain 18 tuhatta mummoo et eihän se työttömyyskorvaus ole kun jotain kolme sataa euroa kuukaudessa niin on siinä nyt sentään aika et monelle nuorelle joka ei ole paljoa töissä ollut niin se on hirveä raha tollanen kolme tuhatta euroa."

Toimintaa huume-markkinoiden alemmalla ja keskitasolla voi motivoida halu päästä etenemään ylempään tason toimijaksi. Tätä toivetta elätellessään myyjät ovat valmiita työskentelemään huonolla palkalla (Levitt & Vankatesh 2000). Alemman tason myyjän ura voi kuitenkin kestää vain hetken: keski- ja ylempään tason myyjällä on jo hiukan stabiilimpi paikka jakeluketjussa. Yleneminen huume-kauppiiaan uralla on erittäin vaikeaa ja epätodennäköistä (Langer 1976; Johnson 2003).

Eri tasojen toimijoilla on paljon kuluja, jotka laskevat heidän tulojaan. Esimerkiksi maahantuojan on maksettava salakuljetuksesta aiheutuvat kulut, kuten kuriirien matkat, mahdolliset autonvuokrat ja muut kuljetuskulut, palkkiot osallisille sekä kaikenlaiset budjetoimattomat menot. Poliisin takavarikot vaikuttavat myyjän tuloihin. Alempien tasojen ansioita pienentää ensinnäkin se, että huumeiden myyjät kuluttavat huomattavan osan huumeistaan (Kinnunen 1996, 83; Caulkins & Reuter 2004). Myyjän henkilökohtaista kulutusta on vaikea arvioida. Siihen vaikuttavat lukuisat eri seikat, kuten esimerkiksi aineiden saatavuus, niiden hinta ja puhtaus ja myyjän toleranssi aineeseen. Amfetamiinia voi myyjältä tavallisesti kulua 0,5-2 grammaa päivässä. Osalta sitä kuluu jopa viisi grammaa päivässä. Myyjä voi "tykittää piriä" 2-10 annosta päivässä, kerta-annoksen vaihdellessa 0,2-0,6 gramman välillä. Erittäin paljon laimennettua, noin 20 prosenttista amfetamiinia voi käyttää jopa 0,7 grammaa kerralla. Subutexia voi kulua pilleri, jopa kaksi päivässä, mutta tuolloin käyttäjän toleranssi aineen vaikutuksille on melkoisen korkea. Joidenkin lähteiden mukaan Subutexia voi kulua jopa 3-5 pilleriä päivässä, mutta tällaiseen väitteeseen pitää suhtautua erittäin kriittisesti. Kannabista voi kulua useampi gramma päivässä, varsinkin jos sitä käytetään muiden kanssa (Hakkarainen ym. 2009; World Drug Report 2006). Pertsu kuvaa seuraavassa "peruskauppiiaan" ongelmia:

"On se semmosta neekerin hommaa et ei se kyllä saatana et aika viitun rahanahne täytyy olla et ei viittis vetää kun ei sitä rahaa kumminkaan voi saada niin paljo ikinä ettei sitä sais menee. Kaikki ne menee kuitenkin, elintaso nousee sitä mukaa, et kaikki rahat menee ai-

na, se on ihan varma. Mulle riittää kun on jääkaapissa ruokaa ja tupakkaa et se niinku on se perusjuttu."

"Mitä enemmän sitä on, niin sitä enemmän sitä meneekin", mainitsi Aatu. "Gramman kun myy niin ite pystyy vetää gramman." Oman käytön lisäksi hovi ja muut vierailijat kuluttavat paljon. Pertsu totesi amfetamiinin jakelustaan, että "siihen ne mun rahat suunnilleen menee, ei kovin montaa tyyppiä tarvi tos montaa päivää kuositaa niin kylhän siihen menee ihan vitusti rahaa". Hovin jäsenet voivat tosin ostaakin grammoja tai välittää myyjän puolesta isompiakin eriä. Hovin jäsen maksaa tuotteestaan ainoastaan "kaverihinnan", sillä hän usein tietää, mitä myyjä on aineestaan maksanut. Ansioihin vaikuttaa kaikenlainen "säättämiseen" kulutettu työpanos. Tällaista "rikospanosta" voi mitata siihen kulutetulla ajalla: kuinka paljon aikaa menee rikoksen suunnitteluun, kohteen etsintään, rikoksen suorittamiseen sekä tuotteen myymiseen. "Odottelu/etsintäpanokseen" puolestaan voi nimensä mukaisesti laskea kaikenlaisen ostajan ja myyjän välisen toiminnan, johon voi kulua runsaasti aikaa. "Kulutuservoon" voi taas laskea huumeen käyttämiseen ja sen vaikutuksista nauttimiseen kulutetun ajan (Johnson & Golub 2007). Myyjän on otettava huomioon myös mahdolliset varkaudet, jopa ryöstöt sekä ennen kaikkea se, että hän saattaa itse hukata rahansa ja/tai huumeensa. Hävikkiin on inventaariossa laitettava myös ne rahat, joita ei luultavasti ikinä saa velalliselta. Kilu kuvaa velaksi harjoittamaansa myyntiä positiivisesti mainitsemalla "et joltakin kaheksaltakymmeneltä prosentilta on rahat saanu. Et saahan sitä menemään vaikka kottikärryllisen kun vie tonne Kontulan ostarille niin aamulla ei oo yhtään. Mut se et saa rahat vielä niin..." Rahallisiin ansioihin vaikuttaa sekin, että aineita ei ole koko aikaa tarjolla. Eräs ei-rahallisesti mitattavissa oleva käsite on "etsintäaika". Se tarkoittaa sitä, kuinka paljon kuluu aikaa välittäjän ja hänen kauttaan saatavan huumeen hankkimiseen (Caulkins 2007). Kilu mainitsee, että "kun se aina katkee eikä sellasta tasasta ole koskaan et jos tasasta olis koko ajan että sitä olis koko ajan niin kylhän sitä menekkiä on niin paljon kun vaan on sitä tavaraa". Kuivien kausien aikana asiakkaat saattavat hankkia tuotetta muista lähteistä ja myyjä saattaa menettää asiakkaansa tai ainakin osan heistä, joksikin aikaa tai pysyvästi.

Huumerikoksien riskeistä ja vastuunottamisesta saatetaan asianomaisten kesken sopia siten, että tuomitun henkilön mahdollisesti maksamatta jäänyt velka ei kasva korkoa vankeusajalta ja huumerikoksesta saadut sakot sekä muut rahalliset menetykset maksetaan tasan asianomaisten kesken. Jos vankilaan joutuva kaupmies on pysynyt jäykkiksenä, eikä ole vasikoinut ketään, hänen omat velkansa muille saatetaan unohtaa. Usein sakot ja valtiolle menetettäviksi tuomitut summat kuitenkin muodostuvat niin suuriksi, että Aivoillakaan ei ole sellaisia rahoja (tai ainakaan hän ei anna niitä), jolloin koko perittävä summa jää kiinni jääneen maksettavaksi. Ulosottomies tulee ja takavarikoi tavaroita, jotka esimerkiksi huutokaupataan, mutta useimmiten velkasummat vain kasvavat korkoa ulosottomiehen

laatikossa. "Ei kolmenkymppin velkaa pysty maksamaan ikinä takaisin", Kilu totesi omasta velastaan ja jatkoi tienämisestään ja riskeistä.

"Kun sä äsken kysyit siitä että miten paljon sillä tienaa niin en viittiny ruveta nyt mitään sanomaan kun ei sitä paljon kysellä, et mun mielestä se on vähän sama kuin joku kysyis kamasta et paljon sä ite maksat. Mut kyllähän ne kynämiehet vähän paremmin pärjää, et se hyöty-haitta on ihan pääläellaan että nää tuomiot siihen hyötyyn nähden."

Tuloihin vaikuttaa kiinni jäämisen yhteydessä se, saako rahaa jemmattua mihinkään siten, etteivät viranomaiset pääse niihin käsiksi. Kiinni jäädessään huumerikollinen nimittäin menettää rikoshyötynä ansaitsemansa rahat ja hankkimansa varallisuuden valtiolle. Törkeistä huumausainerikoksista tuomittujen rikoshyötynä menettämät summat ovat olleet varsin korkeita, keskimäärin 32 328 euroa, medianin ollessa 22 500 euroa (Kainulainen 2007, 48). Esimerkiksi huumekauppiaan uransa aikana keräämästä omaisuudesta voi esitutkintapöytäkirjoista ottaa huumausainealalla pitkään toimineen, noin 60-vuotiaan henkilön tapauksen. Häneltä takavarikoitiin yli 20-metrinen vene, noin 30 000 euroa käteistä, lähes maksettu vajaan 40 000 euron arvoinen mökki ja kaksi vanhaa aikansa loistoautoa. Verrattuna ns. tavallisen ihmisen varallisuuteen tämän huumausainekauppiaan varallisuus ei ole kovinkaan paljon suurempi. Tilastokeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan yksittäisen henkilön nettovarallisuus oli vuonna 2004 keskimäärin 73 387 euroa (www.stat.fi).

Huumemaailmassa saatetaan rehennellä tekojen lisäksi rahallisilla ansioilla. Huumekaupan todelliset rahalliset ansiot jäävät yleensä huomattavasti pienemmiksi kuin mitä annetaan ymmärtää. Rehentelyä tapahtuu, jotta itsestä saataisiin "kovempi roisto" kuin mitä todellisuudessa ollaan. Joillekin todellinen rahallinen voitto ei merkitse kovin paljon. He arvostavat rahallista tuottoa enemmän sitä, että saavat huumekaupalla mainetta alamaailmassa ja tulevat tunnetuiksi omassa ja jopa seuraavassakin lähiössä. Rahaa tärkeämmäksi voi nousta myös "rehellisen rosvon" rooli. Huumeita voidaan välittää isojakin eriä lähes ilmaiseksi vain siksi, että voidaan näyttää omistettavan kontakteja. Kauppaa saatetaan tehdä myös pelkästään jännityksen vuoksi (Weckroth 2006, 107-108). Tavallinen elämä ei tarjoa rikollisen elämän mukanaan tuomia jännityksen väristyksiä ja erikoisuutta (Hobbs 1995, 116). Rahalla on usein osansa, mutta se ei ole pääasia. Kilu kuvaa ammattiin seuraavasti:

"Toi myyntikoukku on pahempi koukku kun se itte vetokoukku, kyl se pahempi kun joskus sano mulle aikoinaan samalla lailla ni mä sa-

noin et joojoo et siinähan puhuu et ihan hyvät on vetäny mut kyl se niin on, itekin on koukussa siihen...

K; mihin siinä sit koukuttaa ittensä?

V; Se on tavallaan et saa jotain tekemistä ja sitte jotenkin kun on sitä trafiikkia niin sitä jotenkin kaipaa sillee että ja sit se iisi raha, helppo raha."

Pienemmätkin summat ansaittua rahaa laitetaan nopeasti "takaisin kiertoon", sillä "pimeä raha ei kauan taskussa pysy". Laittomasti ansaittu, "kirottu raha" pitää tuhlata erittäin nopeasti (Ilmonen 2007). "Rahaa häviää kuin huoran perseeseen", totesi Usko. Rahaa häviää helposti yöelämän erilaisiin kuluihin: juomiseen, pelaamiseen ja syömiseen. Käteistä myös yksinkertaisesti "tippuu pois taskuista". Rahaa putoilee taskuista ravintolan tiskillä juomia maksettaessa, eikä kaikkia rahoja aina huomata kerätä pois. Erilaisten rahapelien pelaaminen ravintoloissa hävittää helposti varoja. Prostituoitujen ja muiden naisten seura on yksi keino kuluttaa rahaa. Seura maksaa vähintään 70 euroa palvelukselta, koko yön saattaa saada tingittyä 150-200 euron välille. Naisille, maksullisille tai ei, on kohteliasta tarjota erilaisia päihkeitä. Tyttöystäväkin on tottunut siihen, että hän ansaitsee myyjän kanssa ollessaan oman elämisensä. Hovi ja siipeilijät haluavat myös osansa. Pertsan lakoninen toteamus havainnollistaa hyvin, miten myytäväksi tarkoitettu erä kuluu yhteisessä käytössä:

"nehän kaikki pyrkii tekemään itestään tuiki tarpeellisen et ne jeesaa jossain pikku jutussa ja tolee. Et niit hängäreit pyörii tos jaloissa, vaikka kuukaudest toiseen jos ei niit vittu saa ajettuu pois. Ennenku pussi ehtyy niin kyl ne pysyy."

Luukussa juhliminen voi kestää monta päivää. "Välillä kämpillä sekoilijat täytyy heittää ulos ja niille saa vielä maksaa taksinkin", totesi Miksu omasta hovistaan. Myös muiden ihmisten elämisen kuluihin ja ongelmien ratkaisuun voi kuluu paljon "sylkykupin" roolin ottavan myyjän varoista. Rehellisen rosvon on pidettävä vankilassa olevasta ja sieltä joskus vapautuvista ystävistään huolta. Heille on järjestettävä ruokaa, juomaa ja majapaikka sekä nautintoaineita. Huolenpitoa voi jatkua pitkäänkin. Erilaisille ystäville voi joutua lainaamaan rahaa. Velkoja ei aina muisteta tai haluta maksaa takaisin.

Rahaa sulaa paikasta toiseen liikkumiseen. Jos rahaa on, yleisiin kulkuneuvoihin turvaudutaan harvoin. Yleisissä kulkuneuvoissa voi saada paranoia-kohtauksen. Jos ei ketään ole saatu suostumaan kuskiksi, alle otetaan taksi. Sillä pääsee kätevästi paikasta toiseen, vaikka toiselle puolelle maata. Miksu kertoi tarinan ystävästään, joka "ajo toiselle puolelle Suomea taksilla, makso jotain viis-sataa siitä ja siellä se sitte veti strippibaarissa tajun kankaalle, heräs pöydästä jos-

sain vaiheessa ja löi kaveriaan turpaan. Ja sitte se tuli taksilla takas tänne". Samaan kaartiin päästäkseen Miksu otti esimerkkiä miten tuhлата rahansa taksiin. "Mulla oli rahaa säästössä pahan päivän varalle. Mä pyysin kyytiä soittamaan taksin pihalle ja pyysin sitä heittämään mut takasin." Miksu siis tuhlassi rahansa esimerkin mukaisesti. "Sen jälkeen sai sitte pyytää kavereita ostamaan puheaikaa. Sano se taksikuskin mulle, että voin heittää sut asemalle, et tossa olis bussi just lähdössä." Liikkumiseen voidaan tietenkin hankkia myös omia kulkuneuvoja. Oiva keino kuluttaa rahaa ovatkin erilaiset kulkuvälineet, kuten autot ja moottoripyörät. Kilu toteaa tämän sanomalla, että

"se jätkä sanoi mulle että meidän maksamalla autolla ajelet niin mä sanoin että kyllä mä vähän omiakin rahojakin laitoin mutta se kaveri hyvin heitti siinä että rupes naurattamaan se että miten sillä oli sellainen mielikuva että niiden maksama auto. Mutta niinhän ne asiat todellisuudessa on mutta kun ei niistä ikinä puhuta."

Pimeä raha pitäisi silti tuhлата muuhun, koska huumekaupalla ansaittua varallisuutta ei kannata sijoittaa sellaiseen, jota ei voi todistaa laillisesti ostetuksi. Myyjän ei ylipäänsä kannata omistaa juuri mitään, edes autoa tai moottoripyörää, koska se saatetaan takavarikoida. "Pitää todistaa mistä on rahat tai omaisuuden saanut", tietää keskitason myyjä kertoa. Kuten muihinkin tehtäviin, hankitun omaisuuden turvaamiseen voidaan käyttää luotettaviksi katsottuja henkilöitä. Tällainen henkilö ottaa omaisuuden omiin nimiinsä ja voi tarvittaessa todistaa hankkineensa omaisuuden itse ja laillisesti. Ulosottoviranomaisten toiminta on kuitenkin niin tehokasta, että omaisuuden siirtäminen toisen henkilön nimiin siitä kiinni jäämättä on vaikea toimenpide. Lainvalvontaviranomaisilla tavoitteena on saada laittomilla keinoilla ansaittu varallisuus konfiskoiduksi valtiolle (Kinnunen 1996, 116, Kainulainen 2009, 297). Myös haastatteleman viranomaisten puheissa toistui näkemys siitä, että omaisuuden tai rahan poisottaminen kirpaisee eniten.

Kuten jo alkoholin kieltolain aikana, kaikenlaiset laittomaan toimintaan liittyvät sekavat omistussuhteet ja omaisuuden menettämiset voivat johtaa riitojen kautta esimerkiksi toisen ilmiantamiseen (Häkkinen 2003). Mikäli pimeää rahaa saa kerättyä enemmän, sitä voi kuluttaa erilaisiin remonteihin tai rakennustöihin. Voidaan vaikkapa ostaa jonkinlainen kesämökki, jota voi remontoida. Voipa joku aloittaa kokonaisen talon rakentamisenkin. Jos työttömänä oleva rakentaa kesämökin tai talon, se herättää luonnollisesti ihmetystä naapureiden keskuudessa. Paljon rahaa kuluu myös matkusteluun. Tämä voi olla kotimaahan tai ulkomaille suuntautuvaa turistimatkailua, mutta matkustelun yhteydessä voidaan myös hoitaa asioita ja käydä tapaamassa liiketuttavia. Joiltakin matkoilta voidaan tuoda uusia lasteja maahan. Rahalla voi hoitaa omaa terveyttäänkin. Esimerkiksi hampaita voi-

daan käydä paikkauttamassa varsinkin sellaisilla hammaslääkäreillä, jotka tekevät työtä "pikkasen halvemmalla ilman kuittia". Hampaiden huoltaminen maksaa. Useimmiten ne ovat poissa suusta jo ennen 40-vuotisjuhlia ja niiden kokonaan korjauttamiseen voikin laskea useiden tuhansien eurojen menoerän.

Huumekauppiaan suhde rahaan muistuttaa lottomiljonäärin elämää. Lottovoittajat pitävät "matalaa profiilia", johon kuuluu se, ettei elä niin kuin rikas elää. Lottovoittaja ei esimerkiksi voi ostaa huomattavasti parempaa autoa kuin naapurilla tai sukulaisilla on. (Falk & Mäenpää 1997, 61-70.) Huumekauppias puolestaan ajattelee, ettei voi omistaa "parempaa autoa kuin poliisilla on". He myös pitävät matalaa profiilia siksi, että pelkäävät toisten myyjien ilmiantoja kateudesta (Kinnunen 1996). Silti rahoja tuhlataan (pienemmässä mittakaavassa) samansuuntaisiin asioihin kuin lottovoittajat, jotka kuluttavat rahaansa muun muassa matkoihin, ystäviinsä, asunnon tai kesämökin kunnostamiseen ja parempaan ruokaan. (Falk & Mäenpää 1997, 74-88.) Lottovoittaja voi ostaa isompia tai uusia taloja, kesämökkejä ja autoja, kun taas erittäin harvan huumekauppiaan tulot yltyvät sinne asti, puhumattakaan siitä, että niiden menettämisen riski on melkoinen.

Mitä alemmalla tasolla rikollinen on, sitä helpommin hän tuhlaa rahansa ja palaa sen jälkeen takaisin rikosten pariin (Junninen 2006, 51). Hedonistinen elämä ja rahan "polttaminen" vahvistavat tämän tyyppisen rikollisen elämäntyylin, "lainsuojattoman statuksen". Elämä eletään ilman turvaverkkoa ja yhtenä juhlanan. Tuhlaamisen voi katsoa juontuvan vapaa-ajan käytön ja nautinnon työväenluokkaisesta käsityksestä. Hedonistisesti tuhlaava rikollinen on raju vastakohta taktikoivalle, kaupallista retoriikkaa ja kvasiyritystä pyörittävälle rikolliselle. (Hobbs 1995, 115-116.) Osa aikaisemmin huumausainerikoksia tehneistä ammattirikollisiksi luokitelluista henkilöistä pyrkiikin vaihtamaan huumausainerikoksia toisiin, huomattavasti kannattavampiin, kiinnijäämisriskiin ja seuraamuksiltaan monta kertaa pienempiin rikoksiin, kuten esimerkiksi talousrikoksiin (Mölsä 2009, 246). Tähän kuitenkin pystyvät vain harvat huumerikoksia tehtailevat ihmiset. Suurin osa huumekaupassa toimivista myyjistä on kuitenkin päihderiippuvaisia, erittäin huonokuntoisia ja sairaita, huonosti toimeentulevia ihmisiä (Kinnunen ym. 2005, 107-108; Perälä 2007).

9 Lopuksi

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli täydentää aikaisempia tutkimuksia ja tuoda uutta tietoa Helsingin huumausainemarkkinoista. Aikaisempaan tutkimustietoon verrattuna 2000-luvun alun helsinkiläiset huumemarkkinat muistuttavat hyvin paljon tutkimuksen toisessa luvussa käsiteltyä huumausaineiden historiaa. Historiallisesta kontekstista voi havaita, että on sitten kyse vanhoista tai tuoreista huumeriikinoista tehdyistä tutkimuksista, niin hämmästyttävää on se, miten saman-

laisesta ja suhteellisen muuttumattomasta ilmiöstä tuntuu olevan kyse. Vaikka huumemarkkinoille onkin tyypillistä, että ne muotoutuvat laittomien ja laillisten toimijoiden vuorovaikutuksessa, niin vanha tutkimus ja tieto huumeista on edelleen relevanttia.

Tutkimuksen tutkimuskysymykset muodostin aikaisemman tutkimuskirjallisuuden sekä teoreettisen viitekehyksen, Edwin Sutherlandin (1937) muodostaman rikollisen järjestelmän luonteen pohjalta. Tutkimuksessa tarkastelin pääasiallisesti etnografisin menetelmien avulla sitä, miten tämän Sutherlandin (1937) määrittelämän järjestelmän piirteet toimivat 2000-luvun alun helsinkiläisten huumemarkkinoiden eri tasoilla. Sutherland (1937) kiteytti rikollisen järjestelmän keskeisiksi piirteiksi ammatin harjoittamisen statuksen, differentiaalisen assosiaation, konsensusuksen sekä tekniset taidot. Sstatuksen käsitteellä Sutherland tarkoitti sitä, että jokaisella ammattimiehellä (kuten huumerikollisella) on statusta omassa piirissään. Statukseen kuuluu se, millaisessa ryhmässä rikollinen vaikuttaa. Suurin osa rikollisten ryhmistä koostuu kolmesta tai neljästä miehestä, jotka muodostavat ydinjoukon. Tämä ydinjoukko toimii joskus suuremman joukon kanssa yhteisen päämäärään saavuttamiseksi. Osa ydinjoukoista toimii yhdessä monia vuosia. Yhdessä pysymisen suurin motiivi on rahan ansaitseminen. Ydinjoukolla ei ole varsinaista johtajaa, mutta useimmiten yksi ottaa jonkinlaisen johtajan roolin itselleen. Status perustuu esimerkiksi rikollisen teknisiin taitoihinsa mutta myös suhteisiin, vaikutusvalttaan sekä tietoihin, jotka hän on ammattinsa aikana hankkinut. (mt, 27-30.) Sutherlandin (1937) määrittelämän ammattirikollisen statuksen ja sen muodostaman ydinjoukon sekä aikaisemmissa tutkimuksissa esiteltyjen huumemarkkinatoimijaroolien (Kinnunen 1996; Dorn 1992) pohjalta ensimmäinen tutkimuskysymykseni kysyi, millaiselta erilaiset ydin- ja muut joukot näyttävät pääkaupunkiseudun huumekaupassa? Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli luvussa viisi kuvata huumemarkkinoiden ylemmän tason, keskitason ja alemman tason ydinjoukoja ja toimijarooleja 2000-luvun alun Helsingissä.

9.1 Ydinjoukot ja toimijaroolit

Kahdenlaiset "jengit", moottoripyörä- ja vankilajengit edustavat näkyvintä ns. järjestäytyneeksi rikollisuudeksi luokiteltua toimintaa. Kuitenkin vain osa jengien jäsenistä kauppaa huumeita. Esimerkiksi rikollisiksi luokiteltujen moottoripyöräkerhojen jäsenistä suuri osa on alan harrastajia, jotka eivät sekaannu huumekauppaan. Voidaan olla kahta mieltä siitä, miten menestyksekkäästi vankila- ja prätkäjengien jäsenet tekevät huumekauppaa, koska he mitä luultavimmin ovat pienessä Suomessa poliisin tarkoin seuraamia. Jengeillä ja niiden jäsenillä sekä jäseniksi pyrkijöillä on silti pelotevaikutuksensa ainakin osaan huumemarkkinoiden toimijoista. Valtaväestön lisäksi paikallisilla huumemarkkinoilla toimii vähemmistöjä

lukuisista eri maista. Viro ja virolaiset näyttävät varsinkin amfetamiinin suhteen tärkeää osaa maahantuonnissa. Muita vähemmistöjä ovat venäläiset sekä Afrikan ja Aasian maista tulevat maahanmuuttajat. Romanien edustajista toimii joitakin huumemarkkinoilla. Myös maahanmuuttajien ja vähemmistöjen riski tulla epäilyksi ja tuomituksi rikoksista on suurempi kuin kantaväestön, sillä heidän tekemänsä rikokset ovat helpommin havaittavia ja heihin kohdistuu enemmän epäluuloja kuin valtaväestöön kuuluviin (Hautaniemi 2004; Honkatukia 2007).

Valtaväestön helsinkiläiset huumemarkkinat voi karkeasti jakaa siten, että ylemmän tason toimijat järjestelivät huumeiden maahantuonnin, keskitason toimijat niiden tukkumarkkinoinnin ja alemman tason toimijat huumeiden vähittäiskaupan. Ylemmän tason toimijat muodostuvat ideaalitapauksessa Aivoista, Vasemmasta kädestä sekä Lompakosta. Aivoilla on Kontakti, jolta ainetta voidaan ostaa. Aine-erän maahan saamiseen käytetään usein Välimiestä, Muulia ja Testaajaa. Huumeita maahantuovien henkilöiden toiminta ei kuitenkaan aineistojen perusteella yleensä tapahdu ideaalimallin mukaisesti. Kiinni jääneet ylemmän tason toimijat käyttävät omia tuotteitaan eikä toiminta ole ideaalimallin mukaista muutoinkaan. He kuitenkin onnistuvat muita tasoja paremmin välttelemään kiinni jäämistä. Heillä on Sutherlandin (1937) määrittelemää statusta muiden tasojen toimijoita enemmän jo siksi, että ovat usein toimineet alalla pidempään ja hankkineet itselleen teknisiä taitoja muiden tasojen toimijoita enemmän. Näitä ovat esimerkiksi muiden ihmisten tai elektronisten laitteiden käyttäminen anonymiteetin suojelemiseksi. Ylemmän tason toimijat muistuttavat myös pienen kokonsa puolesta Sutherlandin (1937, 27) ydinjoukkoa.

Keskitasolla toimijoita on jo huomattavasti enemmän kuin ylemmällä tasolla. Keskitason ja alemman tason myyjä toimii, kuten ylemmänkin tason toimija, useimmiten pienen kaveripiirinsä, niin kutsutun hovinsa kanssa. Hovi koostuu muutamasta luotetusta henkilöstä ja näistä tärkeimmät ovat Aivot, Apumies ja Nyrkkimies. Myös helsinkiläisten huumemarkkinoiden keskitason ydinjoukko muistuttaa Sutherlandin (1937, 27) ydinjoukkoa. Heillä ei kuitenkaan ole niin paljon statusta tai teknisiä taitoja kuin ylemmän tason toimijoilla. He myös käyttävät ylempää tasoa enemmän ja hallitsemattomammin omia myyntituotteitaan. Huumemarkkinoiden keskitasolla toimivat ”tukkurit” katsotaan silti niin ulkomaille kuin Helsingissäkin huumemarkkinoiden tärkeimmiksi henkilöiksi. He varsinaisesti hoitavat huumeiden isohkojen erien myymisen ja heidän kauttaan ylempi taso saa voitot huumeista. Tukkurit myös ottavat suurimmat riskit huumeikaupassa toimittaessaan pitkäkestoista, suurehkojen erien myyntiä (Preble & Casey 1969; Pearson & Hobbs 2001). Keskitason ydinjoukko myy tuotettaan vielä suhteellisen suurissa erissä ja nopeasti kasvavalle joukolle, vähittäiskauppiaille tai suoraan asiakkaille. Suurin osa asiakkaista jakautuu paukkupäihin, piripäihin ja nisteihin, pääasiallisesti käyttämiensä aineiden mukaan. Kulutetut aineet voivat vaihdella

esimerkiksi saatavuuden ja käyttäjien tilannekohtaisten preferenssien mukaan, minkä takia asiakkaita ei voikaan jakaa tiukkoihin kategorioihin.

9.2. Arjen toiminta ja toimimattomuus

Differentiaalisella assosiaatiolla Sutherland (1937) tarkoitti sitä, miten rikollinen yksilönä määrittelee itsensä ja miten rikolliset joukkona määrittelee jäsenensä. Käsitteenä differentiaalinen assosiaatio tarkoittaa sitä, että rikollisuus opitaan. Rikolliseksi tullaan siis muiden kokeneempien rikollisten vaikutuspiirissä, toimimalla heidän kanssaan samassa ryhmässä. Tämä opittu rikollisuus määrittyy usein jo rikollisen asuinlähiön mukaan, joka on usein jollakin huonompimaineisella seudulla. Rikollisten yhteisö on eksklusiivinen yhteisö, joten käytetyllä kielellä voidaan tunnistaa asiaan kuuluvat ja kuulumattomat henkilöt. Kieli opitaan vain pääsemällä sisään yhteisöön. Ammattitaitoiseksi huumekauppiaksi voi siten tulla vain toisten ammattitaitoisten huumekauppiaiden opastuksella. Ammatin hallitsemisen ja sen jatkuvuuden edellytyksenä on, että päihteiden käyttö itsellä pysyy hallinnassa.

Konsensuksen käsite puolestaan merkitsi Sutherlandille (1937) ydinjoukkojen yhteisten tuntemusten, mielialojen ja tekemuotojen kokonaisuutta. Nämä huipentuvat yhtäläisenä suhtautumistapana lakeihin ja kontrolliin. Rikollinen ei kuitenkaan voi olla olemassa ilman poliisia eikä poliisi ilman rikollista. Molemmat vastapuolet joustavat hiukan ja näin kaikki tulevat toimeen. Poliisilla on kuitenkin käytössään ilmiantajia, jotka ovat itse sekaantuneet laittomaan toimintaan. Ilmiantajien käyttäminen tuottaa tulosta poliisin toiminnalle. (Sutherland 1937, 125-139.) Konsensuksesta kumpuavat myös alamaailman lojaalisuussäännöt, jotka ovat paljon sitovammat kuin laillisessa toiminnassa. Näihin eettisiin ”sääntöihin” kuuluvat ydinjoukon ansaitsemien voittojen ja kulujen jakaminen tasan kaikkien osallisten kesken sekä pulassa olevien rahallinen auttaminen, myös vankilatuomion aikana. Toisille ydinjoukon jäsenille ollaan rehellisiä eikä kanssarikollisesta ”vasikoida” poliisille missään olosuhteissa. Yksilö voi erota ydinjoukosta, mutta voi myöhemmin päästä takaisin joukkoon. Ydinjoukon jäsentä ei voida pitää vastuullisena sellaisista asioista, joihin hän ei voi vaikuttaa. Ydinjoukon jäsen pysyy lestissään, eikä soikeenu toisen tapaan hoitaa asioita. Kaikki nämä säännöt ovat ensisijaisesti kehittyneet ylläpitämään ydinjoukon yhtenäisyyttä, ylläpitämään rikollisten joukkuehenkeä valtaapitäviä vastaan. Vaikka ydinjoukon tulisi olla toimiva yksikö, niihin aina hakeutuu sellaisia ihmisiä, jotka eivät pysty sisäistämään näitä eettisiä sääntöjä. Ydinjoukosta tulee erotetuksi silloin, kun rahan ansaitseminen ja ydinjoukon muiden jäsenten hyvinvointi tai toiminta vaarantuu. Yleisin syy ydinjoukosta erottamiseen on alkoholin hallitsematon käyttö. (Sutherland 1937, 17-

38.) Konsensuksesta kertovat myös sellaiset paikat, joihin ydinjoukot kokoontuvat aikaa viettämään, kuten ravintolat, salakapakat ja yksityisasunnot (mt, 159).

Teknisillä taidoilla Sutherland (1937) puolestaan tarkoitti kaikenlaisten rikollisen ammatin harjoittamisessa kohdattavien ongelmien ratkaisutaitoa. Näitä ovat esimerkiksi taktiikat viranomaiskontrollin välttämiseksi. Ammattirikollisella on useita teknisiä taitoja, joista hän käyttää yhtä kerrallaan. Hän tekee vain yhden varkauden kerrallaan ja hoitaa sen loppuun - mikäli hän jää kiinni, häntä ei voida syyttää kuin yhdestä rikoksesta (mt, 14-81). Riskien minimoiminen kuuluu osana teknisiin taitoihin. Rikoksia esimerkiksi tehdään sellaisten ihmisten kanssa tai sellaisia ihmisiä kohtaan, jotka eivät voi turvautua lakiin, koska harjoittavat itse rikollista toimintaa. Riskejä minimoidaan myös siten, että rikollinen oppii harjoituksen ja kokemuksen kautta kehittämään menetelmiään sekä kontrolloimaan tilanteita, joissa hän harjoittaa ammattiaan. Älykkyydellään ja puhetaidoillaan hänestä tulee erittäin hyvä manipuloimaan ihmisiä ja hän pääsee tavoitteisiinsa olemalla hyvä näyttelijä (Sutherland 1937, 217-218).

Sutherlandin (1937) differentiaalisen assosiaation ja konsensuksen käsitteen kautta sekä aikaisemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta pyrin kuvaamaan huumerikollisen ja hänen ydinjoukkonsa toimintaa heidän arkielämässään. Näiden pohjalta toinen tutkimuskysymykseni kysyi, millaista on helsinkiläisen alemman ja keskitason huumekauppiaan arki ja miten siinä toimitaan? Sutherlandin (1937) konsensuksen sekä teknisten taitojen käsitteiden pohjalta rikolliset muodostavat yhteisymmärryksensä, eettiset sääntönsä ja taktikoivat muita rikollisia sekä viranomaisia vastaan toimintansa takaamiseksi. Viranomaiskontrollia vastaan taktikointia on kuvattu useissa aikaisemmissa huumekauppaa koskevissa tutkimuksissa (esim. Åkerstöm 1983; Kinnunen 1996; Zaitch 2002; Junninen 2006). Näiden perusteella kolmas tutkimuskysymykseni kysyi, miten pääkaupunkiseudun eri tasojen huumekauppiaat käyttävät teknisiä taitojaan ja onko heillä konsensusta, keskinäisiä eettisiä sääntöjä tai yhteisymmärrystä toimintansa onnistumisen takaamiseksi? Toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen pyrin vastaamaan tutkimuksen luvussa kuusi.

Ainekauppa sovitaan usein puhelimesta, joka on kaupasta sopimisen keskeinen väline alemmalla ja keskitasolla. Huumekaupan sopimiseen puhelimesta käytetään usein koodikieltä ja siihen tarvitaan erikoissanastoa, joka karttuu ja jota keksitään koko ajan lisää poliisin kontrollitoimien takia. Tässä mielessä Sutherlandin (1937) differentiaalinen assosiaatio ja huumekaupan eksklusiivisuus toteutuu jo huumekaupasta puhelimesta sovittaessa. Silti koodikielen käyttäminen usein unohtuu tai siitä ei välitetä. Keskitason ja alemman tason toimijoilla ei ole ylemmän tason toimijoihin verrattavia teknisiä taitoja.

Suljettujen markkinoiden ainekauppaa käydään usein yksityisasunnossa eli luukussa. Opittu rikollisuus näkyy myös tässä. Kaupan hoitamiseen tarvitaan erikoissanastoa, joka karttuu ja jota keksitään koko ajan lisää. Tässäkin mielessä

luukuissa harjoitettava huumekauppa on eksklusiivista, asiaan kuuluva kieli ei välttämättä avaudu ulkopuoliselle. Kieli muuttuu ja uusia sanoja keksitään koko ajan myös kontrollitoimien takia. Oman lisänsä kieleen tuovat erilaiset murteet. Asunnoissa on helposti nähtävissä huumerikolliseksi oppimista edellyttävää kalustoa. Luukuissa on usein paljon aineiden käyttämiseen ja myymiseen tarvittavaa välineistöä. Niiden sisustus kertoo värikkäästä ja varsin vaatimattomasta elämästä. Alemman ja keskitason myyjä opettelee rikolliseen ammattiin vaadittavia teknisiä taitoja asunnossaan. Huumerikolliseksi oppimisessa alemman ja keskitason myyjää auttaa usein hänen hovinsa. Myyjän hovilla on ristiriitainen vaikutus myyjään: samalla se toimii sekä myyntiä edistävänä tuki-instituutioon että myyntiä haittaavana tekijänä. Asunnoissa saatetaan kuluttaa aikaa hovin ja asiakkaiden kanssa erittäin pitkiä ajanjaksoja. Aineen tai aineiden käyttäminen ja vaikutuksen alaisena oleminen, kollektiivisesti tai yksin kuluttaa suuren osan alemman tason ja keskitason myyjän arkipäivästä. Aikaisempien tutkimusten tuloksien mukaisesti keskitason ja alemman tason myyjät yhdessä hoviensa kanssa ovat keskeisimpiä omien tuotteidensa kuluttajia (ks. esim. Lalander 2001). Eri aineiden sekakäyttö on yleistä ja alkoholin runsas kulutus tavallista. Siksi ammattia ei usein pystytäkään hoitamaan kunnolla, eikä helsinkiläinen huumekauppias näin sovikaan kuvaan opitusta rikollisuudesta, jonka mukaan ammatin hallitsemisen edellytyksenä on se, että aineiden käyttö pysyy yksilön hallinnassa.

Asiakkaiden kanssa myyjä pääsee paitsi harjoittelemaan myös toteuttamaan hovilta oppimiaan teknisiä taitoja. Aineiden punnitseminen ja piilottaminen sekä joillakin myyjillä niiden laimentaminen kuluttavat osan arjesta. Varsinainen aineiden myynti voi olla erittäin sosiaalista toimintaa. Ydinjoukko ei mitenkään pysy kasassa alemman tason ja keskitason myyjien keskuudessa, varsinkaan silloin, kun on kyse useamman aineen myymisestä. Myös asiakaskuntaan kuuluu sellaisia henkilöitä, jotka Sutherlandin (1937) konsensuksen mukaan vaarantavat ydinjoukon ja samalla myyjän toiminnan. Myyjä voi harjoittaa ammattiaan asuntonsa lisäksi myös muissa paikoissa, kuten esimerkiksi hänelle, hoville ja asiakkaille tutuissa ravintoloissa. Ne toimivat samalla yhtenä saman alan toimijoiden kokoontumispaikkana ja täten toteuttavat Sutherlandin konsensuksen käsitettä (ks. myös Aromaa 1983). Teknisiin taitoihin kuuluva riskien minimoiminen ei kuitenkaan välttämättä onnistu ravintoloissa, ja toiminta on usein omiaan kiinnittämään ulkopuolisten, myös viranomaisten huomion. Teknisiin taitoihin kuuluva riskien minimoiminen ei onnistu helposti alemman tason ja keskitason myyjältä, sillä heidän arjessaan on harvoin rutiininomaisuutta. Arjen kaaoksesta huolimatta ammatissaan menestystä haluava myyjä pyrkii toimimaan rehellisesti, käyttäen mentoreilta ja hovilta oppimiaan teknisiä taitoja. Myyjän ja asiakkaan suhde on tällöin luottamuksellinen. Moraali sääntelee liian vaarallisten tai huonolaatuisiksi todettujen aineiden myymistä sekä määrittää, ettei laimennettavia aineita laimenneta, asiakasta huijata tai myyjä ahnehdi liikaa ansioita itselleen. Riskien minimoiminen

onnistuu kuitenkin harvoin. Tähän on lukuisia syitä. Toiminnan jatkuvuuden vaarantaa esimerkiksi yhden tai useamman ydinjoukon jäsenen hallitsematon alkoholin käyttö. Hallitsematon alkoholin ja aineiden sekakäyttö johtaa ongelmiin muutenkin, sillä se lisää paranoian tunnetta. Väkivallan uhka ja väkivalta puheen tasolla kuuluvat myyjän arkipäivään. Väkivalta ei kuitenkaan ole niin yleistä kuin ajatellaan ja väkivallan yleisyys voi vaihdella esimerkiksi kaupattavan aineen mukaan. Pelkän kannabiksen myynti on erilaista toimintaa kuin amfetamiinin, Subutexin tai usean aineen yhtäaikainen myynti. Väkivallan sijaan myyjää uhkaavat ennemminkin erilaiset terveyteen kohdistuvat vaarat (ks. myös Ellis ym. 2002; Lehti 2002; Coomber 2006; Salasuo ym. 2009). Ydinjoukon keskinäisen väkivallan uhka on kuitenkin olemassa, millä pyritään turvaamaan ydinjoukon toiminnan jatkuvuus ja säilyttämään konsensus (esim. Honkatukia 2005, 11).

Viranomaiskontrollin vältteleminen kuuluu joidenkin myyjien arkielämän tärkeimpiin taktiikoihin. Poliisikontrolli on asia, joka tuntuu olevan koko ajan mielessä. Kiinni jäämistä pyritään välttämään monella tavalla. Poliisikontrolli näyttäytyy tutkimuksessa myös varsin tiukkana, sillä moni on jäänyt kiinni ja kärsinyt jopa vankilatuomion. Poliisikontrollin pelko saa myös paranoidisia piirteitä. Joillakin myyjillä kontrollin välttely on merkki siitä, että Sutherlandin (1937) tekniset taidot pyritään sisäistämään. Huumekaupalla ansaittua rahaa sijoitetaan esimerkiksi erilaisiin peleihin ja näistä joistakin saatavien voittokuponkien on tarkoitus muuttaa laitonta rahaa lailliseksi. Ydinjoukot ovat helsinkiläisillä markkinoilla pieniä ja toimivat yhdessä monia vuosia, aivan kuten Sutherlandin käsitteen mukaan ydinjoukot toimivat. Tämä kuitenkin osaltaan helpottaa kontrolliviranomaisten toimintaa ja aiheuttaa eri tasojen toimijoiden kiinni jäämistä. Erilaisten taktiikoiden käyttö on kuitenkin varsin hyvin viranomaisten tiedossa, ja vain harva myyjä pystyy välttelemään kiinnijäämistä toimiessaan ammatissaan pidempään. Vaikka kontrollitoimenpiteiden riskit tiedetään keski- ja alemmallakin tasolla ja niitä vastaan yritetään taktikoida, toimitaan silti usein konditionaalimuodossa. Aineiden käytöstä ja arjen toiminnasta johtuen taktiikoita ei muisteta tai välitetä käyttöä.

Pidätyksistä, kuulusteluista ja kotietsinnöistä tulee arjen tosiasioita. Poliisiin ei ole vaikeaa löytää huumekaupan tunnisteita myyjän asunnosta. Tiedottaminen on asia, joka liittyy huumemarkkinoiden toimintaan erottamattomasti ja kuuluu markkinoihin vanhana ja arkisena toimintana. Tässä mielessä konsensuksen käsite toimii, sillä poliisi ei voi tulla toimeen ilman rikollista eikä rikollinen ilman poliisia. Sen sijaan rikollisten keskinäinen konsensus, eettiset säännöt ja yhteisymmärrys, toimivat enimmäkseen puheen tasolla. Poliisi taktikoi ja pyrkii käyttämään rikollisten keskinäistä epävarmuutta hyväksi ja usein myös onnistuu siinä. Konseksuksesta kumpuavat alamaailman keskinäiset lojaalisuussäännöt, joiden pitäisi olla paljon sitovammat kuin laillisessa toiminnassa, toimivat vain joidenkin yksilöiden kohdalla. Sopimuksia solmitaan keskinäisissä tapaamisissa, mutta todellisessa elämäs-

sä niitä ei useinkaan noudateta. Konsensuksesta nousevat eettiset säännöt eivät toimi koska keskinäisestä lojaaliudesta lipsutaan. Lopulta vain harva pysyy ”jäykkiksenä” eikä vasikoi muista. Tämä on poliisin tietoinen taktiikka ja poliisi pyrkii käyttämään konsensuksesta kumpuavaa epävarmuutta hyväkseen. Kiinnijäämisen sattuessa vastuun saa silti useimmiten ottaa joku muu kuin ylemmän tason toimija jo siksi, että hän on usein itse toiminnallaan aiheuttanut tai edesauttanut omaa kiinni jäämistään.

9.3 Neuvottelua yhteiskunnan kanssa

Sutherlandin (1937) opitun rikollisuuden käsitteeseen kuuluu myös se, että rikollinen ”neuvottelee” koko ajan yhteiskunnan lakien ja normien kanssa. Yksi pakollinen neuvottelutapa on vankilarangaistusten suorittaminen. Tuomio on kova ja vaikea sekä rikollisen taloudelle useimmiten ylitsepääsemätön. Vankilassa hän kuitenkin oppii paremmaksi rikolliseksi (Sutherland 1937, 215). Vankilat toimivat rikollisten kokoontumispaikkoina, joihin heidät yhteiskunnan toimesta ohjataan. Näin ollen ne on aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa nähty oleelliseksi instituutioksi huumarikollisuuden uusiutumisen kannalta (esim. Kinnunen 1996; Pearson & Hobbs 2001; Junninen 2006). Näiden pohjalta neljäs tutkimuskysymyksen kysyi, millaiset ovat vankiloiden huumemarkkinat sinne joutuvan rikollisen kannalta? Pysin kuvaamaan ammattirikollisen neuvottelua yhteiskunnan kanssa luvussa seitsemän.

Vankiloissa toimivat omanlaisensa huumemarkkinat. Suljettuihin laitoksiin salakuljetetaan pieniä määriä huumeita monin eri tavoin. Subutexista on tullut vankilamarkkinoiden suosituin artikkeli. Huumeita käytetään vankilassakin suonensisäisesti. Käyttövälineitä kierrätetään ja salakuljetettuina niillä on markkina-arvonsa. Vaikka huumeiden hinnat eivät juurikaan eroaisi siviilin hinnoista, maksaminen tuottaa silti vangeille ongelmia lukuisista maksikäytäntövaihtoehdoista huolimatta. Suurin osa vankiloiden huumarikollisista on keski- ja alemman tason myyjiä ja vain pieni osa tuomituista on ylemmän tason toimijoita. Vankilatuomio ei lopeta ylemmän tason toimijan huumekauppaa, vaikka sitä voidaankin seurata viranomaisten välisellä yhteistyöllä. Vankilamarkkinoiden koko on pieni verrattuna siviilin huumemarkkinoihin. Vankiloilla on kuitenkin oma roolinsa huumemarkkinatoimijoiden suhteiden hankkimisessa sekä tietojen ja taitojen kehittäjänä (Uusitalo 1968; Aromaa 1983; Kinnunen 1996; Junninen 2006). Tässä aineistossa vankilakaupan järjestäytyneisyydestä on kahdenlaisia näkemyksiä: toisten mukaan se on järjestäytyntä, toisten mukaan järjestäytymätöntä, yksittäisten ihmisten harjoittamaa toimintaa. Eettisiin ”sääntöihin” kuuluvat ydinjoukon ansaitsemien voittojen ja kulujen jakaminen tasan kaikkien osallisten kesken sekä pulassa olevien

rahallinen auttaminen myös vankilatuomion aikana eivät useinkaan toimi kuin joidenkin ylemmän tason toimijoiden keskuudessa. Alemman tason ja keskitason ydinjoukon keskuudessa nämä säännöt eivät toimi ja rahallinen, kuten muukin auttaminen, jää hyvin vähäiseksi. Vankilasta vapautuessaan alemman tason ja keskitason myyjän arki on usein entistä enemmän kaaoksessa.

9.4. Taidoilla ansaitseminen

Sutherlandin (1937) mukaan rikollisen tekniset taidot määrittävät hänen menestystään ammatissaan sekä hänen rahallisia ansioitaan. Teknisillä taidoilla saatuja rahallisia ansioita on käytännössä mahdotonta laskea, koska ammattirikollisella ei voi olla kirjanpitoa eikä hän elämäntapansa takia muutoinkaan muista tulojaan. Tulot ovat myös erittäin epäsäännöllisiä (mt, 142). Myös monet aikaisemmat tutkimukset ovat olleet kiinnostuneita huumekauppiaiden rahallisista ansioista (esim. Åkerström 1983; Kontula 1986; Bourgois 1995; Lalander 2001; Kinnunen ym. 2005). Näiden pohjalta viides tutkimuskysymykseni kysyi, miten eri tasojen huumerikolliset menestyvät teknisten taitojensa avulla? Tätä pyrin kuvaamaan luvussa kahdeksan.

Pääartikkelit helsinkiläisillä huumeainemarkkinoilla ovat amfetamiini, kannabis ja lääkevalmiste Subutex. Amfetamiini katsottiin 2000-luvun puolivälissä paikallisia huume-markkinoita dominoivaksi aineeksi. Subutexin myynti on kannattavinta toimintaa siihen sijoitettuun pääomaan nähden, kun taas hasiksen myynti on taloudellisesti kannattamattominta. Asiakkaille hasiksen hinnat eivät ole alentuneet: hasiksen käyttäjä maksaa aineestaan käytännössä suurin piirtein saman summan kuin 20 vuotta sitten. Tämä tosin voi selittyä sillä, että huume-markkinoiden vähittäismyynnin on huomattu olevan totunnaisesti hinnoiteltua, eikä muutoksia ajassa välttämättä juurikaan ole (Wendel & Curtis 2000). Hintoihin vaikuttavat lukuisat seikat kuten määrä, laatu, saatavuus ja sosiaaliset suhteet sekä myyntipaikka, aika ja viranomaistoiminta (esim. Reuter 1983; Caulkins & Reuter 1998; Zaitch 2002). Maahantuojia ja tukkuri ansaitsevat toiminnallaan eniten. Huume-kaupalla ansaitsevatkin vain harva ylemmän tason toimija (ks. esim. Levitt & Venkatesh 2000). Tutkimus tukee samoja huomioita huume-kaupan kannattamattomuudesta kuin monet aikaisemmatkin tutkimukset (esim. Bourgois 1995). Keski- ja alemman tason myyjän tuotto sulaa, sekä henkilökohtaiseen että hovin elämään. Tuloja laskee myös velaksi myynti sekä se, ettei aineita ole aina myytävänä. Sutherlandin (1937) tekniset taidot toteutuvat ansaitsemisen suhteen alemman ja keskitason myyjän kohdalla siten, ettei hän elämäntapansa takia muista tulojaan sekä siten, että tulot ovat erittäin epäsäännöllisiä. Muutoin tekniset taidot ovat erittäin heikot.

Osa myyjistä pitäytyy tiukasti yhdessä tuotteessa, kun taas toiset myyvät useampia tuotteita samaan aikaan. Useita huumeita saatetaan myydä siksi, että toimintaa saataisiin kannattavammaksi. Lisätuloja useamman huumeen myynnin ohella saadaan muilla ansaintakeinoilla. Osa näistä on laillisia, osa laittomia. Osaan huumeakaupasta liittyy pikkurikollisuus, muun muassa varkaudet, varastetun tavaran myyminen sekä petokset. Yhtenä esimerkkinä on "kuparin hakeminen", jossa varastettua ja kuorittua kuparia myydään kilohinnalla liikkeisiin. Huumemarkkinoilla liikkuu muitakin oheistuotteita, joita myydään tai vaihdetaan huumeisiin. Ostajina ovat sekä yksityiset henkilöt että erilaiset liikkeet. Osto- ja myyntitoiminta on vanha ja lähes universaali kuvio (esim. Preble & Casey 1969). Useamman aineen myyminen ja käyttäminen sekä muu oheisrikollisuus kuitenkin lisää kiinni jäämisen riskiä. Useihin muihin rikollisuuden lajeihin, kuten talousrikollisuuteen verrattuna ei suomalainen huumeakauppa ole sen mukanaan tuomiin riskeihin nähden kannattavaa toimintaa kuin todella harvoille ylemmän tason toimijoille. Huumeakaupalla ansaittu raha hävitetään nopeasti lukuisilla hedonistisilla tavoilla (Ilmonen 1993). Eri tasojen myyjän toimintaa ohjaakin usein muu motiivi kuin rahallisen ansaitsemisen mahdollisuus tai se, että aineisiin oltaisiin addiktoituneita (ks. Sulkunen 2004).

Tavallinen elämä on tylsää, ja alemman tason ja keskitason myyjän ammatti on jokapäiväisellä, rutiineista poikkeavalla toiminnallaan jännittävä tapa viettää usein kovin lyhyeksi jäävä elämä. Alemman tason ja keskitason myyjät etsivät vaihtoehtoa sosiaaliselle marginalisaatiolle, ja vasta tässä prosessissa heistä tulee todellisia toimijoita (Bourgeois 1995, 143). Huumemarkkinoiden toimijoiden arki antaa kuvan kovasta maskuliinisuudesta, joka toimijoiden keskuudessa on vielä voimissaan, ainakin puheen tasolla. Se ei silti estä sitä, etteikö omaa ammattiaan voisi kritisoida.

"Osa myyjistä kuvittelee että tää on tosi hienoo niinku että tosi makeeta hommaa tää myyminen ja kun tapaa toisia käyttäjiä tää on niin jännittävää ja saa olla isojen ja tärkeitten ihmisten kans, ne on sellasii mielikuvitusmaailmassa elävii, aikuisiässä kyllä olevii... Tietty tehty ei saa tekemättömäks mutta jos sais niin en kyllä olis lähteny tälle alalle alun perin ollenkaan enkä olis vetäny, että oisin ilman huumeita kyllä eläny elämäni. Vaikka en mä nyt mitään valita niin kummiskin, niin aina helpommalla olis päässy. Onhan siinä hyviä kokemuksia tullu tämän myötä ja ikimuistoisia juttuja paljokin mutta kyllähän niitä tulis varmaan muutenkin."

Sutherland (1937) kiteytti rikollisen järjestelmän keskeisiksi piirteiksi ammatin harjoittamisen tekniset taidot, rikollisen statuksen, konsensuksen sekä differentiaalisen assosiaation, rikollisuuden oppimisen. Huumerikollisuus on tämän mukaan

järjestäytyntä siinä mielessä, että se on järjestelmä. Tällä järjestelmällä on esimerkiksi oma kieli, säännöt ja tavat, omat menetelmät ja tekniikat. (Sutherland 1937; Aromaa 1983, 53-57). Tämä järjestelmä on toki olemassa, mutta ei tutkimuksen aineistojen valossa näytä toimivan enään kovinkaan hyvin 2000-luvun alun Helsingissä. Järjestelmä ei toimi kunnolla varsinkaan huumemarkkinoiden keskitasolla ja alemmalla tasolla. Tähän voi olla useita syitä. Aineiden käyttö tuo järjestelmän toimintaan epävarmuutta ja vähentää toimijoiden keskinäistä luottamusta. Näin arjesta tulee kaoottista ja toiminnasta paradoksaalista, kun puhutut sopimukset eivät pidä käytännössä. Viranomaisten kontrollitaktiikat sen sijaan ovat tehokkaita ja tämä järjestelmä puolestaan toimii erittäin hyvin.

Lähteet

- Adler, Patricia, A. (1985): *Wheeling and Dealing. An Ethnography of an Upper-Level Drug Dealing and Smuggling Community*. Columbia University Press, New York.
- Adler, Patricia, A & Adler, Peter (1987): *Membership roles in field research*. *Qualitative Research Methods*, volume 6. Sage publications.
- Afsahi, Kenza (2009): *Les producteurs de cannabis dans le Rif-Maroc. Etude d'une activité économique a risqué*. Thèse en économie, Université de Lille 1. Sciences et technologies.
- Agar, Michael (1977): *Ethnography in the streets and in the joint. A comparison*. *Street Ethnography: Selected Studies of Crime and Drug Use in Natural Settings*. Weppner, Robert S. (toim.) Sage, Beverly Hills.
- Alasuutari, Pertti (2005): *Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta*. Artikkeliteoksessa *Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. Räsänen, Pekka & Antila, Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.) Ps-kustannus, Jyväskylä.
- Allaste, Airi-Alina (2006): *Drug cultures in Estonia. Contexts, meanings and patterns on illicit drug use*. Tallinn University Press.
- A Report on Global Illicit Drugs Markets 1998-2007*. Reuter, Peter & Trautmann, Franz (eds.). European Commission.
- Arjen turvaa: sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 23.9.2004. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 44/2004.
- Aromaa, Kauko (1983): *Varkaan ammatti ja sen tuki-instituutiot. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu*.
- Arponen, Anne & Brummer-Korvenkontio, Henriikki & Liitsola, Kirsi & Salminen, Mika (2008): *Luottamus ja vapaaehtoisuus terveysneuvontatoimipisteen onnistumisen edellytyksinä. Poikkeittieteellinen arviointitutkimus ruiskuhuumeiden käyttäjien terveysneuvonnan vaikuttavuudesta tartuntatautien ehkäisyssä ja torjunnassa*. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja 15/2008.
- Atkinson, Paul & Coffey, Amntha & Delamont, Sara (2003): *Key Themes in Qualitative Research. Continuities and Change*. Altamira Press.
- Bahtin, Mihail (2002): *Francois Rabelais - keskiajan ja renessanssin nauru*. Helsinki: Like.
- Barendregt, Cas & Van Der Poel, Agnes & Van De Mheen, Dike (2006): *The Rise of the Mobile Phone in the Hard Drug Scene in Rotterdam*. *Journal of Psychoactive Drugs* 38(2006):1.
- Billingsley, Roger & Nemitz, Teresa & Bean, Philip (2001): *Informers. Policing, policy, practice*. Willan Publishing.
- Blanken, P. & Barendregt, C. & Zuidmulder, L. (2000): *retail-level drug dealing in Rotterdam*. EMCDDA Scientific Monograph Series 4. *Understanding and responding to drug use: the role of qualitative research*.
- Bouchard, Martin & Nguyen, Holly (2010): *Professionals or Amateurs? Revisiting the notion of professional crime in the context of cannabis cultivation*. Tulossa.
- Bourgois, Philip (1996): *In Search of Respect. Selling Crack in El barrio*. Cambridge University Press.
- Bramley-Harker, Edward (2001): *Sizing the UK market for illicit drugs*. RDS Occasional Paper No 74. Home Office.
- Browne, Deborah & Mason, Mark & Murphy, Rachel (2003): *Drug Supply and Trafficking: An Overview*. *The Howard Journal* 42(2003):4.

- Bäckman, Johan (2006): Itämafia: Uhkakuvapolitiikka, rikosilmiöt ja kulttuuriset merkitykset. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 25.
- Castells, Manuel (1998): End of Millennium. The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume III. Blackwell Publishers Inc.
- Caulkins, Jonathan, P. (2007): Price and purity analysis for illicit drug: Data and conceptual issues. *Drug and Alcohol Dependence* 90S (2007).
- Caulkins, Jonathan, P. & Pacula, Rosalie, L. (2006): Marijuana markets: inferences from reports by the household population. *Journal of Drug Issues* 36 (2006): 1, 173-200.
- Caulkins, Jonathan, P. & Reuter, Peter (1998): What price data tell us about drug markets. *Journal of Drug Issues* 28 (3): 593-612.
- Caulkins, Jonathan, P. & Reuter, Peter (2004): *Illicit Drug Markets and Economic Irregularities*. RAND Drug Policy Research Center. Santa Monica, California.
- Chambliss, William J. (1977): Markets, profits, labor and smack. *Contemporary Crises*, 1 (1977): 53-76.
- Coomber, Ross (1997): The adulteration of drugs: What dealers do, what dealers think. *Addiction Research* 5(1997):4, 297-306.
- Coomber, Ross (2003): There's No Such thing as a Free Lunch: How "Freebies" and "Credit" Operate as Part of Rational Drug Market Activity. *Journal of Drug Issues* 33(2003): 4, 939-962.
- Coomber, Ross (2006): *Pusher Myths: Re-situating the Drug Dealer*. Free Association Books, London.
- Copes, Heath & Hochstetler, Andy & Williams, Patrick, J. (2008): "We Weren't Like No Regular Dope Fiends": Negotiating Hustler and Crackhead Identities. *Social Problems* 55(2008): 2, 254-270.
- DeCorte, Tom (2001): Quality control by cocaine users: Underdeveloped harm reduction strategies, *European Addiction Research*, 1(2001):7, 161-175.
- DeCorte, Tom (2000): *The Taming of Cocaine. Cocaine Use In European and American Cities*. VUB University Press, Belgium.
- DeCorte, Tom & Slock, Sarah (2005): *The Taming of Cocaine II. A 6-year follow-up study of 77 cocaine and crack users*. VUB Brussels University Press.
- Deininger, R. (1977): Using informants and co-operative witnesses. *Law and order*, July: 64-70.
- Denton, Barbara (2001): *Dealing: Women in the Drug Economy*. UNSW Press, Australia.
- Desroches, Frederick (2005): the crime that pays. *Drug trafficking and organized crime in Canada*. Canadian Scholars' Press Inc.
- Desroches, Frederick (2007): Research on Upper Level Drug Trafficking: A review. *Journal of Drug Issues* 37(2007): 4, 827-844.
- Dorn, Nicholas & Murji, Karim & South, Nigel (1992): *Traffickers. Drug Markets and Law Enforcement*. Routledge, London.
- Dorn, Nicholas & Levi, Michael & King, Leslie (2005): Literature review on upper level drug trafficking. Home Office Online report 22/05. 2005.
- Dunlap, Eloise & Johnson, Bruce, D. & Manwar, Ali (1995): A successful female crack dealer: case study of a deviant career. Artikkeliteoksessa *Professional criminals*. Hobbs, Dick (toim.). Aldershot, Dartmouth.
- Eck, John, E. & Gersh, Jeffrey, E. (2000): Drug trafficking as a cottage industry. Natarajan, mangai & Hough, Mike (toim.). *Illegal Drug Markets: From Research to Prevention Policy*. Criminal Justice Press, New York.

- Ellis, Thomas & Denney, David & Nee, Claire & Barberet, Rosemary (2002): Cocaine markets and drug enforcement in Spain and the Netherlands. *The Police Journal* 75(2002).
- EMCDDA (2010): Guidelines for collecting data on retail drug prices in Europe: issues and challenges. EMCDDA Manuals 2010.
- EOAK 200/4/2001
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Falk, Pasi (1983): Humalan historia. Juomisen merkitysten historiallisuus. Julkaisematon liseniaattityö. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos.
- Falk, Pasi & Mäenpää, Pasi (1997): Lottomiljonäärit. Tutkimus suomalaisista lottovoittajista. Gaudeamus.
- Felson, Marcus (2006): *Crime and Nature*. Sage Publications.
- Germain, Sirkka (1980): *Huumeruletti pyörii*. Tammi
- Goffman, Erving (1971): *Arkielämän roolit*. Oikeille jäljille rooliviidakossa. WSOY
- Goffman, Erving (2005): Where the action is. Artikkeliteoksessa *The Sociology of Risk and Gambling Reader*. Cosgrave, James F. (toim.). Routledge.
- Golub, Andrew & Johnson, Bruce, D. (2004): How much do Manhattan arrestees spend on drugs? *Drug Alcohol Depend* 76(2004):3, 235-246.
- Goode, Erich (1970): *The Marihuana Smokers*. Basic books, New York. / <http://www.druglibrary.org/special/goode/mjsmokers.htm>
- Granfelt, Riitta (1998): Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Granfelt, Riitta (2003): Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Edita.
- Grönfors, Martti (1982): *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Wsoy, Helsinki.
- Hakkarainen, Pekka (1987): *Huumausainekulttuuri ja käytötavat Suomessa*. Liseniaattitutkimus, Turun yliopisto.
- Hakkarainen, Pekka (1992): *Suomalainen huumeekysymys*. Huumausainekulttuurin yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. *Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 42*. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Hakkarainen, Pekka & Kainulainen, Heini & Perälä, Jussi (2006): Suomen kannabismarkkinat - paljonko pilveä palaa? *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006):6.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2003): Huumeiden käytön uusi sukupolvi. *Yhteiskuntapolitiikka* 68 (2003):3.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2005): Märkä pilvi ja vuosi 2004. *Yhteiskuntapolitiikka* 70(2005):3
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2007): Huumeekysymyksen muuttunut ongelma-kuva. Vuoden 2006 huumeekyselyn tulokset. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (2007):5.
- Hakkarainen, Pekka & Tigerstedt, Christoffer (2005): Korvaushoidon läpimurto Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005):2
- Harrison, Lana, D. & Backenheimer, Michael & Inciardi, James, A. (1995): Cannabis use in the United States: Implications for policy. Cohen, Peter & Sas, Arjan (toim.): *Cannabisbeleid in Duitsland, Franrijk en de Verenigde Staten*. Centrum voor Drugsonderzoek, Amsterdam.
- Hautaniemi, Petri (2004): Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 41. Helsinki 2004.
- Heinonen, Markku (1989): Käyttäjä kohtaa kontrollin. Hoito ja kontrolli huumeuorten kokemina. *Sosiaalhallituksen julkaisuja* 7/1989, Helsinki 1989.
- Helsingin hovioikeuspiiriin laatuhanke 2006. Huumausainekosten rangaistussuositus.

- Helsingin Sanomat 22.7.2005, 17.12.2005, 18.5.2007, 6.11.2007, 14.11.2007, 11.12.2007, 27.1.2008, 11.2.2008, 13.4.2008, 19.7.2008
- Hobbs, Dick (1995): *Bad Business. Professional Crime in Modern Britain*. Oxford University Press.
- Honkatukia, Päivi & Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2005): Nuorten puhetta väkivallasta. *Haaste* 3/2005.
- Honkatukia, Päivi (2007): Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Okeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 229, Helsinki 2007.
- Horyniak, Danielle & Armstrong, Stuart & Higgs, Peter & Wain, David & Aitken, Campbell (2007): *Poor Man's Smack: A qualitative study of buprenorphine injecting in Melbourne, Australia*. *Contemporary Drug Problems* 34(2007): 3,525-548.
- Hough, Mike & Warburton, Hamish & Few, Bradley & May, Tiggey & Man, Lan-Ho & Witton, John & Turnbull, Paul, J. (2003): *A growing market. The domestic cultivation of cannabis*. National Addiction Centre.
- Hunt, Geoffrey, P. & Laidler, Karen, Joe (2001): *Alcohol and violence in the lives of gang members*. *Alcohol Research & Health* 25(2001):1.
- Huumeongelma Euroopassa. Vuosiraportti 2006. Euroopan huumeaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus EMCDDA.
- Huume tilanne Suomessa 2004. Uusin tieto, uusimmat kehityssuuntaukset ja erityisteemat huumeista. Huumevuosiraportti EMCDDA:lle. Kansallinen huumeaineiden seurantakeskus. STAKES.
- Huume tilanne Suomessa 2006. Uusin tieto, uusimmat kehityssuuntaukset ja erityisteemat huumeista. Huumevuosiraportti EMCDDA:lle. Kansallinen huumeaineiden seurantakeskus. STAKES.
- Huume tilanne Suomessa 2009. Uusin tieto, uusimmat kehityssuuntaukset ja erityisteemat huumeista. Huumevuosiraportti EMCDDA:lle. Kansallinen huumeaineiden seurantakeskus. THL ja EMCDDA.
- Hypen, Kimmo (2004): *Vankilasta vuosina 1993-2001 vapautuneet ja uudestaan vankilaan uudestaan palanneet*. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004.
- Hyytinen, Riitta (2006): *Lapsi, huumeperhe ja toivo. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu* 37.
- Häkkinen, Antti (2003): *Kiethylakirikollisuuden sosiaaliset verkostot Helsingissä 1929-30*. Artikkeliteoksessa *Työväen verkostot*. Saaritsa, S. & Teräs, K. (toim.). *Väki voima* 16. Työväentutkimuksen ja perinteen seura. Helsinki.
- Ilmonen, Kaj (2007): *Tavaroiden taikamaailma. Kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Vastapaino.
- Jacobs, Bruce, A. (1998): *Researching Crack Dealers: Dilemmas and Contradictions*. Teoksessa *Ethnography at the Edge. Crime, deviance, and Field Research*. Ferrell, Jeff & Hamm, Mark, S. (eds.). Northeastern University Press, Boston.
- Jani, teurastajan poika. *Näkökulmia hänen elämäänsä*. Vankeinhoidon koulutuskeskus julkaisu 2/1984.
- Johnson, Bruce, D. (2003): *Patterns of Drug Distribution: Implications and Issues*. *Substance Use & Misuse* 38(2003): 11, 1789-1806.
- Johnson, Bruce D. & Golub, Andrew (2007): *the potential for accurately measuring behavioral and economic dimensions of consumption, prices, and markets for illegal drugs*. *Drug and Alcohol Dependence* 90S (2007): S16-S26
- Johnson, Bruce, D & Taylor A. & Golub, Andrew (2006): *How accurate are arrestees' self reports of their criminal justice histories?* *Journal of Res. Policy* 7(2006):1, 81-101.

- Joukamaa, Matti (1995): Kuolema vankilassa. Vankikuolemat Suomessa vuosina 1969-1992. Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston julkaisuja 4/1995. Helsinki.
- Junninen, Mika (2006): Adventurers and Risk-Takers: Finnish professional criminals and their organizations in the 1990s cross-border criminality. Heuni Publication Series No. 47.
- Kainulainen, Heini (1998): Rikosprosessuaalinen vangitseminen tuomioistuintkäytännössä. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 34.
- Kainulainen, Heini (2004): Rikosprosessuaaliset pakkokeinot. Teoksessa Rikollisuustilanne 2003. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 209, 342-352.
- Kainulainen, Heini (2006): Seuraamuskäytäntö huumausaineen käyttökokeissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 209. Helsinki 2006.
- Kainulainen, Heini (2007): Päihde- ja dopingrikokset. Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 220. Helsinki 2007.
- Kainulainen, Heini, toim. (2007): Rangaistuskäytäntö törkeissä huumausainerikoksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 79.
- Kainulainen, Heini (2009): Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 245.
- Kainulainen, Heini (2010): 26.1.2010 tiedonanto rangaistumääräyksistä kerätystä aineistosta.
- Kekki, Tuula (2005): Elämyksen hakua vai taloudellinen välttämättömyys? Huumeiden käyttäjien rikollinen toiminta poliisirekistereiden valossa. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005):6.
- Kekki, Tuula (2008): Taparikollisuus, huumeet ja rikoskierre. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Kekki, Tuula (2010): Solidaarisuus ja itsekeskeisyys huumeita käyttävien taparikollisten moraalikoodistossa. Sosiologia 3/2010, 1-15.
- Kekoni, Taru (2007): Kannabiksen käyttö, yhteiskunnallinen reagointi ja siihen vastaaminen: kannabisaktivistien näkökulma. Tampere University Press.
- KRP (Keskusrikospoliisi) (2009): Keskusrikospoliisin huumausainerikollisuutta koskevat julkaisemattomat tilannekatsaukset 2008 sekä keskusrikospoliisin antamat lisätiedot.
- King, Ryan (2003): The Economics of Drug Selling: A Review of the research. April 2003. www.sentencingproject.org
- Kinnarinen, Kirsi (2005): Mies, talli ja moottoripyörä. Etnografinen tutkimus Misfit Mc:stä ja bikerkulttuurin eetoksesta. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Kinnunen, Aarne (1996): Isännät, rengit ja pokat. Huumemarkkinat ja oheisrikollisuus Helsingissä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 133.
- Kinnunen, Aarne (2001): Huumausainerikoksiin syyllistyneiden rikosura ja sosioekonominen asema. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 182.
- Kinnunen, Aarne (2008): Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumausainerikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 233.
- Kinnunen, Aarne & Perälä, Riikka & Tuttavainen-Levanoja, Tarja (2005): Poliisin huumevalvontaprojekti pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 20. Editia Prima Oy, Helsinki 2005.
- Knuuti, Ulla (2007): Matkalla marginaalista valtavirtaan? Huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Helsingin yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 1/2007.

- Kontula, Osmo (1986): Huumausainerikokset ja niiden kontrolli: Tilanne Suomessa 1960-luvulta 1980-luvulle. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 76. Helsinki 1986.
- Kortteinen, Matti (1992): Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hanki ja jää.
- Koskinen, Torsti (1997): Helsingin huumeet 1966-1996. Poliisin oppikirjasarja, Oy Edita Ab.
- Kyngäs, Margit (2000): Vankeus miehen elämäkulussa. Tutkimus nuorena rikoksentehtijänä vankilaan tuomittujen miesten lapsuudesta, vankeusajasta ja vankeuden jälkeisestä elämästä. *Acta Universitatis Lapponiensis* 36.
- Kääriäinen, Juha (1994): Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1994.
- Laine, Matti (2002): Vankiyhteisö sosiaalisena ilmiönä. Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Salminen, Markku & Toivonen, Klaus (toim.).
- Lalander, Philip (2001): Hela världen är din- en bok om unga heroinister. Studentlitteratur, Lund.
- Langer, John (1976): Drug Entrepreneurs and dealing culture. *Social Problems* 24 (1976-1977).
- Lee, G. D. (1993): Drug informants: motives, methods and management. *FBI law enforcement bulletin* September: 10-15.
- Lehmikoski, Tiina (1988): Vallattomat vangit. Useampikertaisten omaisuusrikollisten haastattelututkimus Helsingin keskusvankilassa. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 5/1988.
- Lehti, Martti (2002): Henkirikoskatsaus 2002. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 206. Helsinki.
- Lehtonen, Turo-Kimmo (1999): Rahan vallassa. Ostoksilla käyminen ja markkinatalouden arki. Tutkijaliitto.
- Levitt, Steven, D. & Venkatesh, Sudhir, A. (2000): An economic analysis of a drug-selling gang's finances. *The quarterly journal of economics*, vol. 115, nro. 3, ss. 755-789.
- Lie, Elisabeth, Myhre (2003): The goal of total control – mobile police squads' encounters with drug users in Oslo. Teoksessa *Regulating Drugs – between users, the police and social workers*. Pedersen, Esben, Houbourg & Tigerstedt, Christoffer (eds.) Nad publication No. 43/2003.
- Lipsonen, Leo (1997): Vangittu kulttuuri. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 1/1997. Edita, Helsinki.
- Loxley, Wendy (1998): Weed or speed? Convicted drug dealer's views of substitutions in the Western Australian illicit drug market to 1992. *International Journal of Drug Policy* 9(1998): 109-118.
- MacCoun, Robert & Reuter, Peter (1992): Are the Wages of Sin \$30 an Hour? *Economic Aspects of Street-Level Drug Dealing*. *Crime Delinquency* 38(1992): 4, 477-491.
- MacCoun, Robert, J. & Reuter, Peter (2001): *Drug War Heresies: Learning from Other Vices, Times and Places*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Maunu, Antti (2011): Leiskaa steissillä, romanssi mökillä. Pääkaupunkiseudun ammattiopiskelijoiden ja lukioalaisten juomisen sosiaaliset motiivit ja juomisen koetut haitat. Elämäntapaliitto.
- May, Tiggey & Hough, Mike (2001): *Illegal Dealings: The Impact of Low-Level Police Enforcement on Drug Markets*. *European Journal on Criminal Policy and Research* 9(2001): 2, 137-162.
- May, Tiggey & Hough, Mike (2004): *Drug Markets and Distribution Systems*. *Addiction Research and Theory* 12(2004): 6.
- May, Tiggey & Duffy, Martin & Few, Bradley & Hough, Mike (2005): *Understanding drug selling in communities: Insider or outsider trading?* Joseph Rountree Foundation.
- Melleri, Arto (1987): *Tuomiopäivän sävärit eli Svimbaa*, komisario Koskinen. Kemian lopputyö. Otava, Helsinki.

- Meretniemi, Kari (1991): Huumeenkäyttäjät Suomessa. Tutkimus Helsingin Yliopistollisen keskussairaalan Huumevieroituusyksikössä vuosina 1987-1991 hoidetuista potilaista.
- Mikkonen, Risto (1989): Muuttuvat kuviot. Huumeiden käyttö ja yhteiskunnan kehitys. Sosiologian pro gradu, Turun yliopisto.
- Mikkonen, Risto (2001): Kannabiksen kriminalisoinnin kansainvälinen tausta. Artikkeliteoksessa Pyhä huumesota - huume politiikan pelkoja ja utopioita. Tapio Onnela (toim.). Pultti.
- Moore, David (2004): Beyond "subculture" in the ethnography of illicit drug use. *Contemporary Drug Problems* 31 (2004): 181-209.
- Mäkipää, Leena (2009): Tietolähteiden käyttäminen poliisin tiedonhankinnassa. *Lakimies* 4/2009, 575-596.
- Mölsä, Mika (2009): Prosenttijengit. Moottoripyöräkerhot ja järjestäytyneet rikollisuus Suomessa. Johnny Kniga kustannus.
- Natarajan, Mangai, Clarke, Ronald, V. & Johnson, Bruce, D. (1995): Telephones as Facilitators of Drug Dealing: A Research Agenda. *European Journal on Criminal Policy and Research* 3(1995): 3, 137-153.
- Niemi, Hannu & Honkatukia, Päivi (2007): Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 220. Helsinki 2007.
- Nordman, Risto & Nykänen, Harri (1991): Huumeekyttä. Tapauksia "Nortti" Nordmanin poliisiuran varrelta. Wsoy.
- Nykänen, Harri & Sjöberg, Tom (2005): Rööperi. Rikoksen vuodet 1955-2005. Johnny Kniga kustannus.
- Onnela, Tapio (2001): Huumeet ja huume kontrolli historian näkökulmasta. Artikkeliteoksessa Pyhä huumesota - huume politiikan pelkoja ja utopioita. Tapio Onnela (toim.). Pultti.
- Paoli, Letizia (2002): The paradoxes of organized crime. *Crime, Law & Social Change* 37(2002): 1.
- Paoli, Letizia & Reuter, Peter (2008): drug Trafficking and Ethnic Minorities in Western Europe. *European Journal of Criminology* 5(2008): 1.
- Partanen, Airi (2002): Buprenorfiinin käyttö lisääntynyt päihdehuollon asiakkailla. *Tiimi* 6/2002.
- Partanen, Airi (2003): Buprenorfiini yleistynyt ongelmapäihteenä. *Tiimi* 6/2003.
- Partanen, Airi & Mäki, Jukka (2004): Buprenorphine more common as a problem drug in Finland. *Nordisk alcohol- & Narkotikatidskrift. Vol.21/2004*.
- Partanen, Juha (2002): Huumeet maailmalla ja Suomessa. Artikkeliteoksessa Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.). Gaudeamus, Helsinki 2002.
- Partanen, Juha & Metso, Leena (1999): Suomen toinen huumeaalto. *Yhteiskuntapolitiikka* 64 (1999): 2.
- Partanen, Päivi & Hakkarainen, Pekka & Hankilanoja, Arto & Kuussaari, Kristiina & Rönkä, Sanna & Salminen, Mika & Seppälä, Timo & Virtanen, Ari (2007): Amfetamiinien ja opiaattien ongelmakäytön yleisyys Suomessa 2005. *Yhteiskuntapolitiikka* 72(2007):
- Partanen, Taina A. & Vikatmaa, Pirkka & Vuola, Jyrki & Lepäntalo, Mauri & Tukiainen, Erkki (2008): Laskimon sisäisinä huumeina käytetyt tabletit aiheuttavat vakavia vaurioita. *Suomen lääkärilehti* 63 (2008):23
- Pearson, Geoffrey & Hobbs, Dick (2001): Middle market drug distribution. Home Office Research Study 227, 2001.
- Pearson, Geoffrey & Hobbs, Dick (2003): King Pin? A Case Study of a Middle Market Drug Broker. *The Howard Journal* 42(2003): 4, 335-347.
- Peräkylä, Anssi (1986): Vartijan näkökulma. Tutkimus vanginvartijoiden työhön liittyvästä tulkintakehyksestä. Vankeinhoidon koulutuskeskus julkaisut 1/86.

- Perälä, Jussi (2002): Hidasta ja nopeaa. Artikkeliteoksessa *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*. Hakkarainen, Pekka & Kaukonen, Olavi (toim.). Gaudeamus 2002.
- Perälä, Riikka (2007): Huumeidenkäyttäjien tulkintoja ongelmistaan ja niihin kohdistuvista sosiaali- ja terveystoimen palveluista. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (2007): 3, 256-271.
- Pietarinen, Juhani (2002): Eettiset perusvalinnat tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen S. (ym.): *Tutkijan eettiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Piispa, Matti & Helakorpi, Satu & Laitalainen, Elina & Uutela, Antti & Jallinoja, Piia (2008): Huumekontaktit ja huumemielipiteet. Tutkimus työikäisistä suomalaisista 1996-2007. *Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B*; 2008, 5.
- Pijlman, F.T.A. & Rigter, S.M. & Hoek, J. & Goldschmidt, H.M.J. & Niesink, R.J.M. (2005): Strong increase in total delta-THC in cannabis preparations sold in Dutch coffee shops. *Addict Biol.* 10, 171-180.
- Potter, Gary Richard (2006): *Weed, Need and Greed: Domestic marijuana Production and the UK Cannabis Market*. University of Sheffield, Department of Law.
- Preble, Edward & Casey, John, J. Jr. (1969): Taking Care of Business- The Heroin User's Life on the Street. *The International Journal of the Addictions*, 4(1), pp.1-24, March 1969.
- Pösö, Tarja (2005): Kun paikka menee tutkijaan. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) *Toinen tieto*. Helsinki, Stakes.
- Rantala, Kati (2006): Syrjäytyneille turvaa vai tuomioita? Vaietut vankilakierret ja vastuun jakaminen. Artikkeliteoksessa *Projektityhteiskunnan käänköpuolia*. Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka (toim.). Gaudeamus, Helsinki.
- Reuter, Peter (1983): *Disorganized Crime: The Economics of the Visible Hand*. Cambridge, MIT Press.
- Reuter, Peter (1985): *The organization of illegal markets. An economic analysis*. University Press of the Pacific.
- Reuter, Peter & Haaga, John (1989): *The Organization of High-Level Drug Markets: An Exploratory Study*. A Rand Note.
- Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 229.
- Roebuck, Julian & Johnson, Ronald (1995): *The Jack-of-All-Trades Offender. A Comparative Study*. Artikkeliteoksessa *Professional criminals*. Hobbs, Dick (toim.). Aldershot, Dartmouth.
- Rosenqvist, Pia (1970): *Cannabis och dess bruk i Helsingfors hösten 1968-våren 1969*. Sosiologian pro gradu, Helsingin yliopisto.
- Ruckenstein, Minna & Teppo, Annika (2005): *Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa*. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2005.
- Ruggiero, Vincenzo (2001): *Crime and markets: essays in anti-criminology*. Oxford University Press.
- Ruggiero, Vincenzo & South, Nigel (1995): *Eurodrugs. Drug use, markets and trafficking in Europe*. UCL Press Limited.
- Räsänen, Mikko (1993): *Regressiivinen maskuliinisuus*. Tutkielma 60-luvulla syntyneiden, yksinäisten toimeentuloasiakasmiesten yhteiskunnallisesta sukupuolesta ja syrjäytymisestä. Yhteiskuntapolitiikan laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Sailas, Eila, S. & Feodoroff, Benjamin & Lindberg, Nina C. & Virkkunen, Matti, E. & Sund, Reijo & Wahlbeck, Kristian (2006): *The mortality of young offenders sentenced to prison and its association with psychiatric disorders: a register study*. *The European Journal of Public Health* 16: 193-197.

- Salasuo, Mikko (2004): Huumeet ajankuvana. Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. *Stakes tutkimuksia* 149.
- Salasuo, Mikko (2005): Huumeaallot sukupolvi-ilmiönä. Artikkelialkoholij- ja huumeetutkimuksen vuosikirjassa Tommi 2005. Alkoholij- ja huumeetutkijain seura r.y. Karisto.
- Salasuo, Mikko & Vuori, Erkki & Piispa, Mikko & Hakkarainen, Pekka (2009): Suomalainen huumekuolema 2007. Poikkitieteellinen tutkimus oikeuslääketieteellisistä kuolinsyysasiakirjoista. THL raportti 43/2009.
- Sandberg, Sveinung (2008): Symbolic capital and linguistic practice in street culture. University of Bergen.
- Sandberg, Sveinung & Pedersen, Willy (2009): Street Capital. Black cannabis dealers in a white welfare state. The Policy Press 2009.
- Seppälä, Pauliina & Mikkola, Tomi (2004): Huumeet Internetissä ja nuorisokulttuureissa. Havaintoja huumeiden merkityksistä ja riskikäsitteistä käyttäjäpiireissä. *Stakes raportteja* 287/2004. Helsinki 2004.
- Snertingdal, Mette Irmgard (2010): The co-constitution of heroin crime. Narratives of smugglers and dealers meet the judicial practices. University of Oslo 2010.
- Sorfleet, Paul (1976): Dealing Hashis: Sociological Notes on Trafficking and Use. *Canadian Journal of Criminology* (1976): 18.
- Storti, Claudi, Costa & De Grauwe, Paul (2007): Globalisation and the price decline of illicit drugs. CESifo Working Paper 1990.
- Sulkunen, Pekka (2002): Between culture and nature: intoxication in cultural studies of alcohol and drug use. *Contemporary Drug Problems* 29/Summer 2002.
- Sulkunen, Pekka (2004): "Voimme olla addiktoituneita mihin tahansa..." Onko addiktio vain käsite vai todellinen asia. Artikkelialkoholij teoksessa Arjen talous. Talous, tunteet ja yhteiskunta. Jokivuori, Pertti & Ruuskanen, Petri (toim.). Minerva Kustannus Oy.
- Suomen Kuvalihti 2.12.2008. Miljonäärien kokaiinijuttu: kovat syytteet seisemälle miehelle.
- Sutherland, Edwin H. (1937): *The Professional Thief. By a Professional Thief.* Phoenix Books.
- Svensson, Bengt (1996): Pundare, jonkare och andra. Carlssons, Stockholm.
- Säylä, Markku. Tilastokeskuksen julkaisu suomalaisten nettovarallisuudesta.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_tulot.html
- Teittinen, Veijo (1993): Vangin filosofia. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 5/1993.
- The Illicit drug trade in the United Kingdom. Matrix Knowledge Group. Home Office Online Report 20/07.
- Toiskallio, Kalle (1996): Vapaa taksi? Kuljettajan tilitys- luottamuksella. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja (2007): Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Artikkelialkoholij teoksessa Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). Vastapaino 2007.
- Topalli, Volkan & Wright, Richard & Fornango, Robert (2002): Drug Dealers, Robbery and Retaliation. Vulnerability, Deterrence and the Contagion of Violence. *British Journal of Criminology* 42 /2002, 337-351.
- Tourunen, Jouni (2000): Epäilyksen polttopisteessä. Tutkimus päihdekuntoutusosastosta vankilassa. *Stakes tutkimuksia* 112.
- Tourunen, Jouni & Perälä, Jussi (2004): Kohti kognitiivista yhteisöhoitoa? Helsingin vankilan päihdehoito-osaston arviointi- ja kehittämistutkimus. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2004.

- Tunnell, Kenneth, D. (1993): Inside the Drug Trade: Trafficking from the Dealer's Perspective. *Qualitative Sociology* 16(1993): 4, 361-381.
- Uusitalo, Paavo (1968): Vankila ja työsiirtola rangaistuksena. Helsinki 1968.
- Vaaranen, Heli (2004): Kaaharipoikia ja rappioromantiikkaa. Tutkimus erään kaahailukulttuurin elämänilosta ja tuhoisuudesta. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Teknillinen korkeakoulu.
- Van Duyn, Petrus C. & Levi, Michael (2005): *Drugs and money. managing the drug trade and crime-money in Europe*. Routledge.
- Van Duyn, Petrus C. & Pheijffer, Marcel & Kuijl, Hans G. & van Dijk, Arthur, Th.H. & Bakker, Gerard, J.C.M. (2003): *Financial investigation of crime. A tool of the the integral law enforcement approach*. Wolf Legal Publishers.
- Vart tog alla pengarna vägen? En studie av narkotikabrottslighetens ekonomihantering. Brå rapport 2007:4. Veturi 2/2006
- Viro, Ilmari & Virtanen, Timo (2004): Poliisin telekuuntelun seurantatutkimus. Telekuuntelu tilastojen, tutkinnanjohtajien ja kehittämisen näkökulmasta. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Väyrynen, Sanna (2007): *Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huumeekuvioissa*. Acta Universitatis Lapponiensis 118.
- Weckroth, Antti (2006): Valta ja merkitysten tuottaminen korvaushoidossa. Etnografinen tutkimus huumehoitolaitoksesta. *Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja* 47.
- Wendel, Travis & Curtis, Ric (2000): The heraldy of heroin: "dope stamps" and the dynamics of drug markets in New York City. *Journal of Drug Issues* 30(2000): 2.
- Wilkins, Chris & Bhatta, Khrisna & Casswell, Sally (2002): A "demand side" estimate of the dollar value of the cannabis black market in New Zealand. *Drug and Alcohol Review* 21 (2002): 145-151.
- Wilkins, Chris & Reilly, James C. & Pledger, Megan & Casswell, Sally (2005): Estimating the dollar value of the illicit market for cannabis in New Zealand. *Drug and Alcohol Review* 24 (2005): 227-234.
- Wilkins, Chris & Sweetsur, Paul (2006): Exploring the structure of the illegal market for cannabis. *De Economist* 154 (2006): 4.
- Wilson, Laura & Stevens, Alex (2006): *Understanding Drug Markets And How To Influence Them*. The Beckley Foundation Drug Policy Programme. Report Fourteen.
- Wolcott, Harry, F. (2008): *Ethnography. A Way of Seeing*. Second edition. Altamira Press.
- World Drug Report 2006. Volume 1: Analysis. United Nations Office on Drugs and Crime. United Nations Publication
- Ylikangas, Mikko (2004): Kokain, kommissarie Palmu! Droger i Helsingfors på 1920-talet. *Historisk Tidskrift för Finland* 3. 2004 årg 89.
- Ylikangas, Mikko (2009): *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800-1950*. Atena Kustannus Oy.
- Yliluoma, Arja (1981): *Huumekauppa sosiaalisena organisaationa. Sosiaalipsykologian pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto*.
- Zaitch, Damian (2002): *Traffiking Cocaine. Colombian Drug entrepreneurs in the Netherlands*. Kluwer law international.
- Zaitch, Damian (2005): The ambiguity of violence, secrecy, and trust among columbian drug entrepreneurs. *Journal of Drug Issues* 35(2005): 1.

Åkerström, Malin (1983): Crooks and Squares. Lifestyles of Thieves and Addicts in Comparison to Conventional People. Studentlitteratur, Lund.

Sanastoa

00, zero zero: hasislaatu
8: Subutex
Aivot: huumekaupan järjestäjä, maahantuontitason toimija
Appelsiini: Suboxone
Apumies: henkilö, joka toimii huumekauppiaan kuskina tai muuna apurina
A-vitamiini: amfetamiini
Blandata: laimentaa huumetta
Blossi: kannabis
Bluntti: kannabis
Cd: Dormicum
Dc, dorka: Dormicum
Douppaaja, douppis: huumeiden käyttäjä
Douppi: huumeen yleistermi
Dulla: kannabis
Emppu, e: ekstaasi
Fatta: sosiaalivirasto
Filsu, fimu: filtteri, jonka läpi huumeannos suodatetaan /kannabissavuketta varten tehty filtteri
Fyymi: kannabis
Ganja: kannabis, kukinto
Grääsä: kannabis
Hakija: henkilö, joka hakee huume-erän jostakin
Haku päällä: Olla poliisin etsittävänä, ts. pidätetään tavattaessa
Heikki: hektogramma, sata grammaa jotakin huumetta
Heinä: kannabis, kukinto
Heittää: myydä huumeita
Hiljaisen miehen liike: itsemurha
Hivakka: kehon sisäinen huumepaketti
Hoito: huumekauppiaan tyttöystävä
Horkat: piikittämisestä verenkiertoon joutuva vieras esine, hitunen, joka aiheuttaa horkat
Hovi: huumekauppiaan lähipiiri
Hupikorko: kova korko lainatulle rahalle
Hupitällit: toteutumaton huumekauppa
Hupivelka: keksitty velka
Hängäri: siipeilijä (engl. hang-around)
Hätäri: esimerkiksi savukeaskin foliosta tehty kertakäyttöpiippu

Höpöheinä: kannabis, kukinto
Imeä: polttaa kannabista
Imu: kannabis, yleensä hasis
Jatkaminen: amfetamiinin tai kokaiinin laimentaminen
Jemma: piilopaikka huumeille
Jointti: kannabissavuke
Jolberg: kannabis, kannabissavuke
Joukahainen: kannabissavuke
Jouni: kannabissavuke
Jones: kannabis, kannabissavuke
Jälkkäri: huume, mistä puhe
Jäykkis: henkilö, jota pidetään luotettavana, ei ilmianna muita rikoksesta epäiltyjä
Kahva: ase
Kahvahemmo: asetta kantava (siviiliasuinen) poliisi
Kameli: salakuljettaja, kuriiri
Kalvi; tiedottaja, vasikka
Kasi: Subutex
Kilikali: murto, varkaus
Klikki, klikkikuppi: kuppi, jossa esim. amfetamiini sekoitetaan (tislatus) veden kanssa
Kniippa: räkänisti, huonosti käyttäytyvä huumeaddikti (tarkoittaa lintutermistössä telkkää)
Kontakti: henkilö/ryhmä, jolta huume-erä ostetaan, huume-erän alkulähde
Kotikasvattaja: henkilö, joka kasvattaa kannabista kotonaan tai muussa tilassa
Kuiva kausi: ajanjakso, jolloin huumeita ei ole saatavilla
Kukka: kannabiksen kotikasvatuksesta saatava tuote
Kukinto: kannabiksen kotikasvatuksesta saatava tuote
Kuningas: heroiini
Kuski: autonkuljettaja
Lastis: lastensuojeluviranomaiset
Levy: seitsemän (7kpl) Subutexin valmisteliuska
Liba: hasislaatu, Libanonista
Linnavempula, linnavenkula: vankilassa pitkiä aikoja viettänyt ja luultavasti viettävä henkilö
Lompakko: huumekaupan rahoittaja, yleensä maahantuontitason toimija
Lu: linnauskovainen eli tekouskovainen
Luukku: asunto, jossa myydään ja/tai käytetään päihteitä.
Luukuttaa: myydä huumeita
Luuna: piippu, jolla poltetaan kannabista
Lätkä: seitsemän (7kpl) Subutexin valmisteliuska
Lätkä: hasis

Lyödä päihin: laimentaa huumausainetta
Maistiainen: ilmainen huumeannos
Malto: maltodekstriini
Mexico, mejico: amfetamiinin nauttimistapa
Metis: metadoni
Miekkamäen miehet: poliisi
Muuli: salakuljettaja, kuriiri
Mysli: laimennusaine, esimerkiksi maltodekstriini
Märkäpaino: kukinnon paino ennen kuivatusta
Mökki: vankila
Möyhö: kannabis
Nappi: lääkepilleri
Naru: velka, velaksi myyminen
Nauha: velka, velaksi myyminen
Nisti: henkilö, joka käyttää huumeita suonensisäisesti, narkomaani
Noija: paranoia
Nokkaviina: amfetamiini
Northern Lights: kannabislaatu
Nuusku: huumeepoliisi
Nyrkkimies: henkilö, joka toimii turvamiehenä, väkivallalla uhkaajana tai sen toteuttajana
Lippalakkiukko: alemman tason ulkomainen salakuljettaja
Oharit, ohikkaat: toteutumaton huumekauppa tai huijaus huumekaupassa
Pajautella: kannabiksen polttaminen
Paki: hasislaatu, Pakistanista
Pankki: paikka mistä kovan koron rahaa saadaan lainaksi
Patja: nainen tai mies, joka maksaa huumeiden käyttöönsä seksillä
Paukkupää: kannabiksen käyttäjä
Paukku: kannabis
Paukut: kannabisannos
Peliliittymä: puhelinliittymä, jonka kautta hoidetaan huumekauppaa
Pelipuhelin: puhelin, jolla hoidetaan huumekauppaa
Pepsi: kokaiini
Perinteinen: kannabis
Peruslätkä, pl: suhteellisen huonolaatuinen, tavallinen hasis
Perusrokko: tavallinen marokkolainen hasis
Pesola: putkivaaka
Pilvi: kannabis
Piuha: velaksi myyminen
Piri: amfetamiini
Pirihuora: nainen tai mies, joka maksaa huumeiden käyttöönsä seuralla

Piripää: amfetamiinin käyttäjä
Pluto: huumekoira
Pokamies: huumekaupan ylemmän tason toimija vankilassa
Pommi: amfetamiiniannos, esimerkiksi vessapaperiin käärittynä
Pore: amfetamiini
Prospekti: (tässä yhteydessä) rikolliseksi luokitellun mp-kerhon koeajalla oleva jäsen ehdokas
Puskuri: henkilö tai toimenpide, jolla suojellaan jotain toista henkilöä
Pussi: jotakin ainetta sisältävä pussi
Pussukka - pienehkö huume-erä pussissa
Putsi: puhdas, hyvälaatuinen huume-erä
Raakapaukku: pääasiassa kukintoa ja/tai hasista sisältävä kannabisannos
Ritsari: varkauksia tehtaileva huumeiden käyttäjä
Rivat: Rivatril
Rokko: tumma tai vaalea marokkolainen hasis
Ruoho: kukinto
Ryyni: lääkepilleri
Savu: kannabis
Siisti: puhtaslaatuinen huume
Sininen valomeri: poliisi
Skunk, Super Skunk: kannabislaatuja
Smack, Smägy: synteettinen, valkoinen heroini
Snagut: amfetamiinin tai Subutexin käyttöannos
Sossu: sosiaaliviranomainen
Sotkeminen: amfetamiinin tai kokaiinin laimentaminen
Subu: Subutex
Sumu: kannabis
Säilyttäjä: henkilö, joka säilyttää huume-erää
Suvi: yksi vuosi
Talo: vankila
Temgesic: buprenorfiini, Subutexin "edeltäjä"
Testaaja: henkilö, joka testaa (eri tavoilla) ostettavan huumeen laadun.
Tex: Subutex
Tikkari: poliisin huumetesteri
Toimittaja: henkilö, joka toimittaa huume-erän kontaktin puolesta kaupantekotilaisuuteen
Tukkuri: henkilö, joka myy huumetta tai huumeita; keskitason toimija, huumekaupan avainhenkilö
Tutkalla: olla kannabiksen vaikutuksen alaisena
Tällit: tapaaminen huumekauppaa koskien
Tykittää: käyttää huumetta suonensisäisesti

Tymi: kannabis
Uuno: 0,1 grammaa heroïinia
Vasen käsi: aivojen liikekumppani, maahantuontitason toimija
Varjo: siviiliasuinen huumeepoliisi
Vatkata: laimentaa huumetta
Vedot: huumeannoksen piikittäminen, annos
Vetreä: Amfetamiini
Veturi: suonensisäisesti huumeita käyttävä henkilö
Vieteri: Viagra
Vihree: kukinto
Viivat: annos amfetamiinia, kokaiinia tai Subutexia
Vikti: vaaka
Viktaaminen: punnitseminen
Vismari: hoitopaikka Tallinnassa
Voimajuoma: amfetamiini sekoitettuna johonkin nesteeseen
Värkit: huumeiden piikittämiseen tarvittavat välineet
Värväri: rekrytoija
White widow: kannabistaatu
Willer: Subutex (Tex Willer)
X: Subutex / Xanor / Xanax
Yrtti: kukinto

Liite: Käyttötapa

Huumemarkkinoiden jokaiselta tasolta löytyy jonkinlainen käyttäjä. Maahantuontitason toimijoiden henkilökohtaisen huumeiden käytön täytyy pysyä varsin hyvin kurissa. Ongelmallisempi käyttö jääkin usein keskitason ja alemman tason toimijoille. Näillä tasolla huumeiden käyttäminen kuuluu olennaisena osana arkielämään. Myös aineiden sekakäyttö muodostuu ajan myötä helposti osaksi arkea. Alemman ja keskitason myyjän oma käyttö lisääntyy helposti, sillä huumetta tai huumeita on saatavilla lähes koko ajan ja ne ovat myyjälle suhteellisen halpoja. Omalla käytöllään myyjä saa tietää myymänsä huume-erän ominaisvaikutukset ja laadun. Virallisen laatuksentrollin puuttuessa oma "testaus" on välttämätöntä. Aineen puhtauden ja ominaisuuksien tutkimiseen voi olla käytössä erilaisia apuvälineitä, kuten suurennuslaseja tai mikroskooppeja. Suurennuslasilla voi todeta esimerkiksi myytävän kannabiskukinnon "kiteisyyden" ja mikroskoopilla puolestaan amfetamiinin ominaisuudet.

Eri huumeilla on lukuisia erilaisia käyttötapoja. Amfetamiinia voi nauttia nuuskaten, syöden, juoden tai piikittäen. Nuuskatessa amfetamiinia annostellaan jollekin alustalle. Palapeili tai jokin lasialusta ovat suosittuja, koska amfetamiinin erottaa hyvin niiden pinnalta. Amfetamiinista tehdään alustalle sopivan pituisia ja paksuisia "viivoja" pankkikorttia, partakoneen terää tai muuta vastaavaa apuvälinettä käyttäen. Yksi viiva jaetaan puoliksi ja imetään molempiin sieraimiin. Imukkeena voi käyttää periaatteessa mitä tahansa sopivaa putkiloa - metallista, lasista tai muovista. Myös putkeksi rullattu seteli toimii imukkeena.

Amfetamiinia voi nauttia myös oraalisesti. Helpoin tapa on tehdä "mexicot" eli ripotella amfetamiinipulveria kämmenelle, heittää annos suuhun ja huuhtoa se alas jollakin nesteellä. Toinen tapa on tehdä amfetamiinista "pommi". Tällöin amfetamiinia ripotellaan jollekin helposti sulavalle paperinpalalle, kuten yksinkertaiselle vessapaperille, ja siitä tehdään suljettu nyytti, joka niellään nesteen kera. Amfetamiinia voi myös sekoittaa mehuun tai energiajuomaan, minkä jälkeen se nautitaan "voimajuomana". Helpoimmin amfetamiini sekoittuu lämpimään veteen. Annos ei ole järin hyvän makuinen, joten makunautintoa voi parantaa lisäämällä sekaan vaikkapa teetä tai hunajaa. Ulkopuoliset eivät tiedä, että juoma sisältää amfetamiinia, joten sitä on helppoa ja huomaamatonta nauttia heidän läsnäollessaan.

Nopein tapa saada amfetamiinin vaikutukset on piikittäminen. Se tapahtuu sekoittamalla amfetamiinia mieluiten tislattuun veteen jossakin astiassa, suositellusti puhtaassa "klikkikupissa". Liuos vedetään ruiskuun mieluiten jonkinlaisen filteerin, kuten pumpulin läpi. Tämän jälkeen ruiskun päähän kiinnitetään sopiva neula, ja amfetamiiniannos on valmis "tykitettäväksi" suoneen. Alla olevassa vaalealla puupöydällä on annos amfetamiinia valmiina käytettäväksi: klikkikupissa on amfetamiiniliuos ja pöydällä on myös filteerinä käytettävää pumpulia, ruisku, neula ja

sen päähän kiinnitettävä toinen filtteri, joka estää epäpuhtauksien pääsyn elimistöön piikittämisen yhteydessä.

Amfetamiiniannos

Buprenorfiinia, kuten Subutexia tai Suboxonea käytetään yleensä joko nuuskaten tai piikittäen. Nuuskatessa pilleristä murskataan tai viipaloidaan partaveitsen terällä osa ja näin aikaan saatu "viiva" nautitaan samoin tavoin kuin viivat amfetamiinia. Piikitettäessä osa pilleristä, käyttäjän totumuksen mukaan, valmistetaan samalla tavoin kuin amfetamiiniannos. Usein Subutexin kanssa käytetään erilaisia lääkkeitä. Nämä ovat yleensä "bentsoja", joita käytetään tehostamaan vaikutusta, koska "kuukauden subun käytön jälkeen se ei enää kolahda ilman". Lääkkeitä käytetään Subutexin kanssa "heroiinimaisen" olon aikaansaamiseksi. Lääkkeet murskataan Subutexin tavoin toisessa kupissa ja vedetään samaan ruiskuun Subutexin kanssa. Niitä voi käyttää myös siten, että ensin annostellaan pala subua toiseen ruiskuun ja piikitetään annos suoneen ja sen jälkeen annostellaan lääkkeet toiseen ruiskuun ja piikitetään nekin suoneen.

Kannabista ei käytetä piikittämällä. Sitä voi käyttää lukuisilla muilla tavoilla. Polttaminen "jointissa" on luultavasti suosituin tapa. Jointin tekemiseen tarvitaan kannabiksen lisäksi jokin filtteri, savukepaperia ja tupakkaa. Hasis lämmitetään, koska siten se murenee ja sekoittuu tupakkaan parhaiten. Toiset hasislaadut murenevat nopeammin lämmitettäessä. Tähän vaikuttaa myös hasiksen tuoreus ja seosaineet. Jotakin harvinaisempaa laatua, kuten "mustikkaa" ei tarvitse periaatteessa lämmittää ollenkaan. Lämmittämisessä on vähintään kaksi koulukuntaa. Ensimmäisen mukaan hasispala lämmitetään, mutta hasiksen ei anneta syttyä tuleen, koska syttyessään siitä häviää vaikuttavia ainesosia. Toisen koulukunnan mukaan

hasiksen voi antaa syttyä tuleen, sillä se ainoastaan poistaa mahdollisia haitallisia aineita, joita hasikseen on voitu sekoittaa, mutta hasiksen vaikuttavat ainesosat säilyvät liekittämisestä huolimatta. Suoritetaan toimenpide kummalla tavalla hyvänsä, niin hasiksen kuumentamisen jälkeen se useimmiten sekoitetaan tupakkaan. Kannabiksen kukintoa ei tarvitse lämmittää, kukinnon murskaaminen riittää.

Filtteri valmistetaan eri tavoilla, käyttäjän tottumuksesta riippuen. Se voidaan valmistaa leikkaamalla sopivasta paperikartongista palanen, joka rullataan filteeriksi, tai se voidaan repäistä suoraan savukepaperipaketin kannesta. Filtterinä voi käyttää myös savukkeen päätä tai savukkeen omaa filteriä. Joidenkin mukaan kannabiksen vaikuttavat ainesosat jäävät tupakan filteriin, toisten mukaan kannabiksen vaikutukset tulevat läpi filteeristä huolimatta. Myynnissä on olemassa myös valmiiksi leikattuja papereita liuskassa, joista saa kätevästi filtereitä pyörittämällä. Myöskin valmiita aktiivihuilifilttereitä saa ostaa terveyshaittojen minimoimiseksi.

Yhtä jointtia varten savukepapereita voi käyttää yhden, kaksi tai useampia. Mitä enemmän papereita käytetään, sitä isompi ja myös taidokkaampi jointti on mahdollista saada aikaiseksi. Toiset haluavat käyttää jotakin tiettyä savukepaperia kuten riisipaperia, joka palaa hitaammin, kun taas toisille kelpaa tavallinen savukepaperi. Jointti valmistuu siten, että hasiksen ja tupakan seos ripotellaan paperiin, ja jointti rullataan kasaan. Käsien tehty jointti kertoo siitä, että sen tekemistä on harjoiteltu eikä kyse ole aloittelijoiden toiminnasta, jossa käytetään savukekonetta. Seuraavassa kuvasarjassa on kuvattuna yhdenlainen tapa jointin valmistamiseen: sen lämmittäminen, sekoittaminen tupakkaan sekä rullaaminen kahden savukepaperin jointiksi.

Hasiksen valmistusta

"Hätärin" voi tehdä useammalla tavalla. Sana tulee siitä, että kunnolliseen jointtiin tarvittavia tarvikkeita ei ole saatavilla. Hätärin voi valmistaa vaikka savukkeen sisään. Savuketta pyörittämällä ja puristelemalla siitä poistetaan tupakkaa. Tilalle pakataan kannabista jotakin apuvälinettä kuten kynää tai tulitikkua käyttämällä. Kun kannabis on saatu pakattua tupakan sisään, voidaan filteristä irrottaa osa tai polttaa tupakka sellaisenaan. Toimenpiteestä on se etu, että ulkopuolinen ei tunnista savuketta laittomaksi muutoin kuin hajusta. Toinen keino hätärin valmistamiseen on savukeaskin sisällä oleva foliopaperi. Se otetaan askista pois ja siitä tehdään kertakäyttöinen piippu. Siihen mahtuu sopiva määrä hasista, ja se voidaan hävittää käytön jälkeen.

Myyjällä voi myös olla hallussaan kannabiksen käyttöön tarkoitettuja erilaisia laitteita. Yksi näistä on bongi eli vesipiippu. Bongi voi olla lasia tai muovia. Sen voi myös valmistaa itse, vaikkapa "1,5 litran limsapullosta". Bongissa voidaan polttaa hasiksen tai kukinnon ja tupakan sekoitusta tai siinä voidaan polttaa "raakapaukkuja". Ne sisältävät pelkästään kannabista tai niissä tupakkaa on vain sen verran, että raakapaukku palaa paremmin. Raakapaukku voidaan rakentaa niinkin, että se sisältää ainoastaan kukintoa ja hasista. Bongiin voidaan laittaa kylmän tai lämpimän veden lisäksi eukalyptus- tai mynthonpastilli tai vaikkapa hiukan hunajaa pehmentämään siitä imettävän savun makua. Polttamiseen tarkoitettuja käyttövälineitä ovat myös erilaiset piiput, kuten esimerkiksi afrikkalaiset mallit ja Suomessa valmistettu lasipiippu "Martikainen". Hasista ja kukintoa voi myös syödä

tai juoda. Kannabista voi esimerkiksi sekoittaa teehen tai muuhun kuumaan juomaan. Juotaessa tai syötyessä kannabis alkaa vaikuttaa hitaammin, mutta vaikutus on voimakkaampi ja kestää pidempään.